Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

POEZIA

revistă de cultură poetică
Anul XXII, nr. 3(81)/ toamnă 2017

toamnă 2017

Poezie și castitate

APARE SUB EGIDA
UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA

POEZIA

revistă de cultură poetică
nr. 3 (81)/ toamnă, 2017

Tema numărului

POEZIE ŞI CASTITATE

toamnă 2017

Editor: FUNDAȚIA CULTURALĂ POEZIA
Număr apărut cu sprijin de la bugetul local

REDACȚIA:
DIRECTOR FONDATOR: Cassian Maria SPIRIDON
REDACTOR ŞEF: Marius CHELARU
REDACTORI: Emanuela ILIE, Liviu PAPUC
SECRETARIAT DE REDACȚIE: Doina BUCIULEAC, Mariana IRIMIȚĂ

COLEGIUL:
Lucian ALEXIU (Timişoara)
Güner AKMOLLA (Constanța)
Leo BUTNARU (Chişinău)
Dragoş COJOCARU (Iaşi)
Chiril COVALGI (Rusia)
Olimpia IACOB (Satu Mare)
Miron KIROPOL (Franța)
Carmelia LEONTE (Iaşi)
Mihaela MOSCALIUC (SUA)
Jean PONCET (Franța)
Mircea M. POP (Germania)
George POPA (Iaşi)
Adam PUSLOJIC (Serbia)
Christian W. SCHENK (Germania)
Baki YMERI (Priştina)
Andrei ZANCA (Germania)
Michael WATERS (SUA)

REDACȚIA ŞI ADMINISTRAȚIA:
Str. I.C. Brătianu nr. 22, etaj 1
700037, Iaşi
Tel./Fax: 0232-260390
e-mail: *poezia95@yahoo.com*
www.poezia.usriasi.ro

ISSN 1582-0890

RO53RNCB0175033618300001 – BCR IASI

ABONAMENTE pe adresa **REDACȚIEI** sau în **contul** revistei
(cu condiția expedierii pe adresa revistei a documentului de plată precum şi a adresei poştale complete unde să fie expediată revista)

Tipărit la **BLUE SIM & CO**
Bd. Carol I, 3-5, 700037 Iaşi, simonaslf@yahoo.com

SUMAR

Cassian Maria SPIRIDON – *O cale a purificării***/ 5**

„Haiku este acum într-un spațiu al incertitudinii, instabilității și lipsei de regularitate/ trăinicie", Convorbire cu **Dragan Ristich**, Serbia / **12**

POEME de: Adam PUSLOJIC (28), Ioana DIACONESCU (29), Monica ROHAN (31), Rodica POPEL (34), Vasile MIC (36), Angela BACIU (39), Constanța NIȚĂ (47), Mihai Sultana VICOL (50), Ștefan AMARIȚEI (51), Mihai MERTICARU (53), Dan MOISII (55), Mihai CABA (57),

TINERI AUTORI: Denisa CRĂCIUN (58), Mircea LUNGU (60), Mihaela OANCEA (62), Livia ONCERIU (63), Mircea PASCARIU (65), Șerban GEORGESCU (67)

INVITAȚI CENACLUL USR : Steluța SEREA-CRĂCIUN **/ 69**

POEME DE LA CENACLUL SCHENK: Viorica ILIESCU, Petre PRIOTEASA, Dana BORCEA, Florin GOLBAN, Evelyne Maria CROITORU, Adrian VIZIREANU, Alexandru IANCU, Gusa TITUS, Mihai HORGA, Tincuța SAVA BORȘAN, Petre STOICA, Maria-Ileana TĂNASE, Lorena CRAIA, Dumitru TÂLVESCU **/ 72**

POEZII DE IERI PENTRU AZI: Petru MOVILĂ, Miron COSTIN / **80**

ARTE POETICE LA ROMÂNI: Constantin BRÂNCUȘI / **83**

POEME româneşti de*:* Tudor ARGHEZI (86), Lucian BLAGA (88), Leonid DIMOV (89), Petre STOICA (90), Nichita STĂNESCU (93), Gabriela PACHIA (96), Lucian ALEXIU (99), George VULTURESCU (101), Adi CRISTI (104), Radu FLORESCU (105), Ion POPESCU BRĂDICENI (106), Marcel MIRON (107), Marius CHELARU (108), Cassian Maria SPIRIDON (111)

traduse de*:* Gabriela PACHIA, Maria ȚENCHEA, Dagmar Maria ANOCA, Mircea M. POP, Joachim SCHWIETZKE

Marius CHELARU – *Biblioteca* HAIKU / **119**

POEME de*:* Corina OPROAIE (127), José María EGUREN (131), Ramón Rafael de la FUENTE BENAVIDES (132), Javier HERAUD (136), César CALVO SORIANO (141), Antonio CISNEROS (143), José WATANABE (144), Eduardo CHIRINOS (146), Mérédith LE DEZ (148), Marcel BÉALU (151), Carolyn Mary KLEEFELD (154), Antonio NAZZARO (157), Luigia SORRENTINO (159), Vladimir QUEIROZ (163), Viera BENKOVÁ (167),

Olga WALLÓ (170), Djalal al-Din Rumî (172), Abdulmegid Efendi (180), Seyfi Saraiy (181), Mevlyane Ishaq (183), Ahmedhogea Efendi (184), Mevla Qadi Muhsin (184)

în românește de: Ioana DIACONESCU, Mădălina MOTOȘAN, Pop Katalin Timea, Ilinca ILIAN, Mirabela NEDELCU, Iulia RĂILEANU, Denisa CRĂCIUN, Ana IONESEI, Olimpia IACOB, Eliza MACADAN, Ana VRĂJITORU, Dagmar Maria ANOCA, Mircea Dan DUȚĂ, Ion ROȘIORU, Emin EMEL

P O E Z I E Ş I C A S T I T A T E

Cristina RUSU – *Lumina dumnezeiască – puritatea sufletului prin contopirea cu Dumnezeu* / **186**

E S E U

Leonida MANIU – *Inserții poetice în* Biblie */* **190**

Daniel ONACA – *Paul Andersson sau epitaful unei veri pierdute* / **198**

C R O N I C I Ş I R E C E N Z I I

Ioan HOLBAN – *Poeme pentru exorcizarea fricii /* **202**

– *Aluatul evanghelic din poezia lui Marcel Miron* **/ 207**

– *Calul Alb pe cîmpul cu amintiri* / **209**

– *Cînd ceasul arată o veșnicie fără un sfert* / **211**

Liviu CHISCOP – *Bacovianismul la el acasă* / **214**

Lucia PĂTRAȘCU – Sfera de pământ, Emilian Marcu / **220**

Marius CHELARU – *În drum spre nesfârșire: Pacea din suflet* **/ 223**

– *O privire spre lumea lui Loke* **/ 226**

– *Cântece de trecut puntea* / **228**

Constantin MĂNUȚĂ – *Maturitatea unui debut* / **229**

– *Neînvinsul de la cumpăna timpului* **/ 232**

Emanuela ILIE – *Raftul cărților de poezie* / **234**

Î N S E M N Ă R I

Florentina NIȚĂ – *Poezia diasporei* (V)**/ 237**

Teodor SINEZIS – *Sete. Un festival de poezie* **/ 240**

P A R O D I I d e Lucian Perța/ 242

P R I M A V E R B A – Carmelia LEONTE / 246

Mihai EMINESCU: *Lasă-ți lumea /* **249**

Cassian Maria SPIRIDON

O cale a purificării

În *Dicționarul Limbii Române* citim în dreptul cuvîntului *cast*: *neprihănit, pur, virtuos* și vine din latinescul *castus, -a, -um*, iar la *castitate* citim: *însușirea de a fi cast, neprihănire, puritate, virtute* și vine de la latinescul *castitas, -atis*. În economia celor trei sfaturi evanghelice, între sărăcie și ascultarea de bunăvoie, aflăm castitatea, la care avem șansa de a accede prin purificare.

Orfeu este între primii care se preocupă de raporturile existente între trup și suflet. Pentru poet sufletul este de sorginte divină, iar corpul îi este mormînt (*soma – sema*). Orfeu, în imnele sale, propune metode de inițiere prin care se obține purificarea sufletului. Prin forța incantatorie a liricii el a fost nu doar un civilizator, un îmblînzitor al stihiilor ce bîntuie firea oamenilor, dar și al fiarelor. Ca inițiat și poet a fost între primii care a modelat sufletele, înălțîndu-le. Doctrina orfică a influențat pe Pitagora și pe Platon. Considerațiile lor teoretice au fost temeiul impunerii de către Aristotel, în *Poetica* sa, a termenului de *catharsis* (grec. *Katharsis*), purificare. Termenul are implicații religioase, dar și morale. Pentru pitagoreici a prevalat conotația religioasă prin care se realizează purificarea sufletului, prin apel la arta muzelor (muzica), cale care asigura sufletului armonia. Armonie obținută, în opinia anticilor, prin filozofie.

În dialogul platonician *Phaidon*, Socrate se întreabă dacă *nu cumva prin actul de a gîndi i se vădește sufletului ceva din realitate*? Și ne spune cînd gîndește sufletul cel mai bine: „Cînd nu îi vine nici o tulburare nici de la auz, nici de la văz, nici de la suferință, nici de la vreo plăcere, de la nimic din toate acestea; cînd rămîne, atît cît este cu putință, singur el cu sine, cînd lasă trupul să își vadă de-ale sale și cînd, iarăși atît cît este cu putință, se desface de orice legătură și de orice apropiere de el, pentru a năzui către realitate”.

Și privind raportul *soma – sema*, în același dialog, Socrate susține obținerea armoniei grație filosofiei într-o formulare relativ sintetică, dar nu mai puțin lămuritoare: „Există fără îndoială, în cercetarea lucrurilor, o cale care să ne poată scoate la lumină, pe noi și gîndul nostru; ideea că, atîta vreme cît avem un trup și sufletul nostru se află plămădit laolaltă cu asemenea năpastă, năzuința noastră, adică dobîndirea adevărului, nu va fi îndestulată vreodată. Într-adevăr, în nesfîrșite chipuri ne muncește trupul datorită obligației de a-l hrăni, iar dacă se adaugă și vreo boală, iată-ne

împiedicaţi în vînătoarea noastră de realitate. Trupul ne pîngăreşte cu iubiri şi pofte, cu spaime, cu tot felul de năluciri, cu fleacuri fără număr, astfel încît, de răul lui, cum vine vorba, nu mai ajungem niciodată să «gîndim» cu-adevărat. Cine altul decît trupul cu dorinţele lui ne aduce războaie, răzmeriţe, lupte? Căci nu este război care să nu se nască din dorinţa de a dobîndi averi, iar la dobîndirea de averi numai şi numai trupul ne dă ghies, robi îngrijirii sale cum sîntem. El este vinovat că, datorită tuturor acestor lucruri, nu găsim nici un răgaz pentru filosofie şi, culmea, de cîte ori ne lasă totuşi unul, cît să ne îndreptăm atenţia către un obiect de cercetare, deodată iată-l făcîndu-se din nou simţit, stingherindu-ne în fel şi chip, tulburîndu-ne şi năucinde-ne, astfel că nu mai sîntem în stare, din pricina lui, să desluşim adevărul. Dimpotrivă, avem neîndoielnică dovadă că, dacă e să cunoaştem vreodată un lucru în toată puritatea lui, trebuie să ne detaşăm de trup şi să contemplăm, cu sufletul în sine, realităţile în sine. Abia atunci, aşa e de crezut, ne vom înstăpîni pe ceea ce răvnim şi spunem că este obiectul dragostei noastre: pe cunoaşterea deplină. Dar asta nu se va petrece cît sîntem în viaţă, ci, cum reiese din raţionament, doar după ce vom fi murit. Într-adevăr, dacă împreună cu trupul nu ne este cu putinţă să cunoaştem, în toată puritatea sa, nimic, atunci din două, una: ori ne este pe vecie imposibil să dobîndim cunoaşterea, ori ne va fi posibil doar după moarte. Căci abia atunci sufletul va rămîne el cu sine însuşi, despărţit de trup, iar înainte nu. De-aicea mai rezultă, pare-se, şi că, atîta cît sîntem în viaţă, cea mai mare apropiere de cunoaştere o vom realiza-o ori de cîte ori, după măsura puterilor noastre, nu vom avea cu trupul legătură şi amestec cîtă vreme ele nu sînt absolut necesare, nelăsîndu-se astfel molipsiţi de natura lui, ci păstrîndu-ne cît mai curaţi de el, în aşteptarea ceasului cînd ne va dezlega de el însăşi divinitatea. Atunci, nemaifiind legaţi de trup şi de nesăbuinţa lui, deveniţi puri, vom exista, putem să credem, printre realităţi şi ele pure şi vom putea cunoaşte prin noi înşine în întregime ceea ce e fără amestec, adică ceea ce, credem noi, e adevărul. Căci celui ce nu este pur nu-i e îngăduit să se atingă de ceva ce este".

În *Republica* lui Platon, cumpătarea (*sophrosine* – stăpînire de sine, cumpătare) este legată direct de armonie: „«Să cercetăm» am spus eu. După cum se vede acum, cumpătarea seamănă, mai mult decît virtuţile pomenite mai înainte, cu o potrivire de sunete şi cu o armonie.» «Cum aşa?». „Cumpătarea este un fel de lume a bunei rînduieli, o înstăpînire asupra plăcerilor şi poftelor. Se spune, nu prea ştiu cum anume «să fii stăpîn pe tine însuţi» şi alte asemenea vorbe care indică urmele cumpătării. Nu?.»

«Întru totul».

«Dar acest principiu 'să fii stăpîn pe tine însuţi' nu este ridicol? Fiindcă, cel stăpîn pe sine însuşi ar fi, pe de altă parte, şi supus lui însuşi, iar cel supus ar fi şi stăpîn. Căci acelaşi individ este numit în toarte aceste situaţii».

«Cum de nu!».

«Mie mi se pare – am vorbit – că această expresie vrea să spună că, în acelaşi om, în ceea ce priveşte sufletul, există o parte mai bună şi o parte mai rea. Iar cînd partea, ce prin firea sa este mai bună, ar stăpîni, atunci se spune 'stăpîn pe sine însuşi' şi omul este lăudat. Dar cînd din pricina relei creşteri sau a vreunei rele însoţiri, partea cea mai bună ar fi stăpînită, arătîndu-se mică faţă de mărimea răului, atunci omul astfel alcătuit este certat şi dojenit, fiind numit 'înfrînt de către el însuşi' şi 'nesăbuit'».

«Aşa se pare» – îmi zise el.

«Priveşte acum şi spre cetatea noastră cea nouă şi vei afla în ea fiecare dintre aceste două părţi. Vei afirma, pe drept, că ea poate fi numită 'stăpînă pe ea însăşi' dacă este adevărat că trebuie numit cumpătat şi stăpîn pe el însuşi insul a cărui parte mai bună o stăpîneşte pe cea mai rea». [...]

«Atunci, dacă trebuie să socotim vreo cetate stăpînă peste plăceri, dorinţe, cît şi peste ea însăşi, pe aceasta/ a noastră/ trebuie să o socotim aşa». «Întru totul» – zise el.

«Dar, conform cu toate acestea, nu trebuie s-o numim şi cumpătată?».

«Desigur».

«Atunci, dacă există vreo cetate în care se întîlneşte aceeaşi opinie atît la cărmuitori, cît şi la supuşi în legătură cu cine anume trebuie să cărmuiască, aceasta este cetatea!».

«Şi încă cum?».

«La care dintre cele două categorii de cetăţeni vei spune că se află cumpătarea, atunci cînd ei se poartă astfel? La cărmuitori, sau în supuşi?».

«La ambii».

«Vezi că am ghicit cum se cuvenea?».

«Adică?».

«Fiindcă, spre deosebire de vitejie şi înţelepciune, care, sălăşluind fiecare într-o parte a/cetăţii/, fac ca întreaga cetate să fie vitează – respectiv – înţeleaptă, cumpătarea nu face aşa. Ea se întinde prin întreaga cetate şi prin toate/părţile sale/, făcîndu-i pe cei mai slabi, pe cei mai tari şi pe cei mijlocii să cînte laolaltă aceeaşi muzică – mai tari, mai slabi şi mijlocii, dacă vrei, în ce priveşte judecata, ori forţa, ori mulţimea banilor şi a altor asemenea. Încît, pe drept am numi această bună înţelegere 'cumpătare' – adică concertul opiniilor celui mai slab şi celui mai tare din

fire, în legătură cu partea care trebuie să conducă în cetate, cît şi în individ»".

Arta practicată de Socrate în dialogurile platoniciene este una *cathartică*, de purificare ca în *Sofistul*, unde citim:

„Străinul: Nu spunem noi oare că viciul este altceva decît virtutea, în sînul sufletului?

Theaitetos: Cum altfel?

Străinul: Iar purificarea înseamnă să renunţi la una dintre părţi, ignorînd-o, în măsura în care ţine într-un fel de rău.

Theaitetos: Aşa era.

Străinul: Şi pentru suflet, aşadar, în măsura în care am obţine înlăturarea răului, am vorbi în chip potrivit numind procedeul «purificare»."

În *Cratylos* Socrate limpezeşte semnificaţiile conotaţiilor orfice privind *soma* – *sema*: „Unii spun că el este mormîntul (*sema*) sufletului, acesta fiind îngropat în el în clipa de faţă. Apoi, prin faptul că datorită lui *semnifică* (*semainei*) sufletul toate cîte le semnifică, şi prin aceasta ar fi numit pe drept *semn* (*sema*). Totuşi, mai ales discipolii lui Orfeu îmi par a fi cei care au stabilit numele acesta, în sensul că sufletul ispăşeşte pentru cele ce trebuie să ispăşească, iar spre a se păstra (*sozetai*), el are acest adăpost, care întruchipează o închisoare. Aceasta din urmă este, aşadar, *trup* (*soma*), precum o arată şi numele, al sufletului, pînă ce îşi va plăti datoria; şi nu trebuie dată la o parte nici o literă din cuvînt".

Şi tot în *Sofistul* este susţinută necesitatea imperioasă a purificării, prin supunerea la un examen critic, cale de a-ţi cunoaşte scăderile şi a le remedia: „...Gîndul celor care-l purifică este cel al medicilor, şi la fel cum au considerat aceştia, pentru cele trupeşti, că organismul nu poate să se bucure de un spor de hrană mai înainte de a înlătura din sine cele ce-i stau în cale, la fel au gîndit şi despre cuget, cum că nu va folosi de la un spor de cunoştinţe înainte de-a fi fost supus de cineva unui examen critic şi astfel făcut să se ruşineze de opiniile ce, împiedicînd obţinerea de cunoştinţe, trebuie date la o parte. Doar în felul acesta se purifică el, nemaisocotind că ştie altceva decît cele pe care le ştie...

„Examenul critic trebuie privit totodată drept purificarea cea mai însemnată, chiar supremă, în timp ce insul ce nu i s-a supus, chiar de s-ar întîmpla să fie Marele Rege, trebuie socotit o fiinţă de mare impuritate, în măsura în care e neinstruit şi plin de strîmbătate, tocmai în privinţa în care ar fi trebuit ca omul ce tinde la adevărata împlinire să fie întru totul purificat şi ales".

Aristotel a încorporat ideile platonice de sorginte orfică în artă, cum citim în *Poetica* sa, capitolul VI, cînd defineşte tragedia drept: „imitaţia

unei acţiuni alese şi întregi, de o oarecare întindere, în grai împodobit cu felurite soiuri de podoabe osebit după fiecare din părţile ei, imitaţie închipuită de oameni în acţiune, ci nu povestită, şi care stîrnind mila şi frica săvârşeşte curăţirea acestor patimi". [...] „imitaţia unei acţiuni, realizată de cîţiva eroi, iar aceştia deosebindu-se în ochii noştri după caracterul şi judecata fiecăruia (elemente după care, îndeobşte, se cîntăresc faptele individuale), urmează că pricinile acţiunilor sînt două, caracterul şi judecata, şi că, la rîndul lor, acţiunile hotărăsc fericirea ori nefericirea oamenilor".

La cele două sentimente fundamentale în realizarea purificării, Stagiritul, în capitolul XIII, adaugă omenia: „Imitaţia unor întîmplări în stare să stîrnească frica şi mila, – trezirea lor e doar proprie acestui fel de imitaţie, – e evident, în primul rînd, că nu trebuie să înfăţişeze oameni de ispravă trecînd de la o stare de fericire la una de nefericire, căci aşa ceva n-are darul să stărnească frica, nici mila, ci repulsia. De asemenea, nici pe nemernici trecînd de la o stare de nefericire la una de fericire; din toate cazurile cu putinţă, acesta este cel mai potrivnic emoţiei tragice, neavînd darul să provoace nici unul din sentimentele cuvenite: nici pe cel de omenie, nici mila, nici frica.

De altă parte, nu trebuie să înfăţişeze nici pe vreun păcătos nevoie mare căzînd din fericire la nenorocire. O asemenea intrigă mulţumeşte, e drept, sentimentul omeniei; e străină însă în aceeaşi măsură şi de milă şi de frică. Într-adevăr, una o resimţim pentru cel căzut în nenorocire fără vină, cealaltă pentru cel la fel cu noi (mila pentru omul fără vină, frica pentru cel la fel cu noi), aşa că o întîmplare de felul arătat nu va fi nici înduioşătopare, nici înfricoşătoare. Ceea ce rămîne e o fire între acestea amîndouă. Cineva ce nici nu se deosebeşte de ceilalţi prin virtute ori dreptate, nici nu ajunge în nenorocire din răutate sau josnicie, ci din pricina unei greşeli, pe deasupra, om cu vază şi bunăstare, precum Oedip şi Tieste, ori alţi bărbaţi vestiţi din neamuri ca ale lor".

Nu este cale mai fericită de purificare a patimilor ce ne bîntuie decît lectura unei inspirate pagini lirice. Plotin comentează viziunea lui Platon asupra virtuţii purificării în *Enneade*: „Este limpede că Platon, cînd spune că *asemănarea cu zeul înseamnă fuga de cele de aici* şi cînd nu dă virtuţilor practicate în cetate pur şi simplu numele de virtuţi, ci le adaugă şi atributul «*civice*» şi cînd spune în altă parte că toate virtuţile sînt nişte *purificări* este limpede că el admite două feluri de virtuţi şi că nu pune asemănarea «cu zeul» pe seama virtuţii civice. În ce sens spune că acestea sînt purificări şi cum devenim noi cu precădere asemănători «zeului» după ce ne-am purificat? Fiindcă sufletul este rău cînd este *amestecat* cu corpul, dar cînd este afectat simultan cu el şi judecă toate lucrurile cu el, ar fi bun

şi înzestrat cu virtute, iar dacă n-ar mai emite păreri în acord cu acesta, ci ar acţiona singur (ceea ce înseamnă tocmai a gîndi şi a fi înţelept şi dacă nu s-ar mai lăsa afectat împreună cu el (ceea ce înseamnă tocmai a fi cumpătat) şi dacă nu s-ar mai teme să părăsească corpul (ceea ce înseamnă tocmai a fi curajos), ar conduce raţiunea şi inteligenţa, iar celelalte părţi nu s-ar împotrivi acestui lucru (iar acest lucru ar însemna dreptatea). Nu ar greşi cel care ar numi «asemănare cu zeul» această dispoziţie a sufletului prin care gîndeşte şi este astfel neafectat: căci fiinţa divină este pură şi actul său este astfel încît fiinţa care o imită are înţelepciune".

Şi tot în *Enneade* Plotin ne propune, pe urmele lui Platon, o serie de definiţii ale sufletului ce-şi află frumuseţea prin purificare, pagini în preajma poeziei: „După o veche spusă, *cumpătarea, curajul* şi *orice virtute sunt purificări, ca şi înţelepciunea*. De aceea şi misterele spun cu dreptate, în cuvinte voalate, că cel nepurificat şi *în împărăţia lui Hades zace într-o mlaştină*, pentru că impurul este drag mocirlei datorită stricăciunii sale, ca porcii întinaţi la trup, care se bucură de acest «noroi». Căci, în fond, ce ar fi cumpătarea adevărată, dacă nu a evita plăcerile corpului ca fiind impure? Iar curajul ar fi lipsa fricii de moarte. Moartea, în schimb, este separarea sufletului de corp, iar cel iubitor de însingurare nu se teme de ea. Magnanimitatea este dispreţul faţă de cele pămînteşti şi înţelepciunea este gîndirea care, prin întoarcerea sa la cele de jos, conduce sufletul spre cele de sus. Aşadar, sufletul purificat devine idee şi raţiune, cu totul încorporat şi intelectiv aparţinînd cu totul divinului, care este sursa frumosului şi a tuturor celor înrudite cu el. Aşadar, după ce a fost înălţat la inteligenţă, sufletul este frumos în cel mai înalt grad, iar inteligenţa şi frumosul din inteligenţă îi sînt familiare şi nu străine, fiindcă sufletul atunci este cu adevărat singur. De aceea se şi spune cu dreptate că, pentru suflet, a fi bun şi frumos înseamnă să devină asemănător cu zeul, căci din el provine frumosul şi cealaltă parte a fiinţelor. Mai bine spus, fiinţele sînt frumuseţea, iar natura opusă este urîtul, care este şi răul originar, şi chiar de aceea este totuna să fie bune şi frumoase, adică binele şi frumuseţea «sînt identice». Frumosul şi binele trebuie cercetate ca şi răul şi urîtul. Mai întîi trebuie aşezată frumuseţea, care este şi binele, din el se trage imediat inteligenţa, «care este» frumosul, iar sufletul este frumos prin inteligenţă, în fine, celelalte fiinţe, atît dintre acţiuni cît şi dintre ocupaţii sînt frumoase fiindcă primesc de la suflet o formă. Tot sufletul creează şi corpurile, toate cîte sînt considerate «frumoase» deoarece pe cîte le atinge el le dă stăpînire şi le face frumoase, pe cît pot ele să participe «la frumos», pentru că el are o natură divină şi este o parte a frumosului".

Sursă a frumosului, poezia purifică sufletul, îl curăţă, îl apropie de starea adamică pînă în preajma castităţii originare.

Gaston Bachelard în eseul său *Poetica spaţiului* afirmă despre poezie că este o *angajare a* sufletului, o veritabilă *fenomenologie a sufletului*.

Benedetto Croce, în *Poezia* (Editura Univers, 1972), face cîteva trimiteri la autorul lui *Faust*, care află în poezie o cale de purificare: „Goethe a scris, vorbind despre vasta şi variata lui operă, ce cuprinde poezii lirice, tragedii, idile, poeme şi povestiri, că o consideră drept «fragmente ale unei mari confesiuni». Şi tot el a spus că se elibera şi se purifica de toate cîte îl bucurau, îl chinuiau sau îl preocupau în vreun fel oarecare, prefăcîndu-le în «imagine», cu alte cuvinte prin acel act teoretic care a căpătat, în cadrul raportului poeziei cu pasiunile, numele de «catharsis»."

Şi tot esteticianul italian consideră că cititorul, prin lectură, are şansa de a se înălţa în sfera frumosului: „Cititorul unei poezii, identificîndu-se cu autorul ei, deschizîndu-şi larg sufletul şi acordîndu-l cu sufletul poetului, se ridică asemenea acestuia deasupra intereselor şi sentimentelor personale (care îl caracterizează în condiţiile date); asemenea lui, se purifică printr-un *catharsis* analog şi, ca şi el, se pătrunde de bucuria frumosului".

Pseudo-Longinus, în *Tratatul despre Sublim*, cu trimitere la bucuria receptării poeziei ca pe o stare proprie, nota: „Sufletul nostru, cînd se înalţă spre adevăratul sublim, se umple de bucurie şi de slavă, de parcă el însuşi produce ceea ce a ascultat".

Poe, în *Principiul poetic* consideră că o poezie îşi merită numele în măsura în care *stimulează sufletul, elevîndu-l. Valoarea unei poezii depinde de această stimulare spre elevaţie*. E o stare care, psihologic are o viaţă scurtă. Totuşi, prin poezie avem şansa de a ne recăpăta, e drept, pentru scurt timp, castitatea, puritatea iniţială. Arta în general, poezia în special rămîn o cale a purificării, între puţinele la care avem acces direct.

Viitoarele numere vor avea ca temă:

2017 – *Poezie şi viciu*

2018 – *Poezie şi profeţie; Poezie şi păcat; Poezie şi clarviziune; Poezie şi virtute*

HAIKU ESTE ACUM ÎNTR-UN SPAȚIU AL INCERTITUDINII, INSTABILITĂȚII ŞI LIPSEI DE REGULARITATE/ TRĂINICIE

convorbire cu **Dragan RISTICH**, Serbia

Marius Chelaru: *Dragan, vorbește-ne puțin despre tine, despre rădăcinile tale, anii de școală și studii*.

Dragan Ristich: M-am născut în 1948, în Niš, cel mai mare oraş din sud-estul Serbiei, fosta Iugoslavia. Am absolvit şcoala elementară, gimnaziul şi apoi secţia de limbi germanice la Liceul Pedagogic din Niš, apoi facultatea de filologie, la Universitatea din Belgrad (secţia germană). Apoi am obţinut o diplomă de studii postuniversitare în lingvistică la Belgrad. Sunt interesat de limbile străine (engleză şi italiană), dar şi de traducerile literare. În stagiatură a trebuit să lucrez în marea fabrică de camioane din Priboj (FAP), ca translator tehnic (trei ani), dar apoi m-am întors acasă la Niš, unde am fost profesor de limba germană în multe şcoli şi gimnazii, dar şi la Facultatea de Inginerie a Universităţii din Niš (40 de ani, acum sunt pensionar). De la început am fost interesat de poezie şi proză scurtă. Uneori scriu acum poezie, dar obişnuiam să traduc versuri (Erich Fried, Sara Hirsch, Herta Kräftner, Ingeborg Bachman, Jürgen Theobaldi…) şi proză scurtă de autori germani. Astfel au apărut antologiile mele: *Proză scurtă austriacă* (Editura Gradina, Niš, 1984), *Proză elveţiană* (Gradina, Niš, 1985), *Antologia celor mai scurte proze germane – 150 din cele mai scurte proze scurte în 150 pagini,* secolele XVIII, XIX, XX (Belgrad, Orbis, 1995), *Proze despre Herr Keuner – Bertolt Brecht* (Orbis, Belgrad, 1994, şi Geopoetika, Belgrad, 2012). Am tradus *Însemnări din 1992-93* – ale deținătorului Premiului Nobel Elias Canetti – scurte notaţii, gânduri şi aforisme. De atunci am scris şi eu aforisme, am şi publicat două cărţi de aforisme: *Gânduri şi negânduri/* (Sveti Sava, Belgrad, 2008) şi *Sub linie*, (Sven, Niš, 2012).

M.C.: *Am constatat că în țările din zona ta există o apetență pentru aforism, sunt reviste care publică, apar cărți. Mă gândesc în acest moment, de pildă, la Djurdja Vukelic Rozici, din Croația sau Sabahudin Hadzialici, din Bosnia, și, acum, iată, discutăm amândoi despre asta. Există o istorie mai veche, și de unde vine asta, sau e ceva nou în zonă?*

D.R.: Acest gen literar, aforismul, a fost foarte popular în fosta Iugoslavia. Era o invitaţie la revoltă pentru a nu deveni blazat/ deviat

politic şi social, a nu accepta convenţionalismul. Autorii de aforisme sârbi au fost faimoşi în lume în anii 90 (Baljak, Čotrić…), pentru că foarte mulţi oameni au avut în aforism singurul refugiu împotriva regimului Milošević. Acum, în Serbia, Bosnia şi Macedonia ţelul autorilor de aforisme constă în diagnoza şi, eventual, tratarea situaţiei sociale, politice şi economice. Regiunea noastră e foarte vulnerabilă, şi, de aceea, aforismul este în elementul lui. Avem secţiuni pentru aforisme în multe reviste literare, una specială pentru asta *Jež (Ariciul*) şi multe reviste pe net: *Etna, Šipak şi Nosorog*, în Republica Srpska. Desigur, tema aforismului poate fi (cum e şi în cărţile mele) relaţia bărbat-femeie, căsătoria… În orice caz, satira şi ironia se bazează pe figuri de stil: paradoxul, hiperbola, antiteza, paralelismul… Şi tocmai astea, să o spunem, sunt interzise în haiku (poate figurile „ascunse" sunt permise). Ca redactor şef la „Haiku novine" am avut cazuri în care autorii au trimis haiku (5-7-5) cu un conţinut aforistic şi, sigur, nu le-am publicat. Haiku are propriile reguli. Scurtimea nu este cel mai important lucru.

M.C.: *Dragan, ai publicat mai multe cărţi, ai tradus poemele altora (apropo, cum ai ajuns să studiezi germana?), ai apărut şi în română, în reviste din România – parte le-am tradus şi publicat în cele din oraşul meu, Iaşi –, în diverse antologii de peste hotare Când anume ai început să scrii haiku/ lirică niponă şi care au fost primii tăi paşi în domeniu?*

D.G.: În şcoala elementară şi cea secundară era regula în fosta Iugoslavia ca să studiezi o singură limbă străină (rusa, germana, franceza sau engleza) şi eu a trebuit să învăţ germană. Dar limbile străine mă interesau, aşa că am luat lecţii particulare de engleză. La facultatea de filologie am studiat (exceptând germana şi literatura germană) engleză şi italiană, şi am avut şi cursuri de franceză, de asemenea, astfel, acum, traduc haiku din germană, engleză, italiană, franceză şi bulgară. Am tradus în germană cărţile de haiku ale celor mai buni autori sârbi: *Crosswinds* (cinci autori) 2003. *Shift of the Moon*, haiku de Verica Živković (2004), *Distant Birds*, (cinci autori), 2007, *Doar o zi obişnuită* (cinci autori), 2008, *88 images from Life*, de Lidia Marković Rosati, 2011, *Oraşul diavolului*, de Dragan J. Ristić, 2011, *The Red Poppies,* de Smajil Durmišević, Zenica (Bosnia), 2015, *Drumuri îndepărtate,* de Radmila Bogojević, 2017.

Dar, de fapt, am folosit pentru a ieşi în lume mai ales engleza, mai ales la festivalurile de haiku (Slovenia, Bulgaria, Germania, Lituania…). Antologiile în limbi străine şi în sârbă în care am fost şi eu selectat erau, de asemenea, în engleză (*Haiku World*, de William J. Higginson, USA, 1996, *The leaves are back on the tree,* de Zoe Savina, Grecia, 2002, *Shadows of Chestnuts*, antologie de haiku sârbesc din a doua jumătate a secolului 20

până azi, de Aleksandar Pavić, Novi Sad, 2012, *Haze light*, World Haiku Anthology, de Dejan Bogojević, Valjevo, 2014), *The Light singing*, antologia bilingvă internațională de haiku (română și engleză), de Olimpia Iacob și Jim Kacian, România, 2014, *A Vast Sky*, de Bruce Ross, USA, 2015.

Am început să acumulez cunoștințe despre haiku la începutul anilor 90 ai secolului 20. Primele cărți de haiku care a apărut la Niš au fost scrise de Jasmina Prvulović, Dimitar Anakiev și Radomir Videnović. Sub patronajul Societății Literare „Filip Višnjić" (Slavoljub Obradović, Jasmina și Slavoljub Prvulović în 1993 și 1994), un concurs și un festival de haiku au avut loc la Niška Banja și au fost publicate două selecții după concursuri. În iunie 1992 a luat ființă un club de haiku în Niš, iar în octombrie a aceluiași an unul în Belgrad, de asemenea (ambele cu același nume „Shiki"). Prima antologie de haiku iugoslav *Leptir na čajniku* (*Un fluture în ceașca de ceai*) și prima privire de ansamblu asupra poeziei haiku scrisă de autori nativi, care include creații a 400 de poeți, a fost publicată de Milijan Despotović, în 1991 (Požega, Serbia). Prefața, scrisă de Kayoko Yamasaki Vukelić[1], discută poezia haiku și poeții dintr-o perspectivă diferită față de opinia care era până atunci în regiunea noastră: „Poezia lor nu este o simplă descriere a unor fenomene naturale, peisaje; nu e impresionistă, ci simbolistă, pentru că fiecare *simplitate* este personificarea a ceva etern... Pentru ei, natura reprezintă un simbol al fiecărei vieți".

Asta a fost o perioadă a „incubației" mele cu haiku. Am început în haiku scriind mai ales sub influența cărților teoretice ale lui Vladimir Devide (1925-2010), și primele trei poeme haiku publicate au fost în „Haiku novine" (nr. 3, octombrie 1994); în octombrie 1993 Clubul de haiku din Niš și Dimitar Anakiev au lansat revista specializată de haiku „Haiku novine" (*Haiku newspaper*), care a supraviețuit până azi și are o reputație în lume. În anul 1995 un haiku al meu a primit „Honorable Mention" la „8th Haiku Award", în Odžaci (acest prim festival de haiku și premiu există în Serbia din 1987) și în acel an a apărut prima mea carte de haiku *Din jurnalul unui haijin* (Prosveta, Niš, 1995). În aprilie 1996 am devenit redactor șef la „Haiku novine" (cel mai recent număr a apărut în decembrie 2016 – a douăzecea aniversare!)…

În general, perioada anilor 1990 a fost una grozavă pentru haiku: apariția de noi reviste, newsletters, concursuri de haiku, cluburi de haiku, un număr mare de apariții de cărți de haiku și primele cărți de tanka, numeroase premii la competițiile internaționale, și toate astea în pofida

[1] Am publicat o convorbire cu Kayoko Yamasaki în „Poezia" (iarnă 2013) și „Kadō", în limbile română și engleză.

destrămării fostei Iugoslavia, războiului civil, sancțiunilor economice impuse Serbiei …

M.C.: *Am fost de mai multe ori în țara ta, știu despre activitatea mai multor poeți de limbă sârbă, parte i-am tradus și publicat în România (în reviste ca: „Poezia", „Kadō", „Carmina Balcanica" ș.a.) și am putut observa felul lor de a scrie. Să vorbim și mai în detaliu despre istoricul preocupărilor în acest domeniu din țara ta. Cum a fost înainte și după 1989? Ce societăți de haiku funcționează acum și, după știința ta, cam câți autori reunesc?*

D.G.: Prima notație despre haiku ar putea fi regăsită într-un eseu intitulat „Japansko pesništvo autora Motojozi Sezoa" („Poezia japoneză a autorului Motoyoshi Sesho"), apărut în 1895, în jurnalul sârb *Brankovo kolo* (*Branko's Round/ Cercul lui Branko*).

Unul din cei mai importanți scriitori sârbi ai secolului XX, Miloš Crnjanski (1893-1977), a publicat antologia *Pesme starog Japana* (*Poeme ale vechii Japonii*) în revista literară „Letopis Matice srpske" („Cronica Matica Srpska") în 1927, și, un an mai târziu, carte separată (Belgrad, Sarajevo). Pentru redarea poemelor, Crnjanski a folosit texte în germană, franceză și engleză. În ce privește antologia lui Crnjanski de poezie japoneză, o cunoscută poetă sârbă, Isidora Sekulić (1877-1958), prima femeie membru a Academiei de Științe și Arte a Serbiei, a scris un articol pentru numărul din 1928 din *Srpski književni glasnik* („Gazeta literară sârbă") în care și-a demonstrat inspirația poetică și deschiderea similară cu a lui Crnjanski, susținându-i traducerea și efortul avangardist. Oricum, ca și Crnjanski, I. Sekulić nu și-a ascuns un oarecare scepticism despre perspectiva poeziei haiku. Judecata ei asupra „fragmentării ideologice și senzaționale a haiku-ului" a contribuit mult în inducerea în opinia unor critici sârbi că haiku „nu e destul de serios ca să păstreze un spirit critic."

Dar primul autor de haiku sârb este considerat Milan Tokin (1909-1962), din Vršac. Manuscrisul lui încă nepublicat conține 102 de poeme haiku, cel mai probabil scrise în anii 1940. Înțelegerea lui Tokin despre haiku este solidă, fapt evident din cele mai multe din poemele sale de acest tip.

Profesor universitar, translator și poet din Novi Sad, Aleksandar Nejgebauer (1930-1989) a semnat primul volum de haiku în sârbă, intitulat *Haiku*. El și-a structurat cele 190 de poeme în liniile modelului clasic japonez și al anotimpurilor: vară, toamnă, iarnă și primăvară.

În 1993 a fost tradusă/ publicată prima carte a unui singur autor japonez de haiku (mică și ca dimensiuni, și în ce privește circulația): Santoka Taneda (1882-1940), *Pesme samoće* (*Poeme ale singurătății*), selecția și traducerea de Dimitar Anakiev (Niš, 1993). Alegerea lui Taneda

nu e accidentală, pentru că este un autor major în haiku *jiuritzu* (stilul liber) şi fondator al haikuului internaţional. În 1997 Vid Vukasović a lansat primul jurnal sârb online de haiku, „Petala curcubeului", dar a ţinut până în 1998. În 2003 Saša Važić a lansat un jurnal haiku bilingv, sârbă-engleză, specializat pe haiku, *Haiku reality/ Haiku stvarnost*, încă activ.

Primele colecţii de tanka sârbe au fost publicate în anii 1990 (poate sub influenţa cărţii de tanka a lui Machi Tawara, *Salad Anniversary*, tradusă din engleză de Dragoslav Andrić cu titlul *Praznik salate* (Kruševac, 1991). Aceste cărţi conţin mai ales haiku şi tanka la un loc: Milutin Đuričković, *Narandža u vrtu* (*Orange in the Garden*, 1992), Mirjana Šulja, *Plameni nemiri* (*Flaming Unrests*, 1993), Dušan Vidaković, *Ekstrasistola* (*Extrasystoles*), 1994), Jasmina Prvulović, *Vake* (*Waka*, 1995)...

Anii 90 şi trecerea în noul mileniu, aşadar, au cunoscut o realizare deosebită în domeniul haiku nu doar în Serbia, ci şi în diaspora sârbească. Profesor doctor Dušan Pajin a sugerat că trei motive au stat la baza acestei penetrări intense a haikuului în regiunea noastră: primul, „revenirea unui vechi vis poetic, că toţi scriu poezie"; al doilea, „împlinirea unei aspiraţii pentru exprimarea individuală şi recuperarea reflexului periclitat de a observa natura şi oamenii din jur"; şi al treilea, „că forma scurtă corespunde spiritului vremurilor noastre".

Multitudinii de scrieri haiku din anii 90 i-au urmat câteva antologii publicate la începutul secolului XXI (editori: Dejan Bogojević, Ljiljana Marković, Milijan Despotović, Milutin Đuričković, Aleksandar Pavić, Saša Važić…). A doua decadă a secolului XXI am început-o cu o stabilizare a trendurilor de dezvoltare, o uşoară stagnare. Cluburile şi asociaţiile de haiku mai sunt active doar în Belgrad. În ce priveşte festivalurile, numai cel anual de la Odžaci a supravieţuit (activ din 1987); şi revista „Haiku novine" a intrat în al douăzecilea an al existenţei, iar „Haiku Reality/ Haiku stvarnost", online, bilingv, în sârbă şi engleză, îşi continuă activitatea.

Haiku, ca o formă literară stabilită e pe deplin „aşezat" în Serbia, dar fără vreo asociaţie sârbă de haiku oficială. În 2000 Milenko D. Ćirović Ljutički a lansat revista *Osvit* (*Daybreak*), publicată anual de atunci, ca şi cea a Asociaţiei de Haiku A Serbiei şi Muntenegrului, ca şi *Bilten* (*Newsletter*) a aceleiaşi asociaţii (2000 – 2014.), în vreme ce Dejan Bogojević a lansat revista *Cvet šljive* (*Plum Blossom*, 2005-2008) şi a fondat Societatea de Haiku a Serbiei. Nici una dintre organizaţii nu a avut un număr mare de membri sau vreo influenţă semnificativă. Doar clubul belgrădean „Shiki" a supravieţuit până azi.

M.C.: *Şi, legat de asta, vorbeşte-ne şi despre piaţa revistelor/ editurilor în general, în Serbia, şi să punctăm câteva detalii despre cea*

legată de lirica niponă în special (şi ce loc are lirica niponă în celelalte publicaţii şi reviste literare din ţară). Şi, aici, evident, şi despre „Haiku novine".

D.R.: Prima revistă sârbă specializată de haiku, *Paun* (*Păunul*), a apărut în primăvara lui 1988. Sediul ei era în Požega, şi board-ul editorial, mai puţin editorul, Milijan Despotović, era compus din autori de haiku acum faimoşi: Vladimir Devidé, Slavko Sedlar, Aleksandar Nejgebauer, Dragan Jovanović Danilov, Boro Latinović... A fost prima revistă cu ritm sezonal de apariţie, atunci mai puţin întâlnit, şi de fost aşa pentru douăzeci de ani. În afară de haiku a publicat eseuri, critică, recenzii şi traduceri din autori străini.

În anii 1990 erau multe reviste şi „foi" de haiku: *Listak* (*Leaf*, editori: Nada Zlatić Kavgić şi Bogdanka Stojanovski, 1993-1998), *Haiku pismo* (*Haiku Letter*, Novi Sad, ed. Nebojša Simin) au fost publicate din 1995 în 2001, *Haiku informator* (Novi Sad, editori: Nebojša Simin şi Zoran Doderović) din 1997 în 2002, *Lotos* (*Lotus*, Valjevo, ed.: Dejan Bogojević) din 1998 în 2002, *Haiku moment* (Novi Sad, ed. Zoran Doderović) din 1998 în 2003, *Haiku ogledalo* (*Haiku Mirror*, Novi Sad, ed. Branislav Đorđević) din 2000 în 2002.

În 1993 Dimitar Anakiev şi artistul grafic Slavoljub Stanković au lansat revista specializată de haiku „Haiku novine", care şi-a dobândit în timp reputaţia în lume, supravieţuind până azi. La început a apărut bianual, iar în anii recenţi odată pe an, dar cu un număr de pagini în creştere şi multe secţiuni noi (am fost redactor şef din 1996, cu mari probleme financiare: uneori revista era susţinută de oraşul Niš, alteori de republică, dar mai ales de donatori). Această revistă internaţională de haiku publică haiku, senryu, haibun, renga, tanka (waka) haiga, articole teoretice, eseuri, interviuri, maeştri japonezi clasici/ contemporani, rezultate ale concursurilor de haiku din toată lumea, haiku scris de copii, anecdote zen, bibliografie haiku (cărţi noi, periodice şi antologii din Serbia)… Toate cu grafică clasică japoneză (şi haiga) şi grafică sârbă modernă. Haiku de peste graniţe e în limbile native, cu traducerea în sârbă. Tema în fiecare număr e ceva curent sau educaţional.

Autorii de haiku au probleme în publicarea creaţiilor lor în reviste literare/ jurnale. Pot publica ici-colo, dar mai ales dacă sunt deja autori cunoscuţi. Anul trecut am publicat un ciclu haiku despre migranţi în revista literară *Riječ* (Cuvântul) – Brčko (Bosnia), un ciclu de călătorie în *Sent* (Novi Pazar, Serbia), 24 de haikuuri în jurnalul literar bulgar *Slovoto* (Cuvântul). Cred că şi acesta e un succes pentru lirica niponă, de asemenea.

În anul 2016 o foarte importantă antologie *CAT PAINTERS – An Anthology of Contemporary Serbian Poetry* (71 de autori) a apărut în SUA: pentru prima dată în poezia sârbă antologiile au prezentat autori de haiku (Saša Važić, Dragan J. Ristić şi Verica Živković). Un citat din Introducere: „Taking their lead and Asian influence instead, another group of poets write haiku…". Jerome Rothenberg spune despre carte: „ce făcut Dubravka Đurić şi Biljana Obradović (editorii) în *Cat Painters* înseamnă să produci o antologie ca o antologie-ca-un-asamblaj, o compoziţie dinamică care oferă prin substanţa ei o nouă poezie şi poetici care pot acum îmbogăţi propriul nostru sentiment despre ce este posibil în poezie. Şirul acestor poeme prezentate aici este remarcabil, un adevărat moment de avangardă ca o reflectare a vremurilor tulburi din care vine."

M.C.: *Cum privesc în Serbia scriitorii, criticii, managerii revistelor şi editurilor lirica niponă? Din ce ştii tu, cam în ce tiraje apar cărţile de lirică niponă în Serbia, ale autorilor sârbi dar şi străini, şi cam câte titluri anual, aproximativ? Cum sunt receptate pe piaţă?*

D.R.: Editurile sârbe au editat doar traduceri ale marilor autori japonezi de haiku (Basho, Issa, Busson), de waka (Saigyo, Machi Tawara). Editorul „Tanesi" este mai ales cunoscut pentru temele japoneze: romane (Yukio Mishima, Kenzaburo Oe, Joko Ogava, Hiromi Kavakami, Natsume Soseki, Haruki Murakami…), antologii de proză, comics (manga), cărţi despre Japonia, dar şi autori de haiku: Matsuo Basho, Josa Buson… De exemplu, sunt două versiuni de traducere după Basho, *Drumul îngust spre îndepărtatul nord* (1994, tr. Dejan Razić, şi 2012, tr. Hiroshi Yamasaki Vukelić).

Oricum, cărţile autorilor sârbi de haiku apar, în general, la edituri mici, finanţate privat, cam în 100-200 de exemplare, dar în fiecare an înregistrăm în „Haiku novine" (la „bibliografie haiku") cca. 20 de titluri de cărţi de haiku, haibun şi tanka (de pildă, eu am editat în 2013 *The Way of Sunflowers*, 222 Tanka – Waka, Sven, Niš).

Zece cărţi cu haikuurile mele au fost publicate, în 200-300 de exemplare, şi cititorii au fost mai ales autorii de haiku din Serbia şi din regiune. Ce mai recentă carte a mea de haiku a fost a treia cu titlul *Obznanjeno* (*Deja publicate/ Adnotate*). Intenţia mea este să am cărţi de haiku şi alte forme japoneze care au fost deja publicate în reviste, online, antologii, selecţii, şi premiate la competiţii, din toată lumea, şi în multe limbi. (*Adnotate 3*, haiku, senryu, tanka, haibun, haiga, 2011-2016 – Sven, Niš, 2012)

Această producţie bogată de haiku sârb nu a fost însoţită de un adevărat interes al criticii literare, asta e, criticii nu arată un interes

adecvat pentru haiku. Excepție face un studiu extensiv despre haiku, *Gost sa Istoka* (*Un oaspete din Orient,* Niš, 1996), al profesorului Živan Živković (1952-1996). El a făcut o analiză a acestei forme literare folosind o metodologie adecvată, cum s-a făcut şi cu alte forme din literatură. La el, importantă pentru a pătrunde în poezia haiku nativă este cartea lui Nebojša Simin, *Haiku nestašna pesma* (*Haiku, un poem jucăuș*, Novi Sad, 2000), care abordează o privire generală teoretică asupra aspectelor legate de haiku în Serbia. Autorul notează punctul de contact între haiku şi filosofia şi arta occidentală contemporană.

M.C.: *De la hokku la haiku, apoi de la kigo la keywords... Şi drumul până la kigo, din câte ştiu, este o poveste în sine până ce a fost consfinţit (după unii impus) de Otsuzi Ōsuga, la fel şi kidai (impus, pentru haiku, de Hekigotō Kawahigashi în 1907). În perioada Edo se discuta despre ki (anotimp) sau ki no kotoba (cuvinte sezonale/ cuvinte ale anotimpului). Unii au spus că, de fapt, când discutăm despre Bashō sau Issa, aplicăm aceşti termeni gândindu-ne la hokku. Internaţionalizarea haiku a creat premizele pentru lărgirea cadrului discuţiei. Opinia ta despre kigo şi keywords este ştiută deja. Totuşi, te rog să discuţi conceptul pe scurt, şi în ideea că sunt voci care consideră că dacă dăm deoparte kigo şi kidai dispare şi „spiritul haiku".*

D.R.: Cel mai mare poet haiku, Matsuo Basho (1644-1694) a separat *hokku*, construcţia poetică în 5-7-5 silabe care erau prima strofă din renga (*haikai* no renga), susţinută de imagistica naturi, dar haiku modern a fost iniţiat de Masaoka Shiki (1867-1902), care a creat cuvântul „haiku" şi primii lui doi studenţi, Takahama Kyoshi şi Kawahigashi Hekigoto, primul a reflectat valorile haikuului tradiţional, iar cel din urmă abordările mai moderne. Acest mare reformator în haiku a declarat apăsat: „Haiku e o parte a literaturii şi literatura este o parte a artei; de aici, frumuseţea e, în final, valoarea literaturii. Valoarea fundamentală a literaturii este şi valoarea fundamentală a haiku. Ar trebui să fim capabili să criticăm, la fel cum am face-o cu orice altă formă de artă cum ar fi sculptura, muzica, drama, poezia sau romanul".

Kigo (cuvântul sezonal) a fost foarte important pentru că, în Japonia, legătura cu natura şi aspectele estetice corelate sunt infuzate cu religia locului − privirea spirituală profundă a shintoismului asupra naturii/ lumii naturii. Japonezii au **saijiki** (index al cuvintelor sezonale, glosar al termenilor sezonali pentru rădăcinile haiku), dar şi în SUA a fost o încercare (Higginson), şi în Germania. Nu ştiu în alte părţi[1], dar în Serbia noi am încercat să pornim să facem un saijiki pentru prima dată în „Haiku

[1] Din ce ştiu, şi la noi a fost cel puţin o încercare, a lui Şerban Codrin.

novine" (nr. 23, decembrie 2008): tema a fost saijiki (dicţionar haiku) şi am invitat autorii sârbi de haiku să facă un saijiki sârb (e o muncă de mulţi ani şi multe echipe). Haiku japonez nu este numai experienţă literară, ci şi etno-poezie care caracterizează reconstrucţia vieţii japoneze. Astfel, noi am încercat să facem o astfel de carte sârbească. Am pornit cu puţini participanţi interesaţi, şi oportunitatea s-a pierdut. Dar acest dicţionar naţional trebuia să fie şi unul al **key-words (cuvinte-cheie) naţionale**. În orice cultură şi limbă sunt cuvinte cu înţeles universal, care le înlocuiesc pe cele care cu înţeles limitat, local sau naţional. Cele din urmă sunt, de pildă: mamă, război, dragoste, munte, oţel, viitor, insulă… Rămâne ca „kigo" sa fie unul dintre aceste key words.

Am participat la Prima conferinţă a poeţilor haiku din lume la Tolmin (Slovenia) în anul 2001. The „World Haiku Association" (WHA) a fost fondată împreună cu „Modern Haiku Association" (**Gendai Haiku Kyokai**). A fost o discuţie tumultuoasă, mai ales între Ban'ya Natsuishi şi Susumu Takiguchi (care a fondat ulterior World Haiku Club – WHC). Ban'ya Natsuishi (1955 – redactor şef al revistei *Ginyu* – Trubadurul)[1] continuă munca de reformă a lui Shiki şi face un ultim pas în stabilirea haiku ca gen universal. „Fără kigo haiku e capabil să exploreze noi posibilităţi în timp şi spaţiu", spune Natsuishi, sprijinind ideea universalităţii haiku. „Key words au o mare putere asociativă şi oferă poeţilor posibilitatea să depăşească limitele naturii impuse de kigo." În 1990 Natsuishi a publicat „Dicţionar de Keywords pentru haiku contemporan", şi, în 2003, „Un ghid pentru World Haiku". Am participat la a treia conferinţă WHA (în Sofia, Bulgaria, 2005) şi am vrut să răspândesc ideea acestui Gendai Haiku: am editat cartea lui Natsuishi *Cercuri concentrice* (Punta, Niš, 2009) – traducerea mea din engleză şi franceză, proofreading: Hiroshi Yamasaki Vukelić; am tradus-o în germană (eu), macedoneană şi bulgară. Acest volum de haiku e în japoneză, sârbă, germană, macedoneană şi bulgară – primul lui volum tradus în sârbă, germană şi macedoneană (prezentat la a Cincea Conferinţă WHA, în Lituania, 2009).

M.C.: *Azi haiku nu mai este ca în trecut, e cert. Sunt poeme, acceptate într-un fel sau altul ca fiind haiku, despre tot felul de aspecte ca: incest, război, violenţă ş.a. Care ar fi „definiţia", cum vezi tu „spiritul haiku" azi?*

D.R.: Haiku scris de autori japonezi conţine, cum spune R.H. Blyth, „panteismul hinduismului, misticismul şi paradoxul taoismului, compasiunea budismului, severitatea confucianismului, „the this-is-it-

[1] O prezentăm număr de număr cititorilor revistei noastre în „Biblioteca haiku".

ness" şi umorul zen-ului, emoţia soft din waka, exfolierea renga, topografia Japoniei, simplitatea primitivă a şintoismului, „pacea" tiraniei feudale". Să ai toate astea este prea mult chiar şi pentru poeţii japonezi. Dar acesta e „spiritul haiku" şi noi trebuie să-l păstrăm, nu contează cât de mult putem. E secolul XXI, cu teme total noi (computer, bomba atomică, zborul spaţial, incest, crima, corupţia…) şi poate că toate acestea sunt keywords noi, contemporane. Poate 5/7/5 silabe poate fi uitat, deşi ceva din ritm trebuie să existe. Dar în SUA s-a mers prea departe cu 3-4-3 silabe, chiar mai puţin şi într-un rând!!! Acesta este un experiment! Haiku este acum într-un spaţiu al incertitudinii, instabilităţii şi lipsei de regularitate/ trăinicie. Poate acesta haiku poate fi considerat o avangardă?! În eseul său, „Chipul multicultural al haiku" („Haiku novine" nr. 30) Dimitar Anakiev scrie: „Modernismul care reprezintă şcoala Shiki-Kyoshi-Seishi etc., a oferit o deplină corespondenţă cu vremurile acelea şi conceptul apusean de modernitate, care din start a însemnat dezvoltare tehnică şi raţionalism. Toţi aceşti apreciaţi maeştri moderni au scris urmărind simplitatea şi claritatea clasice, în vreme ce respectau tehnica kigo şi 5-7-5 silabe, dar au introdus, de asemenea, teme noi, moderne, şi şi-au numit haiku-ul *al noilor tendinţe* (shinko)[1], stil format în Japonia în 1931." Putem vedea că modernismul în haikuul japonez a existat mult înainte de Gendai haiku, numit „Shinko", şi părerea lui Anakiev merge mai departe: „În esenţă, Gendai a corespuns direcţiilor de după război din literatura europeană, ca Dadaismul şi Suprarealismul, când poetul era incapabil să accepte realitatea marcată de război şi distrugere. Aceasta este esenţa Gendai: respingerea realităţii şi evadarea în fantezie şi mistificare. În Japonia de după război, problemele erau nu doar distrugerile materiale şi victimele de război, dar şi completa înfrângere a unei tradiţii culturale, în numele căreia a fost dus războiul, şi sosirea unei noi culturi a capitalismului american, care a ocupat o poziţie dominantă. Trebuia găsit un echivalent poetic şi filosofic pentru noua eră".

M.C.: *Ce înseamnă în viziunea ta experiment în haiku? Până unde poate merge pentru a mai rămâne haiku?*

D.R.: M-am ocupat cu formule scurte de exprimare a observaţiei, gândurilor şi sentimentelor: aforism, proză scurtă, (adesea în 2-3 sau 5-6 rânduri) şi haiku – ele toate au puterea să mişte puternic cititorul. Pot experimenta cu proza scurtă, dar puţin în haiku care durează (a rezistat/ este aşa) de secole cu propriile for reguli. De exemplu, nu sunt de acord cu

[1] Se referă la o „mişcare" haiku din preajma celui de-al doilea război mondial, *shinkô haiku undo*, tradusă de Itō Yūki „New Rising Haiku Movement".

poziția profesorului Živan Živković (Serbia) care a găsit că valorile poetice în poemele semănând cu modele japoneze, sunt de asemenea în cele ce sunt mai specifice în cele locale. El diferențiază următoarele subgrupe de haiku: istoric, stocastic, cosmic, vizual, slangy (care „vorbește"/ este scris în argou), satiric, aforistic, umoristic și măgulitor.

M.C.: *Sunt voci care spun că haiku este și va rămâne haiku doar în Japonia, impregnat de spiritul locului; scris de un non-japonez nu e haiku, ci, poate, cel mult, „în stil haiku". Este vreun sâmbure de adevăr în aceste afirmații? Și, în siaj, consideri că există un "specific sârb" în haiku?*

D.R.: Haiku este, chiar de la începuturi, cosmopolit, multicultural, o literatură a lumii în care diferite culturi se întâlnesc în dezvoltarea sa pe mai înainte. De exemplu, haiku e în Occident considerat încă poezia fuziunii cu natura, și acesta e un ideal poetic al clasicei China, pe care Japonia, și toată lumea l-a preluat. Un alt element al haiku „tipic japonez" – „kigo" e, de asemenea, tot de origini chineze. „Urmărirea" anotimpurilor e un concept cultural cu originea în China antică, preluat de Japonia. Ori conceptul lui Shiki de „**shasei**" („schiță obiectivă"), o metodă de a scrie haiku, care până acum și-a păstrat importanța, este o influență a raționalismului Occidental în cultura japoneză în timpul perioadei Meiji, când Japonia s-a deschis spre Occident. Ori, poeții stilului **jiyuritsu** au recepționat foarte diferit influențele occidentale. Sau Taneda Santoka, foarte receptiv la ideile sociale care se răspândeau dinspre Revoluția Rusă din Octombrie, iar Ogiwara Seisensei era sub influența lui Goethe și a romantismului german. Sau **Gendai haiku** (haiku modern)[1] a corespuns direcțiilor post-război din literatura europeană, cum ar fi Dadaismul și Suprarealismul, când poetul nu putea accepta realitatea marcată de războaie și distrugere. Reiau: „Aceasta e esența *Gendai:* respingerea realității și evadarea în fantezie și mistificare. În Japonia de după război problemele nu erau numai distrugerile materiale și victimele de războaie și, de asemenea, înfrângerea completă a unei tradiții culturale în numele căreia s-a gândit războiul, și sosirea unei culturi noi, a capitalismului american, care a luat o poziție dominantă. Trebuia găsit un echivalent poetic și filosofic pentru noua eră". (D. Anakiev, „Haiku novine", nr. 30)

În secolul XX haiku a plecat spre lume în manieră opusă. Pe 24 noiembrie 2012, la a 14-a Întâlnire generală și lectură a Haiku International Association (**HIA**), în Tokyo, Arima Akito, președintele HIA și unul dintre poeții de frunte ai haikuului japonez, (fost președinte al

[1] La *Mișcarea modernă în haiku/ gendai haiku* s-a ajuns după nișe „pași", despre care vorbim, sumar, în *adagio*, la pct. 2.

Universității din Tokyo, fost ministru al educației), a spus: „Misiunea noastră pentru oamenii din lume e să discutăm forma de scriere numită haiku, și să promovăm pacea în lume. Vrem să facem o lume pașnică prin schimburi temeinice între iubitorii de haiku din lume, și prin cooperarea voastră, vrem să internaționalizăm haiku mai larg în lume."

M.C.: *Sunt tot felul de discuții legate de terminologie, formă și fond în ce privește haiku, haiga și computer. Care crezi tu că e până la urmă modul în care computerul poate influența haiku, haiga, lirica niponă în general.*

D.R.: Este de conceput să explorezi bogăția și diversitatea scrierii haiku fără PC și Internet. Autorii de haiku scriu în atât de multe limbi, dar limba internațională a devenit engleza, și, prin publicarea haikuului în engleză, în Japonia, în întreaga lume, putem evalua creațiile noastre. În Japonia există HIA, Mainichi Shimbun, David Mcmurray's column, în „Asahi Shimbun", sunt și multe concursuri internaționale de haiku în: USA, Australia, Noua Zeelandă, Italia, România, Serbia… (trebuie să menționez aici cele șaizeci și opt de premii ale mele pentru haiku!). Trăim în secolul XXI și e, de asemenea, de neconceput să avem **haiga** fără PC. Haiga (desenul haikai) a devenit populară în cultura occidentală ca o formă legată de haiku, ea unifică trei arte: pictura, caligrafia și poezia, și își are rădăcinile în filosofia taoismului, confucianism și budism. Vechea pictură japoneză incorporează estetica haikai (forma caligrafică a haiku și grafica) create cu același pensula și aceeași cerneală: această pictură **sumi-e** e acum foarte rară. Cel mai recent număr al revistei „Haiku novine" (decembrie 2016) a avut ca temă principală „Haiga" – eseuri, articole și ilustrații cu această haiga sumi-e tradițională japoneză. Haiga modernă folosește fotografia în loc de pictură (**sha-hai**), tastând cuvintele la PC în loc de a le caligrafia. Și colajele/ asamblările și alte prezentări mixed-media sunt populare azi (prima carte sârbească despre astfel de haiga a apărut în 2016, în Niš, a lui Nadežda Mihajlović, 116 de haiga, în engleză și sârbă).

M.C.: *Aș vrea, te rog, să încheiem cu proiectele tale, dar și cu un gând al tău pentru cititorii revistei „Poezia", în care va apărea convorbirea noastră, pentru care îți mulțumesc.*

D.R.: Cititorilor (și poeților) revistei „Poezia" pot să le recomand să se bucure citind (sau scriind) haiku, cu toate specialitățile acestei remarcabile forme poetice. Îți mulțumesc pentru interesul tău față de haiku, și față de activitatea mea în acest domeniu!

ADAGGIO

Lui Masaoka Shiki[1] (1867-1902) – numele real Masaoka Tsunenori –, care, în discursul său, cerea şi revenirea la tradiţie, i se datorează şi crearea termenului „haiku", în loc de hokku. Shiki a iniţiat discuţiile critice mutuale între autorii de haiku, în vreme ce, până atunci, doar liderii – numiţi începând de atunci sushai, *ad litteram*: „lider", spre deosebire de perioada Edo, în care erau numiţi sōshō – şcolii/ kessha aveau acest drept.[2]. Să vedem, sumar, ce anume a însemnat „reforma", începută de Shiki cu anul 1892.

Pe scurt, Shiki a scris, între altele, comentarii despre literatură, despre haiku, unul dintre ele fiind, de pildă, intitulat *Haiku Taiyo/ Elementele haiku*, când încă acest poem era considerat o specie nu chiar de prima mână. De pildă, el ştia că în literatura japoneză tradiţională se acorda importanţă deosebită unor concepte ca yūgen (care definea, tradiţional, cu anumite nuanţe, frumuseţea profundă şi subtilă, chiar misteriosul) sau wabi (sintetic vorbind, rafinamentul discret)[3], ambele fundamentate/ bazate pe imaginaţie. A pornit de la ideea aplecării mai atente spre realism, ca metodologie de compunere/ comprehensiune. Aşa a ajuns la ideea unei descrieri/ schiţe din viaţă (shasei[4]) – concept cunoscut, cu nuanţele epocilor, încă de chinezi, de japonezi de prin perioada Kamakura, dar la care el a ajuns după „întâlnirea" cu Occidentul. A fost influenţat de Nakamura Fusetsu (1866-1943)[5], care l-a introdus în tehnicile picturii occidentale, ale „schiţei" ş.a.

(Era o perioadă în care lucrurile s-au petrecut, în Japonia „în favoarea" acestei idei, epoca Meiji însemnând şi aplecarea spre studierea mai aprofundată a ce înseamnă Occidentul în diverse domenii, inclusiv în artă.[6] Pe

---

[1] În japoneză cuvântul „Shiki" ar putea însemna şi „Cele patru anotimpuri".

[2] Sakurai, Takejiro, *Haikai kara Haiku e*, Kadokawa, Tokyo, 2004, p. 7. – cf. Matsuoka Hideaki, *Local Global, and Beyond: Anthropological Approach to Haiku*, în *World Haiku*, nr. 3, 2007, p. 69, E.: Ban'ya Natsuishi, WHA, Publisher: Sichigatsudo, Tokyo, Japan.

[3] Wabi: *ad litteram*, lb. japoneză: sărăcie; ar defini acea frumuseţe pe care o poate releva doar simplitatea, evitarea ornamentului imagistic excesiv. Sunt discuţii nuanţate despre aceste concepte şi o bibliografie bogată. Amintesc doar Koren, L., *Wabi-Sabi for Artists, Designers, Poets & Philosophers*, Berkeley, California: Stone Bridge Press, 1994 şi, mai ales, dat fiind subiectul cărţii, Donald Keene, *The Pleasures of Japanese Literature*, 1988, în care autorul discută pe larg despre estetica japoneză şi ce înseamnă ea în artă/ poezie.

[4] Concept lansat în eseul *Descriere/ Jojibun*, în 1900, în jurnalul „Nippon".

[5] Cheryl A. Crowley, *Haikai poet Yosa Buson and the Bashō revival*, Brill, NV Leiden, Nedherlands, 2007, p. 167-168.

[6] „We reached adolescence just after the dissolution of the feudal system. All had been sown afresh. But while the old order had fallen, nothing new had yet been created in

Fusetsu – care picta în „stil Occidental", influenţat la rândul lui de Profesorul său, Asai Chū, care a studiat cu Antonio Fontanesi (1818-1882), care a fost invitat în Japonia – l-a întîlnit în 1894, când era editor la ziarul *Shōnippon*.[1])

Astfel, s-a spus, Shiki a ajuns să fie convins că poemele sale trebuie să fie ca nişte „schiţe din viaţă" (a şi pictat după astfel de tehnici, în maniera asta), cam la fel cum fac pictorii[2]. Se gândea la o „combinaţie" a literaturii/ poemului haiku cu realismul, la ceva care totuşi să nu fie cu totul nici imaginar, nici realist/ copie a realităţii, la o „schiţă"[3]. Astfel, discipolii au înţeles că propunerea lui nu era atât „realism" (şi în sensul occidental, am spune) în observarea/ reflectarea obiectivă, cât o stare de „simplitate", de observare cu realism. De observare/ acceptare/ reflectare profundă, poate întâi mental, a obiectelor/ detaliului şi a întregului aşa cum sunt.

Shiki a re-adus în atenţie şi tanka (waka), spunând că trebuie revigorată/ modernizată. În 1898, un an după ce fondase, împreună cu discipolii săi „Hototogisu", a scris *Scrisori către autorii de tanka*. Cerea folosirea formei „tanka" în loc de „waka", dorea să reînvie interesul pentru vechile scrieri, ca *Man'yō-shū*, autori ca Yosa Buson[4] – pe care îl vedea un model de om educat, cu talent pentru poezie, caligrafie, pictură. Îl critica pe Bashō[5] pentru mai puţina „puritate poetică", nefiind adept al „cultului" acestuia. Deşi admitea că a scris poeme bune, spunea că sunt alţii cel puţin la fel de buni ca el.

(Interesant e că Buson contribuise, în anii 1790, când părea să se stingă, la consolidarea „cultului" faţă de Bashō şi la identificarea a ce era

---

its place", spunea vărul lui Shiki - Janine Beichman, *Masaoki Shiki: His Life and Works*. Tokyo: Kodansha, 1986, p. 8, apud Charles Trumbull, *Masaoka Shiki and the Origins of Shasei* (prezentată la Haiku North America 2009, Ottawa, Ontario, August 8, 2009, cu titlul *Crosscurrents East and West: Masaoka Shiki and the Origins of Shasei*).

[1] Astfel, „under [Fusetsu's] influence, began to clarify still more his ideas about haiku, borrowing certain concepts of realism from art and wedding these to what he had already received from [the novelist Tsubouchi] Shōyō.", Janine Beichman, *op. cit*., p. 19.

[2] Hirai Terutoshi, *Shiki to Buson*, în "Bungaku", 52: 10, 1984, p. 184. cf. C. A. Crowley, *op. cit*, p. 168.

[3] „It was under Fusetsu's influence that Shiki added the term *shasei*, 'the sketch from life,' to the other terms he had used until then to denote realism, *ari no mama ni utsusu*, 'to depict as it is,' and *shajitsu*, 'reality.'" – J. Beichman, *op. cit*., p. 54; apoi, într-o notă de la p. 149: "*Shasei* was originally used by artists to translate the English 'sketch' and French 'dessin.'"

[4] Masaoka Shiki, *Haijin Buson*, 1897. Se pare că Buson a fost mai atent studiat de Shiki prin intermediul prietenului său, Naitō Meisetsu (1847-1926). Acesta i-a adus o antologii de versuri ale lui Buson.

[5] A publicat texte ca: *Bashō-ō no ikkyō/ Surpriza maestrului Bashō* sau, în „Nippon" o serie de eseuri, ca *Bashō Zatsudan/ Miscelanee despre Bashō.*

considerată pe atunci tradiția „haikai ortodox" (stilul *shōfū*, cum a fost numit), cu „tradiția Bashō"; eforturile lui și ale generației lui de a-l promova pe Bashō, spun mulți, au făcut ca creația lui Buson să rămână, paradoxal sau nu, în umbră.)

Oricum, se spune că după ce era deja cu gândul la schimbare, după 1892, după un pelerinaj, la întoarcerea spre Tokyo, Shiki s-a oprit la Nara și a compus unul dintre cele mai cunoscute poeme ale sale[1]

柿くへば鐘が鳴るなり法隆寺

transliterat în romaji și tradus în engleză astfel de Janine Beichman[2]
kaki kueba
kane ga narunari
Hōryūji

I bite into a persimmon
and a bell resounds—
Hōryūji

O versiune în limba română, din romaji, ar putea fi:
„am muşcat curmala
clopotele au bătut –
Hōryūji"

kaki – 柿 – curmală; kane (鐘) – clopot

(Înainte de discuția propriu zisă, iată ce spunea într-un interviu Hiroaki Sato[3]: poetul Oyama Sumio a fost prieten cu Taneda Santoka (1882-1940). Aflând că Santoka fusese tradus de Sato și publicat într-o revistă în limba engleză, l-a rugat să i-o trimită. I-a scris: „Japonezul *kane* e atât de diferit față de occidentalul clopot" încât „I couldn't help laughing when I saw your translations". (Japonezii, ca și chinezii, au și rugăciuni închinate clopotului.)

Și aici, cum am mai făcut și vom face și în alte situații, să vedem ce conexiuni pot genera aceste cuvinte.

„Kaki" este fructul curmalului japonez. Poate că, date fiind cunoștințele lui Shiki, am putea gândi că știa despre faptul că grecii

[1] Masaoka Shiki, *Shiki kushu*, Iwanami,Tokyo, 1941.
[2] *Selected Poems of M. Shiki*, transl. by J. Beichman, Tokyo: Kodansha, 1986.
[3] *The Translator's Voice: An Interview with Hiroaki Sato*, by N. J. Teele, în "Translation Review", Volume 10, 1982.

numeau curmala „fructul zeilor”. Sau poate, mai curând, gândea la tradiţiile legate de curmalele uscate, în Japonia. Este chiar un templu, Zuirin-ji, numit de localnici „templul Kaki”, în prefectura Gifu, fondat de preotul budist Tetsugyu, pe la mijlocul perioadei Edo. În acest loc, vizitat de shoguni, oameni importanţi în stat (încă sunt acolo, într-o cameră, coşurile din care se ofereau fructe familiei imperiale), se cultivau din vremuri vechi fructe, se uscau. De altfel, cei din satul Hachiya, unde se află templul, ofereau anual şogunului curmale uscate.

Poate că era vorba, mai simplu, de o juxtapunere a sentimentelor generate de bătaia clopotelor, sunetul lor sub cerul acelei zile, şi gustul, probabil dulce, curmalei. Sau poate că s-a gândit la tradiţii. În diverse locuri din lume, inclusiv în Asia/ Japonia, se spune că poţi afla studiind/ strivind seminţele curmalei ce fel de iarnă te aşteaptă acel an, în funcţie de formele cu care seamănă seminţele strivite.

Sau poate s-a gândit la tot ce înseamnă acest templu pentru budism, pentru istoria Japoniei. Considerat cel mai vechi templu din lemn păstrat, numele întreg este *Hōryū Gakum,* aproximativ: „Templu pentru învăţătura legii înfloritoare”, cunoscut în popor, pe scurt, drept Hōryū-ji (*ad litteram,* aprox. – „Templul legii înfloritoare”). E un important templu budist (serveşte şi ca mănăstire, şi ca loc pentru învăţătură) în Ikaruga, prefectura Nara. Primul templu, se pare, a fost terminat în anul 607; a trecut prin distrugeri, incendii, a fost reconstruit şi recondiţionat cu totul, întâi în 1374, apoi în 1603. Se spunea (acum sunt discuţii) că a fost construit întâi de prinţul Shōtoku/ Shōtoku Taishi, 573–621, atunci numele templului fiind *Ikaruga-dera* (palatul prinţului se numea *Ikaruga-no-miya*). Unii folosesc acest nume şi azi. Templul a fost dedicat onoarei tatălui prinţului, dar mai ales lui *Yakushi Nyorai* (chineză; *Yàoshīfó*), adică Bhaişajyaguruvaidūryaprabharāja (Maestrul Medicinii şi Rege al Luminii Lapislazuli, popular „Medicul Buddha”). Când l-a vizitat Shiki, templul ţinea de secta *Hossō* (legată de sistemul Yogācāra, numit de japonezi *Yugāgyo-ha* sau *Yuishiki*), dar din 1950 ţine de Shōtoku.

Sau, poate, simplu, Shiki s-a gândit doar la acea clipă, ca la o „shasei”…

Interviu, versiunea în limba română, note şi *adaggio*: **Marius CHELARU**

Adam PUSLOJIĆ

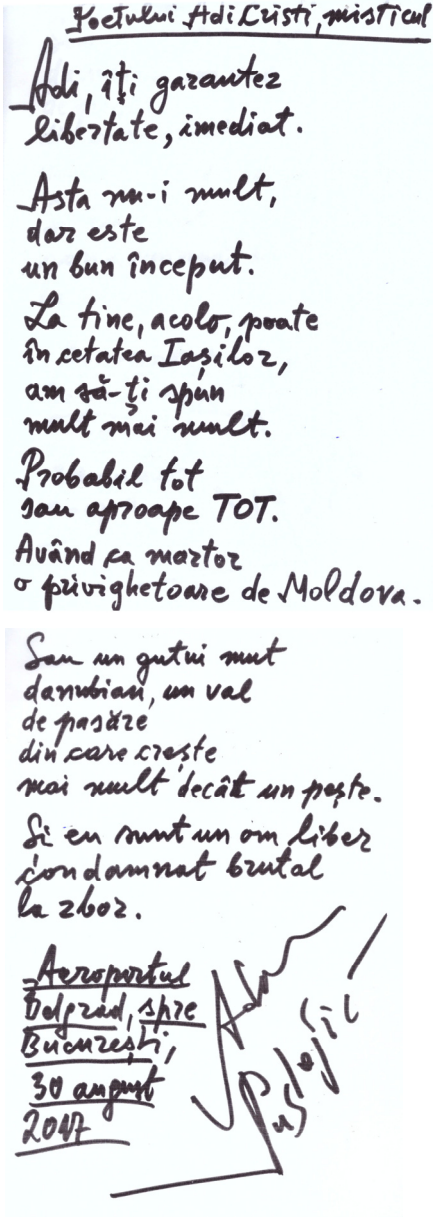

Poetului Adi Cristi, mistic

Adi, îți garantez
libertate, imediat.

Asta nu-i mult,
dar este
un bun început.

La tine, acolo, poate
în cetatea Iașilor,
am să-ți spun
mult mai mult.

Probabil tot
sau aproape TOT.
Având ca martor
o privighetoare de Moldova.

Sau un guturai mut
dunărean, un val
de pasăre
din care crește
mai mult decât un pește.

Și eu sunt un om liber
condamnat brutal
la zbor.

Aeroportul
Beligrad, spre
București,
30 august
2017

Ioana DIACONESCU

CA O RAZĂ

I-am văzut gura mă apropia mă fascina
Gura înzăpezită şi orbitoare orbită de soarele alunecînd războinic
înspre mare
I-am văzut gura triumfătoare fără să ştie că o văd fără să mă înghită
Amurgul zorii şi celelalte mă ademeneau
În muntele roşu al uitării de sine al misticului dor de neuitare
În luminoasa înserare a gurii aceleia ademenitoare fierbinte şi rece
Ca o rază căzută din chiar părul meu înstrăinat de zeiță
Înghițită în schimb de aburul sfînt de ivoriu ce acoperea fața mea
cu o piele nouă
Pe cînd gura înzăpezită şi orbitoare mă înghițea
Ca o mîngîiere visată
Ca o moarte în zbor arcuită pe curcubeu
Într-o lumină arsă
Nu adormeam şi visam
Pe bicele ierbii împletită în şapte culcată
În noduri efemere prinsă
Fără sorți de moarte
Citind văzduhul de deasupra norilor văzuți
Şi de acolo i-am simțit gura
Cum mă apropia
Cum mă înghițea

ÎN ALERGARE

Imi aşeza o piatră roşie sub călcîi
Rubinul imperial hrănit din tulpina trandafirului
Fum şi cenuşă într-o incredibilă alcătuire
Au strălucit ca diamantele la brîul celui secerat în beatitudine

În solara ireversibilă hipnoză
A privirii de pisică sălbatică
Ochii lui au sfîşiat obrazul trecutelor înfățişări
Ce mă acopereau cu trena volatilizată acum
Între liane şi feline şi flori carnivore binevoitoare unice

Mă purta pe picioare
Alergînd în scăpărarea cerului boreal
Cu arcul voltaic în saltul perfect
Ce simplu era mă legănam pe pieptul lui

Stea vie ce lua foc în alergare medalie aur şi smirnă
În lumina piezişă
Printre liane feline şi flori carnivore

La gîtul meu înşirate rubinul smaragdul berlantul
Pietrele preţioase ale privirii de pisică sălbatică
Ale ochilor scăpărători de felină
Cu semnele pe cerul boreal şi acolo eu
Într-o hipnoză ireversibilă

ZBURĂTOR
Planînd asupră-mi coborîse
Din înălţimea unu dom
Ce nu părea a fi aievea

El mă ademenise într-acolo
Uitînd că-n firea mea de înger
Fără de trup mă conţinea conturul
Pe care-l prinse-n braţe teama lui
De-a nu mă pierde
Dar două patru şase braţe zece
Să simt fiorii strîngerii în braţe
Mă cuprindeau cînd pieptu-i mă cuprinse
Asupra mea venind fără să ştie
Că sunt departe dar că sunt asupră-i
Că îngerul privirii s-a-nălţat
Spre-a ne veghea pe amândoi
Căci renăscuse fiecare dintre noi
Cu pleoapele pe ochii celuilalt

Fără veşminte fără trup
Smulsă din sinea mea l-am prins
Cu braţe care nu erau

Sufletul lui se adîncea în mine
Şi peste ziuă şi în somn
Bolnav tiranic şi enorm

Monica ROHAN

DRUMEAG

Crustă de sânge uscat peste rană
mișună licuricii
lumina pulsează și vindecă.
Din oglindă cu ochii tăi mă privesc,
șade cerul proptit pe cupola de ambră
– chihlimbar clar poezia își mișcă oscioarele –
și astfel oglindită-n vederea
ochilor tăi plini de stele
mătase nouă țese sub coaja zdrelită:

imaculată e cartea tămăduirii...

PASAJ

Sufletul se rupse din carne
și carnea limpede se surpă lin pe dinlăuntru,
ea se topește în cele din urmă
dar el, o! sufletul, grăbitul,
mai zăbovește doar cât să zvânte locul
pe unde își avu neliniștitul vremelnic adăpost
acela inundat de jale-acum
colivia cu zăbrelele frânte
casa părelnică, un colac auriu cu bob de lumină.
El se duse-ntristat și fericit,
cu povară de foc prin ploaia iertării trecu
și încă mai departe purcese...

ÎNNĂMOLIRI

Iată-i! Stăruitori, genunchii însângerați ai binelui
ca o casă de pâine rămasă-n privirea cerului
dospind parfumul primilor zori.
Pe aici am trecut cu inima sălbăticită și vie
mușcând smoc de aer crud.
Acum iarba mucegăiește și stă în calea
convoaielor de vorbe scrâșnite,
verdele fraged cândva
se-ntinde păstos înspre mlaștina democratică.
Teamă mi-e deseori când zăresc galeș lucind
viclenia aceluia zornăitor, în colan diafan
atârnat la gâtul adolescenților visători.

Discursul curge gros şi neşovăielnic
sporind albia de smoală
unde nu se vor mai scălda conceptele limpezi, unde
pentru vecie va putrezi rădăcina iubirii.
(Nuferi de păcură înspre cer s-ar aprinde cerându-şi iertare?)

Genunchii arşi ai binelui
stăruie vrednici
în lumina de-odinioară.

CE(-MI) RĂMÂNE
Pe sub ape
contorsionat
înaintează umbra mea
şi cu mine în spate
pe sub apele dulci
că dulce-i nămolul
şi resturile verilor hăcuite –

Sub soare
viermişori de lumină
homunculuşi translucizi
iar sub apele cleioase
mai jos
mult mai jos
talpa caselor vechi
unde umbra mea
se desprinde de mine
se lipeşte
ca o pânză uscată
sub tencuială
ca o apă care-a trecut
şi-a mai lucit o clipă infimă
în ochiul spart
al pietrei...

IZBÂNDA
N-am reuşit
decât să tai liniştea
cu vorbe vorbe vorbe.
Le coloram uneori,

deveneau semafoare.
Degeaba.
Niciun călător
nu se izbea de lumina lor violentă,
niciun vis nu-şi spărgea gogoaşa de umbre.
Fără-ndoială. Fără-ndurare.

Îndeobşte le slobozeam în lume
aşa cum sunt,
ca pe nişte pui de arici
moi. Proaspete.
Tot degeaba.
Cine să vadă în transparenţa lor
atât de fragilă,
cine să deslușească zvâcnirea
inimii
gata oricând de marea
ieşire... cine?

DEGRABĂ
Nu vreau să mă îmbolnăvesc.
Solstiţiul îngheaţă fagurii unde
germinează fragede vorbe.
Un chit solzos ţine încheieturile casei.
Dar nările îmi sunt pline
de sânge amar şi uscat,
ca un cuptor cu vreascuri în aşteptare.
Unde merii au fost tăiaţi
lăstăriră istorii şerpoase.
Numai ţiglele dispuse disciplinat –
aripi gata să se ridice...

Rodica POPEL

DE SĂRBĂTORI
Vin sărbătorile
şi-un om va ajunge la uşă,
Înalt, cu trup de cenuşă.
S-aude clopoţelul sunând
nu e ninsoare
sau vânt.
El este…
aşa... ca o boare
mă strânge în braţe
şi-n ceaţă dispare.

UN PORUMBEL
N-ai ştiut, n-am ştiut
Că de fapt şi de drept
Mi-a crescut fără de vreme
un porumbel în piept

Vrea să zboare
şi durerea mă ţine
nu mai vrea să rămână
la mine
În cuşca aceasta de sârmă
Fără de moarte, fără de urmă.

UN MUGURE
Oricât voi arde
Şi câtă cenuşă
e-n sufletul meu
pe geam şi la uşă
Undeva se naşte
un mugure
ca o inimă
într-un nou trup
Şi nu mă pot ascunde
nici de prieteni
nici de duşmani
nici de pământ
nici de apă

nici de marea iubire
ascunsă-ntr-un crater.

AI GRIJĂ!
Ai grijă de tine
îmi tot spun frunzele
ai grijă…
Nu forța trecerea
peste apă
Nu te așeza
așa de devreme
în case de la hotar
Ai grijă
că mai poți spune ceva
Să mai lași un semn
la o poartă
Uite, la colț
te așteaptă cineva
Să te strângă în brațe
Să-ți sugrume inima
ca pe o iubită.
Ai grijă să nu te stingi
În prag de-nserare.

DE MÂNĂ
Câte haine am dezbrăcat
de uitări, de păcat…
niciodată nu m-ai atins
nu m-ai întrebat
dacă mi-e frig, dacă mi-e cald
Pe când eu
te-aș lua strâns
de mână
să vorbim despre nori
măcar o săptămână
nu te-aș certa
nu te-aș respinge
chiar dacă și-n ceruri
va ninge.

NU MAI POATE
El nu mai poate veni
dacă nu-l strig
dacă nu-i întind sufletul
Nu mai am cuvinte
acestea s-au topit
demult
în lava fierbinte
Nu mă poate atinge
decât ca un fulg
pe umărul meu
care plânge.

Vasile MIC

Copiii noştri
Departe,
copiii noştri
nu au timp
să ducă dorul
de casă.

Călătoria lor
e cărarea
ce duce departe…

Undeva,
un drum
poate fi
împlinirea
micului vis…

De unde
drumul spre casă
să le fie la îndemână.

În miezul nopții
În miezul nopții
a dispărut
o lume.

O poveste ce nu-i poveste…

Eu tocmai visam
cum petale
de flori
de cireş
cădeau peste trupul meu,
în mers…

Cădeau peste lume,
cădeau peste cine mergea
înaintea lumii…
Eu nu mai mergeam,
ştiu,
mi s-a zis să mai rămân
o vreme.

O poveste ce nu-i poveste…

Oameni
Oameni
de zăpadă
stau la soare
depănând amintiri

despre drumurile
pe care cu toţii
au umblat,
despre mări şi oceane,
despre iubire,
desigur.

Anotimpurile,
toate,
ale oamenilor
de zăpadă
sunt,
ale oamenilor zăpezilor
de aici,
de oriunde.

Când rămânem singuri
Uneori,
rămânem singuri
cu serile noastre
târzii.

Cu visele
pe care nu ni le mai reamintim
dimineața.

Uneori,
rămânem
singuri
cu satul natal
prin care nu am mai trecut
de mult.

Dar mai ales
rămânem
singuri
cu chipul celor
pe care
numai în vise
îi mai avem.

Vulturul
Vulturul –
să se înalțe deasupra
lumii,
să se lupte
cu furtunile

și cu extratereștrii
ce îndrăznesc
să îi stea în cale.

Vulturul
să presare
binețe
peste lumi.

Să iubească şi el,
să se ducă
de aici acolo,

de acolo,
mai departe.

Angela BACIU

1. portul sulina. olga
altă zi.
aştept pescarii.

tiberiu zice că va fi vreme bună
îl privesc bănuitor o fi ştiind el ceva
mirosul de peşte împrăştie norii
pescarii vin
de la crişan
sau maliuc
lotcile scorojite îşi leagănă şoldurile
femei de o sută de ani.

bărbaţii arşi de soare cu mânecile suflecate
la jean bart se bea vodcă
pe datorie

în satul vechi oamenii împrumută zahăr
olga s-a mutat pe strada a III- a
într-o casă văruită cu albastru.

şi
iar miroase a peşte bărbaţii se duc la neveste
din farul vechi mă fixează
ochii băiatului
blond.

2. hotel camberi
în camera cu numărul 13 doamna chiriachiţa
născută katanulis
privea pe fereastra hotelului camberi

în faţă dunărea umflată şi grasă
ca burta unui peşte
marinari ţanţoşi cu chipiurile trase pe frunte
soarele încă arde

barcagiul strigă furios că i-a fugit nevasta
cu altul la tulcea
un căpitan de vas
n-o să mai mănânce hamsii

femeia îşi aşează cochetă părul
acelaşi ruj corai
de 40 de ani
încă mai are pielea arămie
celelalte camere sunt goale nu mai
locuieşte nimeni aici.

nici el.

i se spune hotelul cu stafii
balconul stă să cadă candelabrul vechi
ştie
povestea grecoaicei.

un copil înaltă un zmeu în culorile curcubeului.
„clic" se aude
declanşatorul unui
aparat foto.

3.crucile
la cimitirul din sulina
lumea se înghesuie lume…
lumeeeeee…
nu e sărbătoare
se dă de pomană
ce se dă aicea

cine a murit
cine mai ştie
mortul de la groapă
nu se mai întoarce

pachetul cu pui şi pilaf, ei da, şi sarmale în foi
de viţă
începe uşor să plouă
„de varză nu aveţi?!"

crucile stau înşirate anapoda
fără o ordine
păi ce,
când mori stai la rând?

şi doi covrigi
cu lumânarea aprinsă
am primit şi eu
la grămadă
„eu nu sunt cu mortu ăsta",
apuc să zic,
nu contează
„*viii cu viii morţii cu morţii*"
se aude vocea piţigăiată din spatele meu

ni se strigă să înaintăm…

4. nălucile
pe holul lung şi întunecat fotografiile
par năluci.

mă îndrept spre cimitirul evreiesc
sunt oameni acolo
nu le văd chipurile

– Gerson Marcu împuşcat de răufăcători
la 7 martie 1901 –
citesc pe crucea de la intrare.
nora îmi zice să fiu degajată.

5. emilie
nu se ştie cum a ajuns acolo.

„*să scrii despre vieţile oamenilor*" deschide ochii
îmi spunea deunăzi doamna din colţ care vinde flori

emilie louise s-a născut la galaţi în 1866
a copilărit la malul dunării
s-a îndrăgostit ca orice tânără.
mariana, mătuşa mea de la brăila,
mă întreabă dacă am văzut vreodată egrete
nu pot
să îi răspund acum.

e prea grea lopata pentru mâinile mele mici.
groapa cea mare se cască la mine
nu mă înghite
bucăţi ţari de pământ
se rostogolesc
până la celelalte cruci

emilie era o fată frumoasă
cam timidă
degetele ei subţiri cântau
la pian
o partitură veche
muzica o ajuta să vadă.

ştia pe de rost notele muzicale ştia
unde ţine doamna din colţ
platoul cu baclavale.
ştia emilie să iubească.
e tot ce avea.
şi boala.
rochia din tafta verde zăcea pe marginea patului
"*nu o mai duce mult*"
zice medicul.

emilie louise a murit la sulina. în 1881

6. satul de pescari
în faţa fiecărei case câte o barcă întoarsă
copii blonzi cu pielea arsă de soare aleargă anapoda
cu o
roată uriaşă
câţiva pui de pisică ţipă ascuţit
au ochii lipiţi

clopotul bisericii alungă duhurile rele
copacul bătrân de la marginea falezei e
plin de ciori

agap iacoblev măsoară drumul
cu paşi mici
a mai fost aici
poartă aceleaşi haine
vine de la Jurilocva sau
din Babadag
rubaşca din mătase lucitoare este încheiată
până la gât
poartă stani, ciorapi de lână şi cizme
nu îi citeşti nimic pe chip

cerul se întunecă brusc
oamenii aleargă care încotro
femeile strâng rufele de la uscat

cu kicika pe cap
ana iacoblev face semnul crucii
apoi
frământă gogoşile.

Note:
rubaşca – cămaşă bărbătească încheiată pe umăr, care se poartă încinsă peste pantaloni, specifică portului popular rus
stani (sau briuchi) – pantaloni bărbăteşti ce erau purtaţi în cizme
kicika – bonetă de pânză

7. sava
se întoarce cireada de vaci.
pe acelaşi drum ce duce spre mare

mai ţii minte când te-ai urcat pe pietrele alea mari şi
nu ştiai de unde a venit ameţeala
râdeam cu gura până la urechi
credeam că te bătea vântul

de unde era să ştiu că de atunci
te gândeai
să îmi arăţi locul acela
valurile mari ne înghiţeau cu totul
marea era una cu dunărea.

sava vetrogon a murit aici.
de bobotează

s-a dus
s-a dus
sa prindă
crucea…

8. **cerşetorul**
îşi bălăngăne
picioarele.

dedesubt dunărea
furioasă.
mai soarbe
din sticla
murdară
o gură de spirt.
fără pâine

„beau de la cinşpe ani"
bombăne simion

„am lucrat
pe macara
când eram tânăr.
mai târziu
sâmbăta
mă urcam
în barcă şi
mă întorceam
peste doi ani.
câţi copii am ?"
numără pe degete

„petru, anuşca, olga
să bem
pentru ei, hâc”

îşi face o ţigară
din mătase
de cucuruz

degetele îngălbenite
cu unghii murdare
ridică arătătorul
„eşti frumoasă, duduie”

nota:
cucuruz – porumb

9. adalia
se cunună
roaba lui dumnezeu margaret ann pingle
cu robul lui dumnezeu william webster…

suntem în 1868.
pe faleza din sulina aceleaşi chipuri
pescari cu năvoadele pline
lumea se plimbă ca la promenadă
cască gura.

„du-mă acasă, acolo unde e casa ta”
spune margaret deghizată în matelot
„you are pretty” spune william
fata zâmbeşte
nu, n-o să-i prindă…

pe nava adalia echipajul e obosit
nimeni nu mai curăţă puntea
lupii de mare se mişcă agale

toţi marii îndrăgostiţi ai ecranului
provin din familii rivale.

nava se scufundă încet …

„du-mă acasă, acolo unde e casa ta”
spune Margaret deghizată în matelot.

10. bătrânul
nu ştiu cum arată o zi de vineri. mi-am dorit mereu
un balansoar. să aţipesc învelită cu pătura de lână
împletită…
ieri s-a dat ora înapoi adică
ora 4 a devenit ora 3.

beau cafeaua pe balconul scorojit de ploi. pe peretele
de cărămidă
un afiş cu mariana marin şi virgil.

îl văd pe bătrânul din faţa magazinului
cu pantofi sport
nu mai poate să treacă strada. domnul rotaru
nu mai are răbdare picioarele îl dor
mă strigă disperat la telefon
maşinile claxonează,

auzi,
mi-am iubit nevasta dimineaţă

în debara am găsit
umbrela albastră.

11. film
aştept cursa spre oraşul G. e 5 dimineaţa
peronul e gol
nu s-a luminat încă. paznicul moţăie
se apropie zgribulit acelaşi câine cu care
vorbesc de 7 ani încoace
a îmbătrânit şi el

nu-mi plac zilele gri
iulia spune că ar vrea să-mi semene
de ce
întârzie cursa.

măturătorul e un bărbat scund,
foarte gras, fără vârstă
execută un ritual
în stânga mătura
din crengi lungi şi uscate
în dreapta
un carton murdar
pe care scrie „love”

sorb din cafeaua amară s-a răcit
bărbatul adună frunzele de pe jos
de parcă toată lumea
ar depinde de asta.

(Poeme citite la lecturile din cadrul Festivalului „Poezia la Iaşi”, 2016.)

Constanța NIȚĂ

RONDELUL ÎNCHIDERII ÎN CRISALIDĂ
Să te-nchizi în crisalidă
e-o soluție de mormânt
care zeului-Cuvânt
i se pare suicidă.

Să aduci sincopa-n gând
şi s-o torci, ca o omidă,
să te-nchizi în crisalidă
e-o soluție de mormânt.

Însă clipa e perfidă
în taverna minții, când
se-nfiripă ca un cânt
o secvență dintr-o pildă:

„Să te-nchizi în crisalidă”
ca soluție de mormânt...

RONDELUL CENACLULUI
Ne-am adunat ca-n orice seară
e timpul de-a decide cum
se va sfârşi comédia iară
spre a o-ncepe de la scrum.

Ispitele-au rămas pe scară
că-n încăpere-i prea mult fum,
ne-am adunat ca-n orice seară
e timpul de-a decide cum.

Răsună ca-ntr-o catedrală
un râs sinistru, de nebun,
întins pe-o placă funerară
stă Cain, proscris, să vadă cum
Ne-am adunat ca-n orice seară
spre a re-ncepe de la scrum.

RONDELUL LUNII PLINE
Luna plină, peste case,
pare un borcan cu miere...
ceru,-n straie de mătase
ar gusta-o cu plăcere.

Stelele răsar sperioase
în a cerului unghere,
luna plină, peste case,
pare un borcan cu miere.

Dar, cu degete cleioase,
cerul drepturile-şi cere
şi-apucând borcanul, scoase
toată mierea, în tăcere..

Luna plină, peste case,
varsă picături de miere...

RONDELUL LUI NARCIS
Frumos nefericit, Narcis
iubirea o dispreţuia...

stârnind Erinii, Nemesis
un plan răzbunător avea.

Chiar nimfa Echo, înadins,
spre el o mână întindea...
frumos nefericit, Narcis
iubirea i-o disprețuia.

Căci el era de neatins
de când în apă se-oglindea,
iar chipul ce-l privea, convins
era că nu-i aparţinea...

De dorul lui el s-ar fi stins...
frumos, nefericit, Narcis.

RONDELUL LUI ICARUS
Sublim, necugetat, Icar
un vis ne-nduplecat avea:
să-i crească aripi de cleştar
ca să se-avânte spre o stea.

Tatăl Daedalus, în zadar
să-ntoarcă visul nu putea.
Sublim, necugetat, Icar
un vis ne-nduplecat avea.

Spre Soare chiar, ca un pândar,
Icar să zboare mult tânjea,
și chiar se avântă, hoinar,
zburând până ce nu se mai zărea...

Sublim, necugetat, Icar
în mare visul și-l frângea...

Mihai Sultana VICOL

POEM

Aș fi vrut să tac
Să-mi fie și mie bine
Dar cum să tac
Cînd gura mi-i plină
De înjurături?

O, nu împotriva lui Dumnezeu
Și nici a îngerilor
Care populează tot raiul

Loc pentru mine nu -i niciunde,
Înjur ca un derbedeu
Dintr-o mahala sordidă
Unde totul este

Lăsat la voia întîmplării
Puteam să am o viață liniștită
Să fiu necinstit
Cu propria-mi cinste,
Să ajung o zdreanță
Pe trupul unui bancher

Vin dintr-o lume
Unde din teamă de dezordine
Totul se sfarmă la auzul
Cuvîntului ordine

Nu mai pot să tac
La naiba cu toată golănimea
Care și-a îmbrăcat fracul
Pentru a se da în spectacol

Fir-ați ai naibii de domni
Cu jobenele voastre cu tot

Ştefan AMARIȚEI

Glasul mut al asceţilor

Astrologul şi tăietorul de lemne,
Finanţistul şi animalele bolnave,
Cu toţii au surâsul hăituielilor enorme
În imagini de grotă, în adâncite cripte –
Iluminări ale triunghiului rece al
Pietrei şlefuite

Arhitecţii bazilicilor cu înalte cupole,
Manipulatorii frumoaselor hărţi de navigaţie,
Matematicienii retraşi în galeriile
De gheaţă ale formulelor...
Răscolesc optica filosofilor lustruitori de pahare,
Tatonează sârma ghimpată a prăpastiei,
Încearcă capătul firului dungat al păianjenului

Însuşi poetul arcuind cu gingăşie verbele
Reînnoadă glasul mut al asceţilor –
Cerşindu-şi dreptul de a gusta dinăuntru
Veşnicul surghiun al poemului

Fervoarea metaforei

Cavalerii cuvântului răstoarnă nostalgia
Scribului cu mii de mănuşi de trufie.
Fiecare în parte se duce şi vine aproape,
Păgâni în vicleana/neglijenta dispariţie
A textului

Orgoliul de o clipă smulge în pripă
Măştile oamenilor şi lumina soarelui,
Căutând prin hrubele oraşului
Cravata pierdută a operei literare

În nopţile cu picioare prelungi,
Pe coama viselor se plăsmuiesc fabuloase imagini
Lucind tot mai sus în fervoarea metaforei,
Re-alcătuind sâmburele de aur al vocabulelor –
Liantul afectului pe cadranul solar
Al vieţii

Pământul se-ncovoaie precum curcubeul
Iarba crescuse, se înălțase,
Noi dansam absolut cutremurați.
Uneori venea deasupra noastră un cer albastru,
Mai rece ca privirea metalică

În pas de doi ne ridicam să vedem câmpia
Întinsă ca o față de masă,
Apoi adormeam

(Prin ierburi – fantomă,
Fetele inocente văd o lume în extaz,
Adunată într-o singură imagine:
Umbre plăsmuite, tainice uniri ale tâmplelor,
Fructele cerului picurând stranii licori)

Seara dansam pe alt ritm,
Deși muzica răsuna aceeași și muzicanții
Ne priveau uluiți cum ne zbânțuiam
Din toate încheieturile

Atunci pământul se-ncovrigă ca șarpele,
Se-ncovoaie precum curcubeul,
Urmează hotarele de foc și lumină
În solemnele geografii

Surpriza timpului
Din pricina lipsei de acuitate,
Aștept să faci pasul spre bătăliile întocmite,
Fără colacul de salvare al hiperboreeanului
Înfășurat în calota de gheață a planetei,
La marginea spinărilor nordului,
Puțin mai departe de strălucirea fără scăpare
A țipătului...

Apoi tăcerea durând peste veacuri –
Lumina sonoră a soarelui,
Furia viscerelor vântului,
Balansul alb al cerului,
Goana nebună a jivinelor câmpului...

Viermuiala solitară în corsetul pământului
A fiilor Omului – răpuşi de oboseală în
Surpriza timpului

Mihai MERTICARU

SONETUL IUBIRII (1)
Te-am zărit în a clipei catedrală,
La lumina unui fulger globular,
În cinstea ta, corul intona tropar,
Era un mare spectacol de gală.

Secunda s-a făcut cât un an solar,
Soare intrat-a-n eclipsă totală,
În cer, tensiune fenomenală
Şi-am dedus că Domnul mi-a trimis un dar.

Păreai sau erai chiar total absentă,
Ai tresărit când ţi-am trimis misivă
În plic roziu şi parfumat cu mentă,

Păstrat la loc de cinste în arhivă.
Acum citeşti propoziţia regentă,
Iar eu, subordonata conclusivă.

SONETUL UNEI NEREIDE
Tu eşti cea dintâi dintre nereide,
De dragul tău doar soarele răsare,
Să-ţi vadă chipul cum iese din mare
Şi pe mândra Afrodită desfide.

Suflet de hermină, trup de dogoare
Razelor de aur zarea deschide
Să ajungă-n boabe de aguride,
Mult jinduita, zeiască licoare.

Pe tine doar, te-aş bea dintr-o sorbire
(Şi totuşi să rămâi mereu întreagă)
Să îmi astâmperi setea de iubire

Cu miraculoasele-ţi elixire,
Că Dumnezeu, dintr-o lume beteagă,
Pe noi doi a reuşit să ne-aleagă.

SONETUL COPILĂRIEI (II)
Discret, când amintirea mă-mpresoară,
Aud dinspre sublimitatea largă
Cum clipele stau gata să se spargă
În veacuri lungi şi-un rest de primăvară.

Prin rouă, văd un copil cum aleargă
Aşa, fără nicio ţintă,-ntr-o doară,
Se-nchipuie, în sinea lui,că zboară
Vrăjit dulce de o banală vargă.

Cine-o fi copilul acesta oare
Care tot zburdă prin grădina noastră?
Cu ochii în soare, nimic nu-l doare,

Pe pământ nici că mai vrea să coboare.
Iată-l ajuns sus pe bolta albastră
Călare pe o pasăre măiastră.

SONETUL ÎNCEPUTULUI DE TOAMNĂ
Toamna-şi dezbracă veşmintele de jar,
Pădurile-s în flăcări până-n zare,
Din nouri mult aur topit răsare
Să-l ofere-ndrăgostiţilor în dar.

Vremea îşi croieşte alte tipare,
Se vinde soarele drept mărgăritar
Şi îl degustăm din ce în ce mai rar
Ca dulceaţă de cireşe amare.

Pe unde calci, frunzele de aramă
Doar covoare moldoveneşti îţi aştern,
Amurg fire de borangic destramă
Şi fetele-şi fac din ele maramă.
Din văzduh, fulgii de funigei se cern,
Admirăm acelaşi spectacol etern.

Dan MOISII

ELEGIA TĂCERII

Cînd cireşii dau în floare
Ninsă-i primăvara,
Cîte buze-o să-mpresoare
dorurile sara.

Prin păduri ţeseam odoare
dragă pentru tine.
Lunecau în sărbătoare
fragede fîntîne.

Plopii-nzăpeziţi pluteau
peste patru strune.
Dorurile aşteptau
clipele s-adune.
Vîntul proaspăt peste case
lunecă la vele.
Braţele în sărbătoare
mi-au ieşit în cele.
Licăreau pe ape stele
printre ierburi line.
Adunîndu-ţi ochii plînşi
palmele luminii.

Primăvara de-o veni
muguri te răchită.
Ne-am uita de amîndoi
tu şi eu, iubită.

CÎNTEC

Sub cireş ne sărutam…
Tu, Ileană-mi este frig
Umbra mea ce de usucă;
Nu puteam să te mai strig.

Umbra mea se face iască
Pe tulpini de trup fierbinte...
Cine să te mai cunoască?!
Numai sîngele te simte.

El te simte şi răzbate
Raze printre nori de duh
Tîmplele însă de fulger
Îmi sunt parcă retezate;
Toată lumea care suntem
Nu încape în văzduh.

Te-am luat pe crengi de suflet
Ca pe-o creangă de răchită.
Nu,în mine nu e miere,
Ba, mai e încă o floare,
Din neant şi-i otrăvită;
Vino, de mai ai putere
Pe pămînt să-mi fii iubită!

CÎNTEC DE PRIMĂVARĂ
Coboară primăvara-n noi
Cu despletite doruri printre pleoape,
Privighetorile în cîntece vuiesc
Pădurea-i cu foşnetul prin ape.

Mai galopează muguri prin livezi
Gonind în aşteptare anotimpul,
Ninsorile pe rănile amiezii
Atîrnă lin cu pletele în flăcări.

Ascult cum sîngele aprins aleargă
Şiroaie de lumini pe tîmple ne fac semne,
Cum lumina-mi se scaldă ascultînd
Pămîntul preschimbîndu-se-n poeme.

Coboară primăvara-n noi
Cu despletite doruri printre pleoape,
Privighetorile în cîntece vuiesc
Pădurea-i cu foşnetul prin ape.

Mihai CABA

Dor de Topîrceanu

Cînd soarele se-arată iară
Şi înverzeşte bine lanu',
Cînd peste tot e primăvară,
Ne este dor de Topîrceanu...

Cînd pe trotuar fetele saltă
Şi-i cald şi soare cu toptanu',
Că-mi vine să las toate baltă,
Ne este dor de Topîrceanu...

Cînd sus pe culme Toamna-apare
Şi-i plin de must şi lume hanu'.
Cînd pleacă păsări călătoare,
Ne este dor de Topîrceanu...

Cînd auzim, în prag de iarnă,
Un cri, cri cri umil, sărmanu',
Ce-n suflete durere toarnă,
Ne este dor de Topîrceanu...

Cînd printre crengi trosneşte gerul
Şi toarce pe cuptor motanu',
Cînd căutăm în cărţi misterul,
Ne este dor de Topîrceanu...

Cînd anii ni se-adună-n liste
Şi-n inimi ne-a rămas aleanu',
Balade vesele şi triste,
Ne este dor de Topîrceanu...

Cînd toţi cu rang de chiriaşi
De dor ne umplem geamantanu'
Şi ne-ndreptăm grăbiţi spre Iaşi,
Ne este dor de Topîrceanu...

Ne este dor de Topîrceanu,
De-al său balsam cuceritor,
Ne este dor de el tot anu'
Şi pururea de el ni-e dor!

TINERI AUTORI

Denisa CRĂCIUN

HAIKU

clopote botezate
cu limbi de carne
răsună

o pasăre de lut
cu inima strânsă
încă în noapte

pasăre albastră
frigul îți frige
pieptul

pasăre cu pleoape de velur
foc îngropat sub zăpezi
sufletul tău

pasăre pe drumul către casă
aripile-ți sunt grele
ca pământul

pasăre îngenunchiată
în lanurile de grâu
zace trupul tău zdrenţuit

miezul de noapte al grădinii
înmuiată-n apele Letei
ziua de dinainte încărunți

clopot crud sub ape
o rază de aur prăfuit
soarele peștilor

rug de clipe suspendate
numai fructe amare
sub masca de vis

ghimpi în lâna oilor
de la o zi la alta
glasurile mieilor amuțiră

cârd de ciori în păr
cu ochi stins
soarele asfințit

câini de lapte
în pâcla sticloasă a iernii
frumosul chip al nopții
muşcară

şarpe de aramă
cu capul zdrobit
la capătul lumii
zace

arici putrezit pe caldarâm
furnicile
te duc cu ele în inima pământului

vulpi
spintecă noaptea
între înăuntru şi înafară

spectre de păsări
în pacea îngheţată
a clipelor

viermi de fosfor
devorează orbitele îngerilor
zorii nu mai ţâşniră

în noapte rece şi confuză
o mână deasupra focului
ce se stinge

în aşteptare
un soare negru
deasupra inimii planează

voluptate nebună
liniştea furnicilor face să înflorească
miezul pământului

în propriile-mi flăcări
ard în lumea aceasta de la care
nimic nu aştept

o pasăre de pradă
în fiecare clipă
în mii de străluciri se sparge

beţia şarpelui euforic şi real şi ireal
în mărunţaiele clipe
Totul este.

Mircea LUNGU

Povestea pe care aş fi scris-o

Citesc povestea de parcă aş fi scris-o
Chiar eu de pe genunchii de copil uitat
În poarta cărţii pe care a deschis-o
Gândind că nu-s tăioase filele ce-a dat

Şi că-nţelegerea acelui joc de chipuri,
– Iluzii nobile scăldând copilăria
Atât de istovită-n lumina de chibrituri
'Nălţată-n grava, uitată lămpăria

Din odaia cu pleoape deschise cât să fugă
Misteriosul dor ce îi înclină fruntea – ,
E hrana unei vârste de rang înalt, o rugă
De-nvrednicire cu pasul fermecat în curtea

Caisului cu flori cum nările trufaşe
Umflate-s să orbească cerul mahalalei
Fără sfârşit. Deprins cu putrede cocoaşe
Purtate de corăbii sub velatura calei

Citi-voi, dar, povestea prinsă-n suple foi
Al căror freamăt lumesc îmi leapădă nisipul
Cum faptele lentilei cu iambul lor când prin odăi
Farul îmi mătură, în răsărire, chipul.

Pândeam poştaşul lunii
Cum m-aşteptam, întârzia răspunsul.
De vină, am gândit, o fi caligrafia
Care mă absorbise treptat sau măiestria
De a fi pus în gard – cioplisem doar – apusul!

Nu aveam slăbiciunea, ştiută, omenească,
De-a luneca-n fereastra pândind poştaşul lunii
Sau un lătrat din prundurile humii,
Scunda uitare turnată-n ţâţâna sufletească...

Astfel capul pe spate mi-l dam şi-n cui de lemn
Filele prinse – tocit soroc în lăudate iţe –
Te aşteptau, ca-ntr-o caretă cu biciul din nojiţe
Mirarea-ngândurată–avutul meu–s-o biciui ca un domn

Că vorba ocolită-n colţuri – astâmpăr mâniat
Ce-n scafele scrobite ca nişte trese, şpaletul
Şi-l ridică ziua judecându-mi sau regretul
De a-ţi fi scris – amplifică un vuiet scorburat,

Filtrează bruma în tăişul lat cum o gardină...
De vom reface arcul rupt al vorbelor, cumva,
Doar din detalii vom şti, de n-or întârzia,
– Prevăzătoare rotiţe – litigii fără vină...

Cum ştii, ţi-am scris. Dorinţa de noroc
Pe galantare n-aşteaptă-n forfotă solstiţii
Nici muşcătura spinului, aprinderea peniţii
Sau vreun solomonar când fumegă în ghioc...

Schiţez un semn, ca bărbatul, şi-adulmec pe cărări...
Să îţi iau urma cu drept de folosinţă-n dezlegări?

Mihaela OANCEA

„Faceți ceva cu inima asta!"
De dimineață alergi cu inima în palme
pe la tot felul de medici
care te studiază ca pe o bizarerie
în timp ce picioarele ți se scurtează,
ochii se mută pe lateral,
mîinile zvîcnesc acoperindu-se cu pene aztece –
„poate mă transform!" îți zici delirînd
și greața injectează neobosită
spasme la fiecare minut.

Ca într-un montagne russe
palierele se dau de-a dura, lucesc
în lumina uriașelor floarea-soarelui
ce țipă aplecate spre tine:
„Faceți ceva cu inima asta!"

Într-o tăcere apoasă,
greața plutește filosofînd
despre măruntele principii existențialiste.

Într-un timp fără maluri
Pentru a nu dilua sensurile
sătule de atîtea cristalizări,
am ascuns povestea
în bulbii unei fucsii de apartament
și-am învățat să pictăm totul
cu cele șapte degete;

lumea ne-a devenit caleidoscop
în nuanțe de galben, albastru, verde ori roșu -

cam tot de atunci,
îndrăgostiții lui Chagall zboară liberi
într-un timp fără maluri,
mereu mînă în mînă.

Nu se sapă niciun adăpost
Prin locurile pe unde durerile se poartă
precum melcii cochiliile,
nu se sapă niciun adăpost
pentru bătrînul care obișnuia
să culeagă în dimineți aurii
sunătoarea –
o punea la uscat
la umbră, pe bucăți de ziare vechi și,
din tinda casei acoperite cu iederă,
clipea rar
învelind singurătatea în cîrpe.

Vaga respirație a mlaștinii
ghemuite sub biciul ploii
nu se mai simte în ceafă –
în ochii pustii ai trestiilor
s-a prelins azi
frigul lemnului ud.

Livia ONCERIU

Iubire

În ochii tăi mă văd uimită
Mult mai frumoasă prin iubire
Se zbate sufletul captiv
În amintiri de el păstrate
Ce-mi țin de leac pe neștiute.
Căldura degetelor tale
Mi-atinge trupul unde doare
Și răsuflarea-mi întretaie
Văpăi aprinse, trecătoare,
Ce mâine reveni-vor iară.
Și-n doi destinul împletim,
În doi pe față doi pe dos.
Greșeala, vina pier pe buzele fierbinți
Speranțele le scot din minți!
Întindem mâinile, ne-atingem

Cu ochi-nchişi spaimele stingem,
Pătrunşi de contopire plângem.
Cântec
Omul unui singur cântec,
Sunet ce se zbate-n pântec,
Armonie singulară,
Note ce nu vor să piară.
Sinapsă tăcută, memoria-ncearcă
Din întuneric să cuprind-o şoaptă.
Solfegiu de iubiri şi umbre
Pierdute-s amintirile sumbre,
Gloata anilor nebună
Ce urlă în nopţi cu lună,
Gândul ca o suprafaţă plană,
Melodia se destramă,
Uitarea care ascultă
Simetria undelor , abruptă.

Cât mai avem de străbătut?

Cât mai avem de străbătut?
Un kilometru, un sărut.
Pe cât se-ntinde zarea,
Ce ne desparte calea?
Când toată lumea am cuprins,
Doar partea nevăzută n-am atins,
Ce dor mi-aţâţă glasul
Şi îmi agaţă pasul?
Cu început şi cu sfârşit,
Bucla de timp s-a împlinit.
O parte măruntă din
Vibrează infinitul de sine.
Ce mai aştept să-ntâlnesc,
Mari nebuloase ce gonesc,
Materia de vid străpunsă,
Secundă de secundă-ajunsă.
O galaxie de voinţe,
Mii de stelare preferinţe
Singura dimensiune-n care,
Viaţa provoacă-n continuare.

Mircea PASCARIU

Florile dor între oglinzi
Javal poartă joben pentru că
Merge prin el însuși
Precum puișorul acela negru.

Undeva, există un deal albastru, băncuțe și lupi,
Florile dor înăuntru,
Copacii dor de jur împrejur,
Soarele ninge.
Javal a ajuns la acel deal și mi-a spus:
– *Nu l-am găsit, a plecat de curînd,*
În altă parte, unde există un deal albastru cu multe brînduşe,
Băncuțe și lupi,
Iar soarele ninge.
Întotdeauna e în altă parte.

Javal e singurul care înțelege
Că florile dor înăuntru nostru.

Pianul cu heliu
Cînd am crezut că toate metaforele
Se sparg frumos în nechezatul disperat al unui cal,
Mi-a surîs dulcea mireasmă,
Sclipind suav a cobalt.
N-am ştiut de ce văd fluturi sonori.
Javal mi-a explicat rece, ca un asasin profesionist,
Despărţirile există pentru binele meu,
Totul e un miraj de nimicuri.
– *Vei fi executat într-o joi, mi-a spus.*
Într-o mie de zile de joi.
Am stat cu privirea pe rolete
Ascultînd nechezatul disperat al unui cal,
Suspendat în zîmbetul călăului meu drag.
Era ziua aceea nepedepsită,
M-am trezit cu o mulţime de disperări,
Javal mă urmărea discret,
Purta un joben cu șiret.
Pe jos erau tot felul de lucruri banale.
Flori peticite cu frunze,

Clape de pian îngălbenite
Cu mine prin aer şi heliu.

Ceas cu pagini albastre
Rusoaica din tren visează ghemuită de iubirile ei,
Javal o pîndeşte rece *(cu privirea aceea)*
Vrea să-i fure teama şi două cărţi albastre.

Rusoaica e iubita lui Javal, ea nu ştie,
În Siberia nu are de unde să ştie.
(Căldura e un fulg)
Întotdeauna e singură şi plînge.
(Nu mai ninge demult)
(O fi din cauza mestecenilor? Din cauza ceasului cumpărat în Vladivostock?)
Era întuneric de gară, întuneric de ora unu şi unsprezece minute.
Atunci s-a-ntîmplat.

Oare de ce Javal a furat o singură carte?

Teama ca o boare
"Există cuvinte albe albe, vreo cîteva albastre,
Nu ştiu să le pronunţ,
Dar le simt prin priviri, prin războaie."
Aşa gîndea Javal într-o seară în jurul unui foc
Unde ardea o carte albastră necitită.

Cenuşa era fulg peste fulg,
Era teamă.
Atunci a aflat că tot ce ştie
E doar pentru el şi-o rusoaică
Şi nicio carte nu va putea explica,
Pentru că nicio carte nu simte.
(Doar focul de fulgi albaştri simte joia spre seară
O boare)

Şerban GEORGESCU

Oriunde m-aş duce degetele mele mă urmează
orice aş gândi, degetele mele îşi dau că părerea ...
cu oricine aş vorbi degetele mele ciocăne într-o uşă
orice aş scrie degetele mele se unesc ca de închinăciune
*
Femei cu picioare neobişnuit de lungi
din care copiii cad la pământ ca din nişte castele înalte
turnuri crenelate
calcă cu paşi mari pe întinsul acestei lumi cenuşii
copiii cad, vâjâie aerul, se izbesc de pământ, se fac terci, mâzgă
femeile cu picioare neobişnuit de lungi învaţă să patineze
caută, şi chiar găsesc
un fel de Echilibru
îi învaţă şi pe iubiţii lor taţi
alunecă toţi, cu graţie, pe mâzgă
se bucură de viaţă...
râd, bifează împliniri...

*
Câteodată îmi vine să scriu cuiva "Au!"
sau "He!" sau "Iiiii!"
cuiva anume,
să ştie de mine, să înţeleagă, să răspundă "Da, ştiu ce zici"
Am început să latru la cuvinte şi ele trec,
mă ocolesc cu precauţie, cu un fel de mirare, cu un fel de reţinere ...
Ce-o vrea câinele ăsta de la noi?
Care e sensul lui?
Unele îmi bagă băţul prin gard
ceea ce mă isterizează total,
am impresia că pot să le apuc, în ciuda gardului.
Mamă, ridică cortina!

Un fum în plus şi inima mea va exploda în mii de culori.

*
Nu mai pot să mă prefac că îmi pasă
atâţia şi atâţia ani de stat la coadă
la viza de intrare în propria mea viaţă
în propriul meu corp
în propria mea minte

soarele, tenisul, dinţii mei, ai tăi, ai lui
soarele mamei mele, al mamei lui, al mamei ei,
la coadă la viză cu două raţe sub braţe
cu două raze sub braţe
născut ieşit din minţi

*

Oamenii care merg dimineaţa la serviciu
nu există pentru oamenii care dimineaţa dorm
şi asta pentru că cei care dorm, dorm,
iar cei care merg dimineaţa la serviciu nu merg nicăieri
deci nu există.

*

Una dintre fiinţele mele interioare e o ţigancă
ea are doi ochi
un ochi este negru
celălalt este statuia lui Rembrandt în ploaie
din pricina ploii nimeni nu vede că plânge
ţine în braţe un pui de liliac
descriere: ţine pe cap un tomberon vechi de tablă
descriere: buzele ei sunt ca vântul
descriere: pe fruntea ei blănoasă scrie ”Port Royal”

INVITAȚI LA CENACLUL USR Filiala Iaşi

În numărul de vară am început publicarea poemelor invitaților la Cenaclul USR, Filiala Iași, coordonat de redactorii șefi ai publicațiilor „Convorbiri literare" (Mircea Platon) și „Poezia" (Marius Chelaru). Până acum au citit: Dorina Stoica, Ștefana Sârbu, Diana Diaconu, Laura Catrinescu, Paul Mihalache, Dorina Stoica, Ștefana Sârbu, Oana Hemen, Luminița Potârniche, Stela Crăciun.
În acest număr poeme semnate Steluța Serea-Crăciun.

Steluța SEREA-CRĂCIUN

Călătorie

Eram în trenul meu
mulțumită că am un loc la geam;
îmi îmbunătățeam calitatea vieții
citind o carte.
Timpul ațipise tihnit pe umăr;
priveam din când în când
pe fereastră
copacii de aur
imprevizibili și fugari
– între ei și mine
ecranul de sticlă.
Când trenul meu s-a oprit
într-o gară oarecare,
în celălalt tren
ce aștepta, alături,
să plece în altă direcție,
îți puseseși ochelarii
peste cartea deschisă
și priveai pe geamul tău,
absent și ușor dezabuzat.
Pentru un moment,
privirile noastre s-au întâlnit
înălțând o punte
pe care sentimente
au pornit amestecându-se
într-un fluid zvâcnind în inimi.
Timpul s-a trezit
și, ușor descumpănit,
a încercat să întârzie clipa...
Apoi trenul meu s-a pus în mișcare;
am reluat lectura cărții
mulțumită că am un loc la geam.
Timpul – pasăre înțeleaptă,

s-a aşezat iar pe umărul meu
aţipind.

Aventuriera
Sunt o nestatornică,
deşi mă învârtesc mai tot timpul
în aceeaşi tigaie.
Cine mă vede se şi miră:
cum de-o fi femeia aceasta
atât de previzibilă?
Face drumuri scurte,
fix pe acelaşi traseu,
la aceleaşi ore,
de parcă s-ar teme
să nu sară de pe şine.
Demult, în târg,
era un singur autobuz
cu plăcuţa:
gară – centru – obor;
aşa e şi ea,
doar că n-are plăcuţă...
Habar n-au aceştia
ce aventurieră sunt,
ce călătorii incredibile fac eu
şi că sunt mai tot timpul plecată.
Doar trupul rămâne
pe pilot automat
să facă zilnic aceleaşi mişcări
pentru derutarea altora.

Bătrânul din exil
Stă bătrânul în cuşca cenuşie,
fără aer,
stă, fie vară fie iarnă,
încălţat cu ciorapii de lână
pe gresia rece
ca piatra pe mormânt.
Respiră puţin şi rar
ca să nu supere.
Mai iese în pragul blocului,
se uită în zare, tare ar mai vorbi
cu vecinul Ion
dar a plecat de mult.

Ar întreba el multe:
dacă s-au copt prunele,
(oare cine le mai adună pentru ţuică?)
câte tone de grâu au ieşit la hectar
(că la televizor arată doar grozăvii)
oftează şi intră în casă.
Mănâncă în singurătate
o bucată de pâine cu salam.
Şi ce poftă îi e
de nişte mămăligă cu lapte!
– De, gusturi de ţăran,
pufneşte nora.
Bătrânul îşi scutură
frunzele de pe umeri
şi se culcă pe pătuţul din bucătărie
visând că zboară
peste un lan înflorit
de floarea-soarelui
dincolo de care îl aşteaptă
păscând liniştit caii.

Pâinea
Luaţi şi mâncaţi această pâine,
ea este truda mea,
spunea bunica,
punând cu un fel de evlavie
în mijlocul mesei
pâinea rotundă
ca cerul şi pământul.
Abureau ochii ei mici, albaştri
– erau lacrimi,
sau erau picurii aceia arşi
ca tămâia
în zilele de seceriş?
Noi rupeam cu lăcomie bucăţi mari
iar firimiturile se înmulţeau
hrănind toate păsările cerului.
Pe spatele pâinii, liniştit,
semnul crucii.

POEME DE LA CENACLUL SCHENK

Continuăm publicarea autorilor care activează în cadrul unui cenaclu online, coordonat de Christian W. Schenk – „Cenaclul Poetic Schenk". Reamintim, Christian W. Schenk afirmă că „este primul cenaclu online (care se numeşte şi „cenaclu")", are nişte principii de funcţionare interesante, a intrat în al patrulea an de activitate şi este deschis 24 din 24 de ore.

Viorica ILIESCU

Menire
omule
tu îţi alegi să arzi
în ploaia ce cade bacovian
peste trupul flămând al planetei
răcnind perpetuu spre lumină
fii sincer cu tine
atunci vei înţelege nisipul
esenţa esenţelor
din mica ta oală de lut

Petre PRIOTEASA

Pravilă
Turmentat
de fastuoasa împrăştiere de busuioc,
devin delincventul
reveriei cu sens giratoriu
având în centru pierzania...
Sfârtecat
de-o iniţiativă spontană,
protest împotriva tembelismului,
sunt răzvrătitul cu avataruri temerare,
scăldat în frământări şi revirimente,
ce îşi doreşte epoleţi roşi,
mozaicuri rotofeie
şi vitralii mahomedane.

Dana BORCEA

Răstignit
pe amurguri
orizontul

se zbate
ca un animal
împuşcat

Vine noaptea
acoperă
sângele scurs
cu o smoală
lipsită de luciu
cu o vină
barbară

Dimineaţa
înşfac
cu amândouă mâinile
creasta zilei
muşc
cu lăcomie
din ea
fiind singura
hrană
între două
capete
de acuzare

Florin GOLBAN

Prefăcându-mă
Aş vrea să mor, prefăcându-mă că dorm
Aş vrea să dorm, prefăcându-mă că exist
Aş vrea să exist, prefăcându-mă că simt
Cum mă scurg din acest trup
Şi mă scurg, prefăcându-mă că exist
Şi exist, prefăcându-mă că dorm
Şi dorm, prefăcându-mă că mor
Şi mor, prefăcându-mă că mă scurg.

Evelyne Maria CROITORU

Legământul ploii
Scufundă-mă-n cuvinte
ca-n legământul ploii
să-mi spăl sufletul
stârnit cu ultima aversă.
Roadele tale
să mă prindă-n
jarul vieţii,
precum genele soarelui
scot în larg
bucuria căldurii.

Adrian VIZIREANU

Mi-am întins...
Mi-am întins privirea
peste amintirea unui lan…
O simt tresărind cu trupul rănit
de trecutul viitoarelor pâini…
Galbenă, vara îşi usucă părul
din răsuflarea unei margini de drum…
Aud vag o balotieră şi dintr-o dată
îmi regăsesc gândurile
strivite într-un regiment de soldaţi prismatici.
Uniforme aurii se răsfiră foşnind pe un front fantomatic.
Iarna nu se vede. Doar o simt
aşteptând înfrigurată în tranşeele timpului
trâmbiţa de asalt.
Nişte cicori mi se gudură de genunchi clipind a cer.
Îmi chem privirea, îi pun lesa şi lăsăm
cosaşii să-i cosească pământului setea…

Alexandru IANCU

Motoreta Reta
Andi era un tânăr cu ochii mari
din cartierul Ferentari
care pentru că avea
o motoretă Yamaha mai veche
pe care o ambala ca un nebun

era poreclit Iam
si considerat într-o ureche
El purta toata vara
un tricou cu Che Guevara
şi o pereche de pantaloni
negri şi jegoşi din piele
cu care îşi încăleca motoreta
căreia din dragoste îi spunea Reta
şi cu care împărţea şi bune şi rele
aşa cum le dădea Dumnezeu din cer
Sâmbăta alergau împreună
plini de adrenalină
ca toţi istericii
când se ducea să-şi viziteze părinţii
care locuiau în alt cartier
Duminica mergeau la slujbă
şi el o sprijinea de zidul bisericii
lângă toţi sfinţii
făcând-o să se simtă împlinită
Dar cea mai trista era Reta
şi se simţea năpăstuită
la sfârşitul fiecărei luni
când el după ce primea
leafa de la muncă
se oprea în prima speluncă
şi o lua bine pe ulei
comportându-se cu ea
obraznic şi rebel
Atunci era nevoită
împotriva voinţei ei
să-l ducă la un bordel
să-şi facă de cap cu alte femei
În timp ce le auzea chicotelile
se simţea ca o femeie
bătrână şi inutilă
şi îi răsuna în toată fiinţa
glasul copiilor care strigau
uite-o pe Reta
Reta babeta
Biata Reta atât de mult suferea
Încât plângea carburatoru-n ea

Gusa TITUS

Unor visători
Îşi risipesc poeţii zilnic ADN-ul,
Cerneala scrisului e-n puls fior,
Ard torţe-n inimi pentru Zeul
Ce-a pus o Cruce, Vers în tâmpla lor.

Ei cânt' ades dureri sedate,
Scăldând deşerturi în fântâni bogate;
Extrag din lacrimi săruri unicate
Condimentând secunde-n rime irigate.

Mai muşcă cinic lucrul nefiresc,
Satira şi pamfletul sunt fertile ploi
Din care macii sângerii nutresc
Podoaba frunţii încastrate-n foi.

Îşi risipesc Poeţii zilnic ADN-ul,
Cerneală şi cenuşă este pulsul lor,
Cu febra frunţii se hrăneşte Zeul
Ce le-a pus Cruce, vers nemuritor...

Mihai HORGA

Iluzia din sticlă
(sonet)
Avu Hefaistos o idee
O puse-n sticlă pe femeie
Mări şi oceane să parcurgă
Timpul pe lângă ea să curgă

Ca după ani s-o regăsească
Tot tânără… S-o pescuiască
Din spuma mării, pe-a sa divă
Luptând cu valul în derivă

Dar, vai ! acum, bătrâne şchiop
Putea-o–vei şti fericită
De orice tânăr zeu, dorită?

Nesocotite mizantrop
De ce-ai mai scos al sticlei dop?
Nu vezi? E-aceeaşi Afrodită ...

Tincuța SAVA BORŞAN

Vântul biciuia pământul
Se târa pe jos furtuna
Cerul, se plângea într-una,
Soarele stătea-n noroi
Printre necuvinte moi.
Se gătea îndepărtarea
Zvâcnea gândul şi tăcerea,
Se-ntorceau pe spate norii
Învârtind elicea morii,
Vulturii cu limbi de foc
Se hrăneau cu-acel noroc,
Picurii pocneau a jale
Ploile erau răscoale,
Vântul biciuia pământul
Se crăpa de ciudă lutul
Iară el necunoscutul,
Luară din ei avântul.
Băteau tălpile-n pământ
Negăsind al lor mormânt
Pe sub subțierea lumii
Stâlpii goi de gura urii
Țipau după-al lor nume
Totul, parcă era scris anume.
Fără oase, fără tană
Se topise pielea orfană
Acum trista biată cruce,
Plânge-n umbră la răscruce.

Petre STOICA

Spinare
Amiaza este egală cu noi.
O mângâiem
Ca pe o spinare lată
De cal,
Pe care vom aşeza

Curând, desagii vărgați,
Celelalte ore.
Deocamdată
Respiră ușor
Cum respiră sub tălpi
Altă spinare lată,
Pământul!

Maria-Ileana TĂNASE

Credit la Dumnezeu
Nu s-a schimbat nimic
ce ți-am promis demult...
iubirea mea, doar ție destinată
și ca o demonstrație că nu mint,
voi face credit chiar la Dumnezeu
să mă gireze cu înc-o viață,
să îți arăt ce n-am putut atunci
și n-ai crezut plecarea ce era motivată.
Chiar dacă trenul trece-odată-n viață
și te-am pierdut, eu te iubesc ca în trecut,
sunt o statornică ce crede în cuvânt,
voi respecta promisiunea ce-am făcut,
te voi iubi chiar și mai mult
în viața de Dumnezeu creditată.

Sssttt... și un secret, dar să nu-l spui:
dobânda va fi tot cu iubire remunerată.

Lorena CRAIA

O întâmplare cu mama
când ai însemnat
pe giurgiuveaua la care
se închină toți trecătorii

m-am apropiat cu buzele
de ciutură

două narcise agonizau pe apa sfințită
mi-am făcut bagajele

am trecut podul
am dat bir cu fugiţii
şi vrabia din mână

erai ochioasă
ca mătuşa mea
care te blagosloveşte în bibliile satanice
pe care nu le mai înţeleg
de la o vreme

acum ce rost are
să pui cărămida sub capul nopţii?

Dumitru TÂLVESCU

Omul negru
Omul negru din mine pleacă
Îşi ascunde urmele, cu ură
În drum spre sinele-i pustiu.
Mărgelele timpului îi sticlesc la gât
El se-nfăşoară în frică şi spaime
Aidoma mărilor grele, sub vânturi
Ucise de furtună la mal.
Mersul lui e greoi
Păşind pe nisip, ucide urletul scoicilor
Fără speranţa întoarcerii în valuri.
În urma lui, doar neguri nepătrunse
Nici umbre nu mai sunt în aerul celest.
Soarele în depărtare, mai ucide alt anotimp.

POEZII DE IERI PENTRU AZI

Petru MOVILĂ

(1596-1646)

LA STEMA PREALUMINAȚILOR PRINȚI RADZIWIL ŞI A PREAMĂRITULUI IO(AN) VASILIE VOIEVOD ŞI DOMN AL MOLDOVEI[1]

Această prietenie Cap[2] Vulturului aduse,
Care la inimă cu drag îl puse,
Cînd primi să-i fie cap Radziwil
Mireasa; stema moldoveana
Astfel Vulturului Capul încredinţă
(Bărbatu-i Cap Femeii), ca singur să conducă.

1655 (În limba polonă) Traducere de George Mihăilă, în lucrarea sa Contribuţii la istoria culturii şi literaturii române vechi, 1972, p. 213 (originalul polonez la p. 198)

Miron COSTIN

(1633-1691)

ISTORIE IN VERSURI POLONE DESPRE MOLDOVA ŞI ŢARA ROMÂNEASCĂ [POEMA POLONĂ]
(Fragmente)

Cînt ţara-mi înlăcrămată şi pe bieţii locuitori ai Ţării Moldovei. Aceştia au colonizat odinioară amîndouă Dariile de la valurile lui Traian, pînă ce vremea îndelungată i-a împărţit în trei. Cei dinţii au venit cei de sub unguri, în Ţara celor Şapte Cetăţi, unde, aduşi de Traian, trăiseră împreună cu dacii. [...] Atît aceştia, cît şi ceilalţi poartă numele vestit ele rumâni. Deci nimeni să nu se îndoiască că se trag de la Roma.

Muză sarmală! Iartă-mă că nu pot îndestula cum se cuvine cerinţele fiilor tăi prea frumos educaţi, dragii tăi cei alintaţi pentru care, deşi i-ai hrănit la sînul tău, ai mai adus cu multă cheltuială şi doice, chemînd pe zeiţele depărtate din Helicon şi cîte cîntăreţe sînt în jurul

[1] Versurile ara fost scrise cu ocazia căsătoriei domniţei Maria (fiica lui *Vasile* Lupu) cu prinţul polonez Janusz Radziwil.
[2] de zimbru (aluzie Ia stema Moldovei) (nota traducătorului).

Helespontului, precum şi Aretuzele şi Pieridele, fecioarele din părţile Siciliei, şi n-aţi lipsit nici voi, Diane din Asiria. Dar pe cînd aceste zeităţi zburau deasupra Ţării Moldovei spre regatul slăvit şi liber, pe mine mă îndurerau nemaiauzite scene de tiranie neroniană, prădăciuni, cruzimi de nepovestit!

Dar îngăduie cel puţin să arăt în cuvinte simple de unde se trage neamul moldovenilor, să dezvălui aceasta lumii şi cită vreme mai sînt vii moldovenii robiţi sub cruda tiranie, îngăduie ca şi un pribeag să-şi ducă viaţa alături de fiii tăi.

Cît despre celelalte cetăţi, ca. Hotinul, Neamţul şi Suceava, de ce, muza mea, nu mai poţi da nici o lămurire? Oare nu te simţi în stare să spui? Sau nimeni n-a pomenit dacă le-au clădit dacii sau mai tîrziu romanii? Un lucru îl ştii fără greşeală, că e vorba de unul din aceste două popoare, dar bastioanele celelalte, căci fiecare din aceste cetăţi are două rînduri de întăriturі, au fost clădite cu cheltuiala voievozilor. Ah! Ce folositoare ar fi ele astăzi, cînd Dumnezeu a încredinţat mîntuirea noastră dreptei tale, mare rege Ioane! Acum sînt în ruine, ce jale să-ţi aminteşti de ele! O! Doamne! Cine ar putea exprima suferinţele îndurate de ai noştri din partea păgînilor?

……..

Clădirile uriaşe, labirintele, pre cît de puternice le sînt temeliile, pe atîta pot să stea în picioare cu apartamentele lor; livezile cu fructe înfloresc atîta vreme cît sînt privegheate, holdele umplu de bogăţie hambarele, cît timp gospodarul este muncitor şi paznicul vrednic. Cînd plutește corabia pe mare? Cînd are un cîrmaci bun. Turma este întreagă prin munca păstorului neadormit. Aşa şi ţările stau întregi graţie persoanei unui regge, sub cîrmuirea căruia regatele îşi măresc puterea şi-şi întind graniţele.

……

Şi din scurgerea acestor veacuri, şi din felul cum, după hotărîrea lui Dumnezeu, a căzut împărăţia Romană din puterea ce avusese, fiecare poate să vadă ce schimbătoare este lumea. Şi cine poate să facă pasul cel mai mic sau să se tragă înapoi cînd Dumnezeu hotărăşte un termen împărăţiilor şi schimbarea stăpînirii pe pămînt? Alţii urmează după plecarea celor dintîi, căci Dumnezeu a interzis Fortunei să stea pe acelaşi loc.

Ochiul cuprinde luncile Prutului, în care se oglindesc cîmpiile curate ce se întind pînă la Nistru, cîrnpii întinse, care se arată ca o întindere fumurie sau ca mărime asemenea oceanului. Nistrul cel măreţ îşi are izvoarele în ţările coroanei polone, şi chiar acolo unde desparte în două Podolia, curge printre stînci sculptate natural, ca şi cum ar fi lucrate de mînă de om; e mai frumos ca Nilul, deşi e slăvit Nilul, ce curge

încunjurat de trestii. Nistrul întrece chiar. Dunărea, a cărei ape sînt nesupuse albiei. Valurile Nistrului, în umbră, udă maluri cu pereți strimți, și fluviul poartă război cu Phoebus, ca să prindă din razele lui, căci stâncile aplecate îi ascund cerul. Ţânţarul, duşmanul somnului oamenilor, nu se află aici. Şi cînd se arată totuşi maluri joase la vaduri, ele sînt asemenea labirintelor de grădini pe ape, sau asemenea sprâncenelor sublime de pe fruntea veselă a regelui slăvit, cu fruntea senină ca cerul! Dacă zeiţele din fabulele greceşti ar fi aflat de aceste ţinuturi, ar fi venit desigur aci din Olimpul lor. Peste tot, cîmpii mănoase, păşuni întinse; care alte pământuri .în lume se pot asemăna eu acestea? Şi Prutul iese din acest regat, rîu bogat, şerpuind pe şesuri întinse cu cîmpii mănoase pe maluri. Aci zadarnic te mai lauzi, Egiptule, că acolo în ţara ta întrec! Prutul în bogăţie. [...] Tu ce poţi avea mai mult, de te lauzi cu protecţia Cererei, decît că în ţările tale creşte zahărul? [...] Şi pe tine, Bîrlade, rîu roditor, nu pot să nu te amintesc: e greu de uitat cum curgi în bogăţie îmbelşugată, ducînd cu unda ta miere şi lapte, desfătări ca în rai.

….

Nu întotdeauna adevărul are nevoie de vorbire aleasă, el se mulţumeşte cu cea mai simplă povestire.

Traducere în proză de **P.P. Panaitescu**,
în Miron *Costin: Opere*, 1968, vol. I, p. 244-261

ARTE POETICE LA ROMÂNI

Constantin BRÂNCUŞI

Şi oferta la tranzacţie n-a lipsit; iată una, din anii primelor începuturi, cu un ecou familiar pentru noi:

„Mica mea faimă de ucenic şi lucrător îndemînatic ajunsese şi la Bucureşti" („Făceam cîte o sculptură pe zi în genul lui Rodin" – notează în această epocă artistul). „A venit la mine ministrul Vasile Morţun – un fel de socialist cu redingotă ministerială. Se spunea că are ,,idei avansate" şi iubeşte artele frumoase şi pe artişti... Mi-a comandat o statuie pentru Haret, care era ministru liberal de-al lor. Îmi plătea bine. M-am bizuit şi pe această comandă cînd mi-am luat zborul căutărilor de sine. Aş fi vrut ca statuia să fie un fragment al turmentelor intime. Am atras atenţia Excelenţei Sale că n-am să portretizez în marmoră pe defuncta excelenţă îmbrăcată în redingotă. Haret mi-era simpatic: un matematician care se ocupa de luminarea satelor"... Dar Morţun refuză opera. („Am rămas cu ea în braţe şi cu turmentele intime sporite". În schimb, după trecerea anilor: „Am văzut pe Haret în redingotă, în faţa universităţii, aliniat soldăţeşte într-o defilare de statui. O oroare arhitectonică şi plastică"...) De ce? Să cercetăm opera: „Haret fusese un izvor de apă vie pentru ţărănime şi luminătorii ei – învăţătorii. M-am gîndit să fac o fîntînă, o fîntînă arhaică şi stilizată, pentru una din pieţele Bucureştilor. O fîntînă adevărată, cu apă, pentru călătorii însetaţi. Şi am scris pe ea „fîntîna lui Haret". Memoria ministrului apărea astfel, pentru bucureşteni, legată de munca lui în folosul ţăranilor; şi reînviam, pentru orăşeni, un vechi obicei al pămîntului. La ţară se spune: „cişmeaua lui cutare", „fîntînă lui cutare", după numele ctitorilor".

Materia cercetătorilor, va fi, astfel, de la-nceput şi pînă la sfîrşit, „de acasă", ca şi ceaunul în care-şi pregătea fiertura, ca şi laviţa aspră, gorjană, pe care-şi rezema tîmpla („Nu-mi place mobila prea comodă;prea mult confort te predispune la lene şi îţi fură din energie");totul este de-acasă, ca şi sculele de pietrar şi cioplitor de stîlpi. iscodite de strămoşii lui. Cu aceleaşi scule, strămoşul şi contemporanul local tăiau în roca mezozoică a munţilor gorjeni ghizduri aspre de fîntîni şi lespezi de morminte. Cu aceeaşi bardă incomodă şi grea, cioplitorul local, dărîmînd fagul şi ulmul, _ strunjea stîlpi, cruce şi cumpene de fîntîni, sau potrivea nişte corăbii care pe la noi se cheamă case (dintre care una, cioplită de unul Mogoş, se află, ca şi iscodirile lui Brâncuşi, într-un muzeu). Ei „fabricau" fără să ştie;contemporanul şi tovarăşul lor, plecat spre marginea Europei, s-a întrebat: de ce? Ei „fabricau" fîntîni, stîlpi, furci de tors, porţi, pridvoare, lespezi;contemporanul şi tovarăşul lor, furîndu-le meşteşugul, s-a întrebat – într-o anume etapă a creaţiei lui – dacă aceleaşi obiecte populare n-ar putea trăi prin ele însele;şi a încercat să impună, pentru întîia oară, independenţa lucrurilor, prin ruperea lor din cercul de gravitaţie al

utilului şi proiectarea în imponderabilul artei. Ca să izbutească, meşterul, furînd motivul popular, trebuia să-l îngîne mai adînc, să-i caute sensurile pure, primordiale, să audă nu numai vocea veche care le-a hotărît necesitatea, dar şi sunetul particular al materiei. Piatra cîntă altfel decît lemnul şi bronzul, iar traducerea în formă a fiinţei exacte înseamnă senzaţia inefabilă şi plenară a vieţii: „Există un sens în toate lucrurile. Pentru a ajunge la el, trebuie să-l laşi să se degaje din ele însele", Dar scoase de sub canonul concepţiei şi formei tradiţionale prin încercarea temerară a sondării originei, rupte din legea de fier care le-a hotărît structura, aceleaşi lucruri, printr-o imensă şi ciclofazotronică bombardare în nucleu, îşi pierd adesea coerenţa, se aberează uneori, caută legi noi care să le menţină structura, caută o nouă formă. Această dinamitare n-o poate înfăptui decît puterea geniului, cu calcinaţia ei solară. Fără ea, renunţînd la capetele vechi de copil, la portretele strict anatomice. Brâncuşi ar fi rămas, poate, un simplu cioplitor de stîlpi, lespezi, furci de fîntîni, ca şi anonimii lui tovarăşi din Gorj. Dar el a provocat „rebeliunea artistică" a lucrurilor, echivalentă cu o răscoală fizică-moleculară, şi, ca orice mare savant înfiorat de consecinţele descoperirii, a încercat, cu-osteneli supreme, să le domine forma. De aici, tirania simplităţii, rîvna de a se apropia nu de idealul de echilibru al şcolilor artistice constituite, ci de însuşi lapidarul echilibru al celor mai vechi forme de artă – în care echilibrul şi simplitatea se confundă prin însăşi legea existenţei lor. Voia simplitatea pentru a ajunge mai direct le esenţă, pentru a găsi lucrului adevărata măsură unică. „.Tăietura directă – spune el – e adevăratul drum spre sculptură, dar râu cine nu ştie să meargă pe el. în line, tăietura «directă» sau «indirectă» – asta nu spune nimic, lucrul făcut e cel care contează". Şi mai departe: „Simplitatea nu este un scop în artă, dar a ajunge ia simplitate înseamnă, prin însuşi acest fapt, a te apropia de sensul real al lucrurilor'.

Ca un savant adevărat, Brâncuşi nu şi-a stăvilit căutările, n-a pus hotar orizontului, nu s-a paralizat în acel sclerozant „nu se poate", ci a încercat orişice drum prin „tăietură directă", navigînd îndrăzneţ, de unul singur, pe mările necunoscute ale propriilor experienţe şi ale experienţelor cunoaşterii, neintimidat de riscul naufragiului („în fiecare zi lucram la un alt studiu, pentru a-l distruge dm nou seara"), decis oricînd să repete itinerariul sau să ia altul, cu aceeaşi tenacitate. „Arta nu face decît să înceapă", spune el, cu modestie, despre arta lui, despre experienţele lui. Şi tot el, luminînd refuzul împlinirilor deşarte: „A face capodopere, a lăsa o operă completă, mă interesează prea puţin; astea-s un monument pentru morţi"...

Ce ne rămîne de la Brâncuşi? Operele sale sânt disputate între trei continente, iar faima lui ocupă toate universităţile lumii şi toate savantele tomuri de istorie a artei. Din Indii pînă la Washington, de la Paris la Tîrgu-Jiu. geografia gîndirii brâncuşiene impune, în tăietură directă, năzuinţa spre mai sus, mai departe, a unui gînditor de la noi. „Regele regilor" este cel care a apărat stîncile barbare de la Sarmisegetuza. Stîlpul casei lui Mogoş s-a răsucit

în infinit. (El e turnat în fier, argint, aluminiu, la Philadelphia, la Baltimore. în Gorj şi la New-Delhi, şi ar fi trebuit, după dorinţa artistului, să împodobească Palatul U.N.E.S.C.O. de la Paris.) „Pasărea măiastră" e întreagă, cu tot zborul ei, a basmului nostru. Dar e şi a viitorului. (Silueta ei anticipează racheta, şi înainte ca Iuri Gagarin să fi urcat în guşa ei de metal, un român din Gorj îi figurase zborul într-un prim monument!)

Dar ne mai rămîne şi o altă zestre, la care nu vom osteni vreodată să ucenicim. Este pilda muncii aspre şi neîncetate în urmărirea himerei; reculegerea concentrată asupra marilor probleme, incendiind o viaţă în focarul ei; îndrăzneala cercetării, bărbăţia renunţărilor neîngenuncheatei simplitatea măreaţă a dăruirii, ea însăşi un monument. lat-o: „Să creezi ca un dumnezeu, să fii liber ca un rege şi să munceşti ca un sclav". Dar şi un îndemn: „Lucrurile nu sînt greu de făcut, ceea ce e greu e să ne punem în starea de a le face".

Pornind de la obîrşii, rătăcind cu arta lui prin toate continentele, anahoretul se întoarce acasă – prin moştenirea lui – pe sub arcul de triumf al propriei opere. A pornit adolescent; se întoarce obosit, ca şi Dumnezeu din basmul popular, travestit în moşneag. Trece pe sub „Poarta Sărutului". Îşi sprijină ochii pe zenitul „Coloanei". Se aşază la „Masa Tăcerii", fără merinde – le-a consumat pe toate – şi ne aşteaptă...

De ce ai venit, bătrîne?

Şi bătrînul murmură:

„Nu vom fi niciodată îndeajuns de recunoscători faţă de pâmînlul care ne-a dat tot".

Bibliografie:

Citatele din text sînt desprinse din lucrările: David Lewis: „Constantin Brâncuşi" (New Yorlc, 1957). Oscar Chelimsky; „In memoriam" (Ed. Dial Press, N.Y., 1958).

P. Comarnescu: „Valoarea romînească şi universală a sculpturii lui C. Brâncuşi" („Revista Fundaţiilor", iunie, 1944).

P. Pandrea: „Portrete şi controverse" (Ed. „Meridian", 1945).

M. Pătraşcu: „Amintiri despre Brâncuşi" („Arta plastică", 1961).

Notă:

[1] Declaraţia e datată 1937.

POEME ROMÂNEŞTI ÎN LIMBI STRĂINE

Tudor ARGHEZI

Betrothal

Would you like to be my tillable cropland
With sowings, grapevines, a fish pond, richly spanned,
With a forest, teeming with wellsprings, wild beasts ?
The cows will gift us with their full-uddered feasts
And, ready to be milked, will moo at our gate
Of blue-flowered wisterias in sheer wait.
The weasels will nimbly play in our courtyard
With the piglets and the ducks, herding off guard.
The gossamer chickens like a silk ringlet
Will venturously count the small-grained millet
And chase away mosquitoes for a ramble.
Facing the front porch, maple trees will tremble
In their motley coat and the rooster will crow.
We'll bring flower-laden baskets to and fro.
From willowy osier twigs stored in bundles
We both shall weave the dowry chests in huddles.
While from the bountiful and lustrous sheep's wool
We shall furnish the kittens' beds quite brimful.
Would you like to be my garden's lush palette,
Heavy with elecampane blooms and velvet ?

Expectancy

Since the yet unwed girl would no longer come
The garden lingers deserted and numb.
The house martins return to visit me,
A leafless tree in the orchard's glory,
They swirl in flocks high and low –
While the dry wind sounds hollow.
Yet the wind dawdling at will
Would promptly answer, "He's ill."

A query would whisper through every thorn,
"What ails him ? What makes him so deeply mourn ?"
For he himself gropes around unaware,
Ponderously buried in paperware.
Yet the lilies emblazoned with ribbons,
Up on Herods' and bishops' staffs, icons

Which pray for me like a council of priests,
Accompanied by hermit nun-bees in feasts.

Are the vast church, the garden still expecting ?
Would the yet unwed girl come to the bell's ting ?
Let her come, I'll eagerly await
Her lofty steps, her slender stem's gait.
Are they expecting on the church porch,
Like two high altars bearing the torch,
The wedding Sunday heralded by the fate's drum ?
Are they expecting the dawns' unwed girl to come
Shall I put, amongst goatlings and white doves anear,
My beloved wedding guests and witnesses here,
The ring on her finger, my love token to revere ?

I Can Behold No More...
I can behold no more, I'd like to stop
And listen : would the path roam free or drop ?

Who could have trampled down the bristle grass
For just a lonely traveller to pass ?

Neither waters nor winds cut off its flow.
Do footprints of saints or wolves there grow ?

The pathway winnowed for myself by fate
Is swift in leaving, yet in coming back so late.

While I've been treading it along, no stray,
I wouldn't leave, it drives me far away.

I'd like to rest... I can behold my track
As, step by step, it leaves me, sinking back.

Inscription
When the river rushed across my pathway,
It lured me with its sprightly flow,
"Come along my spry waterway !"
Heedlessly, I failed to go.
When the wind blew past my riversides' sway,
It lured me with its soughing blow,

"Come along my soft breath astray !"
Heedlessly, I failed to go.
When the hawk swooped down, around my mainstay,
He lured me with his haughty winged bow,
"Come along my lofty hard way !"
Yet even with the hawk I failed to go.
They passed me by, chasing the faraway,
Failing to kindle or overshadow,
Rivers, winds, stars, hawks, making haste for prey,
Passed me by, heedful to hoe their own row.

English version by **Gabriela PACHIA**

Lucian BLAGA

Fortresses, Archipelagoes, Oceans

Wherever your pathways may take you,
you come across fortresses, archipelagoes, oceans
and blazes on peaks.

You caress women with arms of lava in summer's scorching heat.
You bring forth children on the earth, under the clouds and the sun.
You wring unrevealed arcana from nature.
You compel chimeras to take shape, you devise foundations and laws,
you engender history, you lay the groundwork for empires,
and throbbing throughout the meridians
you feel that you exist all day and all night.
Nevertheless, there comes a time when, as if at a sign,
in the abysmal depths of your soul, you desert them all,
your face upturned, your eyelids closed – you desert them,
seemingly still invoking them wordlessly – you desert them.

How can it be
that you should behold the moonlight at one time
and eventually you should betray it,
stepping into the darkness ?

A Song in the Night
Stones stand in my passway, forever stones.
No one's in the darkness to guide my steps.
On my way to reach you, no stepping stones
would care to help me climb to your doorsteps.

Stones are strewn all around, forever stones.
On the long pathway of my heart's desire,
the stones' Lord God would not yield to my tones,
He would not yield so He would still conspire.

My road is long, the hour's even longer.
I pray Heaven, oh I pray fervently,
that the Moon should care to help glowingly
so I might walk through and reach you stronger.

The Versifier
Even when I write original stichs
I merely translate.
I deem it more than befitting.
Only thus does the stich find good reason
to fulfill itself and blossom.
I translate at all times. I translate
into the Romanian language
a song which my heart imparts to me
suavely murmuring, in its own language.

English version by **Gabriela PACHIA**

Leonid DIMOV

Cycling
On the cycle path, pell-mell, in the dust,
We piled all our bicycles at our feet :
We were striving to wrap, stirred by life's lust,
Our chunk of dignity with a bed sheet.

We had gotten off our bikes long before ;
We were altogether tears, sweat, and leaf lard.
We were chewing some occult stone and core
From cherries, apples, apricots, though hard.

We were many, we were young and naked.
Gloomy devils would burst with fattiness.
From an ivy bush, a cock blackbird aided
Calling mobs from the suburb beggarliness.

Oh, streetlights ! Oh, quaysides ! Blissful city !
Oh, whisperings at the house gates, at dusk :
In pinkish-white sefer tasi ditty,
Our smiling wives have brought all sorts to bask.

English version by **Gabriela PACHIA**

Petre STOICA

These Hands

These hands which mend the ram's horns
these hands which skin the hare
these hands which stroke the mane of the fairytale horse
these hands dipped deep into the flour chest
these hands which fetch a snake from the garden's green ebullience
these hands which take off the clay gloves in limpid water
these hands which light an overcheap cigarette
these hands which upraise the ancestors' key from the well
these hands which find a bellflower and an eagle beak in the dust
these hands which bend a horseshoe into a heart
these hands which vibrate on the woman's faience thighs
these hands which exhaust the bran from the wall clock's timespan
these hands which close the deceased's eyelids once lively in the photos
these hands which point to the wind's future direction

these starlit hands within the day's blue context

An Idyllic Poem

It's an evening identical to yesterday's evening
identical to all the evenings in the small town
which dances in the daytime like a one-legged ballerina
it's an evening smacking of rancid lard
behind the curtains behind the words
the ideals become one with fluid of the television screen

the dreams have an uncertain colour the aspirations
go in a single intestine fervently emptied
in the morning
it's the prelude to the night identical to yesterday's night
only the nocturnal birds are alive they mate
stirring up their harp powder
over the ignoble geography of the small town
only the prospective suiciders are alive the sole ones
who realise how to appraise their destiny
at nighttime alive must be the priest
who was sent for to utter some patched incentives
at the bedside of the deaf dying person
an asymmetric night a glory-denied night
a night in which my past and my future
dialogued incoherently like two drunkards
their dental prostheses sunk in their glasses

Shout
My morning without you

my room devoid of air

the day grows phantom fingers
rings steel bracelets are clincking

there I stand motionless and listen
to the sleeping waters

the town's solitary blackbird
would land on the wrought-iron balcony
from its beak soots is dropping
the yellow poison of our days of yore

my palms are caressing your absent body

the odour of insecticides blasts from the sky
the murmur of the sinks impudent shrieks of laughter
my neighbours' radio is on

the military manoeuvres the soldiers are picking mushrooms
the verdure of the meadows of which I am oblivious

bombs are exploding in the elevator shaft
I am still alive alive until when ?

the tulip in the flowerpot is the eye of the blissful time
a petal is falling softly
like your dress yesterday the day before yesterday

my skin is recollecting your skin

somebody is ringing the doorbell
he wants to get acquainted with me
dying frogs come out of his mouth
grasshoppers and crayfish are on the watch in his pockets
winter is born under his shirt

I was sailing on the ships of your thighs
my forehead is listening to your forehead
I am still inspiring
the coolness of your hair

the paintings are turning black
where are the clock's hands ?
the ice cubes in the glass are melting
all of a sudden I am thirsty

you are very far away
mists would enshroud you
trams depart and remain stuck
in the nothingness of the concrete

the morning retires dragged
by legless armless soulless gods

only you possess wings
and voice

abidance
always bears the name of the splinter
blackly throbbing under the fingernail

After Your Departure
My room barren of its windows
my room barren of its door
my room barren of its lamp and its terracotta stove
my room barren of its table and its salt cellar
my room barren of its pedestal fruit bowl and its wallpaper
my room barren of its ashtray and its laces
my room barren of its lavender water and its gloves

my room barren of its subterranean fountains

my room
barren of your smile barren of
your orange and kitten warmth

my room pervaded by its past and devoid of its present

my room on ash foundations
my room with its ceiling of mist

my room whence I'm not allowed to make my exit
I am engirdled by a wreathe of grass
I'm struck by a hammer of air
I'm chanted by a mouth of chaff

my room filled by a grain of rice
a grain food for the winter days
when you rejoin for us to eat to our hearts' content
when you return for us to waltz
to the crows' caw

my room of smoke where I'm awaiting

English version by **Gabriela PACHIA**

Nichita STĂNESCU

A Paean
Feelings needn't be understood,
they are meant to be lived.
Pigs needn't be understood,
they are meant to be eaten.

Flowers needn't be understood,
they are meant to be smelled.
The bird needn't be understood,
it is meant to be on its own ;
don't shape your heart into a branch,
don't drink its air with your breath,
the air below its wings...
We particularly needn't understand,
above all, we are meant to be ;
yet we particularly must have been,
definitely we particularly must have been.

Love Song on the Seashore
Scratch-ankled, I'm eagerly awaiting your tread
amongst the seashore cliffs, so cold in their firm stead.
The sea will turn into winsome translucent birds,
as many as the wide-awake eyes can embrace,
and they'll flutteringly soar, when they hear your words,
up to the air's peak surging a star to enlace.

Precipes and caves will abide vain and hollow,
the fish will strike the shattered air with their tailfins,
stirring the serene and slow-paced corals below
thus arousing the most tender strings into sheens.

Behold, the wrecked ship of poor Sinbad the sailor
props her proud prow against the evergrey seashells,
her huge stern stabs the core of the crystal's parlour,
live crawfish crawl all over her decks where hell dwells.

I gift you with a starfish, a crab, and a dolphin !
Rightly carry them on your back to the beach sands.
I'll pretend to be blind and lurkingly join in
my arm's stretched, to caress your face's fairylands.

Sentimental Story
Thereafter we would meet more often.
I would stand at one side of the hour,
you were standing at the other,
like the handles of an amphora.
Only the words would flutter between us,

forwards and backwards.
Their swirl could almost be sighted,
and, on the spur of the moment,
I would bend down on one knee,
thrusting my elbow into the ground,
to merely watch the grass tilted
by some flinging word,
as if under the paw blow from a running lion.
The words would twirl and twirl between us,
forwards and backwards,
and the more I loved you, the more
they reiterated, in an almost visible whirl,
the structure of the matter, from its very beginnings.

Of Love
There she stays bored and so beautiful
her black hair is tempestuous,
her lustrous hand
buried me into oblivion long ago, –
buried itself into oblivion long ago,
while hanging from the chair's nape.
I bathe myself in the light
and grit my teeth along the year's orbit.
I show her my teeth
although she grasps I am not laughing,
lovely being of light
she reveals myself to me while
there she stays bored and so beautiful
whereas I live solely for her
in the fierce world
beneath the celestial vault.

Autumn Emotion
Autumn has shown up, cover my heart with some thing,
the shadow of a tree though I'd sooner you cast your shadow's wing.

I fear that I might not behold you every so often,
that my pointed wings might grow to the clouds and unsoften,
that you might conceal yourself within an unfamiliar eye,
which will close its bitter wormwood lid and dry.

And so I draw nearer to the stones and cease to speak,
I gather my words and drown them in the sea.
I whistle the moon to make it rise and turn its cheek
into a tremendous love that will never fail me.

Sad Love Song
Only my life will die for me in truth,
some day.
Only the grass knows the taste of the earth.
Only my blood truly longs
for my heart while deserting it.
The air is high, you are tall,
my despondency is tall.
There comes a time when horses die.
There comes a time when cars grow old,
There comes a time when the rain is dispassionate
and each woman seems to wear your head
and your frocks.
There also comes a huge white bird.

English version by **Gabriela PACHIA**

Gabriela PACHIA

My Arms Dispel Me
My spinning fingers reel off
Threads of thought to the uneven horizon...
My semicircle embracement besprinkles
Swarming couples of colours and shapes...
I trace their spiralling paths to deltas,
Embroidering stems on time's canvas,
I harvest the budding flowerbeds of nacre,
I yield pomegranates to set sadness on edge,
Healing the grieving road
Whenever the gravitation shores crumble,
I burn the sawdust of rancorous rebellions,
I tame the stratosphere with blackbird ambrosia...

I take wing home the same way...
I breathe the books, nestled on the grey shelf,
Strangling the bile of the isosceles triangle,
Then I strew silks and scars

Over the rainbow's stout rings,
My fingers gently beat the rhythm of time,
Darting red butterflies,
At ebb and flow, I guide you
Through the golden realm, fluttering hopes,
I murmur your systoles and diastoles,
Forging love's seconds into statues.
With you into a bird I've grown.
Look, how high I've flown... !

Trample and Smile!
Flambada has posted on her brass the pomade,
the internet grin, lock and chat, vida reciclada

in a commodius setting, a lisping mandala, borrowed
for the dream hours, log in, log out, reply, I'm forwarded,

her smile trimmed with Vino Royale, special watch – Tigress –
and hobbling banners of organisation culture in regress,

her forfaitaire love, ichtyol on the lips of syllables from crossbred,
pagan-blond, reforged, servophile, snuffling and browsed...

On the outskirts of literary verbozoons, pears boil in beings,
the draped skiddings haste to scrub the floors of frankings...

Hurry-scurry ! Trample and smile for grassfests, borshfests,
fireworks and thoughts pané, panoplies from holocaustic scraps,

thatchstock and butts, visas for muzzles and barrels,
citatitis since babyhood, away with the backwater gravels,

on immortality's linoleum-grit tiles, to felicity's pearl barley,
implants of enthusiasm, cranesbill in the dust of hearsay,

the salience of overfruition, the supreme unctuousness of flattery,
to the clouds, trample on frozensmiles, celestophagocytic warblery !

Hufff-Pufff-Fluuuffff... !
I am the proprietress of the crystal rocks,
I wield their edges like shuffling the playing cards...

Stepping on air, I send my peregrine falcons to reconnoitre
and my gardens of royal roses to crusade –
how bizarrre the vociferous soap bubble psychology must be :
easy-peasy diegesis, the bats of the zodiac signs, riveting nexuses,
self-alarms, self-analyses, self-biographies, autocephalies,
autocracies, auto-da-fés, self-echolalias, self-evaluations,
self-phagocytoses, autogamies, autohaemolyses, self-delusions,
self-justifications, autolatries, automatisms, self-contentment,
self-denials, autonomies, self-pastichings, self-pilotings,
self-advertisings, self-savings, self-sedations, self-suggestions,
autotelisms, self-therapies, autotomies, autotoxins, self-furbishings,
self-zygotes, autosomes, self-vaccinations, the impassioned
egoveneer vigorously thrive on the bread's hopes, the dining rooms
of the anodyne inflammations lean against the moon's sickle,
the nouveaux riches of the carafe insurrections splutter shards,
"*Essen, trinken, schlafen, Schluss !*"...
Va-va-voom ! Want some eternity ? You can whistle for it ! –
Birth and Death strike my bagpipes of luckiness,
yet the idea press does not bother about the reeds' escapades...
The rocks of air altogether dispel our doubts,
the libraries of conditioned air corrugate our incalescence,
the wounds of air tango between man and woman,
the people of air chisel the memory's wishfulness,
the hearts of air plough the suburbia's wilderness,
the church bells of air estrange us from ignorance,
the lights of air attune the lily-white spinnings...
Watch ! Just like that, hufff-pufff-fluuuffff... !

English version by **Gabriela PACHIA**

Lucian ALEXIU

DANS LE ROYAUME DE DIEU
l'été
la fumée –

la taupe dresse l'oreille aux prières des hommes
sa chair frémit d'horreur
elle écoute au-dessus d'elle des pas venant
du royaume de dieu

ses sens déraillent
elle creuse profond
encore plus profond

dehors c'est l'été
c'est la fumée

dans le royaume de dieu
on ne sait plus
qui est caïn
et qui abel
ni si le fils prodigue
est toujours en voyage

IMPRESSION. SOLEIL LEVANT
les jeux sont faits
tu attends le numéro
la bille roule dans la direction
sud-sud

tu invoques
l'odeur pestilentielle de la journée
l'armistice de la lumière
tu provoques l'attente
le hasard
tu passes l'épreuve du feu
l'épreuve de l'eau

tu perdures

BIRTHDAY
portes – portes ouvertes à l'infini –
et le vent inaudible
réveillant ton petit monstre familial
réfugié à tes pieds (ainsi parlais-tu)
mais cela suffirait-il
dorothea tanning
cela suffirait-il
pour que tu attendes immobile
dans la fraîcheur de la chambre
pour que tu écoutes
le bruit de limaille de l'eau
des inépuisables sabliers
qui t'assiègent ?

JOURNAL
tu portes témoignage

tu jettes des pierres dans la rivière
tu taillades l'écorce
tu traces des signes dans le sable

tu calcules
l'angle de fuite
l'écliptique le périhélie
le temps de coagulation
l'épaisseur du tissu conjonctif

ÉCORCHÉ
sans aucune raison
sans une parole –

la mélancolie
de ces petits êtres écorchés
suspendus aux crochets de la boucherie
du coin

CHAUVES-SOURIS
accrochés au plafond du temple
les eunuques du jugement dernier
se mettent à tourner tout à coup

avides ils s'élancent dans le noir
ils poussent des cris muets

le siècle évacue jusqu'au dernier
placenta
noir

Versiunea în limba franceză de **Maria ȚENCHEA**

George VULTURESCU

VERŠ KTORÝ ŤA DOBEHOL

Motto
Nemali by sme od anjela
žiadať priveľa, ak sa nechceme
stretnúť s beštiou...
E. Sabato
Mestský blázon venčí psa každý deň

na nábreží Someša.
Ja venčím psí verš.
On ho má uviazaného na špagáte s rolničkami.
Ja ho mám zaťatý v mozgu ako takú sekeru
v drevenom pni.
Ruka anjela mi klesla na temeno
a vytrhla ju:
"Hoď ju do toho človeka!" rozkázal mi.
Je to blázon, pomyslel som si. Ale ako
som si mohol myslieť že by mozog
z ktorého len čo vytiahli sekeru dokázal súdiť anjela?

Hodím a zmúdriem: verš, ktorý ťa dobehne
je nebezpečnejší než ten
jedovatý ktorý nosíš v sebe.

NEDEĽA BÁZNE

Jestvuje na Severe večerná záletnica
ktorá ti špinavými závojmi zastiera oči
tak ako po zastrčených dierach v meste nechávajú jazvy nože.
To robíš na Severe v nedeľu tvojej bázne
tráviš čas s akousi knihou-záletnicou –
čítanie je ako vykričaný dom.

"Matka sa pári a umiera.
Úľ je len pre slová-včeličky
ktoré poskytujú vosk na sviece obľúbené v kostoloch?"

Na toto sa na Severe spytujem starých Bardov v nedeľu
mojej bázne
ktorá sa živí rúhaním proti hieroglyfom v iných knihách.
Všetci sú to skupáni, znalci definícií
"Básni sa ujde sláva a básnikovi smrť ...
Nie si v hniezdočku na jeho stránke kam mláďatám
bocian prináša v zobáku žaby z močarísk..."

Radšej sa pozri na lesk noža
ako sa kĺže po inom noži
než na nedeľu bázne keď netrafíš
na vlastnú stránku. Zhotovuješ si fakle zo stránok
iných kníh o bázni –
ich popol sa osieva na tvoj biely hárok
ako urna prevrátená v kostnici
už nevieš ktoré zrnko prachu bolo kostičkou
píšťale, ktoré srdcovnicou, ktoré uchom.
Je nedeľa tvojej bázne uprostred strany
škaredá bázeň-záletnica ktorá sa ťa drží po všetky noci na Severe
keď dokážeš povedať popolu
"Brat Borges,
brat Eminescu,
brat Kafka,
čo horí "má naďalej sny" o závane vetrov?

Popolom je teraz celá strana po ktorej píšeš
po ktorej by si rád písal
no v popole sa zrnká prachu nezoraďujú
ako planéty na nebesiach
ale sa hromadia "hlava-nehlava"
tak ako záletnícke slová
v uchu tvojej bázne na Severe

nenachádzaš žiaden kameň do ktoréhy by si vyryl písmeno
nenachádzaš žiadne drevo súce na kríž do ktorého by si
zaznamenal meno
drevo sa schúli do hliny a semena

pretože je tam sekera
na pevnostnej štruktúre jasnej mysle
striezlivosť trpezlivej záletnice
sekera je tam večer čo večer
a tvoja bázeň na jej rukoväti
ako kráľovská ruka ktorá kýva šašovi
aby sa smial miesto neho

kto by nezaváhal pri tejto kurva sekere
v bázlivej noci uprostred strán?...

POTREBUJEŠ KRÁĽA ABY SI BOL ŠAŠOM
Vidíš ho
nie je šašom ten kto mi nešikovne nosí
slepeckú barličku po uliciach istého starobylého mesta na rieke Someş.

Teraz mu skĺzla z kovovej mince –
sú tu skryté sily ktoré pracujú na tom aby zdvihli
mincu z cestného prachu.
Anjeli sa prizerajú z machu na múroch
"Pokľakne pred znakom a podobizňou kráľa?..."
"Mohol by byť pešiakom ktorý zomrel pod jeho vlajkou
a nestihol prevziať žold pre svoju matku na dedine..."

V minciach na cestách sú skryté sily –
sú pokazené mraveniská erbov
s termitmi čo udržiavajú šašov strach
že sa kráľ nespozná v jeho smiechu.
Na to možno myslieť teraz keď ho vidieť ich očami
ako zo zeme zdvíha mincu a
vchádza do baru. Hodí ju na pult za
pohár alkoholu.
Z erbu vzlietol orol a zatemnil miestnosť.

Videl to jeden človek. Možno dvaja.
Barman prevracia peniaz na obe strany a
nevidí žiaden nápis.
Zasmeje sa a vyzýva okolosediacich
"Kto prepožičia kráľovskú podobizeň
na túto mincu?..."

Traducere de **DAGMAR MÁRIA ANOCA**

Adi CRISTI

Lektion der Akrobatik
Welle kommt nach Welle
schlürft an deinem Körper auf den Sand

das Meer wird so
zu deinem geschlürften Körper
und du bist das blaue Meer
über welchem meine Lippen fliegen lernen
und tauchen.

Wenn ich mich in deinen Namen verliere
sollen wir dieses Gedicht erproben
wie einen neuen Tanz
mit hochgestreckten Hände
mit wiegenden Hüften
mit eingezogenem Bauch
Eroberer
verlockender Kreise.

ich werde auf deinen Körper alle Silben
deines Namens legen
und ich werde sie mischen
im Rhythmus einer Musik
die nur ich kenne
oder

wenn die Stille so geräuschvoll ist
wenn ich mich durch dich verliere
wie in einem Kloster
viel näher am Himmel
als die Ausdehnung deiner Liebkosungen
diese Erdzunge
mitten in diesem Gedicht?

Traducere în limba germană de **Mircea M. Pop** și **Joachim Schwietzke**

Radu FLORESCU

Eine Märchenwelt
immer seltener schaue ich in den spiegel.
mich trübt das licht
ich verliere mich in einzelheiten
ich bin immer entfernter von der wahrheit
als ich eines morgens ohne zu wollen
begann ohne sorgen zu leben
ohne angst
nur von gesicht zu gesicht mit dem himmel mit der erde
mit dem tod
mit den zimmerwänden
mit der rostigen seele.

Psalm
seit einigen tagen bin ich untastbar
unsichtbar
wie schnee auf den bergwipfeln
den mond unterjochend.

Zeichen
hast nicht mehr wohin zu gehen.
in der wüste einer träne
das gedächtnis kann nicht leben.
bist auf dich selbst beschränkt
und das ist nur der anfang.

Innerer kreisr radu
wieder sitze ich alleine am langen leeren tisch.
die ruhe ringsherum gleicht immer mehr einer photographie
aus der die zeit geronnen ist.

Verschobene reisen (III)
der augenblick zum gehen kommt niemals
in alten kleidern
du reisest allein in die welt.
ringsum randlose vergangenheit
sie atmet im gleichmaß mit dir. nach so vielen versäumten tagen
such den guten weg.
ein riesige glocke scheint die seele
aus der ferne betrachtet.

alleine
gestern und heute und morgen suchte ich meinen vater zu hause
und habe ihn nicht gefunden. später erfuhr ich
dass er zu erlädigungen in die wälder des paradieses gegangen ist.

sechster tag
der tod kommt immer durch die vordertür.

elfter tag
ich bin an einer wegkreuzung. ergeben löse ich
mein ehemaliges antlitz
von dem wandverputz der vergangenen tage
dort in einem fresks begraben.

fünfzehnter tag
noch ein tag kommt zu ende. gelassen betrachte ich seinen rand.
an diesem abend sagte ich mir. hier und dort
es ist alles verloren. nur deine abreise
mußte einen augenblick dauern.

Traducere în limba germană de **Mircea M. Pop** şi **Joachim Schwietzke**

Ion POPESCU-BRĂDICENI

4. Abrasax, junge Mönch
stöbert im Gedächtnis
in den ältesten Erinnerungen
-wenigstens in den beliebtesten-
Die wie die Kleider von Brautleuten herabfallen
um mit ihnen
Augenblicke der Einsamkeit zu füllen:
Schilfrohr und Affodille
In Silberspiegeln.

28. Ich erfinde wieder, oh, also bin ich,
Regen fällt in schnellen Tropfen,
Blitze zucken schnell.
Kannst du Nichtigkeiten erfinden?
Kreuze des Schwurs auf eine Tanne!

Ich denke es ist traurig dann
in BAAAD.

Traducere în limba germană de **Mircea M. Pop** şi **Joachim Schwietzke**

Marcel MIRON

Hälden
Voller Träume
für das Vaterland
siegreich
für die Erde
heilig
für den Himmel

Blumen
Blumen
Lichtaugen
Regenbogenlächeln
Duft in unserem Leben.
Durch sie
Spricht die Erde
mit Gott.

Augenblick aus Feuer
Weniger vorbereitet
als alle unvorbereitet!

Hundert Jahre
bis die Erde
von der Töpferscheibe
fliegt.

Und ein Augenblick aus Feuer!

Er
länger als alle Leben
in endlosen Flug
Richtung Zeitknoten.

Pilger
Staubig
mit welker Seele
gehe ich vorbei
an toten Flurgängen
um Dich zu suchen.

Ohne Begeisterung
verließ ich mein Haus
wo ich sterbend lebte.

Jetzt
auf fremden Pfaden
suche ich Dich
um lebend zu sterben.

Traducere în limba germană de **Mircea M. POP**

Marius CHELARU

Unsinnig
der Schlüssel zur Einsicht ist an den Knöchel Gottes gebunden
wo niemand der Missetat in die Augen schaut
zwischen schlampigen Engeln
Adam sucht Eva die stundenlang nicht
auf seiner Handfläche erschienen ist

der Himmel ist gefärbt in der Erinnerung des ersten Augenblicks
der Garten Eden ist mit ständig fallenden Blättern bedeckt
auf denen alle Schlagen liegen
eine vergessene Frauenfußsohle zwischen Früchten ohne Verständnis
für niemand
wartet auf den Mann der sie betrachten soll

Gedichte zum Gehen schwimmen überall
wie eine Tränensuppe

worüber Adam lacht ist eine andere Geschichte

in einem Winkel
grinst das Verb *nicht sein* mit allen Buchstaben

Lehre eines Fremden an seinen verkauften Sohn
eine Geschichte irrte zwischen den Zähnen herum
abends breitete sie sich unter uns aus
es ist über ein Kind für 30 Worte verkauft
von einem Fremden mit der Stimme des Grases gebracht
weder lebendig noch tot
auf den Lippen einer vergessenen Frau
mit der Begierde, auf welcher die Lilien wachsen

jemand hat die Welt geleert von Männern
die sie lieben konnten
immer langsamer
tanzt die Einsamkeit Walzer mit ihren Nächten

die Theaterzuschauer waren auch Philosophen
woran sie arbeiteten
schien gerade das zu sein, was gespielt wurde
fremde Lilien
auf der Bühne wie ein zu voller Kreis
mit Vorspiegelungen und Ersatz der Wirklichkeit

als ich ging
blieb die Geschichte auf dem Wege
gekreuzigt in der Abendeinsamkeit
dort wo das Schweigen jede Täuschung löscht
und nur der Fremde von Worten verlassen wartet
im Winkel eines Tages
nur deshalb bewahrt.

Seit dem Welt ein Glasgesicht hatte
an diesem Abend wurde niemand mehr geboren
die Knospen
lächelnde Brüste wie Iris von Tränen benetzt
blühten in sich
meine Arme belauben sich
nehmen Abschied von Glück
die Tränen – von der Seele gelöste Kristalle –
steigen zurück zu den Augen die sie nicht mehr finden

alle Linien waren zusammengefügt
aus getrennten Punkten

jede Fläche bedeutete ein Jahrhundert Bitterkeit
so verderblicher Verkäufe
das Nichts zieht jeden Tagesanbruch an

die Sterne bewahren Stille
die Nacht bemalt mich in Dunkelheit
auch meine Gedanken
ich stelle zwölf Teller auf und noch einen mehr
danach nehme ich am Mahl teil und warte
jemand soll verstehen
seine Einsamkeit wird sich nicht mehr an mich verkaufen

ich bin verletzbar und unsterblich
bemalt von getunkter Feder
des Dichters in Verwunderung
in mein Herz gelegt
auf das Gesicht der gläsernen Welt.

wie mutter und vater
es scheint
der vater habe eine eiche statt eines arms
die mutter einen vogel statt der augen
mit dem sie die vergangenen tage duchzieht

irgendwo, auf vaters arm
seit dem tag an welchem
er wartete setzte sich die erde
wie ein gast für immer
auf seine hand
sind die erinnerungen
erst knospend
geblieben

der vogel betrachtete sie
musterte sie von fern
mit den gedanken seines schnabels
nahm sie in sich auch für die helfte der augenblicke
so-wie-er-konnte
mit ihren gedanken über ihn

die sonne wischt ihr gesicht mit dem handtuch des feldes
in ein strahlen grab
versinkt bäuerisch in der achselhöhle der dämmerung
der vogel-blick erlöscht wie ein brief
auf welchen buchstaben
keine wörter oder träume mehr gefangen haben

irgendwo
auf der arm-eiche meines vaters
verwelkt in streifen geschnitten das licht
in dunkelheit tiefer als die nacht
der vergehenden dunkelheit

irgendwo
hört man aus als die vogelfeder-augen bunt
wie
nacht
eine knospende erinnerung
als das morgen.

Traducere în limba germană de **Mircea M. Pop** şi **Joachim Schwietzke**

Cassian Maria SPIRIDON

AHAB

Ahaba nemrzí,
že more nemá konca
že búrka nemá konca
že ho už posádka neposlúcha
že má roztrhané vnútornosti
ustrnutú chrbticu a drevenú nohu

kým MOBY DICK jestvuje
nezáleží na tom,
že celá loď praská
že už potkany z lode ušli
– znamenie príšerných udalostí –
že sa všetci pobláznili
že je stále menej jedla
že dažde sú nemilosrdné
že ľudia stále strácajú silu

ZOPÁR ĽUDÍ
zopár ľudí bolo ochotných zomrieť
iní však takí neboli
iní neboli nijakovsky/ iní vôbec

zopár prstov/ mojich/ bolo pripravených
vyklať mi oči
iné zlomiť chrbát
iné už ani nechceli byť
iné sa prehrabúvali v mozgu/ ako v popole

zopár gramov olova je pripravených
vstúpiť mi do lebky
a iné čakajú, kým dostanú svoj prídel
iné robia čo môžu

zopár ciest vedie ku mne
sú vlnivé dokonalé
zopár ich vedie kamkoľvek
iné nevedú nikam

zopár zvonov zvoní mne
iné zvonia na dážď
iné zvonia na raňajšie modlitby
iné budú zvoniť aj potom

Z BÚTĽAVY
s dôverou hovorím/ o
odraze tela v zrkadlách neba
ako v modlitbe

hovorím o smrti
pozorne/ pozorujúc/ srdce
život/chápaný ako potrebná
všednosť

ponad/pokojne prelieta vták
svetlom neba/ ako kŕč duše
v blažených vodách slobody
zopár mravcov cestuje po baganči

ako alexander macedónsky do indie
(dobyvateľsky a isté víťazstva a pretrvania)

za čerstvého rána/sedím
košeľa poletuje/ ako plachta na korábe
ktorý doplul do prístavu
neprestajne sám
(tam kde je srdce) načrtnutý/ mám červený kruh

OSAMELÁ BÁSEŇ
*
duša plače
ruka stíska spánok ako dravú zver

havran sa krúti okolo čela/ ozajstné čierne
znamenie/ na abstraktnom nebi

pšenica na poli Van Gogha
a oči zauzlené na žilách a tepnách

hodiny v bubienkoch srdca
volajú vešpery

vedel som preniknúť do globulárnej podstaty
(oka)
Pripravil som si nástroje na oslobodenie
(krvi)
– vyleštil som ich v pyramíde pod tlakom
hviezd –

*
v nebi ako aj na zemi
láska k blížnemu
apológia a diatriba v septuaginte

skala je zbavená reči
ako srdce strachu
lepšie chápem bolesť než/ samotu
života zo dňa na deň
som nemohúci/ ako dieťa
pred ústím nastávajúceho ohňa

METAFYZICKÁ BÁSEŇ
prepáčte mi že ešte žijem
že sa každé ráno/ osamote/
(rovnako unavený) zobudím
prepáčte mi že ešte dýcham a myslím
(veľká vec! je tam toho)
a ešte sa stále pohybujem vodami svetla
nosiac tôňu (popravde trocha osamelú)
prepáčte mi že ruším pokoj svojou ostrou
osamelosťou
ale občas je ryk/ uprostred toľkého rezignovaného
šepkania/ omnoho vhodnejší

ozaj/ všetkých by nás mala zachrániť
rana z revolvera/ rozbitá fľaša
preflámovaná umrznutá noc
teraz/ keď mladosť opustili i srdce
myšlienky
keď sa láska zdá byť čírou náhodou
(všetko čo vieme i to čo netreba
je lúpež a oheň/ v noci človeka)

teraz keď máš všetky odpovede v nábojnici
keď z ľadovcov zostali/ iba morény
na výskum
znetvorený zmysel pre skutočnosť/ ťa vedie
galériami noci
tam/ zopár mužov počúva

PIATA SÚTRA alebo
PÁD K ČERVENEJ
pamätaj
tak málo ti zo života zostane
len prechod/ pohyb pádu
kým máme noc a deň
a zvislé dažde/ ako mrakodrap
vlhký a sklenitý/ láskou opustený
jestvujem ako tôňa/ rozochvený
v pálivom období skúsenosti
vesmír v expanzii
keď nutkanie plakať

premáha smútok/ ale nie priveľmi
len aby ti duša nepraskla
len kým nebo ešte nie je červené

a nezistil si ešte to najrýchlejšie a najdrsnejšie slovo

budem musieť ísť vpred
ktovie koľko saltov mortale ma ešte čaká
– to nespočítam ja –
počúvam tečenie (krvi)
počujem ako láska plače a umiera
čo si už len povedať
osamelé srdcia (ničivé bolesti)
úsmev
a potom už nič

kto/ ti pred nohy
prestrie trávový koberec
snívajúci ako pstruh na slnku
(pochmúrny chodníček/ krok osamelého človeka)
podnikni čosi
v tomto múre štrbina/ výklenok na
voľné prúdenie dychu
(medzi chvíľkou a myšlienkou)
žiadajte vy lásky
poriadok hviezd/po takmer všetky noci
žiadajte podvojné poznanie a drsný život
(dvoch tiel)
ach! pamätaj

VOZ ČASU
počujem ako sa za mnou/po dlažbe kotúľajú
kolesá Voza
počujem ako sa zozadu valí Voz Času/
ustavične bližšie
prezrádzam ti známy šepot lásky
večný mam živého
o deviatej hodine
krotko čakáš/ chvíľu

na nebi svetlé a smutné/ hviezdy
za chladnej noci počúvam ticho
na nič sú pazúry chladu
knižiská veľké/ múdre
v tom istom čase/ srdce
omnoho prázdnejšie
– ľudia hrdlačia a trpia pre koniec
ktorým je utrpenie odmenené –
čierna vdova si želá sprievod
svetla umu/ chladného a planetárneho
ranné dýky/ štiepia koleso

bolesť je bašta
sĺpik svätostánku/ celé priestranstvo príbytku
duše
obývané prachom mäsa
ako tráva
ako tráva ktorá nedokáže milovať

ďalej/
biela ríša hárku

STRIEĽAJTE
strieľajte páni/ strieľajte
stlačte kohútik
nečakajte aby sa zo mňa stal duch
tôňa/ škvrna vo svetových dejinách
strieľajte kým som nažive a jasnej mysle
páni moji nato sú:
zbrane/ skalný arzenál/ nato je
vystrelená salva/ slzy a listy
dokonalé telo

všetky náboje sveta sú odpálené
zostanú len slová

HOCIKTORÁ HODINA
kvet na hrudi
červ zamurovaný v slovách
pieseň/ priveľmi ľudský zvuk
kŕč Oceána

červená tôňa
Človek

keď som vyplnil 30 rokov
vek keď mi popol
skamenel na jazyku
plával som purpurovým Oceánom/ holý
mladý telom i duchom
Človek

KEĎ PRÍDE ANJEL
nech príde kráľ Hnevu
a prezradí mi kde je koniec
kde je miesto v ktorom mi na veky
srdce a myseľ ustrnú

nech príde/v čase keď sa zore
zbavujú spomienky noci/
stavajú dňu zlaté sĺpy
ako vánok čo si na ženskú
hruď

nežne/ znáša/ strašne
senzuálny tlak

na deň Matky
nech príde Anjel Bolesti
aby mi polámal prst za prstom
ako sa odlamuje drevo/ z lúčov/
smútku
nech mi tlačia na oko/
pravé/ ľavé
tak ako sa ukladá
nostalgia
keď sa po pustej stepi/
nazbierajú kroky/

v posvätný deň
kto plače sám nad sebou plače
kto pozná svoju mieru
nie je len človekom miery

v deň tej ktorej už nieto
píšem so zlomeným srdcom a stuhnutou rukou
knihu dokonalého smútku
priamo na napnutú pokožku duše
poriadne naostreným perom
namočeným v bublavej krvi
ako prameň keď nadíde ráno

na deň Matky prišiel Abaddon

Traducere de **DAGMAR MÁRIA ANOCA**

BIBLIOTECA *HAIKU*

Marius CHELARU

„Ginyu", nr. 75, 30.07.2017

Este al douăzecilea an de când apare această publicaţie. De ani buni prezentăm şi noi, număr de număr, revista „Ginyu"/ „Pelerinul", care apare în Japonia, la Fujimi, Saitama, sub egida WHA, şi oblăduirea lui Ban'ya Natsuishi şi Sayumi Kamakura.

Spicuim din sumar, mai multe book reviews (între care una semnată Chikubon, la *Ban'ya Natsuishi's World Dream: An Intensive Study of Selected Haiku*, editată de Santosh Kumar, la Ciberwit.net, India, apoi una la *100 de Haiku by Ban'ya Natsuishi and Sayumi Kamakura* (apărută la aceeaşi editură indiană), semnată de Shirley Bolstok, un meeting report semnat de Yoshihiko Furuta, un altul, *The 20th Ginyu Meeting Report,* de Sayumi Kamakura, eseurile lui Ban'ya Natsuishi şi Sayumi Kamakura, un grupaj de haiku în stilul caracteristic, al lui Ban'ya, *Expandable*, şi un altul, *The „Ra" of „Sayonara"*, al lui Sayumi, semnează grupaje de poeme Casimiro de Brito, Baja Lukin Saitović (Serbia & Roma), Jisei Shimizu, Shin'ichi Suzuki, Hinako Fukuoka, Toshio Kimura, Hideki Ishikura, Yutaka Hasegawa, Bakuin Shinto, Ryuji Yamagishi, Yoshishiko Furuta, Tateo Fukutomi, Yoshitomo Abe, Kunihiko Saito ş.a. În final, cîteva anunţuri şi Ginyu Haiku Gallery, cu poeme selectate şi comentate de Ban'ya (poeme de Bill Cooper, Anna Cates, Lavana Kray, Pawel Markiewicz).

Cîteva poeme (ca de obicei, avem în vedere în aceste traduceri mai ales autori pe care nu i-am mai prezentat cititorilor noştri): „oraşul cort/ noaptea asta privim/ luna" – Willie R. Bongcaron (Filipine); „Acoperişuri înzăpezite/ Fumul tulbură/ Sunetul tăcerii" – Baja Lukin Saitović (Serbia & Roma); „rima şi ţurţure/ filozofez/ despre degerătura ta" – Pawel Markiewicz (Polonia).

*

The 20th Anniversary. 50 Haiku Calligraphy Works by Regular Contributor to Ginyu*, editor: Ban'ya Natsuishi, English translation: Ban'ya Natsuishi and Eric Selland, Tokyo, Japan, 2017*

O iniţiativă frumoasă a revistei „Ginyu", care face un dar pentru un număr de autori care au publicat cu regularitate în ei 20 de ani de existenţă a acestei publicaţii. Volumul cuprinde cele 50 de caligrafii, apoi poemele în limbile japoneză (de altfel toţi autorii sunt japonezi) şi engleză.

Din păcate nu putem reda toate caligrafiile (50 în total, unii autori, începând cu Ban'ya şi Sayumi, au mai multe poeme selectate) şi frumuseţea trăsăturilor de penel din acest volum bibliofil, frumos şi ca iniţiativă, şi ca realizare tipografică, design.

Ca un omagiu al revistei noastre, oferim câte un poem al fiecărui autor antologat, pe care le-am tradus în română: „un nor de furtună lunecând/ pe povârnişul muntelui/ pianissimo" – Ariyo Asada; „Spre Delhi,/ mergând spre o mică staţie de autobuz/ din apropiere" – Yoshitomo Abe; „Curaj să faci/ încă

un pas înainte – rândunelele zboară" – Maki Osato; „Chiar şi în vremurile/ pline de iubire/ nici o reconciliere" – Nobuyuki Kawaguchi; „Căutând locul însorit în cer/ un copac ginko/ calcă apa" – Kei Kinjo; „O voce sau vântul vestejind copacii/ nu pot atinge/ fundul mării" – Tsukako Shiraishi; „Vântul suflă/ dinspre soţia mea/ recuperată din boală" – Bakuin Shinto; „Un deget ridicat/ e un deget solitar –/ praful verii" – Shin'ichi Suzuki; „Prietenul meu Ryu/ exersând/ cu o cicadă în cap" – Ippei Takahashi; „Suspinele unui elefant/ gândind profund/ sunt în trei culori primare" – Shizumi Takahashi; „La volan/ ratăm un tunel/ pentru o friptură arsă" – Yume Takahashi; „Focul mistuie un câmp/ pictând o faţă neagră/ Pe Podişul Deccan" – Chikubon; „Florile cosmosului –/ chiar şi singuri/ suntem împreună ziua asta" – Midoriko Nagisa; „Locuind cu mama/ ea completează un chestionar/ ocupaţia: femeie bătrână" – Hashow Hasegawa; „Totul/ e întunecat noaptea/ mai puţin o camelie ruptă de nea" – Yutaka Hasegawa; „Sticlă spartă/ de o briză –/ un curcubeu dizolvat în apă" – Yoshihika Furuta; „Martie acesta/ ştiu că ai/ propriul orizont" – Hinako Fukuoka; „Adânc/ şi mai adânc în noaptea/ anemonei" – Kyoko Matsumoto; „Hibernarea:/ sărbătorirea/ vieţii pe care o am acum" – Somin Yoshida, şi, în final; Ban'ya Natsuishi: „Sub copacii verzi/ omul e un submarin/ graţios"; Sayumi Kamakura: „pescăruşi/ dacă sunt un cuplu/ driftingul lor e agreabil"; şi Toshio Kimura: „un mic altar/ undeva înlăuntrul trupului meu/ în lumina obscură".

*

* *

Între 19-21 aprilie am participat la mai multe manifestări la Constanţa (la Uniunea Democrată a Tătarilor din România, la o activitate a cenaclului „Mihail Sadoveanu ş.a.) dar şi la a opta ediţie a Festivalului Internaţional de Haiku-Haiga/ Haiku Şcolar (care a avut loc între 21-25 aprilie). Dat fiind că este un eveniment internaţional, care a avut loc în România, începând cu numărul anterior am prezentat cărţi şi reviste primite cu această ocazie. În acest număr continuăm şi acest demers.

*

Upstate Dim Sum, a Biannual Anthology of haiku and senryu, nr. 2015/ II şi 2016/ I (ambele cu haiga de Ion Codrescu), New York, SUA

Mi se pare de remarcat că există oameni care se întâlnesc într-o cafenea, într-un restaurant, şi legat de/ sau mai ales pentru a comunica în şi prin haiku. Aşa e în cazul de faţă, când cei din *9 Route Haiku Group* se adună o dată pe lună în restaurantul Tai Pan, de pe Route 9, în Halfmoon, New York şi, în timp ce mănâncă *dim sum*, compun haiku şi senryu. Apoi le discută, le revăd şi le publică în astfel de numere de revistă (cu ISSN) care apar de două ori pe an.

Primul număr pe care-l semnalăm aici, de fapt al doilea pe anul 2015, este unul, citim, neobişnuit faţă de altele din alţi ani (spune J. Stevenson, şi explică şi motivele, ţinând de felul de a fi al grupului, de nişte aspecte legate de

program, de Haiku North America 2015 ş.a.) – în loc ca în mijloc să fie poemele unui oaspete acum este un nijuin renku (despre formele de poezie colaborativă de sorginte niponă şi tipologia lor am scris în detaliu în numărul din primăvara lui 2011), care şi el e rezultatul unor vizite la Onawa, la Paul MacNail, şi…

Poemele sunt semnate de membrii grupului: Hilary Tann, John Stevenson, Tom Clausen, Yu Chang. În primul număr pe 2016 oaspetele este Scott Mason, ale căror texte se află, conform regulii uzuale, la mijloc. Citim că este doar a treia oară în cei 16 ani de întâlniri când poetul oaspete vine chiar în restaurant şi-şi prezintă poemele (ceilalţi doi au fost William J. Higginson – John Stevenson îşi aminteşte că acesta spunea: „What is the purpose for haiku? Haiku is for sharing" –, şi Paul Miller).

Este greu de spus că poemele sunt „în trendul" în care se scrie în SUA, pentru că autorii americani compun, de fapt, într-o gamă foarte variată, de la liniile care mai amintesc, la unii, de „clasic", fie tematic, mai rar formal (cel puţin în unele privinţe/ prin unele elemente), la stilul mai „frecventat", inovativ şi în ce priveşte aspectele formale, şi cele tematice. (Nu este prima dată când prezentăm creaţii ale autorilor americani, din SUA sau Canada, aşa că cititorii noştri deja sunt familiarizaţi.) Exemplele pe care le voi transpune în română pot ilustra cele spuse mai sus: „hotărârile de anul nou/ o spatulă pentru glazurare/ licăreşte în sertar"; „un câmp de maci/ incluzând dar nefiind limitat/ de maci" – Scott Mason; „visul acela/ acum/ homeless" – John Stevenson; „două gâşte şi aerul se umple de sunete" – Hilary Tann; „aşa multe frunze/ aleea/ devine neclară" – Tom Clausen; „doc plutitor/ un selfie/ cu stelele" – Yu Chang; „Valentine's day/ păstrăm bradul de Crăciun/ pentru altă săptămână – Yu Chang; „nici/ un sfârşit/ pentru/ nu/ e de ajuns" – John Stevenson, 2016; „o veche iubire,/ nepoftită,/ neschimbată" – Tom Clausen; „albastru ceresc/ ştiu că vei reveni/ cândva" – Yu Chang, 2016; „California rezervor de vise" – John Stevenson, 2016; „înainte de zăpada iernii/ păstrez în minte/ culorile pământului" – Hilary Tann; 2016; oglinda din camera de odihnă/ nu mă/ convinge"; „performanţă fabuloasă/ mă simt/ aşa rău" – J. Stevenson; pasăre timpurie/ încearcă toate scaunele/ din jurul mesei" – Yu Chang.

(Citind aceste poeme m-am gândit că nu e rău să ne amintim, cum am făcut mai de fiecare dată când a fost nevoie, că, în cazul unei „translaţii" dintr-o limbă în alta, există în subsidiar şi o dezbatere şi relativ la traducerea „tehnică" versus poetică, la felul în care se poate „transpune" dintr-o cultură în alta/ reda bagajul cultural, în privinţa unor texte, unor înţelesuri, poeme, cu eventualele necesare explicaţii conexe care ar putea îngreuna lectura foarte mult, mai ales dacă este cazul scrierilor poetice. Fără a insista prea mult în acest sens, sunt „exemple" multiple în ce priveşte şi stilul/ aspectele formale – număr de „silabe", maniera de folosire a kigo/ keywords, kireji, tematică, elemente de stilistică/ vocabular etc.; sigur, nu aşa de complicate pot fi

lucrurile cu poemele redate aici, dar ştim că haiku nu e întotdeauna „simplu"; ne amintim, între altele, că, nu de mult, scriam despre un text privitor la trendurile în traducere, de Barbara Casterline, *Kō* autumn-winter 2010)

Mi se pare un demers interesant, de ştiut pentru cititorii noştri, din mai multe perspective, începând cu faptul că membrii grupului şi invitaţii lor (în 2003, la numărul al doilea, a fost Ion Codrescu care, iată, în cele două prezentate acum, a colaborat cu haiga), fie că sunt membri ai *Asociaţiei nord-americane de haiku* sau nu, cunosc felul în care se discută despre/ se scrie haiku/ lirică niponă, acolo, cei mai mulţi probabil în detaliu. Citindu-le poemele putem vedea, în timp, şi cum s-a nuanţat percepţia asupra a ce înseamnă şi cum se scrie haiku în comparaţie cu modul „clasic", cel puţin în America, dar ştim că asta înseamnă mai mult de atât. În al doilea rând, America este una dintre zonele cele mai „mobile"/ inovative (lucru discutat, după caz, şi în articole/ studii/ interviuri la temă de-a lungul timpului), fapt reflectat şi în revistele care apar sub egida Societăţii Americane de Haiku sau nu.

*

Clelia Ifrim, *Când lumina e o pasăre la geam. Eseuri despre haiku şi genuri înrudite*, cuvânt pe coperta a IV-a: Mircea Petean, coperta I – cu o caligrafie de Mamoru Nakanishi, poet şi maestru caligraf, Editura Limes, Floreşti, judeţul Cluj, 2016, 78 p.

Este o carte cu eseuri pe teme diverse, conexe cu micul poem haiku, cu autori şi cărţi ale lor, scurte comentarii plecând de alte ziceri ale altor autori marginea unor volume, apoi urmate de consideraţii legate de poeme faimoase – de pildă în *Sunetul cascadei*, în care pleacă de la David Burleigh şi un text al său din revista „Kō" despre Kasegawa Kai, *A sărit broasca lui Basho în vechiul lac*?, ajunge la faimosul „furu ike/ kawazu tobikomu/ mizu no oto". Sau despre poeţi mai puţin cunoscuţi, poate, la noi, cum este scurtul eseu despre Oaki (Ogawa Shushiki) sau cel despre Murakoshi Kaseki, care trăieşte într-o leprozerie (numită atât de frumos! – „Portul ierbii"). Ori subiecte mult discutate de autorii de gen – de pildă metafora (sau alte figuri de stil, de exemplu comparaţia sau, pe alt palier, aluzii, sugestii ş.a.) în haiku, care, deşi este mai puţin recomandabilă, este, totuşi, folosită chiar şi de maeştri – Clelia Ifrim dă şi ea exemple în acest sens. Despre moduri de traducere, despre lucrurile care sunt şi „reale" şi „ireale" în acelaşi timp în haiku (*A scrie despre lucruri reale*), despre fotografii, despre…

Una peste alta o carte cu texte care pot fi de interes pentru cititori, unele fiind „călătorii" pe „drumuri" mai puţin bătute, dar care spun ceva amatorilor/autorilor de gen, scrisă de o autoare cunoscută, atentă la detalii, dar şi la „peisajul" „macro" a ce înseamnă/ cum se scrie/ se traduce haiku.

Alte cărți primite la festival

*

Anastasia Dumitru, *Calea Luminii*, cuvânt înainte: M. Chelaru, coperta: Constantin Grigoruță, Editura Sympoesium, Iași, 2017, 378 p.

Cu ceva ani în urmă scriam despre începuturile relațiilor diplomatice dintre România și Japonia o „poveste" (legată prin oamenii implicați și de meleagurile ieșene) începută în 1902, dar concretizată *de facto* abia în 1922.

Acum, Anastasia Dumitru publică acest volum și cu ocazia sărbătoririi, în 2017, a 95 de ani de la acest eveniment, dar și cu prilejul împlinirii a 25 de ani de la fondarea Societății de Haiku din Constanța.

Sunt însă și multe altele de notat relativ la această carte, legat de cele spuse mai sus, dar mai ales de activitățile desfășurate sub sigla Societății de Haiku din Constanța (autoarea reamintește caracterul de „voluntariat intercultural" al membrilor) și a revistei „Albatros", dar nu numai.

Putem încadra textele din acest volum în câteva „direcții" – de la ce înseamnă Japonia (cu literatura care are la activ două premii Nobel, dar și cu accent pe poemul haiku, cultura felul de a fi al japonezilor, un accent pe ideea de „zen" etc.) în viziunea românilor/ a cititorilor/ elevilor români, cum este percepută/ înțeleasă literatura japoneză la noi, apoi o secțiune mai cuprinzătoare are în vedere proiectele care țin de Dobrogea, de Societatea de Haiku din Constanța – fondată de Ion Codrescu nu mult după ce a apărut cea din București –, revista „Albatros" și oamenii implicați în acestea (cu repere din istoria haiku-ului în Dobrogea, activitățile legate de elevi – haiku în școală, creații ale elevilor, concursuri pentru elevi cu caracter local/ național și internațional ș.a. – parte cu caracter de pionierat la noi) dar și unele proiecte interculturale/ internaționale (amintim doar *Interculturalitate româno-japoneză*, finalizat și prin publicarea mai multor antologii de poeme ale elevilor, concretizat, în cifre, dincolo de cărțile rezultate, și astfel: între 2008-2010 au participat peste 5000 de elevi, 484 de cadre didactice ș.a.). Pe de altă parte, în eseurile sale, autoarea amintește, cu detalii funcție de situație, despre acestea, dar și altele, analizând punctual reviste, cărți, proiecte editoriale (uneori cu ilustrații, tabele ș.a.), (și prin discuții cu) personaje/ personalități implicate, aspecte care țin atât de istorie, cât și de prezent etc. Și, de asemenea, nu uită nici de sesiunile de colocvii și festivalurile internaționale pe teme de lirică niponă organizate de aceeași oameni din urbea tomitană, care colaborează cu/ invită la acestea și colegi din țară.

Anastasia Dumitru, implicată în multe din aceste proiecte și în calitate de dascăl, dar și de autor/ editor, le cunoaște pe multe și ca participant direct, alături de Aura Văceanu, Alexandra Flora Munteanu, Radu Patrichi ș.a., sau, mai către zilele noastre, Mirela și Nastasia Savin, dar și alții care au organizat, în afara celor spuse mai sus, întâlniri, colocvii, festivaluri naționale/ internaționale.

O carte cu un sumar compozit, bogat, în care autoarea vorbeşte despre acest fel de „punte" între două culturi, ale României şi Japoniei, care au atâtea de oferit fiecare una alteia, şi împreună lumii întregi, sprijinită (şi) pe pilonii micului poem haiku, „sub zodia zen", cum s-a construit şi se construieşte cu atenţie, cu migală, dar şi cu generozitate şi eforturi. Nu în ultimul rând este un fel de a privi ce înseamnă conceptul de interculturalitate (nu uităm aici specificul aparte al Dobrogei, legat şi de minorităţile care conviețuiesc aici), în viziunea sa şi a celor care au contribuit la punerea în fapt a proiectelor de management educaţional ilustrate în aceste pagini.

*

Iulius Preduşel, *Poezia românească şi primul război mondial. Conştiinţa de luptă a tuturor românilor*, prefaţă: Alexandra Flora Munteanu, Editura Nex book, Constanţa, 2015, 188 p.

Între volumele pe care le-am primit participând la diverse activităţi în Constanţa, în acelaşi timp cu festivalul de haiku, sunt şi trei semnate de Iulius Preduşel, fost cadru militar, care a studiat „pe cont propriu", autodidact, pentru a putea scrie (şi) aceste cărţi. Le semnalăm pe scurt, dat fiind specificul rubricii.

Primul, despre care vorbim în acest număr, este, într-un fel, şi o selecţie, o carte compozită, în care sunt redate, în contextul unor comentarii ale lui Iulius Preduşel legate de viziunea sa asupra istoriei, felului în care au marcat-o diverse personalităţi din diferite epoci şi cum s-a reflectat acest aport în creaţiile poeţilor, cum s-au petrecut lucrurile în acele vremuri de sacrificii şi lupte crâncene ş.a., faptele unor eroi „oameni obişnuiţi" sau personalităţi, dar şi argumentări ale modalităţii de alegere textelor, „114 poezii şi 23 de frânturi de versuri", unele cu autori (parte dintre ele mai puţin sau cvasi-necunoscute publicului larg), altele populare.

Structura cărţii: Cap. 1 – Poezia românească şi Primul Război Mondial. Conştiinţa de luptă pentru unirea tuturor românilor, 2 – Primul Război Mondial. În inimile şi sufletele poeţilor români, 3 – cinstirea, omagierea celor căzuţi în Primul Război Mondial.

Dincolo de unele aspecte asupra cărora se poate discuta, ori de modul în care a fost alcătuită, am dorit să semnalez cartea şi pentru că, deşi nu ştiu dacă este „probabil singura încercare" de acest fel, cum spune Iulius Preduşel, e de subliniat ţelul pe care şi-l propune, anume să ilustreze, astfel, dorinţa de unire a românilor şi cum s-a manifestat ea şi în gândurile şi faptele celor care au trăit atunci, şi în poezie/ creaţia literară, cultă sau nu.

Pe scurt din reviste

„Constelaţii diamantine"; „revistă de cultură universală", fondată la Craiova, în septembrie 2010 (apare lunar).

În nr. 1 (77)/2017, anul VIII, citim, la p. 29, un grupaj în română şi franceză, *Iarna în haiku şi tanka*, de Paula Romanescu (căreia mulţi autori de haiku îi datorează versiuni în limba franceză la poemele lor).

În nr. 2(78)/2017 – la p. 29 citim un grupaj intitulat *Iubirea în poemele haiku*, Poeme selectate de Valentin Nicoliţov (colaborator mai vechi al acestei publicaţii) din antologiile române de haiku.

În numărul 4(80)/2017 citim un text (dintr-o „serie" despre viziunea autorului privind „Umanismul confucianist şi misticismul daoist, cei doi poli între care a oscilat îndelung filosofia chineză"; în numerele 74, 76, 77, 78, 79 – Confucianism, Daoism, Maoism, Legism, Neodaoism, Budism) semnat de George Petrovai (care, chiar dacă nu se referă direct la Japonia, poate fi de interes pentru cei care vor să înţeleagă mai bine această zonă): „Neoconfucianismul".

În nr. 6(82)/2017 găsim un articol amplu, pe 3 pagini (34-35-36) semnat de Vasilica Grigoraş despre cartea lui Cezar Ciobîcă, *Petale în vânt*, la p. 59 avem şi un grupaj de epigrame ale lui Ion Marinescu, care a publicat şi cărţi de lirică niponă, Florentin Smarandache scrie despre o călătorie a sa în Insulele lui Galapagos şi *Iguanele lui Darwin*.

*

„Litere euxine/ Literas Ponti", numărul 1, ianuarie martie 2017; nr. 2/ aprilie-iunie 2017

Semnalăm aceste prime două numere al revistei „Litere euxine", subintitulată „Revistă trimestrială de imagine a Cenaclului *Mihail Sadoveanu*" (fondată de coordonatorul cenaclului, Aurel Lăzăroiu), care apare la Constanţa.

În primul număr (în sumar: interviu, debuturi, sondaj, recenzii, texte ale autorilor constănţeni, portret de autor ş.a.) am întâlnit mai multe referiri la lirica niponă, după cum şi la autori ale căror creaţii le-am semnalat în revistele ieşene sau/ şi care au publicat deja în „Poezia" (Olga Duţu, Guner Akmolla, Laura Văceanu, Alexandra Flora Munteanu, Mirela Savin, Ana Ruse, Diana Dobriţa Bâlea, Taner Murat ş.a.).

În al doilea număr Olga Duţu scrie despre Eminescu şi „Convorbiri literare", dar şi despre aniversarea a 150 de ani de la fondarea acestei importante reviste, apoi avem un „Univers haiku" – poeme de Radu Patrichi, „Profil de autor": Mihaela Cojocaru, poezie de Daniela Varvara, la rubrica „Umor" – Dan Norea ş.a.

Sperăm să avem prilejul să semnalăm multe alte numere ale „Literelor euxine".

*

„Dobrogea culturală", anul VII, noiembrie 2016, anul VIII, mai 2017

În cele două numere ale revistei, care apare semestrial, sub egida Ligii Scriitorilor Români, Filiala Dobrogea, şi conducerea lui Alexandru Birou,

întâlnim, fie în consiliul editorial, colegiul de redacţie, fie între semnatarii textelor, mai multe nume de autori de lirică de sorginte niponă – Alexandra Flora Munteanu, Dan Norea (care publică şi nişte senryu), Mihaela Cojocaru, Olga Duțu. Sunt poezii, portrete de autor, note de lectură, articole de pe teme diverse – de la 100 de ani de la intrarea României în Primul război mondial, bătălia de la Mărăşeşti, Republica Moldova – o Românie de dincolo de Prut, la altele de rezonanţă locală/ dobrogeană sau legate de istoricul/ tradiţiile minorităţilor de aici, cum este cazul, de pildă, articolului despre coniacul armenesc „Ararat", semnat de Arşaluis Sarchisian Gurău, călătorii – Floarea Cărbune despre drumul său spre Japonia, arheologie/ istorie – statuia şarpelui Glykon şi diverse „conexiuni" în viziunea lui Iulius Predușel, sau de confluenţe culturale – despre Publius Ovidius Naso sau Eminescu la centrul cultural Yunus Emre scrie Vasilica Mitrea.

POEZIE STRĂINĂ ÎN TRADUCERE ROMÂNEASCĂ

POEZIE HISPANICĂ

Corina OPROAE

S-a născut în 1973, în Făgăraş. Licenţiată în filologie engleză şi hispanică a Universităţii „Babeş – Bolyai" din Cluj. Master în Studii Literare Americane la aceeaşi universitate. Trăieşte în Catalonia din 1998. Este profesoară de limba engleză la Barcelona, fiind totodată scriitoare şi traducătoare. A tradus, în colaborare cu Xavier Montoliu, în limba catalană, o antologie de poezie din opera lui Marin Sorescu pentru care, în 2013, a obţinut Premiul „Caval Verd Rafel Jaume pentru Traducere de poezie", iar în 2016 a fost încununată cu Premiul „Jordi Domenech pentru Traducere de Poezie" odată cu traducerea volumului „Patria mea A4" de Ana Blandiana.

Grupajul de poeme în proză *Litaniile vidului* (*Letanias del vacio*) face parte din volumul *Mil y una muertes* (*O mie şi una de morţi*) – Barcelona, 2016. **I. D.**

LITANIILE VIDULUI

I.

închide ochii şi caută chipul în acea amintire unde numele se şterge, ca şi cum ai înălţa o coloană infinită din vidul sculptat în absenţă, din aerul plumburiu care vertebrează liniştea. nu te închide în spaţiul în care te-ai mai închis odată şi care pretinde că înţelege, sau poate că înţelege, că eterna moarte deja s-a născut, că plecarea este o vremelnică trecere în fiinţa altora, inevitabil, iremediabil.
înainte vid vid după aceea

II.

cîndva, între a pleca şi a desface un drum în lumină şi altul întuneric, coroana unui arbore gigant, surîsuri, tristeţi, priviri şi cîteva amintiri. nu faci nimic, între a pleca şi a te întoarce încape libertatea uitată în copilărie, cuvinte, atîtea cuvinte, o nostalgie nesfîrşită şi dunele de nisip, mult nisip, pentru a acoperi trupul amintirilor – nuferi care înfloresc în suflet. astăzi, între a pleca şi a te întoarce încape întreaga viaţă şi vidul imens al tuturor amintirilor de timpuriu ofilite.
înainte vid vid după aceea

III.

trupul tău, tot mai eteric odată cu fiecare clipă care trece, chipul tău, tot mai ursuz, ocupă spaţiul dintotdeauna dintre amintire şi uitare. acolo vieţuiesc, unde nimeni nu poate să mă vadă nici să mă recunoască. este

locul meu predilect din clipa în care am ştiut că se îmbolnăvise de nefiinţă.
acolo vei rămîne pentru totdeauna, nemişcat, în aşteptare, pînă cînd trupul
tău nu va mai avea de ales şi ţi se va vedea în transparenţă, sufletul.
atunci, chipul meu va fi propria-ţi lumină, în care se va adînci
clarobscurul simţirii, ca flacăra care învie călătoria cuvintelor de atunci.
înainte vid vid după aceea

IV.
trăieşti absenţele prezente ca pe o strălucire a zilei într-o vară secetoasă.
pipăi aluviunile sedimentate în interiorul tău. dai la o parte carnea
pietrificată – geografie a vieţii în căutarea rădăcinilor. trăieşti absenţele
îndepărtate ca pe fructele coapte al căror miez ţi-l imaginezi. recurgi la
cuvintele aşternute pe coarda întinsă a memoriei. le aduni în tihnă – joc
de cărţi care conţine misterul. intuieşti că absenţa este o cale definitivă
care începe din carne şi se sfîrşeşte în cuvînt.
înainte vid vid după aceea

V.
te trezeşti în toiul nopţii şi plîngi vise care totuşi mai locuiesc înlăuntrul
numelor acum uitate. încă nu simţi nevoia să ştergi urmele. lacrimile ţi-au
secat de-acum. te ridici şi păşeşti în linişte în interiorul atîtor vise pînă
cînd ajungi la umbra arborelui vieţii şi pînă ce atingi rădăcinile arborelui
cunoaşterii. totuşi nu cauţi să înţelegi ceea ce ai trăit. te aşterni să visezi
vechile vise cu nume care cîndva au însemnat totul şi acum nu mai sunt
decît flash-uri ale trecutului. viaţa vine şi pleacă şi rămîne în memorie acel
ecou al numelor care au fost bucuria ta. nu doare amintirea. doare numai
un nume care niciodată nu opreşte visul în care viaţa se trăieşte pe ea
însăşi, un nume în care doliul devoră absenţa. şi ştii că este numele tău.
înainte vid vid după aceea

VI.
imploră ploaia şi lasă ca fluturii albi să intre în panică şi să se ascundă în
spatele ochilor tăi. nu uita să culegi margarete în timp ce laşi totul în
urmă. nu te grăbi să le smulgi petalele. vîntul îşi îndeplineşte atribuţiile.
cînd te-ai îndepărtat suficient ridică vălurile care acoperă oglinzi la
fiecare pas şi caut-o numai pe aceea pe care sufletul scrie versuri cu
cenuşa iubirilor trecute. priveşte lacom ca şi cum ai fi pe punctul de a
descifra lumea, de parcă eşti sigur că laşi deoparte misterul după ce
termini de citit aceste versuri.
înainte vid vid după aceea

VII.
eşti cel ce priveşte în timp în ce viaţa trece, cel ce trăieşte în spaţiul care ia naştere între a trăi şi a contempla. a privi înseamnă a te plasa în punctul precis în care viaţa te transformă în spectator. totuşi nu te preface. nu ţi-e de ajuns să fii cel ce priveşte. pe furiş prinzi vise de care au atîta nevoie cei care trăiesc singuri, visuri care la rîndul lor tînjesc să fie cuvinte. le smulgi literă cu literă şi-ţi umpli spaţiul cu vieţile altora pe care le contempli în timp ce scrii cu cerneala care izvorăşte din privirea ta şi din interiorul tău şi-ţi recapeţi substanţa cînd te opreşti şi te minunezi în faţa acelor vieţi de care vederea atentă îşi aminteşte brusc că le-a trăit.
înainte vid vid după aceea

VIII.
ai visat un vis care ţi-a fost de ajuns pentru a întrupa o insulă, o insulă ca o îmbrăţişare fulgurantă ce cuprinde fiorul întregului pămînt. o priveşti cu ochii minţii şi potrivit locului unde te afli, cobori şovăitor ca şi cum ai cerceta o grotă sau urci nerăbdător de a te căţăra pe un munte. o faci de fiecare dată cînd oglinzile încrustate în pupilele celorlalţi se aburesc cu ceaţa gîndurilor tale, de fiecare dată cînd simţi nevoia disperată să-ţi uiţi numele.
înainte vid vid după aceea

IX.
dacă există posibilitatea ca tot ceea ce nu există să fie creat, chiar dacă neantul bate la uşă, avînd locul său bine determinat, dacă a crea poate fi doar o iluzie a eului tău, fă-te că nu bagi de seamă şi continuă să cauţi versul care ţese poemul ca şi cum ai face-o pentru prima dată, ca şi cum totul ar mai fi posibil.
înainte vid vid după aceea

X.
suntem corpuri care umplu spaţii. mircole vii. ne întoarcem denşi, foarte denşi şi vine moartea şi ne aduce vidul de odinioară al corpului. vidul absoarbe puterea spiritului şi lasă aripile să crească înlăuntrul nostru, aripi care se dublează răbdătoare în aşteptarea unui posibil zbor. vidul abate lacrimile din drumul lor, le strecoară în interior, spre văi imperceptibile, lacrimi care inundă în drumul lor pietrele aspre ale memoriei, vidul de nemărturisit de odinioară anunţă vidul tangibil de apoi şi la mijloc, în densitatea lui, noi suntem premoniţia contondentă a finalului.
înainte vid vid după aceea

XI.
suntem cuvinte care umplu golurile. fără înainte şi fără după aceea. ne-am lăsat afară toate speranţele . ne-am întors păsări, păsări cu aripi de cristal care se dezaripează peste pământul ud de teamă şi de disperare, păsări care se nasc moarte şi nu pot să-şi amintească limba de dinainte de a se naşte, păsări greoaie cu ochi de plumb care cu toate acestea sunt nerăbdătoare să se întoarcă şi să se înece înlăuntrul nostru, să-şi desfăşoare aripi nesfîrşite şi să ne facă să zburăm către efemer, să dizolve densitatea într-o clipă şi să ne elibereze. suntem continuarea eterică a începutului.
înainte vid vid după aceea

XII.
lasă vulcanii să erupă înlăuntrul tău. lasă cuvintele să-şi schimbe între ele literele, silabele şi astfel să se nască în interiorul tău mutanţi, monştri, minuni, miracole. apoi stinge-i cu tristeţea unei absenţe infinite sau cu vreo fericire neaşteptată, cu amintirea diafană pe care o păstrezi în acea cupă de crin sau cu viitorul evaziv pe care-l vei descifra în acea privire. mai tîrziu va înmuguri cuvîntul, suav şi şi plin de simţire. cuvîntul care niciodată nu vine din nimic. cuvîntul care străbate vidul. cuvîntul care este sîngele spiritului.
înainte vid vid după aceea

Traducere din limba spaniolă de **IOANA DIACONESCU**

ŞAPTE POEŢI PERUANI

Poezia peruană este dominată de geniul lui César Vallejo, al cărui gest de recucerire a limbajului poetic în limba spaniolă, decurgînd din asumarea integrală a lecţiei avangardiste, are repercusiuni asupra întregului spaţiu hispanofon. Forţa acestui poet poate fi percepută datorită traducerii în română a volumelor corespunzînd etapelor mai puţin ermetice din creaţia sa: *Heralzii negri* (datînd din 1919, traducerea semnată de Mihai Cantuniari a apărut în 1979 şi a fost republicată în 1992) şi *Poeme umane* (scrise între 1931-1937, versiunea românească a lui Constantin Abăluţă a fost publicată în 2011).

Un asemenea poet nu avea cum să răsară din neant, la fel cum era imposibil să lase nealterat cursul poeziei din ţara de origine. Poezia peruană e de o bogăţie impresionantă şi, prin selecţia a şapte poeţi peruani, din generaţii diferite, ne-am propus să schiţăm în linii foarte sumare o zonă a liricii mondiale mai rar vizitată în limba română. Această selecţie a fost prilejuită de celebrarea poeziei peruane printr-un eveniment organizat de Consulatul Onorific al Republici Perú, reprezentat la Timişoara de Excelenţa sa domnul Rufino Delgado Montenegro. Ambasada Republicii Perú în România a fost reprezentată de Excelenţa sa domnul consul Juan Pablo Guillermo Artaza Buenaño. Studentele şi masterandele hispaniste ale Facultăţii de Litere Mădălina Motoşan, Mirabela Nedelcu, Pop Katalin Timea, Iulia Răileanu, active în cercul de traducere literară Spanish condus de subsemnata, au tradus împreună cu profesoara lor, aceste poeme. (**Ilinca ILIAN**)

José María EGUREN

(1874-1942)

este considerat primul poet modern din Peru. În critica literară latinoamericană circulă această concepţie, datorată lui Octavio Paz, conform căreia modernismul latino-american corespunde de fapt romantismului european, dat fiind că romantismul propriu-zis, cel din secolul al XIX-lea, nu e decît „reflexul unui reflex", o imitaţie tîrzie şi pauperă. Or, abia o dată cu modernismul, consideră Paz, are loc reforma ritmului poetic, revalorizarea trecutului indigen, dar şi deschiderea către forme de credinţă alternative (de pildă, ocultismul, magia etc). Teoria lui Octavio Paz e seducătoare, deşi criticii actuali obişnuiesc să o critice. Modernitatea lui Eguren e dată în primul rînd de faptul că, în ciuda influenţelor pe care le primeşte din partea simboliştilor francezi şi a lui Rubén Darío, reuşeşte să creeze o poezie cu totul aparte: aplecarea spre exotism şi imagini cvasi onirice, de pildă, sînt supuse la Eguren unui amplu proces de alegorizare, creîndu-se imagini încifrate, care cer o interpretare atentă.

Eguren a fost un poet solitar: şi-a trăit tinereţea şi maturitatea în Barrancos, o staţiune satelit a Limei, locuind împreună cu două surori, ca şi el, necăsătorite. Abia în ultima decadă a vieţii s-a mutat din nou la Lima. A fost, însă, înconjurat cu dragoste de familie şi a avut un cerc de admiratori fideli, creînd chiar un fel de cenaclu *sui generis* în locuinţa din Barrancos. Recunoaşterea a venit totuşi tîrziu şi mai degrabă din străinătate: primii care au scris despre el în mod serios au fost un american şi un englez. Printre puţinii admiratori se aflau totuşi personalităţi importante: Vallejo şi Mariátegui, cel din urmă anticipînd că după cele trei volume de poezii (*Simbólicas, La canción de las figuras, Sombra*) (1911, 1916, 1924) Eguren se va îndrepta mai degrabă spre proză, ceea ce s-a şi întîmplat: în anii 1930 scria proze scurte care ulterior vor fi integrate în volumul *Motivos*, publicat postum. În poezia sa cea mai cunoscută, *Regii roşii*, se creează un univers format din culori,

corespunzînd orelor zilei, pe fondul cărora apare o înfruntare între forțe stranii, care trimit fie la un Ev Mediu stilizat, fie la o descriere cifrată a peisajului local, fie chiar la forțele vieții și ale morții care se înfruntă în mod etern și impersonal, într-un ciclu neîntrerupt al creației și distrugerii. E vorba de „o orbită de simboluri și alegorii încifrate care fac aluzie la misterul existenței; nu putem să le înțelegem sensul fără să le distrugem“ (José Miguel Oviedo).

Regii roșii
Din zori
Luptă regii roșii
Cu lance de aur.

Prin verde pădure
Și pe dealurile de purpură
Le tremură frunțile.

Regi șoimi
Luptă în zări
De aur albastre.

Prin lumina cadmie
Mînioase se văd umbrele lor
Mici și negre.

Vine și noaptea
Și fermi se luptă posomorîți
Regii roșii.
(trad. Iulia Răileanu)

Ramón Rafael de la FUENTE BENAVIDES

Printre poeții care se adunau în casa lui Eguren se afla și tînărul Ramón Rafael de la Fuente Benavides, născut în 1908, și care urma să semneze cu pseudonimul Martín Adán o operă impresionantă. Pseudonimul (pe care, potrivit unora, i l-a sugerat chiar Carlos Mariátegui, conform altora, și l-a luat pentru a fi admis în cercul lui Eguren) a fost gîndit ca o sinteză între Geneză și darwinism (Martín înseamnă maimuță la Lima, iar Adam, evident, face trimitere la omul biblic). Acest nume e de fapt o mostră a spiritului rebel, jucăuș, înclinat spre farsă, care a rezonat profund cu avangarda contemporană lui. Ca și în alte țări din America Latină, în Peru spiritul avangardei a fost extrem de fecund, iar dovada cea mai clară este apariția unui poet imens, César Vallejo. Martín Adán este „trezit” la viața literară de spiritul avangardist: la nici douăzeci de ani publică un volum de proză, pretinsă carte pentru copii, intitulată *Casa de carton* care e un regal de umor, spirit de observație,

ironie, inventivitate verbală, capacitate de a condensa stampe din mediul staţiunii Barrancos.

Ceea ce urmează acestei perioade rebele este însă o creaţie mult diferită, care, în ciuda boemiei şi alcoolismului tot mai accentuat al poetului, se îndreaptă spre o recuperare creatoare a tradiţiei baroce. Poemele din *Rosa de la espinela* sau *Travesía de extramares* – *Sonetos a Chopin* (1950) lasă în urmă jocurile suprarealiste şi se reîntorc la gravitatea unui Quevedo, a misticilor, dar şi a lui Rimbaud şi Rilke. Dilema poetului rămîne cea între a da frîu liber impulsului nihilist al avangardei sau a urma o tradiţie ce promite – dar fără să-şi onoreze promisiunea – o imagine a eternităţii. O dilemă paralelă e cea dintre atracţia poeziei cu ancorare în realitate (chiar dacă această realitate e considerată demnă de a fi distrusă, în linia avangardistă) şi cea spre o poezie autoreferenţială, aflată la marginea tăcerii, aşa cum o dovedesc versurile din ultimul sonet inclus în volumul *Diario de poeta*: „Poezia nu spune nimic/ Poezia stă, tăcută,/ Şi îşi ascultă propria voce". Sub acest semn al dilemei stau volumele din a doua parte a creaţiei, reluată după o nouă serie de internări în spitale psihiatrice, *La mano desasida* (1961) şi *La piedra absoluta* (1966). Cel din urmă este un omagiu adus unui arhetip al eternităţii, ruinele de la Machu-Picchu, pe care poetul îşi proiectează angoasele legate de prea puţina existenţă şi de prea multa necunoaştere a eului pe fondul infinitului şi al iminenţei morţii. Volumul postum *Diario de poeta* (1966-1973), care cuprinde 120 de sonete, a fost alcătuit de prietenii şi admiratorii săi de pe notele dezordonate lăsate de poet.

Legenda vie pe care a incarnat-o, cea de poet blestemat, autodestructiv, a ecranat, din păcate, poezia lui în afara Perului. Figura lui Martín Adán, mai mult decît poezia sa, pe care o cunoştea prea puţin, l-a atras şi pe Allen Ginsberg, care l-a vizitat la Lima într-o călătorie care avea ca scop procurarea de ayahuasca, o băutură stupefiantă cu virtuţi curative. Adán e însă un poet de referinţă, care, aşa cum a observat cu finețe Carlos Mariátegui, posedă un spirit raţionalist şi clasic pe care însă îl desfide prin exerciţiul „absurdităţii pure" (*el disparate puro*): dezordinea din absurdul distrugător duce la o nouă ordine. Umorul şi non-sensul nu sînt lipsite de o logică *sui generis,* cum o dovedesc aceste versuri din „poemele underwood", incluse în *Casa de cartón*.

Casa de carton

Dură şi splendidă e proza străzilor din oraş lipsite de nelinişti estetice.
Pe ele le străbaţi ca să mergi cu poliţia la fericire.
Poezia ochelari ai ferestrelor e un secret al cusătoreselor.
Nu există bucurie mai mare decît să fii un domn bine îmbrăcat.
Inima ta e un claxon interzis de regulile de circulaţie.
Casele îşi rumegă pacea bovină.
Dacă ai lăsa să se afle că eşti poet, ai fi dus la poliţie.
Spală-ţi ochii de entuziasm.
Maşinile îţi ating şoldurile, întorcîndu-şi capetele după tine. Să crezi tu că sînt femei vicioase.

Aşa vei avea aventura ta şi zîmbetul de după cină.
Bărbaţii peste care dai au carnea bătătorită de la birou.
Iubirea este la toate colţurile, dar nicăieri nu-i altfel.
Trec muncitorii cu ochii plini de obidă din cauza serii, a oraşului şi a oamenilor.
De ce ar trebui să te execute poliţia secretă a ruşilor, Checa? Doar nu ai pus stăpînire pe nimic altceva decît pe inima ta.
Oraşul linge noaptea ca o pisică înfometată.
Iar tu eşti un bărbat fericit, poate unicul bărbat fericit.
Porţi cămaşă şi nu ai mari gînduri de niciun fel.
Acum mă apucă furia împotriva acuzatorilor şi a celor care aduc consolare.
Spengler este un biet astmatic, iar Pirandello e un bătrîn idiot, aproape propriul lui personaj.
Dar nu trebuie să mă enervez din nimicuri.
O grămadă de lucruri au făcut bărbaţii mai rele decît culturile lor: romanele lui Victor Hugo, democraţia, şcoala primară, etc etc etc.
Însă oamenii se încăpăţînează să se iubească unii pe alţii.
Şi, cum nu reuşesc, ajung să se urască.
Pentru că nu vor să creadă ca totul este iremediabil.
Cetatea greacă îmi vine să cred ca a fost un bordel unde trebuia să mergi cu un revolver.
Iar grecii, în ciuda culturii lor, au fost fericiţi.
Nu am păcătuit mult, dar ştiu cum stau treburile astea.
Bertoldo ar spune mai bine lucrurile astea, dar Bertoldo nu le-ar spune niciodată.Şi el nu se bagă acolo în chestii prea complicate – şi este bătrîn, vrea pace şi chiar îi votează pe moderaţi.
Lumea nu-i chiar nebună, însa da, e prea decentă. Nu ai cum să o faci să vorbească atunci cînd e beată. Iar cînd nu este, afuriseşte beţia sau îşi iubeşte aproapele.
Însă eu sincer nu ştiu ce este lumea şi nici ce sînt oamenii.
Ştiu doar că trebuie să fiu corect şi mîndru şi să-mi iubesc aproapele.
Şi iubesc miile de oameni din mine, ce se nasc şi mor în fiecare secundă şi nu trăiesc deloc.
Iată-mi semenii.
Justiţia este una dintre statuile urîte din pieţele oraşelor.
Nici una dintre ele nu-mi place nici prea mult şi nici prea puţin – nu sînt zeiţe şi nici femei.
Eu iubesc justiţia femeilor fără tunică şi fără divinitate.
La capitolul sinceritate, nu sînt chiar dintre cei mai răi.
Îmi mănînc şi eu pîinea singur, fără să-i dau motiv de invidie aproapelui meu.

M-am născut la oraş, şi nici nu vreau să aud de sat.
Am fost ferit de păcatul de a-mi dori să fie al meu.
În schimb îmi doresc cerul.
Aproape că sînt un om virtuos, aş zice că aproape un mistic.
Îmi plac culorile cerului pentru că sigur nu sînt culori germane.
Îmi place să cutreier străzile cam cîine, uşor maşină, aproape deloc om.
Nu sînt foarte convins de umanitatea mea; nu vreau să fiu ca alţii. Nu vreau să fiu fericit cu acordul poliţiei.
Acum pe străzi a ieşit un pic soarele.
Nu ştiu cine l-a luat, ce om rău, lăsînd urme pe pămînt ca un animal decapitat.
Trece un căţeluş schiop – uite şi singurul act de milă, singura grijă, singura formă de iubire de care sînt capabil.
Cîinii nu-l au pe Lenin, şi asta le garantează un trai uman dar adevărat.
Să umbli pe străzi ca personajele lui Pío Baroja – (toţi un pic cîini)-.
Să mesteci oase ca poeţii lui Murger, dar plin de seninătate.
Însă oamenii au o viaţă de-apoi.
Pentru asta îşi dedică viaţa iubindu-şi aproapele.
Banii îi fac pentru a-şi omorî timpul inutil, timpul fără rost...
Diogene este un mit – umanizarea cîinelui.
Dorinţa pe care o au toţi marii oameni de a fi cu totul şi cu totul cîini.
Oamenii mărunţi vor să fie cu mari oameni, milionari, şi uneori zei.
Dar lucrurile astea trebuie spuse în şoaptă – mi-e frică să mă aud pe mine însumi.
Eu nu sînt un mare om – eu sînt sînt un om oarecare bărbat care încearcă marile fericiri.
Însă fericirea nu e de ajuns ca să fii fericit.
Lumea este prea urîtă, şi nu-i chip de a o face frumoasă.
Pot doar să mi-o imaginez ca un oraş cu bordeluri şi fabrici sub unduirea unor de steaguri roşii.
Eu îmi simt mîinile delicate.
Cine sînt şi ce vreau? Sînt un om şi nu vreau nimic.
Sau, poate, un om ca taurii sau ca alţii.
Tu n-ai urechile prea mari.
Eu vreau să fiu fericit la modul micuţ. Cu dulceaţă, su speranţă, cu insatisfacţii, cu limitări, cu timp, cu perfecţiune.
Acum mă pot îmbarca într-un transatlantic. Şi să pescuiesc acolo aventuri aşa cum se prind peştii.
Dar unde aş pleca?
Lumea nu îmi ajunge.
Este prea mare, şi n-am putut s-o mărunţesc în mici satisfacţii cum aş vrea.

Moartea este doar un gînd, nimic mai mult, nimic mai mult...
Iar eu vreau să fie un lung desfăt cu sfîrşitul lui, cu virtutea lui.
Portul, plin de ceaţă, este mult prea romantic.
Citera e o staţiune balneară din Statele Unite.
Americanii din nord au carnea prea proaspătă, cam rece, aproape moartă.
Panorama se schimbă ca un film văzut de la toate colţurile.
Sărutul final sună deja în umbra sălii plină de lumînări şi ţigări. Însă asta nu e scena finală. Din cauza asta sună sărutul.
Nimic nu-mi ajunge, nici măcar moartea; vreau măsură, perfecţiune, satisfacţie, desfătare.
Cum de-am ajuns în acest cinematograf pierdut şi îmbîcsit?
Seara deja s-o fi încheiat în oraş. Şi eu încă mă simt ca şi cum ar fi seara.
Acum îmi amintesc perfect anii nevinovaţi. Şi toate gîndurile mizere mi se şterg din inimă. Mă simt un om care nu a păcătuit niciodată.
Sînt fără trecut, cu un viitor excesiv.
Mă duc acasă...

(trad. **Mădălina Motoşan**)

Javier HERAUD

Generaţia căreia îi aparţine Javier Heraud este diferită faţă de cea anterioară, marcată de avangardă, dar împărtăşeşte cu ea un element esenţial: credinţa în mitul reînnoirii totale. Pentru avangardă, reînnoirea presupunea o tabula rasa şi o reîntoarcere la zero pentru a se putea construi lumea; în actuala etapă o asemenea credinţă se incarnează într-un mit cît se poate de puternic: e vorba de mitul revoluţiei şi al capacităţii de a transforma însăşi natura omului prin lupta împotriva nedreptăţii. Întruparea acestei credinţe – care ulterior s-a dovedit a fi o iluzie – este Javier Heraud, poet şi luptător în *guerrilla*, născut în 1942. A fost un tînăr precoce: la şaisprezece ani intra primul la facultatea de litere a Universităţii din Lima, în acelaşi an primea un post de profesor de engleză şi spaniolă la un liceu (probabil e cel mai tînăr profesor din Perú); la optsprezece ani publica primul volum de poezii, *Rîul*, răsplătit cu un premiu pe care l-a împărţit cu César Calvo; peste doar cîteva luni mai publica şi volumul *Călătoria*. În 1961 a intrat în rîndul Mişcării Social Progresiste şi participă la mitinguri (de pildă cel îndreptat împotriva vizitei lui Nixon în Peru) şi militează ferm pentru cauza social-democraţiei. În acelaşi an a călătorit în URSS, ceea ce va reprezenta un moment de cotitură în viaţa sa, orientarea sa de stînga îndreptîndu-se hotărît spre varianta tare, comunistă. A călătorit tot atunci în China, la Paris şi la Madrid, iar la întoarcerea în ţară a reuşit să obţină o bursă în Cuba pentru a studia cinematografia. În 1963 se reîntoarce în Perú pentru a lupta împotriva militarilor care de cîteva luni conduceau ţara în urma unei lovituri de stat. Ca membru al Armata Eliberării Naţionale, o mişcare de guerrilla de inspiraţie cubaneză şi care de altfel a avut o viaţă scurtă, a participat într-o acţiune care l-a costat viaţa.

Traiectoria lui amintește oarecum de Nicolae Labiș, dispărut prematur. Heraud a murit la 21 de ani, lăsînd în urmă o legendă și o poezie care promitea mult.

O piatră
Piatră rece,
piatră solemnă
în coastele mele
dacă ai putea vorbi,
pe povîrnișul tău
dacă ai putea cînta!
Dacă te-ai vărsa într-un
rîu larg,
și ai aduce pace
lumii-ntregi,
cîntîndu-te
în apele limpezite,
inimă ai fi
pe fruntea mea sumbră,
ai fi brațul părului meu învechit.

Rîul
1.
Sînt un rîu,
ce coboară printre
pietrele largi,
ce coboară printre
rocile dure,
prin poteca
desenată de vînt
În jurul meu sînt copaci,
umbriți de ploaie.
sînt un rîu,
cobor de fiecare dată
mai furios, mai violent ,
cobor de fiecare dată cînd
un pod mă reflectă în arcul sau.
2.
Sînt un rîu,
un rîu,
un rîu,
cristalin dimineața.

uneori sînt darnic
şi bun. Alunec suav
prin văile fertile,
adap de mii de ori
vitele, oamenii blînzi.
Copiii se apropie de mine
ziua,
iar
noaptea îndrăgostiţi tremurînd,
îşi sprijină ochii pe ai mei,
îşi scufundă braţele
în limpezimea întunecoasă
a apelor mele fantasmale.
3.
Eu sînt rîul,
uneori curajos
şi puternic,
dar uneori nu ţin seamă
nici de viaţă, nici de moarte.
Cobor printre cascadele învolburate,
cobor cu furie şi cu
ranchiună,
lovesc pietrele tot mai mult,
le fac una cîte una,
bucăţi la nesfîrşit.
Animalele fug,
fug fugind,
cînd mă revărs
pe cîmpii,
cînd presar cu pietre mici
povîrnişurile,
cînd inund,
casele şi păşunile,
cînd inund
porţile şi inimile lor,
trupurile şi inimile lor.
4.
Şi atunci mă grăbesc cel mai mult,
cînd pot ajunge la inimi,
cînd pot cuprinde sîngele ,
cînd îi pot privi din interior.

Iar furia mea se întoarce
lin,
şi mă întorc
arbore,
şi mă opresc
ca un arbore,
şi stau în linişte
ca o piatră,
şi tac întocmai ca un
trandafir fără spini.
5.
Eu sînt un rîu.
Sînt rîul
etern
al fericirii. Deja simt
brizele apropiate,
deja simt în obraji
vîntul,
iar călătoria mea printre
munţi, rîuri,
lacuri şi lunci
devine interminabilă.
6.
Eu sunt rîul care călătoreşte pe ţărmuri,
arbore sau piatră seacă
Sînt rîul care călătoreşte pe maluri,
poartă sau inimă deschisă
Sînt rîul care călătoreşte printre păşuni,
Floare sau trandafir tăiat.
Sînt rîul care călătoreşte pe străzi,
Pămînt sau cer ud.
Sînt rîul care călătoreşte prin munţi,
Stâncă sau sare arsă.
Sînt rîul care călătoreşte printre case,
Masă sau scaun atârnat.
Sînt rîul care călătoreşte în oameni,
Arbore fruct
Trandafir piatră
Masă inimă
Inimă şi poartă
Înapoiate

7.
Eu sînt rîul care cîntă
La amiază şi pentru
Oameni,
Care cînta la mormintele lor,
Care-şi întoarce chipul
Spre albiile sacre.
8.
Eu sînt rîul întunecat.
Cobor prin strîmtorile
Frînte,
Prin necunoscutele sate
Uitate,
Prin oraşe hiperaglomerate de public
uitîndu-se la vitrine.
Eu sînt rîul
deja merg prin păşuni,
sînt arbori în jurul meu
înveliţi de porumbei,
arborii cântă
cu rîul
arborii cîntă
cu inima mea de pasăre,
rîurile cînta cu braţele mele.
9.
Va veni ora în care
va trebui să mă vărs în
oceane,
să-mi amestec apele limpezi
cu apele lor tulburate,
va trebui să-mi
încetez cînturile
luminoase,
va trebui să-mi potolesc
ţipetele furioase în
zorii fiecărei zile,
să-mi limpezesc ochii cu marea.
Va veni acea zi,
iar în mările imense
nu îmi voi mai vedea cîmpiile fertile,

nu îmi voi mai vedea copacii verzi,
al meu vînt apropiat,
al meu cer senin,
al meu lac întunecos,
al meu soare,
ai mei nori,
nu voi mai vedea nimic,
nimic,
doar cerul albastru,
imens,
şi
totul se va dizolva într-o
cîmpie de apă,
unde un cînt sau un poem
vor fi doar rîuri mici ce coboară,
rîuri repezi ce coboară pentru a se uni
în noile mele ape luminoase,
în noile mele
ape
stinse.

(trad. **Pop Katalin Timea**)

César CALVO SORIANO

Spre deosebire de Heraud, César Calvo Soriano, născut în 1940, a avut norocul de a se putea maturiza ca poet, chiar dacă şi el a trăit destul de puţin, murind în 2000. Şi poezia sa îşi trage seva din credinţa – nicicînd renegată – în mitul comunismului triumfător; de altfel, a fost prieten cu Heraud, cu care nu doar a împărţit premiul de poezie tînără din 1960, ci a şi scris *Eseu pe două voci* publicat în 1967. Este un scriitor activ, care publică mult, primeşte premii numeroase şi călătoreşte mult (trăieşte pe rînd în Iquitos, Cuzco, Londra, Paris, Roma şi Barcelona). Este un aventurier, un spirit deschis, prietenos, hipervital, militant pentru drepturile indigenilor, iubitor de femei şi fanatic al naturii. De altfel, în ultimele decade a devinit un ecologist militant, luptînd pentru apărarea pădurii amazoniene. Introduce accentele colocviale specifice generaţiei 60, deşi poezia sa rămîne fidelă liricii tradiţionale, văzute ca o cutie de rezonanţă a sentimentului. După volumul de debut *Poeme sub pămînt* (1960) urmează *Absenţe şi întîrzieri (*1963) iar mai tîrziu plachetele care vor alcătui volumul *Piedestal pentru nimeni* (1975). Ca mulţi poeţi, la maturitate se apucă de proză (scrie romanul *Cele trei jumătăţi ale lui Ino Moxo şi alţi vrăjitori din Amazon*). Ca o curiozitate trebuie spus că este şi autorul unui volum intitulat *Variaciones rumanas*, apărut postum în 2005, unde Calvo a selectat 18 poeţi români, de la Eminescu la Nina Cassian şi Nichita Stănescu, ale căror poeme sînt mai mult decît traduse, „interpretate" ca nişte partituri de un poet dotat

cu un incomparabil simț muzical, fapt care îi înlesnește dialogul poetic cu alte limbi.

Acea frumoasă rudă a păsărilor

Acea frumoasă rudă a păsărilor
ce-şi acundea umbra de ploaie
în vreme ce tu îi îndreptai
zborul iscat de mînă înspre carnetele înflăcărate.
Copilul care se urca
pe roşia stamină-a verii
ca să îţi spună cîte-n stele de rîuri de miresme,
de păr bălai şi ţări de chiparoasă.
Copilul tău iubit – de l-ai vedea! –
e sufletul unui biet orb care îşi duce chinul între cactuşi.
E astăzi altul, cel ce-n veci nu rîde, lovitul de paloare,
Încrîncenatul grădinar al toamnelor în glie îngropate.

Şi-acum ştiind acestea l-ai iubit atîta?
L-ai împrietenit cu marea
şi cu soarele,
cu vîntul, pentru ca azi să gîfîie înecîndu-se
în puţul naufragiilor?
Pentru această biată stare neguroasă
ai fost apărătorul luminii sale de îndrăgostit?

Oh, poezie, nu vreau calea asta
care mă face să păşesc pe sînge-n iarbă
cînd luna spune că e rouă
iar sufletu-mi se jură că e groază.

Poezie, nu vreau destinul ăsta.
Ia-ţi tu sandalele!
Dă-mi mîinile-napoi!

Sfîrşitul poveştii îl vor spune stelele
şi frunzele care vor fi să îmi acopere lin somnul,
somnul îngropat.

(trad. **Ilinca Ilian**)

Antonio CISNEROS

(1942-2012)

face şi el parte din Generația 60, dar în cazul lui frazarea colocvială, ironia şi „poanta" sînt consubstanțiale poemelor. A scris mult şi a cîştigat numeroase premii (în 1965 a primit premiul național de poezie, iar în 1968 a fost distins cu prestigiosul *Premio de la Casa de las Américas*, care avea o extindere continentală). A predat la universități din Perú, din SUA şi Europa. Biografia sa este oarecum săracă în evenimente. Pretindea că nu îl interesează faima, ba chiar nici poezia, nici cultura, nici boema. „Printre prioritățile mele nu se numără ce operă trebuie să scriu sau să las. Nu-mi pasă nici cît negru sub unghie. Mult mai mult mă interesează cei cinci nepoți", spunea el. Stilul aparent accesibil, cu exclamații şi răbufniri sentimentale fruste, caracterul direct amintesc pe alocuri de poezia lui Marin Sorescu.

Păianjenul atîrnă mult prea departe de pămînt

Păianjenul atîrnă mult prea departe de pămînt,
şi are la fel ca mine opt picioare păroase şi rapide
şi-i arţăgos şi poate fi obraznic
şi e femelă-sau e mascul, la păianjeni e greu e dificil
să-ți dai seama, şi are vreo doi-trei prieteni.
De cațiva ani
se înfruptă cu tot ce-i cade în propria-i pînză,
şi are o poftă aproape ca a mea, deşi eu curăț
animalele înainte de a le mânca şi sînt dezordonat,
Păianjenul atîrnă mult prea departe de pămînt
şi va muri in casa lui rotundă, de salivă.
şi eu atîrn mult prea departe de pămînt
dar asta mă pune pe gînduri: aş vrea să mă plimb fericit
câțiva kilometri pe întinsele păşuni,
înainte să fiu dus la groapă
iar asta ar fi iscusința mea.

(trad. **Mirabela Nedelcu**)

Recviem

La imensele întrebări celeste
nu am alt răspuns
decât comentarii simple şi nesărate
despre fetele
care stau aproape de casa mea
între farul si digul Cisneros.

Şi să nu vedeţi
în pălăvrăgeala prostească această modestie
a grecilor antici.
Se întâmplă doar
că imensele întrebări celeste
scot la suprafaţă
dezamăgirea şi plictiseala mea.
Până la urmă
îmi tot dau târcoale
ca un ţânţar la căderea serii.
Fac să treacă timpul,
până ce vine ceasul
când mi se face prohodul,
care nu va fi un mare lucru
bineînţeles.
În aceste timpuri rele îmi ajunge
un catâr bătrân
şi o amforă de lemn
strălucitoare şi neagră
ca spatele umed al unui delfin.
Ah întrebările celeste!
Imensele.

(trad. **Iulia Răileanu**)

Salinele

Eu n-am văzut niciodată zăpadă şi totuşi am trăit cu ea de-a lungul întregii mele juneţi
La Saline, unde marea nu se termină niciodată şi valurile erau dune de sare,
La Saline, unde marea nu udă, ci pictează.
Zăpada tinereţii mele promiţătoare ca un pom de mango.
Pentru fiecare familie de creştini douăzeci de măsuri de sare. Şi chiar mai mult.
Sare de ne-o schimbau cărăuşii pe apă de ploaie. Şi chiar mai mult.
Nici solide, nici lichide albicioasele ţărmuri ale acestei mari.
Scânteiau mai tare ca aripile de argint ale calcanului sub soarele de februarie.
(Şi ardeau pupilele)
Câteodată mareele – ora soarelui, ora lunii – se înălţau ca spinările unui cal.
Dar mereu se întorceau.

Până ce într-o vară rea şi o iarnă, apele s-au aşezat pentru multă vreme şi nici rugăciuni, nici plânsete n-au reuşit să le despartă de câmpurile de sare.
Iar marea şia ridicat acoperişul.

Acuma că mi-am îngropat tatăl şi fratele mai mare, iar copiii mei sînt pe cale să mă îngroape,
S-au întors sub soare Salinele înalte şi orbitoare.
Nişte macarale şi turnuri separă acidul de clor.
(Şi nimic nu mai e cum trebuie).
Eu ies puţin, dar Luis- fiul lui Julian îmi spune că nu te lasă cîinii să te apropii.
Pare o prostie mincinoasă.
Rău au mai brodit-o fiii fiilor sării.
Mama mă-sii
Ce de cîini ar trebui să păzească albicioasele ţărmuri unde nici mare, nici pământul nu se termină
Ce de câini, Doamne, ce întunecime.

(trad. **Pop Katalin Timea**)

José WATANABE

Un poet extrem de interesant dintr-o generaţie de altfel extrem de strălucitoare, generaţia 70, este José Watanabe, născut în 1942, fiul unei peruance şi al unui japonez emigrant, extrem de săraci. Copilăria poetului s-a petrecut la ţară, unde părinţii săi munceau din greu. Un noroc cu totul neaşteptat le-a schimbat tuturor soarta: au cîştigat la loterie, ceea ce le-a permis să se mute la Lima, unde viitorul poet îşi va face studiile liceala şi va urma doi ani la facultatea de arhitectură, pe care o va abandona ca să se dedice scrisului. Scria poezie, dar şi adaptări pentru televiziune, film şi teatru. Cea mai cunoscută adaptare e cea a *Antigonei* de Sofocle pentru grupul de teatru Yuyachkani, un grup reprezentativ pentru mişcarea de înnoire artistică din anii şaptezeci, care creaţia colectivă şi prelua idei avangardiste şi inspirate din Artaud, Brecht, Grotowski. În 1970 Watanabe a primit acelaşi premiu ca Heraud şi Calvo, care l-a propulsat în lumea literară. Recunoaşterea plenară vine mult mai tîrziu, prin volumul *El huso de la palabra*, scris în urma unei experienţe traumatice, o boală groaznică din care îşi va reveni. Moare totuşi tînăr, în 2007, la 62 de ani, lăsînd o operă de „poet-înţelept", care foloseşte, într-o combinaţie cumva paradoxală, pe de o parte, lecţia haiku-ului şi arta sobrietăţii nipone, primite ca educaţie de la tatăl său, pe de altă parte, limbajul colorat al oamenilor simpli din Perú. Influenţa niponă grefată pe experienţa peruviană este marca unei creaţii caracterizate prin minimalism şi sublimarea unor sentimente

tumultuoase, însă ţinute sub control strict. Poemele sale au adesea aerul unor parabole clasice, deşi limbajul, în general sobru, nu e lipsit de accente colocviale.

Limba de mare

Sînt
gri pe gri. viaţa mea
depinde de cât de bine la nesfîrşit copiez
culoarea nisipului,
dar acest truc iscusit
care îmi dă de mâncare şi îmi înşală duşmanii
m-a deformat. Am pierdut simetria
preafrumoaselor animale, ochii mei
nasul
s-au dus pe aceeaşi parte a feţei. Sînt
un mic monstru invizibil
veşnic întins pe albia adâncă a mării.
Micuţii peşti anşoa care trec pe lîngă mine
cred că-i va devora
o rafală de nisip
şi marii prădători se alătură fără a-şi
da seama de propria-mi frică. Teama curge mereu prin corpul meu
ca un alt sînge. Corpul meu nu-i mare. Sînt
un pumn de organe îngropate în nisip
şi marginile nedeterminate ale cărnii mele
nu se află prea departe.
Uneori visez că mă lăţesc
Şi mă întind asemenea unei pajişti, calm şi fără frică, şi mai mare
ca înşişi marii marilor. Şi sînt atunci
întregul nisip, întreaga întindere a marelui necunoscut oceanic.

(trad. **Mirabela Nedelcu**)

Eduardo CHIRINOS

este un reprezentant de marcă al generaţiei 80, generaţie care îmbină atracţia şaizeciştilor pentru tonul colocvial şi căutările deopotrivă ludice şi profunde ale avangardei. Născut în 1960 a studiat în Lima iar apoi şi-a făcut doctoratul în SUA, cu o teză despre tăcere în poezia latino-americană. Teza de altfel a devenit o carte de critică importantă, *La morada del silencio*, 1998, publicată în Mexic la prestigioasa editură Fondo de Cultura Económica. Ne aflăm într-o altă perioadă culturală, în care poeţii de multe ori îmbină creaţia cu activitatea universitară: Chirinos a predat la diferite universităţi din SUA: Universidad de

Binghamton (1999), la Universidad de Pensilvania (1999-2000) y la Universidad de Montana (2000-2016). Poezia lui Chirinos este minimalistă, iar vasta cultură îi permite adoptarea unei poziții caracterizate prin ironie detașată, deși postura sa existențială nu exclude implicarea socială profundă.. A murit anul trecut, la doar 55 de ani.

Înainte de a adormi

E tîrziu, dar aş vrea să spun ceva.
Acea muzică tîrzie, aceste ecouri ce se sparg în pietre şi creează linişti. Nu, de fapt nu e asta : între ecou şi ecou e o muzică, şi în ea un lătrat, o durere, o lovitură seacă.

Cuvîntul,
pe care uneori îl ştergem
se întoarce de unde a venit.
La fel ca muzica,
ascultată tîrziu, la fel ca liniştea

Dar nici asta nu e. Să scrii:
să taci: să închizi ochii. Ecouri
Ce se lovesc de pietre, şi din nou lătratul, durerea,
Lovitura seacă.
Nu ştiu cum să explic.
Dar e târziu,
Şi de fapt nu vreau să zic nimic.

(trad. **Pop Katalin Timea**)

POEZIE FRANCEZĂ

Mérédith LE DEZ

Poetă și scriitoare bretonă, născută în 1973. Profesoară de limba franceză, Mérédith renunță la învățământ pentru a se consacra scrisului și activității editoriale, înființând Editura MLD, de care se ocupă din 2007 și până în 2013. Participă la Festivaluri de poezie din Franța și din străinatate. Primește premiul Yvan-Goll în 2015 pentru cartea sa *Jurnal d'une guerre* (*Jurnalul unui război*, Ed. Folle Avoine, 2013) și în 2017 premiul Vénus Khoury-Ghata pentru *Cavalier seul* (*Călăreț singur*, Ed. Mazette, 2016). Dintre cele mai recente publicații ale sale amintim: *Baltique*, roman fantôme (*Baltic, roman* fantomă, Ed. Le bruit des autres, 2015), *Quatre chevaux de hasard* (*Patru cai ai hazardului*, Ed. Folle Avoine, 2015), *Chanson de l'air tremblant* (*Cântecul aerului tremurător*, Ed. La Lune bleue, 2016), *Paupières closes* (*Pleoape închise*, Ed. Mazette, 2017).

Poeme din volumul *Călăreț singur*

I
Amintește-mi
cu voce înceată
de umbra încă
împrejmuită
și pentru totdeauna
amintește-mi
cu ochii pe jumătate închiși
de ziua ce afară
e gata să țâșnească

Da
Amintește-mi
neîncetat
de luminișul poemului

II
Amintește-mi

Amintește-mi
cu buclele dimineții
fără blândețe apucate
amintește-mi de soarele
când răsărit când asfințit
ca de mirosului unui animal
curbat asupra mării

Amintește-mi
de liniște
de apa sugrumată

III
Amintește-mi

Amintește-mi
de pielea ce scârțâie
când e mototolită
amintește-mi
de biciul luminii
și de fâșiile de furtună
ce seceră mândriile
Neîncetat

Amintește-mi
de cântarea verde
a șerpilor

IV
Amintește-mi

Amintește-mi
de verile împovărătoare
și de câmpurile pârjolite
amintește-mi
de noaptea ce vine
fără nici o ușurare
pentru oamenii dresați

Neîncetat

Amintește-mi
de focul fânului
în aer

V
Amintește-mi
de tălăzuirea din pântec
de întâlniri

amintește-mi
de gări și de ochii cruzi
dintr-un miros
de eșarfă roșie

Neîncetat

Amintește-mi
de arbori
de alianță

VI
Amintește-mi

Amintește-mi
de un triunghi gol
la răscruce de drumuri
amintește-mi
de ploile fade
și de vântul moale
ce ascut amărăciunea

Neîncetat
Amintește-mi
de gesturile logodite
cu seara cea dintâi

VII
Amintește-mi

Amintește-mi
odată cu vârsta ce înaintează
inexorabil și răbdător
amintește-mi de țțele rupte ale algelor
și de stridia deschisă
într-un cer solzos

Neîncetat
Amintește-mi
de cadența
șoldului îngust

VIII
Amintește-mi
îndelung
cu gura sorbită
de albeața mâinilor
pe o carte
și întotdeauna amintește-mi
cu pielea îndrăgostită
de iedera cuvintelor
uitate

Da
Amintește-mi
neîncetat
de o dorință înfășurată
pe limba
algelor maronii

Traduceri de **Denisa Crăciun**

Marcel BÉALU

Marcel Béalu (1908-1993) s-a născut la Selles-sur-Cher, iar din 1931 a trăit la Montargis, ca proprietar al buticului *La Chapellerie Marcel.* În 1932, apare volumul *Poèmes sur un même thème*. În 1937, îl întîlnește pe Max Jacob, care îi va deveni maestru. În 1949, deschide la Paris librăria *Le Pont Traversé*, denumită astfel după un roman al prietenului său, criticul și editorul Jean Paulhan. Potrivit unei legende urbane, primul său client a fost Lacan, care ar fi achiziționat operele complete ale lui Shakespeare, uitînd să le plătească. Este fondatorul revistei *Réalités secrètes* (1955-1971).A publicat versuri și proză, într-un ritm accelerat, pînă în 1983.Marcel Béalu definește poezia drept „floarea care tremură pe chipul imperceptibilului." (A.I.)

Vocea copacilor

Copacii timizi și puternici
Vorbesc noaptea cu voce tare
Dar atît de simplă este limba lor
Încît nu sperie deloc păsările

Aproape de cimitirul unde morții
Își mișcă buzele lor de cenușă
Primăvara în fulgi roz
Rîde ca o tînără fată

Şi uneori ca inima
Prizoniera unui vechi amor
Pădurea scoate un ţipăt lung
Zguduind gratiile

(*L'air de vie*, 1936-1956)

Poem de spus

Libertatea nu se scrie pe forma schimbătoare a valurilor
Libertatea nu este o sirenă ascunsă în adîncul apelor
Libertatea nu zboară în voia vînturilor
Ca pămătuful păpădiilor
Libertatea în rochia cerului nu se duce să cineze la şobolani
Ea nu îşi aprinde lumînările de Crăciun
Cu lampioanele de la 14 iulie

Pentru libertate cunosc un nume mai scurt
Libertatea mea se numeşte Iubire
Ea are forma unui chip
Ea are chipul fericirii

(*L'air de vie*, 1936-1956)

Pasărea-colivie

Din acest penaj strălucitor
Facem repede o pasăre

O frumoasă pasăre cu totul rotundă
Care va fi colivia noastră
Un mare avion viu
Ermetizat ca o inimă

Toţi cei pe care îi iubim
Vor fi în interior

Şi aiurea şi pretutindeni
Vocile noastre la unison

Vor striga veselia
Acestei păsări gigantice

Căreia noi îi sîntem cîntecul

(*L'air de vie*, 1936-1956)

Legendă
Doi iubiți s-au prefăcut în arbore
Pentru a fi uitat timpul

Picioarele lor s-au împlîntat în pămînt
Brațele lor s-au prefăcut în ramuri

Toate aceste semințe care zboară
Sînt gîndurile lor încîlcite

Nici ploaia nici vîntul nici gerul
Nu îi pot despărți

Ei alcătuiesc un singur trunchi
Dur şi cu vine ca marmura
Iar pe buzele lor unite
Caprifoiul şi-a făcut cuibul

(*Amour me cèle*, 1962)

Cea pe care o iubesc locuieşte în oglindă...
Cum aş putea să o întîlnesc
În aceste vacarmuri de astre îngheţate
Eu care nu am parte de prea multă linişte
Pentru a nu semăna decît cu mine însumi

Cu marşurile albe ale somnului
Aluneca-voi umbră fără memorie
Către acel castel de solitudine
Apărat de atîtea păsări negre

Pentru a urca pînă la surîsul său
Fără să tulbur acea apă profundă
Care o păzeşte de moarte
Mi-ar trebui să fie noapte
Şi să nu mai ştiu de unde vin

(*Ocarina*, 1950-1952)
Prezentare şi traducere de **Ana Ionesei**

POEZIE ANGLOFONĂ

Carolyn Mary KLEEFELD

Nevăzută îmbrăţişare

lui David Campagna

O, înger al meu, în trecere acum,
îţi simt văpaia
şovăind în zori neştiuţi.

Inimă, înnobilată de dragoste,
te văd în toate.
Tu, călăuză neobosită,
prin întunericul rămas necunoscut.
De lut văduvit,
spiritul tău mă vrăjeşte.

Oceanul de jos răsună
de dorul mareei,
şi întunericul de neoprit
doarme cu mine.

Aştept îmbrăţişarea ta nevăzută
cînd dimineaţa îşi caută zorii.

Liniştea casei
îmbracă haine cernite,
păsările dimineţii însă
tot au să cînte.

Forţele oarbe, hrănite
prin sacrificiul etern,
domolite par deocamdată.

Vino, vino la mine
tu, soţ iubit,
aprinde întunericul
cu lumina-ţi strălucitoare.

7, 8, martie 2017

Prezenţa ta vie

lui DC

Înger păzitor
ai fost pentru mine mereu
şi vei rămîne –
te arăţi în nestatornice forme,
revărsîndu-ţi vrajă.

Ştiu, erai
în răpăitul ploii,
în mişcarea obiectului
cînd nici vînt măcar nu era.

Giumbuşlucurile tale, spiriduşi
ai rîsului săltînd de dragoste şi veselie.

În astă săptămînă de nelinişti
mi-ai fost călăuză,
glasul tău senin
limpezindu-mă.

Cît de norocoasă sunt
să te văd
în atîtea chipuri.

Ah, prezenţa ta vie,
o binecuvîntare a zilei.

7, aprilie,2017

Dincolo de întuneric

lui DC

O, dragule drag,
inima îmi plînge,
aducîndu-mi aminte
cum te agăţai de-o ultimă speranţă,
cum eu trebuia să fiu vie,

şi să-ţi spun
că şi ultima speranţă *se spulberase.*

Trebuia să fiu vie,
să te iubesc nespus.
Vie,
în clipe de-ncercare,
cînd întunericul cobora
şi tu înţelegeai,
însemna să se lase cortina
acolo,
peste lucruri
dincolo de visele noastre.

Dragostea infinită,
binecuvîntată, străbate întunericul
cortinei care se lasă, cortina destinului. . .

Şi continuăm,
schimbîndu-ne dimensiunile,
din fîntîni infinite sorbind
fericirea pe veci doar a noastră.

8 aprilie, 2017

Traduceri: **Olimpia IACOB**

POEZIE ITALIANĂ CONTEMPORANĂ

Antonio NAZZARO

S-a născut în 1963 la Torino, este traducător, poet, ziarist şi mediator cultural. Trăieşte la Caracas (Venezuela). Din 2008 este coordonatorul Centrului Cultural Tina Modotti. Dintre operele sale amintim *Odore a Torino-Caracas senza ritorno*, Ed. Arcoiris, 2013 şi *Appunti dal Venezuela. Vivere nelle proteste*, Ed. Arcoiris, 2017. Textele traduse în limba română sunt inedite. Colaborează cu multe publicaţii literare din Italia şi din America de Sud.

pictez aerul cu vorbe de fum
ca pe amintiri cu miros înţepător
şi mângâieri cu unghii murdare
care zgârie feţe de polaroid
aproape boţite
ca ridurile de pe mâini
şi pungile de cumpărături de sub ochi
pline de ani fără bonuri de reduceri
din discounturi de periferie
ţigara arde degetele
sa ne amintească timpul

***

tăcerea
atâtor limbi
privirea
atâtor orizonturi
singurătatea
fiecărui loc
să mesteci pământ şi apă
să fii emigrant
nu are sfârşit

***

aş vrea să am o privire
pentru fiecare gest al tău
să-ţi însoţesc curbarea gâtului
cu aplecarea privirii
acea ondulare a buzelor
odată cu împreunarea ridurilor pe frunte
acea privire care are un nume
de furat într-un sărut

***
de dragoste tu eşti
poezia aceea
frumoasă
pe care nu mi-o amintesc niciodată
şi pe care trebuie s-o inventez
de fiecare dată
când te văd

***
în iubire între
a avea şi a nu avea
rămâne
o tăcere extrem de atentă

***
din singurătate beau
dimineţile liniştite
şi nopţile înstelate
în faţa scaunului gol
şi ochelarii fără ochi

să amintească cuvinte
nespuse

***
Oh, iubire dacă aş putea
să-ţi deschid această durere
şi să-ţi arăt monştrii
care devorează
orele mute ale nopţii insomniace
care sfâşie
de nelinişte aerul
care lasă o suflare de apă
care îi ia
cuvântului sunetul
care nu ştie să spună
ajută-mă

***
nu vom avea cărţi

cu care să ne îmbrăcăm
nici cuvinte
să ne spunem
goi și tăcuți
ca poezia

***

am în buzunar
o dimineață de pâine
un parfum de nou
și pe tine care abia te zărești

Luigia SORRENTINO

Luigia Sorrentino s-a născut la Napoli, trăiește la Roma și este ziaristă la RAI. Conduce primul blog pe care RAI l-a dedicat Poeziei pe site-ul Rai News 24. A publicat următoarele cărți de poezie: *C'è un padre* (Manni, 2003; *La cattedrale* (Il ragazzo innocuo, 2008), *L'asse del cuore* («Almanacco dello specchio» Mondadori, 2008), *La nascita, solo la nascita* (Manni, 2009); *Olimpia* (Interlinea, 2013); *La necessità* în Quadernario di Poesia îngrijit de M. Cucchi, (LietoColle, 2015); *Olimpia*, (Recours au Poème Editeur, 2015), traducere de Angèle Paoli; *Inizio e Fine*, (I Quaderni della Collana Stampa2009, Varese, 2016), Figure de l'eau/ Figura d'acqua, ediție bilingvă, acuarele și peniță de Caroline François Rubino, traducere de Angèle Paoli, (Paris, Al Manar, 2017). Poeziile traduse în limba română fac parte din volumul „Olimpia".

ea a rămas acolo
slabă lumina iradia
cu ochi enormi ultima
dată el o privea
părăsea
și se simțea părăsit
în adâncul stabil al privirilor

frumusețea aceea care se așază
cădea din iris
reînnoindu-se în ea
îndepărtându-se de ea

***

pragul era ceea
ce nouă ne-a fost necunoscut

pentru mulţi ani
precum lucrurile
care se învechesc şi se anulează

apoi ceva chemă
grăbit şi mut
lăsă şi pe alţii să afle

– suntem cel care pleacă
avem picioarele lui
spinarea, mersul rapid
urma salutului
suntem cel care se îneacă
la un pas de noi

***
ni s-a dat forţă supraomenească
am înfruntat adversari teribili
ridicând acoperământul
am revărsat peste lume
guri uriaşe de tenebre

– ne-am întors ca să dispărem
să tulburam adâncul.

***
enorm timpul sprijinit
de pereţi

fresce se desprind de fundal
în rama în mişcare
resturi de decoraţiuni
coloane care au fost foarte înalte
porţi aurite înălţate
închise
muntele
în adâncul acela de eternitate
a rămas în aşteptarea umbrei lor

***
ca pântecele care se pregăteşte

să redevină străin la fiecare flux
în grădina de măslini lăsat orice bun
ea spuse
ia-mă cu tine pe lac
apoi văzu tânăra îndreptată către ea
cum o îmbrăţişa de multe ori
nu mai văzu nimic după aceea
doar un surâs luminos
o mulţumire

***

acum ca un trunchi vocea
ne străpunge inimile
şi le măreşte, în tot ceea ce suntem
în mijlocul stejarilor şi măslinilor
în tot ceea ce am fost
în vânt, din ramuri de trandafiri înrudite
îşi strigă copiii
se aşază pe frunzele de acantă
venind către noi la întoarcere

***

chipul se profilează
chipul care am fost este instinctual
încarnat în ritul care se consumă aici
în consolare am venit
i s-au transformat ochii când a cerut
viaţa eternă
tinereţea i s-a stins
a devenit un greiere
apoi doar o voce, o suflare
a devenit

***

soarele în urmă şterge
chipurile noastre
venim de prea de departe
în timpul coborârii
la intrare
coloane înalte ne-au cuprins
în braţele lor

simultană suprafaţa
mişcarea în jurul propriei
axe, în rotaţie

amplorii
îi oferim suflarea moale aici
frumuseţea care ne-a fost luată
în lumina inexorabilă
a stingerii

***
lumina se împrăştia,
cădea masa corporală
sprijinită de densitatea picăturii
el era acolo pe hotarul său
transformarea a fost o dispariţie
arbitrară
din adâncul vântului se descătuşa
târând în afara lui
ceva ce se arată încet

astfel în el
ceea ce vine în mod repetat
îi intră în privire

în răzvrătirea împotriva nebuloasei
deveni briza întinsă pe apă
în ea se zdrobi pierdut
în limpezimea care se deschidea
în faţa ei se lăsă căzând, în cele din urmă
Hyperion

Prezentare şi versiunea în limba română: **Eliza Macadan**

POEZIE LUSITANĂ

Vladimir QUEIROZ (Brazilia)

MUXARABIS[1]

Văd frumusețea cum se dispersează
în spatele obloanelor,
ascunsă,
pentru a o păstra intactă.
Numai razele soarelui și drumul lunar
îi pot săruta fața,
îi pot atinge spatele rotund.
Doar întunericul spre a-i înconjura gura,
spre a-i scoate vălul gingășiei.
Doar ei doi spre a împărtăși amorul,
spre a-și mărturisi secretele.
Spre a-și dezvălui visele,
răsuflările pasionale
și dorințele păstrate cu jurământ.

ULICIOARE

Printre străzi obscure,
în penumbra ulicioarelor murdare,
se aud pași lenți,
cadențați, triști, siniștri.

Pași ce caută să întâlnească o voce;
să dea jos gluga, să dezbrace călăul.

Să vadă ivindu-se la confluența ovală
și obscură a nodului: agava,
pentru a defibrila retorica.
Să fie istmul ce conectează două lumi:
de o parte sfântul, de celaltă înfricoșătorul.

[1] *Muxarabis* înseamnă obloanele de la ferestrele caselor arabe, formate din lame de lemn orizontale, pentru a permite vederea din interiorul casei spre afară, dar nu și din afară înăuntru, pentru a nu fi văzute femeile la fereastră.

Să vadă trezirea aurorei
în fâlfâitul aripilor prevestitoare.

Să evite ultima strânsoare de plânset a glotei.

CERESC

Stelele au adormit
în noaptea asta privindu-mă;
iar dacă mă privesc, nu le provoc.
Dorm
şi fac planuri visând
la strălucirea cerescului;
care, dispărut pentru o clipă,
continuă să strălucească
în savoarea traversării.
Îl păstrez cu mine,
şi după ce s-a dus.

CLIPĂ

Lumea se sfârşeşte în fiecare clipă
în care ecoul vocii tale nu se mai aude
şi, pierzându-se, pietrifică imensa durere
cauzată de absenţa ta.
Lumea se sfârşeşte în fiecare clipă
în care aerul se dizolvă în arome,
ceţuri mitice,
relicve ale pielii tale revelate,
pe care numai mâinile o cunosc,
pe care numai porii o conspiră.
Lumea se sfârşeşte în fiecare clipă
în care pulberea esenţei tale trece pe aici,
pătrunde
şi se desface în lumină
distantă.

METEORA

Umbra ta calmă, longevivă
se furişează medievală fără întârziere,
suspendată în aer ca un atom pierdut:
lent tărăgănată în pasul monastic
al călugărului.
Barba roşcată, ochii mici,
durerea rozându-i fibrele colagene,
târându-se încet în măruntaie,
desfăcută de păienjeni în pânze
pe cerul placid al Meteorei.
Umbra ta calmă observă totul,
pândeşte printre ramurile viei
vinul celui mai bun butuc, stropit în floare
pentru a se odihni în cupă în mâinile tale
de prinţesă.
Să toastăm ca un tribut pentru frumuseţea ta.
Bijuterie rară ce mă vrăjeşti în orice clipă,
pe care o păstrez în comuniunea dorinţelor.

MIRAJ
Imaginea ce o păstrezi în buzunar
se transformă în faţa compasiunii
într-o schiţă subtilă a gloriei tale.

Asfaltul cald păstrează umezeala
în momentul perfect al iluziei ce păşeşte
cu paşi ce reflectă culorile curcubeului.

Vezi ridicându-se sub magica inconstanţă
robustul miraj al severei
schimbări a înfăţişării.

Cameleon imaginar
oscilant:
umbră ezitantă.

STICLĂ

O sticlă pentru a separa obstinat
cerul de mare.
Ape pentru a îneca pământuri sălbatice,
corpuri pentru a privi cereştile.

Stele şi valuri fuginde
pentru a străbate reflexele calme de lumină,

pentru a odihni la pieptul cald furia.

ZAINFE

Mâna ta infinită pătrunde
misterul ocult.
Un chip de nimfă
ce se scufundă în apele aurorei.
Gropi profunde, ce clocotesc în adâncuri,
luminează
aurora radiantă cu cosiţe şi sâni.

Pâclă ce se destramă!

Zainfe protectoare ce acoperă nuditatea
divină,
sacru şi profan,
urmează drumurile, se balansează pe colina de frunzişuri:
înfloreşte, se deschide, parfumează.

Traduceri de **Ana Vrăjitoru**

POEZIE SLOVACĂ

Viera BENKOVÁ

Viera Benková s-a născut în 23 aprilie 1939 la Bački Petrovac (Serbia). A absolvit gimnaziul cu limba de predare slovacă din localitatea natală şi cursurile de slavistică la Facultatea de Filologie din Belgrad. A lucrat ca redactor în periodicele de limbă slovacă şi în radiodifuziunea din Novi Sad. Din 1993 s-a retras în localitatea natală, continuându-şi activitatea ca scriitor liber profesionist. A publicat mai multe volume de poezie, dintre care amintim: *Májový ošiaľ* (Frenezie de mai, 1964), *Slovenská láska – Slovačka ljubav – Slowakische Liebe* (1965), *Variácie* (Variaţiuni, l969), *Obrady* (Ritualuri, 1971), *Korábistoty* (Corabia certitudinii, l975), *Saloma* (1975), *Izoldin prsteň* (Inelul Izoldei, 1978), *Dan medju ružama* (O zi în mijlocul trandafirilor, în limba sârbă, 1979), *Menuet* (1979, selecţie în limba sârbă), *Obelisk* (1982), *Ružový jas* (Strălucire roz – versiunea slovacă a volumului *Dan medju ružama*,1979), *Komorný večer* (Seară retrasă, 1989), *Heroica slovaca* (1997), *Žltá krajina, čierne drozdy* (Peisaj galben, mierle negre, 2001), antologia *Kniha výstrahy* (Cartea avertizării, 2001, selecţie), *Relikviár* (Relicvariu, 2005), *Modrotlač* (Pânză albastră, 2011), *Exlibris morušových listov* (Exlibris din frunze de dud, 2012), *Studňa a voda* (Fântână şi apă, 2015), *Herbár zeme* (Ierbarul pământului, 2015). Prozatoare, traducătoare (limbile: slovacă, slovenă, cehă, sârbă), publicistă, eseistă, editor, Viera Benková realizat mai multe antologii de scrieri ale autoarelor de limbă slovacă din Europa Centrală. Laureată a mai multor premii şi distincţii.

Haiku

1.
rouă de diamant
depărtare înlăcrimată
plouă în nor

2.
pe buze umezeala
pielea de vară a trupului
setea zilnică

3.
atârnă din copaci
cupele argintii ale zorilor
te aştept

4.
de-aş fi
vas fără apă
tu setea apei

5
în geam florile
garoafei galbene
precum galbenul ierbii

7.
stau sub o salcie
aştept venirea primăverii
vibrez toată

8.
un pui de bufniţă
îşi ia zborul din cuib
decolare de probă

9.
luciul canalului
mângâie bulgării arăturii
ziua se înseninează

10.
crâmpeie de cer
agăţate de acoperişurile
caselor cu stuf

13.
a îngheţat gârla
crenguţa de busuioc
stă uscată

15.
stuful uscat
a luat-o la vale –
orizontul îndepărtat

16.
faţa cenuşie a iernii
abandonată pe câmp
în brazdă o lebădă

18.
chipul gri al iernii
o cărare pierdută-n zăpadă
fulgere argintii

28.
deasupra câmpiei
luna se joacă
cu un nor întunecat

29.
păianjenul așteaptă
plasa de argint
e ispita lui

31.
o zi umedă a pământului
seara apusul soarelui
roua nu dispare

32.
picioarele patului
asemenea unui trup de uriaș
îmi străjuiesc somnul

35.
luna albăstrie
atârnă la orizont
m-am îndrăgostit

36.
în liniștea nopții
răsună o mică drâmbă
vocea inimii mele

37.
depărtare vineție
drum ascuns de zăpadă
nu poți veni pe acolo

Versiunea în limba română de **DAGMAR MÁRIA ANOCA**

POEZIE CEHĂ CONTEMPORANĂ

Olga Walló

Poetă, psiholog, regizor de dublaj, traducător. În acest moment se dedică profesiei inițiale de psihoterapeut și propriei creații literare, precum și activității de traducător (traduce din cinci limbi străine).
În 1997 a fost recompensată cu Premiul pentru dublaj „František Filipovský“, pentru performanța reușită la dublajul filmului „Spartakus“. Volume publicate: *Lunga iarnă* (poezie, 1997), *Turnurile Sfântului Duh* (carte apărută în trei părți, 1999–2000), *Venituri secundare: nu vă ascundeți de cancerul de sân* (2005), *El păşea pe frânghii inegal întinse* (2007), *Cum am ucis-o pe mami* (2008),

1.
Unde eşti? Scârţâie pivoţii fără vină,
sub frunte bubuie pistoanele amar.

A fost odată un căluţ orb într-o mină
iar el avea un bun prieten, un canar.

Cum şchiopăta prin nesfârşita galerie,
căluţul îi spunea canarului, să ştie:
- Îţi zic c-o duci mai bine, frate.

Canarul îi dădea dreptate
cântând cu foc, cât mai avea putere:
Eu am venit să mor aicea, vere!

2
Când orbul asurzeşte,
încremenesc de groază merii.
Şi teama se-nfioară în duhoare.
Iar limba află chin
în fiarele torturii tutelare.

3 **MIRACOLUL**
Îl aşteptăm
Vine precis
Poate
că-l va cunoaşte domnul de acolo
Poate
că i se va-ntâmpla acelei doamne

LIPA-LIPA paşii târfelor
SLOBOZEŞTE-MĂ, întuneric mohorât

4
Să nu mă crezi, să nu mă crezi prea mult
Nu mă prea pricep să mint
Dincolo de sticlă e întuneric ca-ntr-un puţ de iluminare
Ceea ce reprezintă o comparaţie destul de prost aleasă
Ce-i dincolo de sticlă e întunecat şi poartă pumnal
Şi o insignă răsplătindu-i curajul
Şi undeva în munţi se topesc gheţurile
În fiecare zi se întâmplă ceva
pentru ultima dată

5
Cenuşă ne presară peste răni
Căci bani de sare n-a avut şi n-are
Căci sarea e mai mult ca aurul
Cea mai de preţ e preţioasa sare

6
Se târăşte măgăruşul cenuşiu
cu povara grea către castel
Şi tot ce ştia când era viu
va-neca-n traduceri fel de fel

Prezentare şi traducere: **Mircea Dan Duţă**

POEZIE PERSANĂ

Djalal al-Din Rumî

(1207-1273)

Acest poet de expresie persană, reprezentant de marcă al sufismului, s-a născut la Balkh, în Korasan (Afganistanul de astăzi) şi a decedat la Konya (în actuala Turcie). Mesajul operei sale transcende diviziunile culturale şi religioase, poetul frecventându-i deopotrivă pe creştini, pe evrei şi pe musulmani. A elaborat 25 618 distihuri, peste 3500 de gazeluri sau ode mistice şi circa 2000 de rubayate (catrene) în care calcă apăsat pe urmele marelui său înaintaş care a fost şi rămâne inegalabilul Omar Khayyam (1048-1123). Din distihurile de mare acurateţe aforistică şi profunzime mistică ale lui Djalal al-Din Rumî vă prezentăm transpuse în româneşte câteva piese tulburătoare.

*

Există-un glas dincolo de cuvinte:
Ascultă-l, aşadar, şi ia aminte!

*

Fără iubire lumea toată
Ar fi complet inanimată.

*

Într-o piatră sunt scânteia, ochi de aur în metal;
Sunt şi norul, sunt şi ploaia care cade triumfal!

*

De vei ajunge în regatul Iubirii să te stabileşti,
Îngerul morţii se va plânge c-ai reuşit să-l păcăleşti!

*

Sta plânsul să mă podidească o dată-ajuns într-un pustiu,
Dar m-am oprit s-admir iubirea ce m-a ajuns cu pas zglobiu!

*

Sunt nemaipomenit de sigur că astăzi nu m-ai căuta
De nu s-ar fi-ntâmplat minunea de a mă fi găsit deja!

*

Dincolo de bine şi bine-i un loc
Al întâlnirii noastre cu noroc!

*

Femeia-i raza care vine
Din miezul luminii divine!

*

Trandafiru-i o grădină
De origine divină!

*

Flacără fiind acum
Focul nu mai are fum!

*

În clipa când pe lumea aceasta ai venit,
O scară pentru fuga din ea ți-au oferit!

*

Ridică-ți vorbele frumoase și niciodată glasul tău:
Florile cresc pentru că plouă și nu pentru că tună rău!

*

De faci cu inima un lucru și mai ales de-l faci și bine,
O bucurie fără margini își iscă râul ei în tine!

*

Lumina curată a feței senine
Din candela duhului vine!

*

Doar cu ochii inimii se poate
Să descoperi drumuri neumblate!

*

Corpul frământat din tină
Este-a cerului lumină!

*

Cunoaște-te întâi pe tine bine
Și doar apoi cunoaște-mă pe Mine!

*

De n-ar fi s-o las în voia pătimirii pentru Tine,
Ce-aș putea să fac cu-această inimă ce-mi aparține?

*

Unirea... iată ce înseamnă grădinile din Paradis.
Despărțirea... mii de chinuri care destinate ni-s !

*

Iubirea-i veșnică în vreme ce firea-ntreagă-i haina ei:
Pe cel cu straie îl despoaie... enigmei îi oferă chei!

*

Lumea-i plină de verdeață și de flori ce-o-nmiresmează,
Totul zâmbindu-i frumuseții care în Tot se integrează !

*

Cu ochii inimii, o lume mult mai frumoasă o să vezi,
De vei ajunge altruismul nedrămuit să ți-l probezi !

*

E în câștig îndrăgostitul ce-i veșnic beat și ponegrit,

Extravagant, cu mintea-n nouri şi întru totul aiurit !
*
Tristeţea o să ne sufoce dacă ne vom trezi cumva,
Dar cât ne savurăm beţia întâmple-se ce s-o-ntâmpla!
*
Liniştit e cel ce n-are nimic bun nici nimic rău:
Cel bogat, nu doar săracul, o să-şi poarte lanţul său!
*
Cel ce poate sta departe de tristeţea lumii sale
Va simţi cum egoismul ne-ncetat îi dă târcoale!
*
Fii drept; iubirea este un lucru minunat;
Tot rău-i de natura perversă generat!
*
Dorinţei tale de plăcere tu i-ai dat numele iubire,
Dar de la una pân' la alta distanţa-i mai presus de fire.
*
Drumul dorinţei n-are capăt, iar lumea asta e murdară:
Să-l vezi pe Dumnezeu întrînsa privirea clară-i necesară!
*
Când aurora Dragostei Divine se iveşte pe zare,
Sufletul iese din corpul tardiv şi învaţă să zboare.
*
Dat Omului îi este s-atingă-un loc de unde
Fără efort percepe-ntocmiri mereu profunde!
*
Am o iubire mult mai pură decât o apă de izvor
Şi jocul ei e pentru mine şi-ngăduit şi-nălţător!
*
Dacă plic îmi este trupul, duhu-i timbru vreau să fie
Încât Sufletu-mi să plece liber în călătorie!

Prezentare, selecţie şi traduceri din limba franceză de **Ion ROŞIORU**

PAGINI DIN LITERATURA POPULARĂ TURCĂ (I)

Popoarele au călătorit din generație în generație peste milenii construindu-se și construindu-și identitatea împreună cu/ printr-un bagaj impresionant de tradiții, care îșI aveau menirea lor.

Dacă vrei să cunoști sufletul unui popor, să te apropii de felul de a fi al acelor oameni, una dintre cele mai potrivite căi este creația populară.

Copil fiind, când ajungeam la sat, în cea mai mare măsură, dar nu numai, eram într-o lume aparte, în care îmi găseam altfel, parcă, locul în matca timpului, legat de ce înseamnă neamul din care fac parte. Pentru fiecare anotimp erau obiceiuri aparte, știam că unele lucruri se fac într-un fel anume, erau ritualuri pentru diverse aspecte care, din nefericire, astăzi par a fi mai degrabă înglobate în caruselul „banalităților" de zi cu zi sau pur și simplu „nu mai contează" ca „altădată".

Călătorind prin lumea popoarelor turcice am constatat, cu nuanțe de la loc la loc, cam ce se poate vedea și în România. În epoca în care trăim pare că oamenii tind să uite cât de importante sunt rădăcinile, în ce fel trecutul, istoria, cutumele/ obiceiurile, costumele populare pot să dea chiar stabilitate unei societăți.

Mehmet Naci Önal, în cartea sa *Despre folclorul turcilor dobrogeni*, apărută în 1997, scria: „S-ar putea foarte bine ca peste zece-cincisprezece ani să nu mai trăiască aproape nici o persoană, care să țină minte și să povestească obiceiurile turcilor dobrogeni dispărute treptat, pe măsura trecerii anilor."

Am colaborat cu Emin Emel, recent, la o nouă carte[1] despre lumea popoarelor turce, concepută mai curând ca o introducere sintetică (cu exemplificări, analize punctuale) în ceea ce înseamnă literatura turcă (sigur, este greu de separat cu totul de corpusul care înseamnă literatura populară a popoarelor de limbi turcice – fie ei turci, tătari din diverse locuri, inclusiv Dobrogea, ori crimeeni, kazahi ș.a., deși autoarea nu are în vedere și perspectiva comparativă), relativ schematic, dar și cu exemple și detalieri de diverse tipuri, de la caz la caz.

Am ajuns, și în acest caz, între diversele citări, la varii exemple, majoritatea covârșitoare din creațiile populare asupra cărora se oprește fiind, dacă ne referim la cele în versuri, traduse în limba română prima dată.

E o lume aparte, pe care o deschidem acum și cititorilor revistei noastre.

În cartea amintită, autoarea se oprește și la primul text al unei elegii/ *ağıt* cunoscut în limbile turcice sau, cum i se spunea după vechile izvoare, de pe vremea când se cânta la ceremoniile funerare numite *yuğ*, un *sagu* despre

[1] Emin Emel, *Literatura turcă populară*, ediție bilingvă română – turcă, cuvânt înainte: Marius Chelaru, Editura Ex Ponto, Constanța, 2016, 208 p.

Alp Er Tunga, care se regăseşte la Mahmut Kaşgarlı, în opera sa din secolul al XI-lea, *Divan-ı Lügat-ıt Türk*.

(În genere, turcologii consideră că primul care a sistematizat informaţii etnologice, culturale despre triburile turce a fost Mahmud ibn Hussayn ibn Muhammad al-Kashgari[1], în „Divan-i Lugat-it-Turk/ *Dīwān ul-Lughat it-Turk*"/ tradus şi drept *Dicţionarul Limbii Turce*. În „dicţionarul" său compilat în 1071 (1072-3), alcătuit cu scopul de a învăţa pe arabi limba turcă, a cules şi a reprodus şi material folcloric.)

Eroul/ personajul poemului, *Alp Er Tunga*, se spune, cum aminteşte şi Emin Emel, că ar putea să fi fost descris şi de Ferdoussi, cu alt nume[2] însă, în a sa *Şah-name* (*Cartea regilor*), şi ar fi vieţuit, în realitate, după izvoarele iraniene, prin secolul al VII-lea.

Popoarele turce numesc elegia *ağıt.* Încă din cele mai vechi timpuri durerea declanşată de moartea unui erou slăvit de popor, mai ales, dar şi a altor oameni, fie ei tineri sau bătrîni, a fost cîntată de rapsozii populari care, în poemele lor, exprimau durerea unei comunităţi. Poemul evocă jalea funerară şi exaltă vitejia decedatului.

Atunci cînd este cîntată la căpătîiul celui decedat nu se acompaniază cu vreun instrument muzical. Dacă este recitată după înmormântare ori în afara casei celui decedat, se face pornind întîi la saz, melodia fiind una lentă, care să redea tristeţea. Apoi, după o pauză, se cîntă elegia.

În izvoarele vechi *ağıt* se numea *sagu*, şi poemul era intonat la ceremoniile funerare, numite *yuğ.* Exista obiceiul ca, la decesul unui erou, să se aducă şi ofrande diverse animale (cai, vite, oi), din partea rudelor apropiate, dar şi a altora. Apoi se ocolea cortul în care era trupul celui decedat de şapte ori, călare pe cai. Înmormîntarea trebuia să se înfăptuiască într-o zi bună *(uğurlu gün),* şi atunci se proceda la ocolirea de şapte ori a mormântului.

---

[1] Înţelept turc (din mamă arabă), lexicograf al limbii/ dialectelor turce de loc din Kashgar, trăitor în secolul al XI-lea, cunoscut în lumea islamică fie ca Mahmud ibn Hussayn ibn Muhammad al-Kashgari, ori (la uiguri) *Mehmud Qeshqiri*, la turci *Kaşgarlı Mahmut* , iar în lumea arabă *Maḥmūd ibnu 'l-Ḥussayn ibn Muḥammad al-Kāšġarī* sau Mahmûd Qašqarî. Cunoscător al dialectelor turce, a alcătuit primul dicţionar al limbilor turce, în arabă: *Dīwānu l-Luġat al-Turk,* în turcă *Divanü Lügat-it-Türk* (*Dicţionar/ Compendiu al limbilor/ dialectelor turcilor*), în 1072. Se pare că era menit în folosul califilor din Bagdad. Cartea conţine, în afară de o hartă a zonelor locuite de popoarele turce, cca. 200 de leacuri, proverbe, zicători, exemple de poezie turcă/ uzitate în zonele de limbă turcă (Asia Centrală, Turkestan, zona dintre Ural şi Volga ş.a.), de la rubaiate (în turcă – *dörtlük*) la mai toate genurile/ formele principale. A murit în 1102, la 97 de ani, într-un mic orăşel de lângă Kashgar, Upal.

[2] „Afrasiab descris de Firdevsi în *Şahname* (*Cartea regilor*). După izvoare iraniene, Afrasiyab a trăit în secolul VII-lea era noastră" – scrie Emin Emel în *op. cit*.

Emin Emel îl citează pe Amet Kabaklı, care (în *Türk Edebiyatı/ Literatura turcă,* carte apărută în 1990 în vol. 2, la p. 6) scrie: „Epopeea Alp Er Tunga pe timpuri nu a fost înregistrată în scris şi s-a pierdut. Kaşgarlı Mahmut în secolul al XI-lea a scris în *Divan-u Lûgat'it Türk* sfârşitul ei de la turcii de Est. Ne oferă oarecum un material din punct de vedere al sistemului metric, lingvistic, formă şi conţinut. În cupletele 3 şi 4 a redat în mod clar ceremonia funerar yoğ (yuğ) pentru marele erou."

În cartea amintită, Emin Emel a publicat doar două strofe. Acum a avut amabilitatea de a oferi cititorilor revistei noastre, pentru prima dată spre publicare în limba română, pe toate cele patru păstrate pînă azi. Aşadar, iată ce s-a păstrat din cel mai vechi *sagu* al popoarelor turcice, din ce se ştie azi, şi care a fost găsit până acum, redat de Kaşgarlı Mahmut, anume *Alp Er Tunga.* [**Marius Chelaru**]

Alp Er Tunga sagusu

În forma originară:
Alp Er Tunga öltü mi,
Isız ajun kaltı mu?
Ödlek öcün altı mı?
Emdi yürek yırtılur

Ödlek yarağ közetti
Oğrun tuzağ uzattı
Begler begin azıttı
Kaçsa kalı kurtuluri

Ulışıp eren börleyü
Yırtıp yaka urlayu
Sıkrıp üni yurtayu
Sıgtap közi örtülür

Begler atın urgurup
Kadgı anı turgurup
Mengzi yüzi sargarup
Körküm angar türtülür

În turca contemporană
Alp Er Tunga öldü mü?
Kötü dünya kaldı mı?
Felek öcünü aldı mı?
Şimdi yürek yırtılır.

Felek silâh gözetti (kullandı)
Uğrun (gizli) tuzak uzattı
Beyler-beyini kaptı
Kaçsa nasıl kurtulur!

Erler kurt gibi uludular
Hıçkırıp yaka yırttılar
Acı seslerle ağıt söylediler
Ağlamak gözlerini perdeledi

Beyler atlarını yordular
Kadgı anı turgurup
Betleri benizleri sarardı
Satran sürülmüş gibi oldular.

versiunea în română:
Elegie pentru Alp Er Tunga
Alp Er Tunga a murit?
Lumea rea a rămas?
Soarta s-a răzbunat?
Acuma sufletul se sfâşie...

Soarta şi-a folosit arma
A întins o capcană ascunsă
L-a prins pe beyul printre bei
Scăparea lui n-a fost posibilă.

Bărbaţii au urlat ca lupii
De durere şi-au sfîşiat gulerele
Cuvintele erau pline de durere
Lacrimile le-au împânzit ochii

Beii au obosit caii
Durerea i-a oprit
Au devenit palizi
Parcă sunt daţi cu şofran.

(traducerea în română a citatelor din turcă
şi versiunile din *Alp Er Tunga*: **Emin Emel**)

DIN ISTORIA LITERATURII TĂTARE (III)

Perioada Oastei de Aur/ Altın Orda Devri (De la invazia mongolă la Epoca hanilor)

„În anul 1239 Crimeea a trecut în întregime sub ocupaţia mongolă, de aceea, până la 1428 s-a aflat, vai şi vai, timp de două secole sub ocrotirea Oastei de Aur/ Altîn Orda, care a unificat zona numită până atunci Deşt-i Kîpceak sau stepa cumană sau Cumania”[1], scriu autorii *Istoriei literaturii tătare*, la începutul acestei secţiuni.

Ce s-a transmis din această perioadă sunt mai ales fragmente/ opere incomplete, dar, din diverse documente/ relatări, se vede că erau oraşe care aveau viaţă literară de remarcat – de pildă, spun autorii *Istoriei*, în Solhat (Eski Qîrîm/ Starii Krim) „exista deja o viaţă literară în plin proces de înflorire”. Pe de altă parte, cei doi autori abordează şi o altă problemă – mulţi cercetători (turcologi) ai epocii catalogau drept „monumente cumane” creaţii pe care R. Fazîl şi S. Nogaev afirmă că, de fapt, „ele erau scrise în tătara crimeană”. Nu ne oprim asupra exemplelor de tip „Codex Cumanicus”, pe care cei doi îl numesc „dicţionarul latin-persan-cuman care s-a scris la Eski Qîrîm”, discuţia fiind mai complicată, cu opinii nuanţate/ diverse, dintre care amintim doar că au studiat-o şi mulţi tătari, între care Bekir Cioban-zade, la Budapesta (unde a scris multe pagini despre ea) sau, de pildă, Basir Gafar, care considera că „90% dintre cuvinte aparţin limbii tătare crimeene”.[2]

În anul 1332, Doamna Inca-bek („bek – formulă tătară de adresare către nobili”) în înfiinţat în Solhat (Eski Qîrîm) o şcoală/ un loc de studiu la „nivel universitar”, unde se studiau filologia arabă, gramatica, filosofia, astronomia, retorica, matematica, dreptul, geografia, istoria, fizica, ş.a. Ruinele acestei universităţi se mai văd azi. Din perioada denumită de mai mulţi istorici ai literaturii tătare, între care şi cei doi, Altîn Orda, nu s-au păstrat foarte multe opere poetice, multe fiind distruse în timp, bună parte de ruşi, spun tătarii. S-au păstrat fragmente din creaţii semnate de poeţi ca Abdulmegid Efendi, Seyfi Saraiyini, Ebubekir Muhammedni (la acesta şi pagini din tratatul filosofic „Kalendername”), Mevlyane Ishak, Ahmedhogea Efendi, Mevlya Qadî Musinni.

Pe teritoriul imperiului Oastei de Aur apăruseră centre culturale în oraşe ca: Saray şi Bulgar, exemplifică R. Fazâl şi S. Nogaev. Unii dintre poeţii şi studioşii tătari crimeeni au fost chemaţi de sultanii mameluci să trăiască şi să scrie în Egipt sau Siria, parte dintre ei revenind şi continuând-şi viaţa/ scrierile şi în Crimeea, deşi puţine pagini s-au păstrat. Eşref Şemi-zade (despre care am scris în „Convorbiri literare”[3]), a studiat această perioadă, aducând precizări/ relevând detalii interesante. Sunt şi cercetători care au dus mai mult înapoi, în timp, ca

---

[1] Versiunea în română a citatelor din *Istorie*: Guner Akmolla.

[2] Enciclopedia Tătară Crimeeană, studiu elaborat de către R. Muzafarov, Aqmescit, 1993, p. 358-359. [nota R.F. şi S.N.]

[3] August 2017, la „cartea străină”.

datare, viaţa culturală/ literară din Crimeea. Exemplul dat de cei doi este al turcologului rus V.A. Gordlevski, care a scris despre *Kitab al-Masabih fi al-Tasavuf* (titlu tradus acolo: *Cartea care aduce elogii sofismului*), pe care a găsit-o în Yalta, despre care spune că a fost scrisă de „Abu Bekir Yusuf ibn al-Hasan al-Vasîtiy", conform manuscrisului, după calculele celor care deţineau manuscrisul, prin secolului al VIII-lea d.Hegira, adică al XIV-lea, după calendarul nostru, după calculele stăpânilor cărţii, poate undeva prin 1355.[1] [**Marius Chelaru**]

Abdulmegid Efendi

Poet din secolul al XIV-lea, căruia nu i se cunosc nici data naşterii, nici a morţii, dar se ştie că a fost în Egipt, în timpul lui Beybars[2], unde au ajuns şi alţi savanţi/ poeţi din Crimeea. El a fost printre cei care au revenit acasă, dacă e să luăm de reală din relatarea lui Ibn Arabşah[3] despre cum l-a întâlnit în Crimeea.[4]

Ey, gonul! (Hei, inimă!)

De atunci credem că există la loc deschis o inimă
Şi învingătoare, nu s-a mai văzut de-atunci o altă limbă.

S-a văzut o cale, era una văzută de oriunde,
Dacă ţi-aş cere s-o părăseşti, tu nu îmi vei răspunde.

M-a durut, zorile se aprind pe cerul meu.
Vai! Nenorocirile îmi ard inima mereu.

---

[1] V.A. Gordlevski. *Opere Alese,* vol. IV, Nauka, 1968. [nota R.F. şi S.N.]

[2] Baibars (Baybars) - *Baibars al-Bunduqdar* (1223 – 1 iulie 1277), era de origine kîpceacă. Supranumit Abu al-Futuh (Părintele cuceririi), a fost al patrulea sultan al dinastiei mameluce, înfruntând cruciaţii dar şi năvălirile mongole (a participat la bătălia de la Ain Jalut, în 1260, considerată un punct de cotitură în istoria acelor locuri şi vremuri).

[3] Abu Muhammad Shihab al-Din Ahmad ibn Muhammad ibn Abd Allah ibn Ibrahim, cunoscut ca Muhammad ibn Arabshah (1389–1450) – călător şi scriitor arab, născut la Damasc (unde s-a reîntors la 23 de ani după ce a părăsit oraşul) , apoi, când Timur a cucerit Siria a plecat la Samarkand, apoi în Transoxiana – persanii îi spuneau Turan, romanii *Ţinutul de dincolo de Oxus/Amu Daria* – pe unde ar fi azi Uzbekistan, Tadjikistan, parte din Kirghistan şi Kazahstan), apoi Adarna, unde, al curte, a tradus cărţi din turcă în persană. A murit în Egipt. Una dintre cărţile sale Aja'ib al-Maqdur fi Nawa'ib al-Taymur a fost tradusă în Occident, prima dată în latină (Minunile destinului în ce priveşte distrugerile provocate de Timur). Am citit o interesantă lucrare de doctorat, semnată de Ahlam Maijan Alruwaili, intitulată *Ibn Arabshah: The unacknowledged debt of Christopher Marlowe's Tamburlaine* – în care autorul sugerează că această carte ar fi putut fi sursă pentru Marlowe

[4] „Dacă acest fapt este real, evenimentul ar fi avut loc în 814 sau prin 1411 -1412", Sayfi Saraiy, *Şeirlar. Gulistan/ Grădina de trandafiri*, Taşkent, 1968, p. 6. [nota R.F. şi S.N.]

Întinde mâna spre cel ce vede, îşi ia mâna,
A supt durerea, inima mea îi aparţine lui Alla!

De la bun început, sânge negru bând şi aruncând,
Pot să fiu cu inima doar eu cu al meu gând.

Fiind în slujba celor şapte ceruri, după suflet,
Să nu te joci cu focul iubirii din inimă şi cuget.

Vârsta mea se scurge, zilele mă distrug,
Oricine poate să mă atingă, inima va fi un rug.

Doamne! Ia-mi din ochi inima astfel divină!
Căci dăruită iubirii, inima mea a devenit eternă.

Durerea este stăpâna vieţii mele de-acum –
Supusul lui Alla nu va cunoaşte rătăcirile din drum.

Seyfi Saraiy

(1321-1396)

Probabil s-a născut în Saray, capitala imperiului Altîn Orda, a călătorit în Egipt (unde a stat cea mai mare parte a vieţii), pe vremea „sultanului crimeean" Beybars. În 1391 Seyfi Saraiy a tradus în limba turcă pe Saadi Şerazi, cu „Grădina Trandafirilor"[1]. A adăugat şi câte un poem scris de cei nou mari poeţi crimeeni, pe care i-a avut el în vedere, între cei care pe atunci muriseră, spun R.F. şi S.N., şi, alăturându-le gazeluri ale sale, editează un volum, intitulat „Seyfi Saroni, Poezii. Grădina Trandafirilor". Cartea a fost tipărită în anul 1968, la Taşkent. Cum e şi în multe alte cazuri, şi aici apar discuţii legate de apartenenţa poetului, „uzbecii şi tătarii din Kazan", care i-au cunoscut opera de secole, „îl consideră poetul lor", dar, spun R.F. şi S.N., în scrierile sale se regăsesc „foarte multe cuvinte din limba tătară crimeeană", el a scris „într-o limbă foarte asemănătoare cu limba tătară crimeeană din acea vreme, este chiar acea limbă, după cunoştinţele noastre".

Gazel

De ce oare soarta mă doare în zilele mele triste?
Cauza să fie în numele meu, Seyf (drept), cum mi se spuse?

[1] *Golestan*.

Unde găseşte un loc mai bun, îl cuprinde atenţiei sale,
În schimb, locul care este defăimat este uitat în cale.

Bijuteria ochilor mei se vede în destinul mie dat,
Unde este miere multă, în urechea mare s-a vărsat.

Cine ştie de soartă e înger cu chipul rupt din lună,
Cine poartă mireasma are pe chip lumină.

În plină frumuseţe te văd eu, dar lumea e mare,
Ea-i sprijină pe îndrăgostiţi în toate vremurile clare.

Aşa îi este obiceiul, cu două feţe e matroana,
Cine îi cere întâlnire, nu va vedea nici despărţirea.

Acesta e destinul ce îl apasă pe Seyfi Saraiy
Figura lui se va menţine dincolo de focul emigrării.

Hikâet[1]
(traducere din *Grădina Trandafirilor*)

Într-o noapte, hoţii se aflau în faţa tronului. Ei i-au spus sultanului: „Hoţii se găsesc în apropierea tronului, ei au atacat caravana din zilele trecute şi acum au oprit circulaţia." Sultanul i-a chemat pe bărbaţii angajaţi de el şi le-a poruncit să-i prindă pe aceia şi să-i aducă în faţa sa. Dar aceia s-au ascuns undeva. Apoi, după o vreme s-au întors de la Apus şi au atacat o caravană furând întreaga ei încărcătură. Aşa au învins, o vreme, acei bărbaţi. Când timpul a fost prielnic, ei au fost înconjuraţi, mâinile le-au fost legate la spate şi aşa au fost predaţi orânduirii sultanatului. Porunca sultanului a fost aceea de a-i omorî. Printre ei se afla un flăcău, abia îi înverzise bostănăria vieţii, abia îi înfloriseră trandafirii. Unul dintre marii viziri a sărutat pământul şi i-a vorbit aşa sultanului: „Acest flăcău n-a mâncat din fructul vieţii sale. Sultanul lumii va putea să-i dăruiască din fructele bunătăţii sale, oare ce s-ar întâmpla? Sultanului nu prea i-au convenit aceste vorbe, întorcându-şi faţa de la el, a cuvântat: „Această

[1] În arabă cuvântul înseamnă „poveste". În turcă (în care termenul este în legătură cu aezii rătăcitori numiţi aşik) *Hikâye* (la azeri – dastan; turcii/ tătarii spun destan) – naraţiune în care poezia se amestecă cu proza (care adesea, în recitalul/ opera unui *aşik* este partea dominantă).

situaţie s-ar putea datora trecutelor rele evenimente. Este oare posibil să le punem capăt, să stingem focul cu jăratec, e ca şi cum vom omorî şarpele şi-i vom hrăni puiul..."
Pe scurt, flăcăul iertat a ajuns la vârsta de 15 ani, el trăia într-o mahala unde existau oameni care se abătuseră de la calea cea dreaptă – unii dintre ei i s-au alăturat. Într-o zi, flăcăul aflându-se într-un loc mai retras, l-a omorât pe acest vizir cu cei doi fii ai lui, i-a luat averea apoi s-a alăturat hoţilor din munţi, a intrat în peşteră şi s-a aşezat în locul străbunului său. Vestea a ajuns la urechile sultanului prin paznicul locului:

O sabie bună din fierul stricat se poate face, oare?
Cărbunele cel negru se curăţă spălând cu apă, oare?

Fapta cea bună făcută celui rău, aşa să ştii de la mine,
Nu face casă bună pentru cei răi, iară va afla de la mine.

Mevlyane Ishaq

Poet din secol al XIV-lea „al literaturii tătare crimeene-kîpcege", studiat de Eşref Şemi-zade, care l-a considerat unul din poeţii de seamă ai epocii vechi. Ca şi în cazul lui Abdulmegid efendi, Ahmedhogea, S. Sarayi a preluat, în volumul amintit mai sus, şi un poem al lui Mevlyane Ishaq, care a rămas singurul fragment păstrat din creaţia acestuia.

Aruncă înspre noi o oră privirea ta cea scumpă,
Acceptă-ne cum suntem, aprecierea să ne fie sfântă.

Pupila ochiului meu să-ţi redea a migrării imagine,
Să rămânem plăcute în eterna amintire.

Purtând de pe vremuri amintirea lui Alexandru,
Să traversăm cu credinţa vie a lui Hadîr al nostru.

În palme-mi ţin capul, despărţirea mă doare,
Am reuşit să mă salvez de ale lui Nuh[1] puhoaie.

În fiecare noapte voi visa lanţul clopotelor negre
Ce îmi aduce destinul pe cap, deşi mai vreau salvare.

[1] Noe.

Toată iubirea mea va rămâne în imaginaţia ta,
Cu capul pe pernă sau pe saltea tu nu mă vei vedea.

Vor aduce judecăţi ale timpurilor câştigători din ţară,
Vino, hei, Ishaq, sultanului cel nedrept să-i fii povară!

Ahmedhogea Efendi

A trăit în secolul al XIV-lea, dar nu se cunosc datele de naştere/ deces. Şi el a călătorit în Egipt, de unde a revenit acasă. Şi acest poem s-a păstrat tot graţie lui S. Saray.

Gura de sidef a frumoasei mele are ritmul vremii,
În cântul ei fermecător se găsesc perlele lumii.

Este floare, mlădie trupul ei – revarsă cântec şi vorbă
Faţa de i-o vezi, privighetoarea cea dulce te încântă.

Suflet ia şi vinde apoi nobleţe – e de mirare,
Că celor îndrăgostiţi le dă voie să cânte o urare.

În grădinile vrăjite simţi apropierea ei în suflet,
Înalţă inimile şi din „rodiile gurii" iese un dulce cuget.

Eu sunt Ahmed, sunt cel care trăiesc plăcerile,
Păstrând pentru sine vorbele de demult, frumoasele.

Mevla Qadi Muhsin

Şi el a trăit în secolul al XIV-lea, nici în cazul lui nu avem date de naştere/ deces, a călătorit în Egipt, şi a revenit acasă. Şi acest poem s-a păstrat tot graţie lui S. Saray.

Ceea ce iubesc sunt oamenii cu suflet,
Legăturile sultanului îmi curg în cuget.

A trecut Leyli, Şirin a mers arare,
Iată zilele mele reieşind prin adaptare.

Iubita-mi cu trupul înaltului plop
Este uimirea zilei, din soare este strop.

Obrazul ei aduce a mărului culoare,
Buzele ei dulci dau vieții savoare.

De ce și cine ar frânge trandafirul,
Când buza – arde-n sărut ca zahărul.

Robule, care ai căzut în temniță, să știi,
Este acest Yusuf din Liban plecat pentru o zi.

El fuge, se lasă păcălit de vorbele frânte,
Acesta-i Muhsin – deci, iertați-l dinainte.

POEZIE ŞI CASTITATE

Cristina RUSU

Lumina dumnezeiască – puritatea sufletului prin contopirea cu Dumnezeu

Instinctiv, omul caută să parcurgă paşii de la întuneric spre lumină şi această ascensiune îi purifică sufletul şi îl apropie de Dumnezeu. Moise, atunci cînd urcă pe muntele Sinai, ştie că se va întîlni cu Dumnezeu şi Îl va cunoaşte, adică întunericul va întîlni lumina. Sfîntul Grigorie de Nyssa spune că acest urcuş al lui Moise este cel al fiecărui om credincios care vrea să meargă la întîlnirea cu Dumnezeu. Sufletul credincios, care pe măsură ce urcă în cunoaşterea lui Dumnezeu, nu poate vedea lumina decît atunci cînd ajunge în vîrful muntelui. Din neştiinţă, adică din întuneric deplin, omul ajunge la conştiinţa deschisă atunci cînd lumina îi inundă sufletul.

Sfîntul Grigorie Palama spune că această lumină pură nu se vede cu ochiul uman dar nici nu se înţelege cu mintea, ci ea este un dar de la Sfîntul Duh care unifică această „viziune" în ochi, minte şi suflet. „Vederea acelei lumini poate fi numită şi vedere şi înţelegere, dar ca vedere şi ca înţelegere ce depăşeşte vederea şi înţelegerea fizică normală, în sensul că nu ne aflăm în faţa unui vid, ci în faţa a ceva intens real şi tocmai de aceea mai presus de realitatea creată. Deci dacă numim lucrul acesta vedere, ştim că este mai presus de vedere. Iar daca cineva vrea sa-l numească înţelegere, de crede sau ştie prin experienţă că este mai presus de înţelegere, mărturiseşte întocmai ca noi".

Omul se vede păcătos şi nevrednic să Îl întîlnească pe Dumnezeu. El Îl percepe pe Domnul ca pe o lumină atît de pură, că nici nu se poate apropia de El (aşa impur, murdar cum se vede). Treaptă cu treaptă omul urcă spre lumină, simţind apropierea lui Dumnezeu, o face din instinct, pentru că orice om care se află în întuneric merge din instinct spre adevărata lumină. Aceea este ieşirea şi salvarea lui.

Ioan Scărarul spunea: „Dacă faţa cuiva care ne iubeşte ne preschimbă activ în întregime, ne face veseli, senini, neîntristaţi, ce trebuie să însemne faţa Mîntuitorului cînd ajunge în chip nevăzut, în sufletul curat?" Iubirea lui Dumnezeu iradiază spre noi lumină, iar atunci cînd ne umple de iubire, ne umple implicit şi de lumină, iar noi dăruim mai departe semenilor noştri din această lumină. Sfîntul Grigorie Palama întăreşte ce spune Ion Scărarul: „Cînd ţi-e cald? Atunci cînd trupul tău simte căldura sau cînd trupul ţi-e rece şi cînd cunoşti căldura ca ceva

contrar frigului? Desigur, tu simţi căldura ca, căldură cînd o porţi în trupul tău, cînd o încerci tu însuţi. Deci cînd vei avea în sufletul tău deprinderea dumnezeiască, tu vei avea pe Dumnezeu real în lăuntrul tău. Şi adevărata deprindere dumnezeiască este iubirea faţă de Dumnezeu şi aceasta nu se produce decît prin sfînta lucrare a poruncilor dumnezeieşti, deoarece El este începutul, conţinutul central şi ocupă printre ele locul prim; căci iubirea este Dumnezeu, lumina este Dumnezeu".

Prin acestea, Sfinţii Părinţi spun că omul poate dobîndi din această lumină pură pe care Dumnezeu o iradiază spre dînsul, cu ajutorul deprinderii virtuţilor dar şi al harului. Eforturile reale pot duce la păstrarea luminii cît mai mult timp şi la înălţarea sufletului pe o treaptă superioară.

În imnografie – imnul *Lumină Lină*, în prologul evangheliei după Ioan – Imnul iubirii, vieţii şi al luminii sau în poezia Vechiului Testament dar şi în toată Sfînta Scriptură găsim versete întregi despre lumina lui Dumnezeu.

„Dumnezeu este lumina şi nici un întuneric nu este într-însul" (Ioan 1, 5). „Dumnezeu este Părintele luminilor" (Iacov 1, 17). „Lumina este cu El", „El descoperă adîncurile şi ascunsurile şi cele dintru întuneric" (Daniil 2, 22). „Cel veşnic se îmbracă în lumină ca într-o haină" (Ps. 53, 2). „Dumnezeu întinde lumina în jurul Lui" (Iov 36, 18). „Domnul este luminarea mea şi Mîntuitorul meu, de cine mă voi teme?" (Ps. 26, 1). De aceea credinciosul se roagă: „Trimite lumina Ta şi adevărul Tău" (Ps. 64, 3). Sfîntul Simion Noul Teolog prezintă în *Imnele dragostei dumnezeieşti* lumina dumnezeiască pe care o vede ca pe una care-i vorbeşte, iar, caracterizînd pe Dumnezeu ca lumină, spune: „Dumnezeu este lumină, o lumină nesfîrşită şi necuprinsă. Toate cele din jurul Lui sînt lumină comună şi împărţită fără împărţire între Persoane... Tatăl e lumina, Fiul e lumina, Duhul e lumina. Cei trei sunt o lumină unică, simplă necompusă, netemporală... Tot ce vine de la Dumnezeu este lumină şi ce ne vine din lumină: lumina e viaţa, lumina e nemurirea, lumina e iubirea, pacea, adevărul, uşa împărăţiei cerurilor, lumina este Hristos Mîntuitorul şi Împăratul lumii; lumina e pîinea trupului Său neprihănit, lumina e potirul preacinstitutului Său sînge, lumina e Învierea Sa, lumina e degetul Său, lumina e mîna Sa, lumina e ochii Săi; lumina e Domnul, glasul Său, ca lumină din lumină". „Eu am venit ca lumină în lume, ca tot cel ce crede în Mine, să nu rămînă întru întuneric" (Ioan 12, 46). Cei ce cred în El, sau se deschid Lui sînt „fii ai luminii" (1 Tes. 5, 5). Creştinii trebuie să se îmbrace „în armele luminii", lepădînd „lucrurile întunericului" (Rom. 13, 12). „Cine iubeşte pe fratele său, rămîne în lumină" (1 Ioan 2, 20).

O astfel de lumină i s-a arătat şi Sfîntului Apostol Pavel cînd mergea pe drumul spre Damasc. „Şi mergînd, a fost cînd s-a apropiat de Damasc, fără de veste, a strălucit peste el o lumină din cer" (Fapte 9, 3; 26, 13; 27, 6). Şi din acea lumină Pavel aude o voce. El realizează că prin lumină i se arată o persoană, dar el nu vede persoana ci doar lumina. De aceea întreabă: „Cine eşti?".

„Ei nu vor avea trebuinţă nici de lampă, nici de lumina soarelui, că Domnul Dumnezeu îi luminează pe ei". „Şi noapte nu va fi acolo" (Apoc. 22, 5).

Slujbele Bisericii Ortodoxe cîntă lumina şi îi luminează pe cei curaţi cu inima. În fiecare duminică, înainte de începutul Liturghiei şi la sfîrşitul Utreniei, Biserica cîntă; „Întru lumina Ta, Doamne, vom vedea lumina". Iar după Sfînta Împărtăşanie credincioşii cîntă: „Văzut-am lumina cea adevărată, luat-am Duhul cel ceresc".

O rugăciune din Evhologiu*, la sfinţirea apei celei mari, vede Sfînta Treime ca lumina şi ca izvorul luminii tuturor făpturilor: „Treime mai presus de fire, prea bună, întru tot dumnezeiască, făcătoarea fiinţelor îngereşti şi a celor cuvîntătoare (omeneşti), bunătatea prin fire, lumina neapropiată, care luminezi pe tot omul care vine în lume, străluceşte şi în mine, nevrednicul robul Tău".*

Dacă numai zîmbetul curat e lumină pură şi o persoană se deschide ca lumină curată altei persoane, tot aşa Dumnezeu se descoperă în lumină numai persoanei umane curate la inimă. Curăţenia e starea de lumină, capacitatea de primire în sine a luminii celuilalt. Aşa putem înţelege cuvîntul Mîntuitorului: „Fericiţi cei curaţi cu inima că aceia vor vedea pe Dumnezeu".

Dumnezeu este lumină pentru că este iubire. Şi este iubire pentru că se poate comunica în mod desăvîrşit în interiorul Său. Sfîntul Grigorie Palama zice: „Dumnezeu este El însuşi în Sine însuşi, cele trei ipostasuri dumnezeieşti fiind şi înconjurîndu-se întreolaltă în chip natural, întreg, veşnic, fără ieşire în afară, dar şi neamestecat şi bine orînduit". Cei ce vor fi în faţa luminoasă a lui Hristos, „vor străluci şi ei mai vîrtos decît razele soarelui".

Capitolul întîi al Evangheliei lui Ioan îl identifică în mod special pe Cuvîntul cu lumina. Căci El a venit în lume ca să aducă lumina sau s-a făcut lumină accesibilă lumii. Dar a venit tocmai El, pentru că El este lumina prin raţiunile lucrurilor şi prin ale fiinţelor conştiente. A venit ca să întărească lumina creată prin lumina Sa, întrucît, prin slăbirea comuniunii cu El în urma păcatului, această lumină slăbise, căci era acoperită în mare parte şi deformată de întuneric şi de o falsă lumină.

Să căutăm mereu această lumină pură cel mai mult în interiorul şi nu în exteriorul nostru. Şi să le dăruim celor din jurul nostru din această lumină, să îi îmbrăţişăm cu ea.

Note:

Biblia comentată, *Poezia Vechiului Testament*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2000
Înviere şi viaţă. Eshatologia în învăţătura Sf. Grigorie Palama – Pr. Porphyrios Georgi, Editura Andreiana, Sibiu, 2015
Biblia, Editura Renaşterea, Cluj-Napoca, 2009
Sfîntul Grigorie de Nyssa – Scrieri, Partea Întîia, traducere de Preot Prof. D. Stăniloae, Preot Ioan Buga, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1982
Imne, Sfântul Roman Melodul, Editura Bizantină, Bucureşti, 2007

E S E U

Leonida MANIU

Inserţii poetice în *Biblie*

Nici o altă carte a omenirii nu s-a constituit într-o expresie mai concentrată şi mai deplină a spiritualităţii unui întreg popor precum *Biblia* .Principalele ei aspecte (religia, filozofia, etica, dreptul, istoria, literatura etc.) se află aici, fapt ce conferă substanţei acesteia o impresionantă densitate. Miracolul neostoitei sale puteri de a iradia în spaţiu şi de a străbate prin timp rezidă în instituirea şi promovarea unui mod fundamental de a se manifesta al omului în orizontul existenţial:credinţa sau actul în aparenţă absurd care desfide normele unui sistem logic sau coerent îndeobşte acceptat. Amintind de sacrificiul pe care Dumnezeu l-a cerut lui Avraam, Mircea Eliade observă că deşi „seamănă formal cu toate sacrificiile de nou-născuţi din lumea paleo-semită ,se diferenţiază esenţialmente prin conţinut Atunci cînd pentru toată lumea paleo-semită un asemenea sacrificiu, în ciuda funcţiei sale religioase, era numai un *obicei*, un rit a cărui semnificaţie era perfect inteligibilă, în cazul lui Avraam este un *act de credinţă*. Avraam nu înţelege pentru ce i s-a cerut acest sacrificiu, şi totuşi el îl îndeplineşte pentru că Dumnezeu lui i l-a cerut. Prin acest act,în aparenţă absurd, Avraam întemeiază o nouă experienţă religioasă, *credinţa*. (…) Actul religios al lui Avraam inaugurează o nouă dimensiune religioasă:Dumnezeu se revelează ca persoană, ca existenţă „total distinctă" care ordonă gratifică, cere fără nici o justificare raţională (adică generală şi previzibilă" şi pentru care *totul e posibil.* Această nouă dimensiune religioasă face posibilă credinţa în sensul iudeo-creştin[1]. Refuzînd deci demersul raţional,dar acceptînd pe cel iraţional – prilej de a releva înrudirea unei atari modalităţi de a înţelege faptele cu „logica" ce prezidează reprezentarea poetică a lumii – noua dimensiune religioasă a determinat descătuşarea unor energii şi elanuri lăuntrice necunoscute mai înainte ,care s-au întrupat în cuvînt respectînd aproape întotdeauna mişcările unui anumit ritm interior. Constatarea aceasta dezvăluie în fond marile resurse lirice ale *Bibliei* şi împreună cu tendinţa credinţei de a anihila manifestarea liberei voinţe a individului pun în lumină cîteva din cauzele care fac imposibilă apariţia epopeii şi a dramei la vechii evrei.

Elaborată în perioada care se întinde din sec. XII î.e.n. şi pînă în secolul II e.n. *Biblia* se înfăţişează „comme une espèce d'anthologie[2] alcătuită din mai

[1] Mircea Eliade, *Eseuri*, Editura Ştiinţifică, Buc., 1991, pp.84 şi 85.

[2] ****Histoire des littératures.Encyclopèdie de la Pléiade,* Editions Gallimard, 1968, t. I, p.293..

multe cărți[1], concepute în epoci istorice diferite, fapt ce atrage după sine prezența unor afirmații ori detalii care nu rareori se contrazic. Observația nu are în vedere numai deosebirile de ordin religios, etic, filozofic etc.,care marchează cele două secțiuni ale lucrării, *Vechiul și Noul Testament*, ci privește însăși existența unor astfel de nepotriviri în cadrele unei singure secțiuni. Datorită conținutului său extrem de variat, *Vechiul Testament* este sub acest aspect edificator.

Cele mai vechi manifestări ale liricii ebraice, a căror existență pare a data din sec. XII î.e.n.,sînt considerate a fi cîteva scurte fragmente cuprinse în cărțile *Vechiului Testament,* precum *Cîntecul izvorului* și *Cîntarea Deborei.* Descinzînd probabil din poezia populară, a cărei mentalitate o răsfrînge și de a cărei expresie energică și proaspătă amintește, primul dintre acestea nu este decît un arhaic elogiu închinat unui izvor sfînt din Beer, o străveche celebrare a forțelor dătătoare de viață și de speranță ale unei naturi pe care omul și-a apropiat-o:

…Lăudați fîntîna aceasta, cîntați antifoane în cinstea ei!
Fîntîna pe care principii au săpat-o,
pe care mai marii poporului au deschis-o,
cu sceptrul, cu toiegele lor![2]…

Celălalt cîntec, o incandescentă cascadă lirică, glorifică vitejia și victoria pe care a obținut-o poporul evreu împotriva canaaneenilor, vechii locuitori ai Palestinei, grație profeticelor îndemnuri ale Deborei. Cu o bucurie sălbatică, este ridicată în slăvi, nelegiuirea Iaelei, care,cuprinsă de un autentic delir al răzbunării,îl ucide pe conducătorul dușmanilor, cu prețul nerespectării legilor ospeției:

…Binecuvîntată fie între femei Iaela,femeia lui Heber Cheneul!
Binecuvîntată fie între femeile țării.
Sisera ceru apă; ea-i dădu lapte.
În cupă scumpă-i dădu cel mai bun lapte.
Cu stînga apucă țăruşul.
Iar cu dreapta ciocan greu de luptător.
Cu ciocanul zdrobi lui Sisera capul,
Cu țăruşul îi străpunse tîmpla.
Atunci căzu îndată la picioarele ei și acolo rămase.
Căzut-a la picioarele ei și nu s-a mai sculat[3]

În chip similar, tulburătoarea elegie compusă de David după înfrîngerea de către filisteni a lui Saul, cel dintîi rege evreu, reprezintă o pagină de

---

[1] Cuvîntul grecesc înseamnă de fapt *carte.*

[2] *Biblia* (1968), Institutul biblic și de misiune ortodoxă al Bisericii ortodoxe române, București p.174. p.269.

[3] Idem, p.269 pp.329-330.

cuceritoare vibraţie lirică. Tabloul dezastrului pe care l-au suferit luptătorii lui Israel, dobîndeşte, în lamentaţia viitorului rege, proporţii grandioase:

…Podoaba ta, Israele,a fost doborîtă pe înălţimile tale!
Cum au căzut vitejii!
Nu vestiţi în Gat şi nu daţi de ştire pe ulițele Ascalonului,
ca să nu se bucure fiicele
filistenilor,ca să nu prăznuiască fiicele celor netăiaţi împrejur!
Munţilor Ghelboa, să nu mai cadă pe voi nici rouă, nici ploaie;
şi să nu mai fie pe voi ţarini roditoare,
căci acolo a fost doborît scutul celor războinici, scutul lui Saul,
ca şi cum n-ar fi fost miruit cu untdelemn sfinţit
……
Fiicele lui Israel, plîngeţi pe Saul, cel care v-a îmbrăcat în purpură
cu podoabe şi v-a pus pe haine podoabe de aur!
Cum au căzut vitejii în toiul luptei!
Ucis a fost Ionatan pe înălţimile tale, Israele!...[1]

De asemenea, alcătuirea ritmurilor care guvernează organizarea structurilor prozodice caracteristice viziunilor profetice sau reflecţiei asupra nimicniciei existenţei este determinată de aceleaşi subterane şi vijelioase elanuri lirice. Sentimentul de copleşitoare deznădejde, generat de conştiinţa efemerităţii a tot ce e lumesc, cunoaşte una din cele mai elevate expresii artistice ale sale în proza poetică a *Ecleziastului*:

…Deşertăciunea deşertăciunilor, zice Ecleziastul,
deşertăciunea deşertăciunilor, toate sînt deşertăciuni!
Ce folos are omul din toată truda lui cu care se trudeşte sub soare?
……
M-am uitat cu luare aminte la toate lucrările care se fac sub soare şi
iată: toate sînt deşertăciune şi vînare de vînt.
……
Şi am fericit pe cei ca au murit în vremi străvechi mai mult decît pe
cei vii care sînt acum în viaţă.
Iar mai fericit decît unii şi decît alţii este cel ce n-a venit pe lume, cel
care n-a văzut faptele cele rele care se săvîrşesc sub soare… [2]

Comparînd modul în care s-a constituit meditaţia asupra perisabilităţii întregii creaţii la evrei şi egipteni, Edgar Papu distinge, în cuprinsul liricii deşertăciunii, existenţa a „două tipuri":în primul din ele, „tristeţea provocată de caracterul inevitabil al morţii, se află împărţită cu deziluzia însăşi a vieţii care-şi trădează inconsistenţa chiar în prezentul desfăşurării ei. În celălalt tip, această inconsistenţă se relevă numai ulterior, prin intuirea unui ciclu

[1] Idem, pp.329-330
[2] Idem, p.664 şi 666

încheiat, sub chipul surprizei dureroase şi adînc răscolitoare[1]. Din aceste raţiuni," lirica deşertăciunii căpătase încă dinainte, la egipteni, un accent de năruire colosală deosebindu-se de aceea a lui Solomon sau a *Ecleziastului,* unde viaţa,chiar în cuprinsul ei, se dovedise zadarnică[2].

Cele mai impunătoare monumente lirice ale literaturii ebraice rămîn însă *Psalmii* şi *Cîntarea cîntărilor.* Poezia *Psalmilor* reprezintă punctul cel mai înalt pe care l-a atins lirica ebraică religioasă. Căci indiferent de tonalitatea (de smerită rugă, imnică, elegiacă, profetică etc.) şi de finalitatea lor (religioasă, politică sau chiar erotică) indestructibila unitate a tuturor acestora îşi află temeiurile în profunda lor religiozitate. Atribuiţi regelui David, s-a constatat ulterior că numai o parte din cei 150 de psalmi aparţin acestuia, întrucît epoca elaborării lor se întinde din sec. X î.e.n. şi pînă în sec. VI î.e.n., acesta din urmă fiind cunoscut şi sub numele de secol al captivităţii babiloniene.

Datorită ,probabil, unei convergenţe de factori materiali şi spirituali – este vorba mai ales de vitregiile istoriei şi de credinţa nestrămutată în Iahve – cartea *Psalmilor* pare să fie structurată de o *forma mentis* pe măsura acestora, graţie căreia etalarea suferinţelor, a mustrărilor de conştiinţă şi a cererilor de mîntuire alternează cu exprimarea patetică a laudelor şi a recunoştinţei faţă de supremul Creator. Dacă uneori existenţa unei atari situaţii poate fi probată prin materia unor Psalmi de sine stătători, cum ar fi cei care poartă numerele 50 şi 60, de cele mai multe ori ea devine vizibilă abia pe întinderea cîtorva pagini, prin relevarea modului în care psalmii dedicaţi cîntării nefericirii şi căinţei se succed celor în care predomină tonul de mulţumire şi elogiile sau invers. Astfel, „noua specie de sensibilitate lirică, aceea a apăsării şi a nostalgiei sfîşietoare"[3], generată de robia babilonică îşi va afla reflexul artistic în cunoscutul psalm elegiac 136:

…La rîul Babilonului, acolo am şezut şi am plîns,cînd ne-am adus aminte de Sion.

În sălcii, în mijlocul lor, am atîrnat harfele noastre.
Că acolo cei ce ne-au robit pe noi, ne-au cerut nouă cîntare, zicînd:
Cîntaţi-ne nouă din cîntecele Sionului!
Cum să cîntăm cîntarea Domnului în pămînt străin?
De te voi uita, Ierusalime,uitată să fie dreapta mea[4]...

Niciodată pustiul sufletesc al celui asediat pretutindeni de ameninţări necunoscute nu devine atît de vădit şi de nemărginit ca la lumina amintirii pămîntului natal şi a neputinţei de a intona cîntece.

Pe de altă parte, anticipînd atmosfera de mistică adoraţie a inspiratului Cantico *delle creature* al sfîntului Francisc, psalmul 103, se constituie dintr-o

---

[1] Edgar Papu, *Evoluţia şi formele genului liric,* Editura Tineretului, Buc., 1969, p.58.
[2] Idem, p.56
[3] Idem, p.102
[4] *Biblia,* p.631

avalanşă de încîntări în faţa minunilor creaţiei şi de laude ale puterii veşnice a lui Dumnez*eu:*

Binecuvîntează, suflete al meu, pe Domnul. Doamne, Dumnezeul meu,
măritu-te-ai foarte. Întru strălucire şi în mare podoabă
te-ai îmbrăcat,
Cel ce te îmbraci cu lumina ca şi cu o haină.
Cel ce întinzi cerul.ca un cort;Cel ce acoperi cu ape cele mai
de deasupra ale lui;
Cel ce pui norii suirea ta, Cel ce umbli peste aripile vînturilor;
Cel ce faci pe îngerii tăi duhuri şi pe slugile
tale pară de foc.
Cel ce ai întemeiat pămîntul pe întărirea lui
şi nu se va clătina în veacul veacului.
Adîncul ca o haină este îmbrăcămintea lui, peste munţi vor sta ape.
De cercetarea ta vor fugi, de glasul tunetului tău se vor înfricoşa.
Se suie munţi şi se coboară văi, în locul în care le-ai întemeiat pe ele.
Hotar ai pus, pe care nu-l vor trece şi nici nu se vor întoarce
să acopere pămîntul.
.....
Cît s-au mărit lucrurile tale, Doamne, toate cu înţelepciune le-ai făcut!
Umplutu-s-a pămîntul de zidirea ta…[1]

În ciuda unor inerente deosebiri de mentalitate religioasă, structurile imaginarului care au prezidat elaborarea unui atare tip de psalm par să fie similare cu acelea care au dat naştere imnurilor pe care egiptenii le-au consacrat Soarelui, iar indienii, lui Varuna. Aparţinînd mai multor autori, care au trăit în epoci istorice diferite, şi cuprinzînd piese cu conţinut eterogen (imnuri religioase, cîntece de pribegie, de disperare şi speranţă, de răzbunare şi îngăduinţă etc.), psalmii imnici au devenit, graţie spiritului religios care-l animă, un întreg de sine stătător, o carte de rugăciuni prin excelenţă, atît la evrei cît şi la creştini, un model de poezie religioasă.

Cîntarea cîntărilor (Şir haşirim), una din cărţile canonice ale *Vechiului Testament,* a fost menită să devină expresia artistică inconfundabilă a celei mai senzuale şi, în acelaşi timp, mai pure combustii erotice din toate timpurile. Cu toate că tradiţia îi atribuia lui Solomon, fiul lui David (sec. X î.e.n.) meritul de a fi autorul acesteia, totuşi, din cauza transcrierilor şi a prelucrărilor ei ulterioare, contribuţia sa, sau, mai exact spus, forma în care arăta iniţial opera, este departe de a putea fi precizată în prezent. În orice caz, în pofida tuturor disputelor relative la stabilirea paternităţii, originea celebrei lucrări este legată de numele său. Este vorba de pasiunea care a incendiat sufletul regelui-poet cînd, într-una din călătoriile sale spre împăduriţii munţi ai Libanului, a întîlnit-o pe frumoasa păstoriţă Sulamita. Povestea lor de dragoste, încadrată

[1] Idem, p.614

de toată bogăția și strălucirea naturii Orientului, ca și de parfumurile lui, s-a transformat într-una din cele mai captivante pastorale ale literaturii universale. De sub cenușa secolelor, mișcarea vijelioasă a sentimentului și neliniștea inimii bolnave de prea multă iubire zvîcnesc cu toată prospețimea și plenitudinea lor, sfidînd subtilitățile interpretărilor sofisticate.

Din această perspectivă, *Cîntarea cîntărilor* se recomandă ca o poezie erotică profană, asemănătoare grațioaselor cîntece de iubire, pe care le-a cunoscut literatura egipteană. Pledează pentru această înțelegere, forma sa apropiată de ditirambul dionisiac, folosirea apelativelor de *frate* și *soră* în locul noțiunilor de *iubit* și *iubită*, care, împreună cu delicatețea și sinceritatea sentimentelor, amintesc de lirica de dragoste egipteană, ca și cele opt părți ale lucrării ce au fost puse în relație cu cele opt zile de sărbătoare ale nunții evreiești.

Alături de o atare receptare a conținutului operei, caracteristică, probabil, primilor ei ascultători, a apărut și o interpretare alegorică adecvată, cea teologală, care a permis situarea acesteia printre cărțile sfinte: iubirea dintre mire și mireasă era văzută ca o comuniune spirituală între Iehova și poporul său, după cum pentru creștini, aceasta se identifica cu dragostea dintre Hristos și biserică.

Dintre interpretările ulterioare cu posteritate fecundă, care s-au situat pe una din cele două direcții menționate mai sus, amintim pe cea a lui Origene, care „înțelege cartea ca o dramă tainică a iubirii între cuvînt și sufletul omenesc", pe cea a lui Luther,, care „vede în *Cîntarea cîntărilor* un dialog între regele Solomon și statul său",sau pe cea aparținînd lui Herder, potrivit căruia lucrarea este „literatură populară, expresie a candorii și a nevinovăției"[1].

Continuînd demersul în spiritul sugestiilor venite dinspre rezultatul cercetării structurilor mentale de adîncime ale actului creator, Zoe Dumitrescu-Buşulenga observă că universalitatea poemei rezidă în extraordinara capacitate de transcendere a unui fapt de viață concret ,într-o imagine esențială a unui mod de a se manifesta al omenescului:"Ca în marea poezie a lumii, – scrie aceasta – aici nu mai e vorba de simple figuri de retorică, ci de simboluri care relevă adîncimile arhetipale, unice, esențiale ale iubirii. (…) Eroul devine astfel mirele etern, ea este mireasa veşnică, iar întîlnirea lor este nunta, hierogamia, taina supremă a unirii, cu valențe cosmice și adînc psihice, tălmăcită ca atare în filozofii antice. Forța iubirii

[1] Ion Alexandru, *Cuvîntul traducătorului,* care împreună cu *Studiul introductiv,* semnat de Zoe Dumitrescu-Buşulenga, se află în fruntea celei mai inspirate și mai fidele tălmăciri a celebrei opere în limba noastră. Este vorba de volumul *Cîntarea cîntărilor*, apărut la Editura Ştiințifică și Enciclopedică, Buc., 1977.

reuneşte elementele cosmosului, cosmicizează lumea, fuzionează elementele, după cum lipsa iubirii generează durere, haos, sterilitate"[1].

Abia de la acest nivel al exegezei, putem întinde fără dificultate punţi de legătură între dimensiunea sacră şi profană, descoperind adevăratele temeiuri, care justifică integrarea unei opere caracterizată prin trăsături de frenetică senzualitate printre cărţile canonice. Căci deşi nu posedă nici un vers care celebrează divinitatea, *Cîntarea cîntărilor* este străbătută de cea mai înaltă sacralitate. Există, cu alte cuvinte,o formă a sacrului mai arhaică şi mai universală decît cea care intră în vederile teologale. Astfel, năzuinţa de a atinge desăvîrşirea unei stări primordiale, adică pure şi necondiţionate, în care contrariile îşi dau întîlnire şi în care plenitudinea puterilor vitale primare se manifestă plenar, nu este decît o tentativă de instalare în sacru. „Prin mijloace multiple şi plecînd din puncte de vedere diferite, omul religios se străduieşte mereu să se regenereze, să se reînnoiască, reintegrîndu-se periodic *perfecţiei începuturilor,* adică regăsind sursa primară a Vieţii, cînd Viaţa, ca orice Creaţie era încă *sacră* pentru că de-abia ieşise din mîinile Creatorului"[2]. Celebrare a posibilităţilor omului de a transcende în absolut sau în sacralitate prin iubire, *Cîntarea cîntărilor* este, în primul rînd, o glorificare a sacralităţii vieţii, una din cele mai memorabile ilustrări ale dialecticii convertirii profanului în sacru. Presimţirea stării de beatitudine care urmează să se realizeze prin întîlnirea celor doi îndrăgostiţi într-o zonă de sensibilitate şi de cunoaştere sacră (identică aceleia pe care o încearcă profeţii şi cei care practică yoga) conferă fiecărui verset o misterioasă aură de lumină şi sărbătoresc.

Natura însăşi, în aspectele ei care par a sugera cît mai deplin neprihănirea, delicateţea, prospeţimea ,şi graţia (columbe, miei, gazele, capre, rodii, nard, şofran, trestie aromată, mir, aloe, lună, soare etc.) mijloceşte întruparea miresei ideale, după cum prin ceea ce are mai durabil şi mai strălucitor (aur, fildeş, alabastru, cedru etc.) contribuie la constituirea imaginii mirelui desăvîrşit. În acelaşi chip, miresmele care emană de pretutindeni, învăluind totul în parfumul lor tare, sugerează atmosfera de înaltă elevaţie morală a poemei, cunoscut fiind că, în Orient, mirul şi tămîia au reprezentat întotdeauna o hrană prin excelenţă a spiritului. Astfel, graţie prinosului de podoabe cu care regnul vegetal, animal şi mineral participă la definirea perechii frumuseţii sacre, asistăm parcă şi la o nuntă a elementelor, pe de o parte, a elementarului cu spiritualul, pe de altă parte, fapt ce evidenţiază dimensiunea cosmică şi metafizică a operei.

În planul expresivităţii, tensiunea şi aspiraţia spre beatitudine existente în fond, se revelă în coexistenţa sau alternanţa substanţei lirice cu cea dramatică, a cuvîntului cu muzica etc., toate acestea părînd a prefigura

[1] Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Studiu introductiv,* p. 11. Studiul precedă traducerea lui Ion Alexandru, menţionată mai sus.
[2] Mircea Eliade, op.cit., p. 212.

propensiunea existentului către un nou şi definitiv echilibru al său. De altfel, marile virtuţi muzicale ale lucrării contribuie, în mod esenţial, la realizarea unui astfel de zbor. Căci indiferent de ipostaza în care *Cîntarea cîntărilor* se înfăţişa ascultătorilor, prin cîntec sau prin simplă rostire, construcţia sa aminteşte pe cea a unei bucăţi muzicale. În revărsarea gîlgîitoare a sentimentului, născut din contemplarea unor prototipuri eterne, un prim nivel de cantabilitate se realizează prin repetarea unor cuvinte, expresii, comparaţii, metafore sau strofe, celălalt, prin alternarea momentelor de bucurie şi de solemnă admiraţie a mirelui pentru mireasă sau a miresei pentru mire, pînă cînd, în final, apele triumfătoare ale iubirii se strîng într-o singură albie pentru a preamări puterea de nebiruit a iubirii şi totodată a împlinirii sacre în patria spiritului:

… Căci puternică precum moartea este iubirea,
Grea precum imperiul morţii gelozia
Cărbunii ei, cărbuni de foc,
Flacără misterioasă a lui Iahve.
Ape mari
Nu pot stinge iubirea
Şi fluvii nu o pot îneca.
.....
Grăbeşte-te iubitul meu
Şi te aseamănă unei gazele
Sau unui pui de cerb
Pe munţii de balsam…[1]

Dacă, aşa cum s-a afirmat, Biblia a fost inspirată de Dumnezeu, atunci esenţa fiinţei supreme este profund poetică. Punînd accentul pe viaţa interioară, înlăuntrul căreia desfereca rezerve noi şi inepuizabile de sensibilitate, religia ebraică îşi comunica revelaţiile şi învăţămintele prin mijlocirea unei proze organizate de discrete dar persistente ritmuri interioare În cîteva rînduri însă, graţie unei temperaturi afective rar întîlnite şi a unei inspiraţii vii şi spontane, capabilă de a se nutri la fel de firesc din nimicnicia şi din sublimul existenţei, ea a atins culmi de elevată poezie, care au înrîurit nu numai lirica religioasă creştină a tuturor timpurilor, ci, într-o măsură considerabilă, şi pe cea profană.

[1] *Cîntarea cîntărilor*, op.cit., pp. 42-43.

Daniel ONACA

Paul Andersson sau epitaful unei veri pierdute

Născut în 1930, într-o mică aşezare de lângă Stockholm, Paul Andersson şi-a petrecut cea mai mare parte a copilăriei la orfelinat. Violat de băieţii mai mari şi bătut de personal, existenţa sa nu a fost una fericită. În 1953 îi apare prima carte, *Elegie pentru o vară pierdută,* şi, peste noapte, este declarat geniu. Nici un poet al anilor 50, poate cu excepţia lui Lars Forsell (despre am sacris în revista *Poezia*), nu a fost considerat atât de promiţător. Autorul avea doar 23 de ani când şi-a publicat cartea ale cărei versuri erau închegate într-un limbaj precum acesta:

Ty endast för mig är ögonblicket
som vidgats till timme en
livsdel av vågor och blod.
För dig är svanorna del av
ett mörker och jag ett ting
i en kägla av ljus.

Căci doar pentru mine e clipita
care se extinde la oră
parte din viaţa de valuri şi sânge.
Pentru tine lebedele sunt partea
unui întuneric iar eu un lucru
într-un con de lumină.[1]

Patru volume de poezie în decurs trei ani. Paul Andersson a făcut parte din grupul „Metamorfoze", o asociaţie de tineri neo-romantici care, în anii cincizeci, organizau întâlniri de lectură şi înfiinţau edituri. Versurile lor contrastau puternic cu poezia deceniului al patrulea, marcată de anxietate. Elegia lui Andersson este un poem-fluviu întins pe lungimea a peste 450 de versuri. Nu este vorba, în el, despre vreo nostalgie ori regret după o vară anume, ci despre incertitudinea legată de viitorul care succede perioadei de înflorire. Opoziţia vară-iarnă traduce, mai degrabă, contrastul dintre două stări de spirit. Versurile se remarcă prin vizionarismul specific modernismului timpuriu. Într-o strofă precum cea de mai jos, se poate uşor detecta o viziune apropiată de cea a lui Rilke, de exemplu:

Jag bär min flykt som ett hjälplöst
dibarn och ser i den mig själv
förhärligad och renad, som vore
flyktens ätteled det mål som jorden
tagit som skäl att föda oss och drept

Îmi port evadarea ca un sugar
neajutorat şi văd în ea sinele meu
glorios şi purificat, ca şi cum el ar fi
ţinta pe care pământul a luat-o
motiv pentru a ne naşte şi

[1] Traducerea în româneşte a tuturor versurilor îmi aparţine (D.O.)

nära våra sinnen med förnimmelser
som mot sin övre gräns dör bort för
våra ögon och tvingar oss ständigt
söka nya krafter att fånga känslans
hela rymd.

a ne hrăni simțurile cu senzații
care la limita superioară dispar din
ochii noștri obligându-ne mereu
a căuta noi puteri să cuprindem tot
spațiul trăirii.

La mijlocul anilor ’50, Paul Anderson a fost căsătorit, pentru scurtă vreme, cu o pictoriță evreică, de origine estoniană, și cocheta cu ideea de a se converti la iudaism. În 1956, însă, soția și-a găsit sfârșitul într-un accident rutier în Italia. În anul următor Andersson s-a recăsătorit, dar nici noua căsnicie nu a durat mai mult de doi ani. Hotărât lucru, viața de familie nu era pentru el. Pentru a continua existența poetului de geniu Andersson avea nevoie de mijloace. Unul dintre ele au fost, din nefericire, drogurile.

În privința artei sale poetice, aș avansa ideea că versurile capodoperei sale din tinerețe exprimă nu doar trăirile sale din trecut ori pe cele prezente, ci și experiențele sale existențiale din viitorul care îi stătea în față. Starea sa maniaco-depresivă, de exemplu, pendularea între apatie și exuberanță, poate fi decelată, ici și colo, în astfel de versuri:

De lätta stänk av nyss
förbrukad tid som droppar ner för
solrosståndets själkar tvingar
marken att brista och i sig själv bevis
att allt mitt irrande är meningslöst,
ty Noas skyar hota även mig (…)

Ușoara atingere a timpului
scurs chiar acum ce picură din
tulpini de floarea-soarelui silește
solul să plesnească și în sine să probeze
că toată rătăcirea mea e fără sens, căci
norii lui Noe mă caută chiar și pe mine [...]

Versurile lui Paul Andersson pot părea unora mult prea căutate, prea elaborate. Prețiozitatea lor a fost suspectată ca fiind rezultatul unei deliberate vânători a frumuseții de dragul frumosului. Nu puțini din criticii literari ai epocii – este vorba de așa zisa „critică angajată” – i-au reproșat autorului maniera pronunțat estetizantă. Nici ea nici vitalismul ce răzbate din versurile Elegiei nu erau în concordanță cu spiritul timpului și nu știu de ce (sau poate știu, dar mă abțin să spun), una din strofele sale, de pildă, mi se pare că se îngemănează cu bine-cunoscutul vers blagian, „Dați-mi un trup, voi munților”:

Regnbågen brinner
med nya färger som plötsligt steg upp
och förtärde de gamla. Himlen är
rusig av flammor och vindar som
natten fört samman från blodrikets
bortersta gränser. Detta land är hetta
och bränder, marken under min fot
skälver som ung hud. Skrevornas
tibast bränner bort min pupill

Curcubeul arde
cu noi culori ce dintr-o dată se înalță
și le înghite pe cele vechi. Cerul e
beat de flăcări și de iureșuri de vânt
strânse de noapte din cele mai depărtate
margini ale țării sângelui. Acest ținut e foc
și pară, pământul tremură sub picior
ca pielea tânără. Otrava buruienilor
din crăpătura stâncii îmi arde pupila

och ger vilda källor dess plats.

lăsând loc izvoarelor sălbatice.

Paul Andersson voia să fie liber. El a trăit în permanentă opoziție cu normele societății, cu legile ei. Asocial, bisexual, narcoman. Prețul pe care a trebuit să-l plătească a fost singurătatea chinuitoare, repetate încercări de sinucidere, mizerie, boală. Câteva versuri din faimoasa lui Elegie par a surprinde astfel noua starea sa sufletească:

Förvirra min blick
med droger och färger från eldbergets
innersta gruva, min blick som stelnat
till del av kristallen. Lös min kropp
till knippen av brinnande muskler
med lysande oljor från sjungande
sällsamma öar, min kropp som
förfrusit till sanning.

Tulbură-mi privirea
cu droguri și culori din adâncul muntelui
de foc, privirea mea solidificată
în mărunte cristale. Deșiră-mi trupul
în mănunchiuri de mușchi arzând
în uleiurile lucitoare ale unor ciudate
insule cântând, corpul meu
înghețat în adevăr.

În cea de-a patra colecție de poezii, *Motive evreiești* (1956), Paul Andersson recurge la teme veterotestamentare. Textele biblice îi ofereau poetului bogate motive de inspirație. Propria sa frumusețe fizică, pe de o parte, și, pe de alta, viața de mizerie îndurată, constituiau doar două din motivele identificării sale cu destinul poporului evreu.

O parte a criticii a desființat însă, direct, noua apariție editorială. Unora dintre criticii timpului le-a displăcut faptul că, printre altele, a fost folosit Holocaustul ca motiv de inspirație. I s-a mai reproșat, pe nedrept, și necunoașterea istoriei evreilor. (Argument desființat ulterior chiar într-o revistă de specialitate, „Cronica Iudaică", de cronicarul care susținea că, dimpotrivă, acesta „vorbește ca și cum ar aparține iudaismului.").

Cronicile negative – mai cu seamă cele apărute în publicația sindicalistă „Arbetaren" (Muncitorul) – au avut asupra lui Paul Andersson un efect devastator. Ar fi exagerat să se spună că datorită lor s-a accentuat dependența sa de droguri, însă faptul incontestabil este acela că a încetat să mai publice. Devine un delincvent, este luat în vizor de poliție, anchetat... în cele din urmă părăsește Suedia. Ca un fel de premoniție la noul șir de experiențe, versurile din Elgie se înșiră astfel:

Nytt blod erövrar mig i kaskader
av flytande metall. Jag brinner
och lever i elden med salamanderhud
och sinnen av sjudande magma.
Verkligheten förkolnar under mina
kyssar, nya städer av eld bryter fram
ur allt jag snuddar vid.

Sânge nou mă copleșește în torente
de metal lichid. Ard și viețuiesc
în foc cu piele de salamandră
și simțuri de magmă clocotitoare.
Realitatea se carbonizează sub
săruturile mele, orașe noi de foc
țâșnesc din tot ce ating.

Viaţa de mizerie şi fără perspective l-a condus pe Andersson spre limita nebuniei. După ce a părăsit ţara, a trăit din expediente câţiva ani la Paris şi Roma. Epuizat fizic şi mental, revine, în 1967, la Stockholm, pentru a locui în apartamentul moştenit de la mama sa. Moare de cancer, în august 1976, la vârsta de numai 46 de ani. Strofa de mai jos, extrasă din aceeaşi *Elegie pentru o vară pierdută*, poate fi considerată un bilanţ, o concluzie-sinteză a întregii sale vieţi:

En skärva blek safir
är människan i landskap av svartnade
betong. Beständigt skall hon speglaînnegrit.
ljuset och svara med flöjtens röstşi
de förlorade skogarnas rop. För hennela
har sekler förgäves bunditssecole
till bojor, människan som skimrar av
minnen som kölden aldrig
kan härja och solen aldrig
förbrände. Ur hennes varelsesenu
hemliga rumm stiger dofter
som bryter molnens fantomer
och smyckar rymden med gnistrande
fåglar och skärvor av löv.

Un palid ciob de safir
omul în peisaj de beton
Mereu va oglindi lumina
va răspunde cu sunet de flaut
strigătul pădurilor pierite. În zadar
au fost puse în cătuşe
pentru el, omul ce licăreşte de
amintiri pe care nici îngheţul
nu le poate distruge, nici soarele
le mistuie. Din cămara
secretă a fiinţei cresc mirosuri
ce străpung fantomele norilor
şi împodobesc spaţiul cu scânteietoare
păsări şi cioburi de frunze.

La un deceniu după moartea Paul Anderssons a fost publicată o culegere de poezii ale sale apărute prin diverse ziare şi reviste. Volumul poartă titlul *Pe sub copaci şi alte poeme* (1986). În ciuda acelei ediţii, autorul a continuat să fi considerat doar o figură bizară, o notă de subsol în istoria literaturii suedeze. Prin exilul său şi tăcerea bruscă, prin existenţa auto-distrugătoare, prin stilul său de viaţă boemă de la Paris şi Roma, poetul apare ca echivalentul suedez al lui Arthur Rimbaud. (Nu sunt primul care face o asemenea apropiere.) Ambii poeţi s-au impus „dintr-o lovitură", au fost declaraţi de critică genii precoce, au dus o existenţă marcată de excese, după care au amuţit la fel de brusc şi au murit înainte de vreme.

În 1991, la 15 ani după moartea sa, a fost publicat un alt volum, cuprinzând operele complete ale lui Paul Anderson, iar aprecierile laudative la adresa creaţiei sale au fost reluate. În ultimii ani numele lui a început să fie iarăşi în vogă. Poate că unii din iubitorii de poezie din România se vor lăsa şi ei seduşi... nu de stilul de viaţă, ci de inconfundabilele fulguraţii lirice ce răzbat din versurile poetului suedez.

CRONICI ŞI RECENZII

Ioan HOLBAN

Poeme pentru exorcizarea fricii

Un debut remarcabil în poezia noastră de azi este **Rafee** (2014) al suceveanului Doru Mihai Mateiciuc. Alcătuit din două părţi care îşi datează poemele – **călătorii în miezul neîntrerupt** (1978-1988) şi **peştele austral** (1988-2008) –, volumul conţine, în fapt, două cărţi, una a anilor '80, cealaltă, dinspre anul 2000. **Rafee**, reunind debutul şi continuarea acestuia, recuperează un poet al generaţiei '80, de care îl apropie atît structura temelor, cît şi modalitatea expresiei lirice. Mai întîi e legătura între cosmic şi teluric; dominante sînt simbolurile ascensionale asociate mereu cu Bucovina, un spaţiu geografic filtrat prin conştiinţa artistică, identificând fiinţa interioară a poetului; „devin drum/ deasupra paşilor mei.../ şi-n faţă se deschide/ o poiană de cer înflorit" (**vis**); „în zbor de ciute şi cerbi mă-nvăluia Bucovina/ sub paşii mei cineva dilata ţărîna/ dar ea era cît era şi tăcea şi tăcea" (**dorindu-mă pădure**); „vezi: aripi se ridică din ţărînă/ rădăcinile copacilor – din cîrtiţe/ haturi se schimbă asemeni zilelor. vezi/ mugurii mănîncă tăciuni aprinşi/ cenuşa nechează/ se preschimbă în frunze/ uraa! uraa! seară de seară/ o poiană de cer înflorit, o pasăre phoenix/ să fie doar nostalgia nisipului/ diguri ajung pînă aici. în conurile brazilor/ se închid valuri corăbii uşoare oseminte/ sub blana strălucitoare a refluxului/ uraa! uraa! seară de seară de seară/ umbre calcă păşunile noastre/ umbre se întind ca o molimă, să fie doar/ nostalgia nisipului/ a ieşirii la mare/ femeia respiră (în culoarea păstrăvilor)/ zvîcnetul ierbii spre aer/ ca o flacără/ femeia sudează/ arterele sfîşiate ale bărbatului/ ridurile (şi nu seceta) ratatinează acest pămînt" (**despre Bucovina**).

Mulţimea acestor simboluri ascensionale – poiana de cer înflorit de deasupra, zborul de ciute şi cerbi, zvîcnetul ierbii spre aer, o pasăre phoenix, zborul unui stol de păsări „cules cu securea lunii", glasul ciocîrliei care „sprijină soarele ud", erosul care se consumă „sub o pleoapă de stea", privighetoarea care „schimbă zborul pe cîntec" – conturează un complex simbolic ascensional care nu trimite la ceea ce G. Bachelard numea „contemplare monarhică", ci structurează această legătură a cosmicului cu telluricul, uniţi, prin spaţiul de identificare, un alt axis mundi; poetul însuşi stă închis în văzduh; „monezile din scorburi/ pornesc refluxul nervurilor/ ziduri sub pleoape, trupul ferecat/ o umbră gesticulează înserarea/ din coaja lacrimilor, păstrăvii/ împing torente spre nord/ stau închis asemeni zborului în ciocîrlie/ stau închis într-un văzduh ca o maree/ şi aştept ploaia – să mă deschidă" (**năvodul eliberator**). Lîngă aceste imagini care se circumscriu sferei semantice a zborului, poetul aşază alte cîteva simboluri cu o mare forţă de sugestie, oferind relief şi diversitate tărîmului mirific al Bucovinei; mai întîi, cerbul cu pădurea în coarne, cerbul stelar, cu stelele de sus în coarne, unul

dintre cele mai puternice simboluri ale orizontului mito-poetic românesc, semnificînd totemul însuşi, forţa virilă, animalul întemeietor, fecunditatea, dar şi însingurarea, sfiala. Sînt, apoi, brazii, pădurea, fîntîna şi, între flori, brîndușa, floarea vieţii şi a morţii, înflorind primăvara foarte devreme şi toamna, foarte tîrziu: „în genunchii minusculi ai brîndușei/ lumina oftează abia auzit/ cu o mişcare infernală/ umbra se învîrte în mijlocul sternului/ şi plouă şi rîde şi fulgeră" (**pastel cinetic**). În sfîrşit, cocorul, pasărea speranței, dar şi a surpării, a (pe)trecerii vieţii în nefiinţă: „lîngă zidul trestiilor/ luna oglindește/ cadranul inoxidabil al lacului/ (dansul pe cuiburi părăsite abia a început)/ în cocoşul de fier de pe acoperiş/ se înmulțesc larvele cocorilor/ (o pasăre moare ducînd aripa la piept/ moare cu secera înfiptă prin aripă)/ în cenuşiul lor incendiu, cocorii/ se reped să ne înfrunte" (**zorii**).

Lirica lui Doru Mihai Mateiciuc este una a departelui care, în prima „carte" a volumului, se identifică în poiana de cer înflorit a Bucovinei, iar, în **peştele austral**, se regăseşte în simbolistica mării, cu nostalgia nisipului şi „blana strălucitoare a refluxului". Dar marea pe care plutesc lebedele negre se asociază, în egală măsură, morţii, erosului care, iată, anunţă apropierea sfîrşitului: „în podul palmei se deschide scoica./ delfinul iese din valuri/ străbate norii/ eşuează pe ţărm/ ce iubesc în tine e apropierea sfârşitului/ alerg prin ploaia de monezi false/ în tufişurile stufoase ale sîngelui/ zgomotul primordial stă ascuns/ pe nisipul roşu cu fruntea albă/ somezi fiecare val/ gloanțe de nisip atrag algele, astfel se împletește/ armura delfinului/ În pîlnia gramofonului nu mai încap digurile/ discul aurit se învîrte sub falanga ta/ discul aurit se învîrte în dreptul gîtului/ exilat în acest început/ iubesc în tine apropierea sfârşitului/ cînd bat clopotele sub limba rigidă/ delfinul strivește/ dinţii mirositori ai întunericului/ se înalță pescărușii pînă sub frunte/ se izbesc îngroziți/ fanfara începe astfel/ (moartea rememorează înserarea)" (**peisaj marin**). Departe, în „încăperea virtuală" a Bucovinei sau pe ţărmul cu nisip roşu, se înmulțesc semnele ruinei: delfinul – un alt albatros din poezia simbolistă – eşuează pe ţărm, printre scoici goale, alge putrede, schelete ale unor vieţuitoare mici, pescăruşi „îngroziți", solzii reci ai răsăritului de soare, meduze, iar iubita se îmbracă în verde pentru a se pierde între apele fierbinți care „se grăbesc s-o ascundă": iubita lui Doru Mihai Mateiciuc este poezia însăşi, „asemenea unei scene bizantine de la Voroneț pictată minimalist cu o pensulă orientală", cum scrie Florin Cântec într-o caldă şi pertinentă prezentare de pe coperta a patra a **Rafee**-lor: „continuai să mergi cu o umbră la braț.../ îmi plăcea noul tău trup/ metamorfoză cu funde impare.../ niciodată nu te privisem aşa/ fără gesturi fără atingeri/ doar gustam din liniştea nopţii/ cu paie lungi de cuvinte/ doar zîmbeam doar alergam/ pe urmele paşilor tăi/ şi-i striveam! şi-i ardeam!/ iartă-mă că o spun/ (din oglinda în care stau închis)/ trupul tău mă înspăimântă/ eşti începutul absenței" (**poesia – II**).

Cartea de debut a lui Doru Mihai Mateiciuc, **Rafee,** a (re)lansat un optzecist întîrziat, un poet cu totul remarcabil al cărui „debut editorial" se va fi

întâmplat, iată, într-un volum colectiv, **Prier**, apărut la Editura Cartea Românească, în 1988. După mai bine de douăzeci şi cinci de ani, Doru Mihai Mateiciuc revine în forţă la pasiunea de tinereţe, recuperîndu-şi „harul", limbajul şi imaginarul poetic, iar cele mai recente cărţi ale sale, **Iluizia** (2015) şi **Antierotica** (2017), confirmă buna primire pe care i-a făcut-o critica de întîmpinare, ca şi Premiul pentru Debut, acordat de Filiala din Iaşi a Uniunii Scriitorilor. Locuitor în Bucovina, în ţara mestecenilor şi a neguroaselor păduri de brad, cum spune Vasile Tărîţeanu, poetul din **Iluizia** e un om al apelor şi nu un „pădurean" din Hiperboreea: fluviul din „spatele răsăritului", cascada care „cădea seara pe-o poartă", ploaia care „ţîrîie înainte de a muri", lacul liniştit unde „se oglindeşte luna", iazul îngheţat unde se petrece întîlnirea erotică printre melci calcifiaţi, dar, mai ales, dominatoare, marea reprezintă universul acvatic al liricii lui Doru Mihai Mateiciuc .

Asociate adesea în atîtea paradigme poetice vieţii, pîntecului matern, marea şi mareea oceanului constituie, în **Iluizia**, un spaţiu al surpării fiinţei, al morţii şi retragerii în mineral, imaginarul poetului fiind guvernat de ape şi de elementele lor, agenţi ai disoluţiei fiinţei; meduzele sînt „convulsive" (**La o înmormîntare**), scoicile sînt martore prăbuşirii unei stele „în pieptu-mi pînă-n prăsele" (**Singure, scoicile**), mareea e de cenuşă şi catargul prăbuşit „în respiraţia mea" (**În spirit de haikai**), crabul vesteşte „vremea lui Iuda", a celui care (ne) vinde la cină (**Questiones**), balenele, chefalii şi rechinii sînt (re)modelaţi în mîlul năvoadelor (**Sisif pescar**), algele şi caii de mare sînt striviţi, alături de scoici şi meduze, de tăcuta „armată de cavaleri teutoni ai oceanelor" (**Cavaleri teutoni ruginind**), şarpele de mare e al furtunii dintr-un ţinut pustiu (**Anti-Carmén**): universul acvatic e un spaţiu al (pe)trecerii fiinţei care respiră valuri şi al poetului care rătăceşte, asemeni valului, pe o mare pustie. În sfîrşit, mareea se asociază iluiziei, femeii, în poeme precum **Iarba fiarelor** sau **Şi-Şi**, unei luize: „pe peretele de un verde turcoaz/ trei peşti din bucăţi de icoană/ înoată încet abia respirînd/ se opresc cînd pendulul începe mareea/ mareea ori dansul/ dansul unor şopîrle străvezii/ subţiri ca fumul de ţigară/ şi totuşi vii şi totuşi aproape ucigaşe/ poate fi doar părerea de rău/ a unei păduri părăsite în grabă/ cu ferestre de metal forjat/ prin care brazii nu vor ieşi afară/ poate fi zăpada din părul meu ori sarea/ din bucatele pe care nu le mîncăm/ mîncăm cîteva mojito şi dormim o zi/ cu aroma de mentă între coapse/ coapsele unor cai ce-au nechezat/ înainte de a cădea în maree/ acea maree care înghite toate femeile/ şi le adună în sărutul tău, luiza" (**Iluizia**): acolo, în mareea iluziei se pierd brazii din pădurile Nordului, se stinge nostalgia Sudului, într-o sugestie spaniolă, printre mauri şi se năruie erosul în „graba larvară" a „două sfere de carne cu muguri".

Dar Iluizia e poezia însăşi, iubită sălbatic în ape de păcură, printre valuri răsturnate şi scoici strivite: „pentru tine iubito/ toate cuvintele sunt scrise înclinate/ într-o reverenţă cu murirea/ se aud ţînţarii. papagalii au muţit/ aştept miezul nopţii/ cînd va începe/ scamatoria/ îndrăcito/ se face

seară în tine/ ape de păcură te cuprind/ părul (ca un năvod) explodează/ deasupra pumnilor mei strînşi/ îndrăcito/ nici nu încerc să cînt internaţionala/ nici nu respir, doar aştept/ tu fugi pe mese încinse rîzînd/ ca o mireasă de cărbune pe nisipul alb/ răstorni valurile. striveşti scoicile/ cu planta uşoară pe nisipul ud/ îmi desenezi punctele cardinale/ şi tot ce nu voi putea avea/ atunci cînd te voi avea poesie" (**Certare**): în mareea pierderii, erosului şi poesiei, Doru Mihai Mateiciuc adînceşte adîncul şi desface vidul ca pentru o nouă geneză, cum scrie în **Într-o singură săgeată**. Nici cocorii din **Sosirea primăverii**, invocaţi ca pe speranţa opririi din moarte, nici albul mestecenilor din **Efigie (I)** şi nici explozia fauve a unui soare mov din **Eu sunt soarele mov** nu pot întoarce fiinţa din vremea şi spaţiul năruirii sale: cocorii care „veneau spre noi înmugurind" nu pot opri instalarea amurgului şi trecerea fiinţei „sub mantia umbrei", mestecenii, chiar dacă „vor şopti-ntr-un glas/ «viaţa-i rostogolire a fructelor în flori»", cad în genunchi „şi va fi toamnă", iar soarele mov nu sparge carapacea tăcerii şi închiderii „sub nisipuri în pendulare". Pe acest traiect al căderii, poetul explorează mereu extremele pentru a trasa linia care le uneşte/desparte: dragostea şi ura, frig şi cald, vremea înmuguririi şi aceea a amurgului, vînarea şi ratarea victimei, plus şi minus infinit, iubirea şi moartea: „să te vînez sau să te ratez/ să mă îneci sau să mă iubeşti/ fii salvamarul fii crocodilul/ ascuns în scrumul trabucului/ stau tine lîngă romul cafea/ paznicul unei coaste sub soarele dur/ din care ai putea să apari/ transpir scarabei. respir valuri/ şi mă bucur şi dansez şi rîd în hohote/ eşti atît de aproape eşti atît de aproape/ pielea se miră cum stai tăcută sub ea/ timbru pe scrisoare. mojito în plete cîntă o coastă sub soarele dur/ din care ai putea să apari/ şi verde şi verde/ e umbra ta ascunsă-n umbra mea" (**Lacubalibre**). În acelaşi orizont al surpării se constituie figurile în jurul cărora pivotează poezia lui Doru Mihai Mateiciuc: poezia, iluzia, femeia ("trupul tău/ o fîntînă cu apă puţină/ în căuşul palmelor/ pruncul nostru. gîngureşte încă" – **Despre poesie**) şi poesia, femeia, singurătatea ("şi totuşi, sărutul tău/ SINGURĂTATE/ sărutul tău există/ preţ de o clipă. preţ de o zi" – **Preţ de o viaţă**).

Două proze în felul oniricilor din partea a doua a cărţii, **Cocoşul albastru Gherman** – **Ariciul** şi **Veni vidi vici**, în care e vorba tot despre o poveste a amurgului – şi şase parodii în cea de-a treia, **Trei poeţi cucuieţi**, unde „cucuieţii" sînt Emil Brumaru, Cezar Ivănescu şi Marin Sorescu, întregesc sumarul cărţii unui poet care se revendică, pe bună dreptate, de 1a generaţia '80, „ultima generaţie fără medi(t)atori", avînd, iată, în istoria şi prezentul liricii noastre, urne particulare: „ultima generaţie fără medi(t)atori/ calculează cu maximă exactitate/ capacitatea urnelor particulare" (**Despre generaţia '80 – „Hic sunt leones..."**).

Poeme pentru exorcizarea fricilor unei fiinţe care „se tîrăşte sub sîrma ghimpată" scrie Doru Mihai Mateiciuc în **Antierotica**. Sînt numeroase modurile în care poeţii îşi caută (auto)portretul, totdeauna în oglindă, fie aceea

a lui Narcis din clipocitul apei izvorului, fie în oglinda lăuntrului, a cuvîntului, poeziei, a Celuilalt, prietenul/ duşmanul, a realului ori simbolului: Doru Mihai Mateiciuc îşi plasează poezia şi propria fiinţă în focarul oglinzilor paralele unde îşi regăseşte, mai întîi, religiozitatea, în orizonturi succesive, din trecut înspre prezent, apoi, trăirea erotică, într-o permanentă căutare, aşteptare, pîndă şi, deopotrivă, într-un refuz al acesteia, în antierotică, într-un „autoerosperdant", cum spune într-un poem, unind, într-o sintagmă aproape bizară, sugestiile dragostei lui Narcis pentru propriul chip ("autoeros") şi ale pierderii în fricile dominante. Primul chip prins în acest focar este cel din lumina credinţei ce ne ocroteşte şi sîngelui „vorbitor pe cruce", într-o religiozitate care se caută în manuscrisele esenienilor, în psalmi, în sfîrşit, în cuvintele evangheliilor: „În umbra Fecioarei Maria/ mă tîrăsc sub sîrma ghimpată/ a fricilor mele/ şi tot ce-mi doresc/ cînd mă chinuie/ esenienii psalmii evangheliile/ vreau să adun noaptea din ziuă/ s-o strîng într-o sferă/ nu într-o cruce/ şi în acea secundă/ cînd sîngele LUI/ nu mai curge-n lumină/ sfera sufletului meu/ EL să fie" (**autoportret – II**). Figura tutelară care ţine această oglindă este Arhanghelul Mihail, îngerul poetului, cel care îi dă numele şi îi poartă mesajele spre sfera comuniunii în gînd cu El; chemat, adesea, somat să-i însoţească şi să-i definească stările, în poeme precum **dă-mi voie mihail**, **crezul ascuns în tavan**, **tanka (IV), să rîdem de un balaur, albă ca zăpada tu eşti, o tigvă la iesle, nemişcare**, Arhanghelul al cărui nume în ebraică înseamnă „cine este ca Dumnezeu" este invocat pentru a veghea „starea de neputinţă" a fiinţei şi somnia acesteia sau pentru a închipui „o aripă umilă pe mochetă", implorat să nu ne ardă cu „ploaia acidă", ci să ne crească „în brînduşe. în narcise. în zambile".

Cealaltă oglindă pentru celălalt chip pare a fi a erosului; în fapt, ea restituie pre-simţirea morţii „călcînd pe o coasă", e a fricii şi frigului „ce foşneşte prin oase", e a fiinţei care „pluteşte pe lama unui cuţit", într-o eră a fugii, cum îi spune în poemul **ahi-ahi**; în şi prin această oglindă, realul şi/sau imaginarul se prăbuşesc asemeni unei avalanşe, pericol de moarte sau, poate, al unei avalanşe care îngroapă fiinţa pentru a o proteja: aici sînt, îngemănate, starea de neputinţă şi aceea a unei permanente urgenţe, a fugii şi fricii: „mîncam coji de cartofi/ răsucite aiuritor prăjite/ după ce-am terminat/ miezul esenţa centrul/ mîncam cu grijă, le înghiţeam/ într-o aspirare lentă ca amorul/ ce crocante erau. se topeau. îmi ştampilau/ cerul gurii şi nu se opreau/ înaintau una după alta înaintau/ se opreau în laringe. se lipeau/ înghite dacă poţi. înghite!/ nu pot! însă dă-mi voie mihail/ eu iubesc această neputinţă. acest balans/ şi aştept avalanşa sau ploaia/ să-mi arate altă ţară. în acest oraş" (**dă-mi voie mihail**). Starea de urgenţă, din frică şi frig e admirabil sugerată de Doru Mihai Mateiciuc în sintaxa sincopată a versului întrerupt mereu de puncte, în comunicări scurte, ca nişte semnale ale pericolului iminent, extrem: „copiii au un fel ciudat de a creşte/ azi îi legănai patru ore/ acum. deodată. brusc/ sunt cît tine de înalţi cît tine/ mult mai frumoşi în gingăşia lor/ iubirea lor curge spumos către tine/ ei te privesc. ei nu-

ți vorbesc/ o fi mirare. o fi un soi de altceva/ nu tata. nu vrgau bani/ vreau să mă strîngi în brațe/ vreau să rămîi. așa. în contopire/ fără cuvinte. minute. ore. zile/ și ai grijă de tine tata te rog/ ai grijă. eu fac proiecte. învăț/ eu sunt. eu sunt fata ta. eu sunt tu/ învăț. fac proiecte. te iubesc/ nu mai visa prostii nu mai visa/ că mi- -am rupt carnetul de note/ și am devenit/ rebela. adolescentă. femeie/ eu sunt cuminte. învăț. fac proiecte/ tu atît. ai grijă de tine. te iubesc" (**scrisoare de la emilia – fiica mea**) Păstrînd cîteva figuri și simboluri lirice din precedentele două volume ("cocoșul albastru gherman", fagul, icoanele din ace de brad, poienile, codrii și cocorii Bucovinei), **Antierotica** e cartea deplinei maturități a unui poet care își dă întîlnire cu sine însuși, cum scrie, în ceața dintre două lumi, a religiozității și a fricii, într-o poezie ce crește din subtile și profunde nuclee tonale: „ca o floare carnivoră-n amurg/ îmbrățișați ne pierdem în noapte/ cu fața cufundată în ploaie/ noi ne petrecem în sărut sîngerînd/ noi suntem ceața dintre cele două lumi/ sîngele înmugurește un soi de echilibru/ tu mă răsfiri sperînd să mă aduni/ sub gheare înghețate se zvîrcolește lumina/ înaintez prin setea nisipului tău mișcător/ doar țipătul de stea căzătoare/ explozie în ochii tăi de sticlă/ prin zîmbetul de miere înaintez cu frică/ mă cobori. mă ridici. să rîd-să plîng/ o cumpănă de iarbă ne măsoară încet/ comete suntem înfruntîndu-se-n secret/ în cîntul unui fulger solitar ajungem/ cu tine în tine mă îngrop în tunet/ cu tine în tine mă îngrop în tunet" (**antierotica-V**).

Aluatul evanghelic din poezia lui Marcel Miron

Scrisă în nostalgia Edenului, pe drumurile unui pelerin în inima căruia e însăși lucrarea lui Dumnezeu, visînd, din chilia monahului de pe Muntele Athos, la ţărmul cel nou al timpului, în colţul de rai, sub poala Lui înstelată, poezia lui Marcel Miron din **Caiere de lumină**, **Versuri albastre şi aurii**, **De la Kogaion la Athos** şi, acum în urmă, **Spre orizonturi albastre** (Editura Timpul, 2017) este ceea ce s-a numit o rugăciune profană, iar rostul ei este unul civilizator: civilizarea fiinţei, îmblînzirea sufletului, a demonilor dinlăuntru, împărtăşind soarta lui Iov pe care Dumnezeu „l-a aşteptat aproape un mileniu să crească în credinţă", să stea alături de El pe *prispa cerului.* Poezia lui Marcel Miron este, în chip esenţial, una religioasă, reîncărcînd cuvîntul cu sacralitatea bobului de muştar al credinţei, într-un pelerinaj pe cărarea anevoioasă înspre sinele mai profund, căutat, în toate cărţile, în „cuibul de vulturi" de pe Muntele Athos, cu Mănăstirea Simonos Petra, peştera Sfîntului Athanasie şi biserica Vatopedului: „După o mie de ani/ de păşit peste/ marmura albă/ s-a vălurit/ ca apele zbuciumate ale Mării Vieţii/ împietrite/ cărare vie/ în ape mişcătoare/ pentru noul Israel./ Pragul ros neuniform/ păstrează în el/ miile de urme/ ale paşilor desculţi/ picioarelor învelite în papuci de pîslă/ sandale/ ori bocanci cu ţinte./ Pragul bisericii Vatopedului/ ca o fiinţă vie/ păstrează amprentele/ tuturor paşilor/ trecuţi prin cărarea

dintre/ apele înţepenite/ la porunca creatorului./ Crîmpeiul de marmură de Pentelic/ pragul/ aşezat aici de împăraţii Bizanţului/ renaşte în inima mea/ zbuciumul trecătorilor înspăimîntaţi/ de pe fundul tainic/ al Mării Roşii" (**Pragul**).

Pelerinul pe calea albastră scrie, în **Spre orizonturi albastre**, despre drumul care pleacă din locul unde *se trăieşte murind* spre acela unde *se moare trăind*, căutînd izbăvirea în orizontul vieţii de după moarte, deschis – cu moartea pe moarte călcînd – de Iisus, la Jertfa şi Învierea Sa; iată: „Prăfuit/ cu sufletul veşted/ pe lîngă prispele moarte/ trec/ în căutarea Ta!/ Fără elan/ am plecat de acasă/ unde trăiam murind./ Acum/ pe cărări străine/ Te caut/ să mor trăind" (**Pelerin**). În acest pelerinaj, Athos nu e o ţintă, locul ultimului popas, ci doar etapa, pragul de unde fiinţei, ca unui alt Moise, i se arată Tărîmul Făgăduinţei, iar călătoria spre muntele sfînt e asemeni drumului în pustie spre „noul Israel", către „lumina conturului etern", ieşind din „întunericul golului din noi", identificîndu-se în ceea ce aş numi portretul-robot al monahului athonit: „Tezaure agăţate la cingători/ metanii sunătoare/ aspide care muşcă buricele degetelor/ la fiecare respiraţie./ Resuscitare a clipelor fără viaţă/ cu respiraţia/ gură la gură/ inspiră timpul pierdut/ expiră semnele nemuririi./ Cuvintele palide/ prezente în dicţionare/ prind viaţă./ Ca nişte copii şturlubatici/ urcă pe boabele uscate/ ale rozariului/ baia sufletului/ în simfonia cîntată/ de monahii/ Muntelui Athos./ Cu voci blînde/ legănate de spaime/ în genunchi/ în picioare/ întinşi pe laviţe de piatră/ prin tufe/ peşteri umede/ răstigniţi pe cruci/ agăţaţi de pereţi/ ca liliecii de plafoanele întunecoase/ scuturînd metaniile uscate/ cozi ale şerpilor cu clopoţei/ la unison/ cîntă tragica simfonie/ Kirie eleison!" (**Simfonie athonită**); aici, în „tragica simfonie" cîntată de monahii athoniţi, pelerinul spre orizonturi albastre descoperă cărarea care e, iată, în inima sa şi în rugăciunea care se împlineşte spre lăuntrul fiinţei sale: „mă rog pe dinafară/ spre înlăuntrul meu", scrie poetul în **Respiraţie prin creier**.

Călătorul spre Emaus, într-o falangă a pelerinilor mergînd „spre o nouă putere", încearcă, mai întîi, să desluşească rosturile pelerinajului său în „arhaismele (care) ne oxigenează/ cu tainele cele mai tăinuite/ sub caldarîmul cotidian", în învăţăturile *celor vechi*, adică, în investirea cu har a lui Eleazar de către tatăl său, Aaron, la rugul din Sinai, cu focul care nu mistuie, cum se va fi arătat El lui Moise, căpătînd cîteva grăunţe de mană, „hrana anticilor evrei/ din pustiul Arabiei"; luînd din cuvîntul şi pildele celor din vechime, pelerinul se desăvîrşeşte în învăţătura Noului Testament, căzînd în sine înspre sinele mai profund, către o „cataractă a luminii", în biserica din suflet şi din aceea zidită pentru mîntuirea lui: „Poemul duminicii este Biserica/ ea are mii de braţe/ mii de picioare/ mii de capete/ mii de ochi/ mii de urechi/ mii de inimi/ mii de guri/ dar numai un suflet./ Aici/ apa moartă/ învie/ pîinea sîngerîndă/ vindecă rănile noastre deschise/ iar morţii zîmbesc./ Toţi oamenii morţi/ aduşi aici/ trăiesc etern/ iar noi cei vii/ omorîm morţile noastre./ Cu

moartea Lui/ peste toată moartea noastră/ păşim renăscuţi/ spre cuiburile/ de sub streaşina Tabernacolului" (**Poem etern**). **Spre orizonturi albastre** e un reper important de pe calea niciodată încheiată a pelerinului care caută prispa cerului, locul unde se moare trăind.

❁

Calul Alb pe cîmpul cu amintiri

În **Flori de gînd** (Editura Timpul, 2017), a noua sa carte de versuri, Florentin Dumitrache scrie, într-o sensibilă lirică de notaţie, o cronică a vieţii, adunînd amintiri, gînduri „cu-ntoarceri în trecut", sentimente, stări, repere biografice; între acestea, satul copilăriei, al „clipelor dintîi", într-un halou al rechemării vremurilor de altădată, într-un orizont al departelui de departe, „spre undeva, spre undeva", cum scrie Florentin Dumitrache în poemul **Drumul întoarcerii,** marcînd ceea ce Mircea Eliade numea eterna reîntoarcere la vîrsta de aur a fiinţei: „Printre-amintiri rămase din timpuri/ Te văd răsărind floare de vis/ Copilărie, născută în cîmpuri/ De trai nedescris./ Te caut copilărie/ În blîndă căldură din casă,/ Cînd mama cu vocea-i zglobie/ Mă-ndemna să mănînc ce-i pe masă./ Te caut copilărie/ În mustul ierbii, mătasă,/ În chiotul toamnei din vie,/ În jarul fierbinte din casă./ Te caut acum copilărie/ În visul de toamnă tîrzie" (**Te caut copilărie**).

Flori de gînd circumscrie o poezie a crepusculului, a amurgului, unde se spune povestea din durata vieţii , „din timp spre răstimp"; e vremea marginilor, a „cîntecului trist pe alei" şi iubirii de ieri, departe de secunda pasiunilor devastatoare: în amurg, după ce va fi trecut „prin furtunile vieţii", în „lucirile de amintiri" ale unei toamne tîrzii, răvăşită de strigătul ascuţit al cocorilor în anotimpul plecării, ca în această scrisoare către iubita de totdeauna; „lasă frunza să-ţi acopere chipul,/ să-ţi răcorească sufletul/ trecut prin furtunile vieţii,/ lasă floarea să-ţi sărute buzele/ şi să-ţi admire parfumul iubirii,/ lasă fructul să se pîrguie,/ ca apoi să simţim gustul său plăcut/ zi de zi,/ lasă mugurul/ să încolţească mereu în inima ta/ fructul plăcut al dragostei noastre" (**Iubito**,): tot elanul vital şi bucuria clipei sînt (re)descoperite acum în „stropul de amintire". Sîntem departe de lirica surpării şi apocalipsei din paradigma expresionistă; poezia lui Florentin Dumitrache e, mai degrabă, o alunecare calmă, împăcată, spre netimpul lumii de dincolo, păstrînd încă iluzia clocotului vieţii în galopul Calului Alb, numit într-un poem şi Marele Alb – o fantasmă a timpului (pe)trecut şi o metaforă a căutării tinereţii fără bătrîneţe şi a vieţii fără de moarte: „Calul meu Alb răsare în gînd,/ În gîndul trecut, amintire/ Călărind pe el surîzînd/ Peste cîmpul de timp, fericire./ În şeaua-i de lumină candidă, caldă/ Mă simt un hoinar trubadur,/ Călător printre spaţii ce inima-şi scaldă/ În trecutul şi prezentul contur./ În drumu-i cel lung Calul Alb se adapă/ Cu vise, speranţe şi crez,/ Aleargă galop spre-o linişte-n pleoapă/

Simţită-n al timpului miez./ Calul meu Alb nu se-opreşte din drum,/ Străbate năvalnic lumină şi fum" (**Calul meu Alb**).

Florentin Dumitrache scrie în **Flori de gînd** despre vremea omului, în marginea distincţiei eminesciene între timp şi vreme: e timpul călătorit, al peregrinului, figura tutelară a poemelor cărţii. Peregrinul,filare se identifică, uneori, în chipul fără contur al sihastrului, „adulmecă" potecile necunoscute, fără întoarcere, din zarişte a ghicită de după zările văzute: „Ieri am fost mugur de timp/ Născut din tulpină de viaţă,/ Crescut printre dealuri şi cîmp/ În zi de lumină şi soare în faţă./ Azi sunt printre lumi trecător,/ Cu pasul agale sau alergat,/ Mă-ndrept înspre-o ţară de dor/ Plutind pe un gînd de înalt./ Mîine voi fi plecat înspre zări/ De taină şi trăiri neştiute,/ De ziua de ieri şi de azi întrebări/ Despre clipe de vis acuma pierdute./ Trăire de timp ieri, azi şi doar mîine,/ După «apoi» de noi ce rămîne?" (**După „apoi"**). Tot un peregrin e şi menestrelul, trubadurul unor gînduri-cîntece întoarse în trecut, pe ţărmul, azi visat doar, al mării: „Mă simt departe de mal,/ Înot printre gînduri şi gînduri,/ Plutesc printre val şi iar val,/ M-apropii de el rînduri, rînduri./ Nisipul îl simt acum sub picioare,/ E cald, e cald şi plăcut/ Marea mea, întinată splendoare/ E gîndul trăit în trecut./ Privesc ţărmul proaspăt visat,/ Din valuri ajuns pînă la el,/ E drumul în viaţă umblat/ În cînt de-adevăr, menestrel./ Mă aflu pe-ntinderi de mal,/ Doar gîndul e-ntors în aval" (**Înot printre gînduri**).

În numeroase poeme din **Flori de gînd**, materia lirică se structurează în jurul unei interogaţii active adresate lumii şi sinelui; texte precum **În clipele mele, Dizertaţie, Dilemă, Tăceri de spini, E înmiresmat gîndul, Clipa liniştii de seară, Petale calde, În lacrimi de gînd, Simt acum..., Nostalgie de iarnă, Flori de uitare, Toamnă, plîngînd..., Tu, toamnă, Visele curg,** fiinţa se adună în semnul de întrebare al neliniştii vremii de dincolo de vreme şi a drumului cu un capăt în „clipe de odinioară", iar cu celălalt într-un început care stă să înceapă după scurgerea nisipului din clepsidra vieţii: „Unde sunteţi clipe de odinioară/ Coborîte-n ploi, ploi de primăvară?/ Unde sunteţi voi clipe-amintiri/ Coborîte-n noi, în cînt şi iubiri?/ S-a scurs peste ele timp înmiresmat,/ Petale de dor, iubire, păcat,/ Nopţi şi zile calde, păsări călătoare,/ În clepsidra vieţii nisip în mişcare./ Peste cîmpul timp acum e uitare,/ Sau răsare clipa a înlăcrimare?/ S-aşterne pe gînduri praf de timp trecut,/ Sau e doar himeră şi nu început?/ Unde sunteţi clipe coborîte-n ploi?/ Vă vreau iar cu mine, vă vreau înapoi" (**Unde sunteţi clipe?**). Iar noul început e (re)găsit chiar în liniştea fremătîndă a scurgerii nisipului din clepsidră, în împăcarea cu lumea şi cu sine, dar, mai ales, în lumina Învierii în care coboară chipul Domnului de după Jertfa Sa, ca în această **Rugă**: „Adă-ne, Doamne, cîntul din trăiri profunde/ Cînd lumina blîndă peste noi coboară,/ Ca în suflet ruga Lui să o asculte/ Şi simţirea noastră şi topita ceară./ Din Înalturi visul de a fi există/ Nu doar pe pămînt, ci şi-n trup ceresc,/ Adă-ne, Doamne, clipa cînd din jale tristă/ Chipul Său trăieşte peste noi firesc./ Coborînd din ceruri peste noi coboară/ Lumina-Învierii din sufletul Său/ Şi în inimi calde cîntul ne-

mpresoară/ Jertfă pentru Dînsul în gînduri mereu./ Adă-ne, Doamne, cîntul din trăiri profunde/ Dragostea de El n-o putem ascunde". Poemul e singular în sumarul cărţii pentru că, iată, Florentin Dumitrache nu scrie în **Flori de gînd** ceea ce se cheamă o lirică religioasă; e, mai degrabă, o poezie care creşte din religia iubirii pe care Iisus a arătat-o oamenilor pentru a se mîntui de frica întunericului şi de neliniştea tărîmului de dincolo.

❁

Cînd ceasul arată o veşnicie fără un sfert

Daniela Oatu are o relaţie specială cu cititorul poeziei sale din volumul de debut, **Eternitate fragilă** (2003), ca şi din a doua sa carte, **Fantasmele Versului Rău** (Editura Timpul, 2017); cititorul e interlocutorul, fratele, seamănul, constructorul şi relansatorul poemului, îngerul de vis-à-vis şi cel alături de care vorbeşte şi tace, scrie despre sine şi lume, abordează teme „mari", dar punctează şi notaţii într-un jurnal liric al stărilor, sentimentelor, neliniştilor fiinţei interioare, aşa cum se spune explicit în poemele care deschid cartea debutului: „Cu nemurirea pe umeri/ cîte vîsle, cititorule,/ în bătaia muzei,/ cîte vîsle,/ pînă la ieşirea aceasta în larg.../ De cîte ori m-am aruncat/ în cuvîntu-nspumat/ căutîndu-mă, căutîndu-te.../ În cîntecul lui ţi-am rezervat un loc.../ Pînă la ieşirea aceasta în larg/ cîte vîsle, cititorule,/ cîte vîsle.../ Am tocmit duminicile/ lucrătoare cu ziua.../ Tu stai confortabil, în lojă,/ în ropotul de aplauze/ nu e loc pentru un naufragiu/ Poemului îi merge bine/ din spuma lui s-a-ntrupat/ Dumnezeu" (**Spumă dumnezeiască**). Acest „pact" cu cititorul, prezent în atîtea paradigme lirice, în cărţile Danielei Oatu nu prevede doar mărturisirea, cînd cititorul e confesorul vocii lirice; e încă mai mult, cum se vede şi în **Fantasmele Versului Rău**, o invitaţie la dialog şi lectură, dar şi oferta de a construi împreună universul poetic, iar cititorul e însoţitorul într-o călătorie la marginea lumii văzute spre dincolo, înspre ceea ce nu se vede cu privirea care patinează pe deasupra lucrurilor: „Domnule Cititor,/ scuzaţi-ne/ puteţi reveni altădată/ Poezia e ocupată/ trebăluieşte de zor.../ De pildă,/ acum cu ambele mîini/ ţine/ versurile de peste an/ bine/ să nu ne dispară fericirea/ dintre paranteze/ doar a înţeles că/ pînă şi muntele se teme uneori/ de propriul pisc/ ce să mai vorbim de/ fugara glorie a poetului/ mereu a altora.../ Domnule Cititor, grăbiţi-vă/ (urcaţi în ea neapărat)/ că navighează încă pe uscat/ corabia-i ajunsă la stele/ şi veţi vedea/ că nici măcar luna plină/ nu mai este în centrul atenţiei" (**Domnule Cititor**).

Poezia Danielei Oatu este o continuă căutare a spaţiului de identificare, acolo unde fiinţa interioară se regăseşte pentru a se recompune; acesta e, în **Eternitate fragilă**, colţul de poveste al copilăriei, pîndit, însă, de neliniştea (pe)trecerii vîrstelor: „Copilul aşază mugurii în şir indian/ Scînceşte leagănul putred/ îndesîndu-i anii-n ghiozdan./ Răsfoieşte pomii cu filele colorate/ Tolănite-s în iarbă/ visele toate./ La fiecare colţ de poveste/ cîte un zmeu de

hîrtie/ îl aleargă, îl aleargă din copilărie./ În lacrima lui/ vîrstele cad în neştire" (**Ani în ghiozdan**).În colţul de poveste se adună, apoi, visul şi iubirile adolescenţei, într-un dialog, adesea, cu himerele, repere biografice, cum, în **Vitrinele somnului** e data naşterii, de cînd se rostogoleşte „basmul vieţii", fotografii ale unui album de familie de pe care scutură pulberea uitării, (re)descoperind mereu mielul alb al copilăriei: „De la o vreme mielul alb al copilăriei/ îmi sare peste lacrimă şi paşte departe,/ departe,/ departe.../ Pîrguitele-mi chemări au miezul încă umed.../ Ce mînă nevăzută-l goneşte mereu/ spre rezervaţiile altui suflet?.../ Împiedicată-n aşteptare/ lacrima-mi creşte tot mai deasă./ Ce îmblînzire să mai inventez?/ Mi-aş priponi inima/ de umbra lui slobodă..." (**Rezervaţii de suflet**). Celălalt orizont, de dincolo de castelele, „perna de vise", zmeul de hîrtie şi pajiştile pe care zburdă slobod mielul alb al copilăriei este al unei vieţi virtuale, cu năruirea viului în cartonul butaforiei ("Ni s-a modernizat/ conştiinţa/ subit,/ dureros.../ Prin internet achiziţionăm/ stele de duzină,/ gînduri de prisos:/ o pereche de gene pentru vis,/ să nu rămînă ecranul nopţii deschis./ Peşti deprinşi cu-notul pe uscat,/ trupul nufărului în nămol vindecat,/ colivii pentru aripa cîntecului", scrie Daniela Oatu în **Gene pentru vis**), unde păpuşile încep să lăcrimeze, însoţind ieşirea din vîrsta de aur pentru a pătrunde în aceea de fier, iar sufletul trist e turnat într-o ceaşcă pentru a-i fi sorbită încet otrava: „dulcele" de altădată se risipeşte în „amarul" atoatecuprinzător, iar oglinda e spartă: „În lumina spartă-i/ vidul vărsat./ Cenuşa îţi îngroapă/ chipul întunecat./ Ţi-ai lăsat în oglinzi/ mîngîierea .../ Risipit mă atingi.../ Se retrage marea/ în spume/ Cioburi îmi caută/ urma prin lume" (**Mîngîierea oglinzii**): e vremea să-mi pun lacăt vîrstei, scrie Daniela Oatu în **Lacrima gînditoare**.

După ce va fi pus lacăt pe vîrsta de aur a copilăriei, fiinţa se transferă în poem, celălalt spaţiu de identificare pe care îl explorează în **Fantasmele Versului Rău**; poemul păstrează suma intactă a virtualităţilor zonei securizate de refugiu, e, asemeni copilăriei, locul fiinţial, e acasa nouă: „Bate... bate... O fi vreun înger, poate.../ Spune-i că nu sunt acasă-n carte...", spune poetul cititorului său. Poemul e locul unde fiinţa se uită, se ascunde şi se abandonează cu voluptate, în siguranţa şi intimitatea unui spaţiu protejat, asemenea scoicii sau cochiliei melcului, două metafore frecvente în textele volumului: aici, elev care refuză să crească, poetul caută „sălbăticiunile fiinţei noastre tentaculare" şi (re)compune un „basm" cu Versul cel Rău, o lume cu fiul omului de zăpadă, cu o stradă care se cheamă Johann Strauss, cu împăraţi, mere de aur şi Prîslea, îngeri, căluţi de lemn şi o poşetă de rouă, unde ploaia e „hoţomană", vîntul, „indisciplinat" şi soarele e „bosumflat": în fapt, fiinţa face şi în **Fantasmele Versului Rău** aceeaşi experienţă a despărţirii şi, deopotrivă, a mistuitoarei căutări a vîrstei de aur din „versul de lapte" care se copilăreşte, chiar dacă pîndit de corbul lui Poe şi albatrosul lui Baudelaire: „La clasa pregătitoare/ învăţătoarea poartă aripa dreaptă/ a corbului lui Poe/ apoi aripa stîngă/ a albatrosului baudelairian/ desenînd bastonaşe, cercuri.../ Cei

doi colegi de bancă/ s-au învoit pentru/ următoarea lecţie de zbor/ cînd liniuţa de unire/ desparte poemul de cuvînt,/ pămîntul de pămînt" (**Lecţii de zbor**).

În scoica poemului din **Fantasmele Versului Rău** e o lume cu străzi şi semafoare fixate pe culoarea roşie a interzicerii trecerii „dincolo", structurată pe dimensiunile unui scenariu mitologic de uz propriu, în care miturile îşi scriu memoria: zeiţa akkadiană Aruru care va fi modelat din lut pe Enkidu, Dai Feng, zeul chinez al fericirii şi norocului, Afrodita care „lipeşte" Butoiul Danaidelor, cum se spune în **Captivitate**, Ostara, zeiţa scandinavă şi germanică a dimineţii ("Mi-e drumul tot mai greu la-ncheieturi/ dar Ostara/ la fiecare pas/ mă desface de toate negurile/ în timp ce/ lipită de pereţii sufletului/ tot mai fragili/ umbra chipului tău înfloreşte", scrie Daniela Oatu în **Provizorat**) sînt „figurile" lirice care însoţesc poetul ce se închipuie felinar în „templul lui Zoroastru", (re)făcînd, altfel şi într-o altă ordine, experienţa Sarei, femeia lui Lot din Vechiul Testament, care refuză să uite casa din Sodoma năruită de mînia Lui şi va fi pedepsită, transformată într-un stîlp de sare: „Cînd se-ntinde somnoros răsăritul/ pînă vis-à-vis de-această viaţă/ înrourîndu-ne mîinile iertătoare,/ Cînd fug portretele din ramă/ Cine-mpacă străzile certate/ Şi le-adună-n Babilon pe toate?/ **Versul** meu **cel Rău** – de bună seamă.../ Stă în umbra drumului să ne-aprindă urmele/ Cînd glumeşte moartea cu vecinul de la parter/ Doamne, singură între patru planete recunosc/ Şi eu m-am uitat înspre Sodoma şi Gomora/ asemenea femeii lui Lot/ Deci, Doamne, sunt gata să mă lepăd de mine/ însămi, da'/ Doamne, de **Versul cel Rău** nu mă lepăda!" (**Singurătate**): poemul nu este al stîlpului de sare, ci al fiinţei care, însoţită de cititorul-partener, călătoreşte cu Versul cel Rău, tovarăşul de viaţă, în ţinutul trolilor, în neguroasa Scoţie, la Iasnaia Poliana ori în Olimp, într-un jurnal liric al drumurilor povestite în epistole trimise „dragului meu, Bi", căutînd fanta pe unde să scape din corsetul unui veac „străin" spre „terasa" departelui, într-un alt spaţiu de identificare după ce copilăriei i s-a pus lacăt, iar poemul a eşuat în lumea virtuală, în deriziunea manelelor, a Click-ului şi pozelor din revista „Playboy": „Dragul meu, Bi,/ Ce să-ţi mai scriu/ şi aici se face uneori tîrziu/ locuiesc la acelaşi Veac în chirie/ bate palma cu norocul/ ronţăie pizza pe stomacul gol/ intră încălţat în sufragerie/ nu oferă flori/ nu citeşte poezii/ (doar cîte un Click/ sau o revistă Playboy)/ refuză invitaţii la teatru/ spectacole/ cîte libertăţi ne-au înlănţuit/ nu are chef de plimbare-n Copou/ (am auzit că Plopii fără soţ/ i-au ros zgarda)/ butonează aproape nonstop/ la laptop./ Dă la refuz/ muzica house, manele/ îi bat vecinii în calorifere.../ E timpul să mă desprind/ de el/ ca de-o etichetă necredincioasă/ să mă îndrept/ spre terasa din galaxie/ că îngerul şi-a aşezat deja ceasul pe masă.../ Ştia bine, mama – vezi bine –/ Veacul acesta nu-i pentru mine!" (**Veacul acesta**): într-un alt veac, pe o terasă din galaxie se va regăsi, nu mă îndoiesc, Daniela Oatu, un poet cu totul remarcabil.

Liviu CHISCOP

BACOVIANISMUL LA EL ACASĂ*

Coincidenţe tulburătoare

În calitatea sa de director al periodiului de informaţie şi atitudine „Viaţa băcăuană", de preşedinte al Fundaţiei Culturale „Georgeta şi Mircea Cancicov", de manager al Cenaclului „Avangarda XXII" şi, mai ales, de iniţiator şi organizator al unui Festival – concurs de creaţie literară, ajuns la a XV-a ediţie, scriitorul Victor Munteanu este unul dintre liderii culturali importanţi ai României de astăzi. Născut la 29 ianuarie 1954 în comuna Bălușești din județul Neamț, Victor Munteanu a debutat, publicistic, în 1975, în revista militară „Pentru Patrie", iar ca poet – şase ani mai târziu, în 1981, în „Flacăra" lui Adrian Păunescu. Peste încă şase ani, în 1987, se va produce şi debutul său editorial cu grupajul de versuri *Deschiderea ochilor*, în volumul colectiv – conform cutumelor vremii – intitulat *Prier* şi premiat de „Cartea Românească".

Stabilit, încă de atunci, în oraşul lui Bacovia, Victor Munteanu va funcţiona iniţial în învăţământ, ca profesor – maistru, asemeni ilustrului său predecesor (care fusese „maestru de desen şi caligrafie" la Şcoala Normală de Băieţi); obţine apoi târziu, ca şi Bacovia, o diplomă de licenţă în drept, tot fără a profesa vreodată în domeniu. După vârsta de şaizeci de ani – tulburătoare coincidenţă! – i se oferă o sinecură, precum odinioară lui Bacovia, tot în calitate de consilier cultural, e drept – nu la Ministerul de resort, ca în cazul lui Bacovia, ci la Direcţia de Cultură şi Artă a judeţului... În sfârşit, tot ca şi Bacovia, care îşi publicase, între 1916 – 1946, cele cinci volume de versuri (*Plumb, Scântei galbene, Cu voi..., Comedii în fond* şi *Stanţe burgheze*), Victor Munteanu este şi el autorul a nu mai puţin de cinci cărţi de poezie, înşirate tot pe durata a trei decenii, fiindcă plachetei de debut i-au succedat următoarele: *Veşti la marginea acoperişului* (1993), *Locuinţă pentru un strigăt* (2004), *Rănirea vederii* (2010) şi *Prizonierul tăcerii* (2016).

Strigăt şi tăcere

Apărut sub egida Editurii „Junimea" din Iaşi şi postfaţat, encomiastic, de nu mai puţini de şase critici importanţi ai momentului (Cornel Ungureanu, Adrian Dinu Rachieru, Ioan S. Pop, Ioan Holban, Theodor Codreanu şi Aurel Pantea), volumul din urmă e structurat în două secţiuni inegale ca dimensiuni: *Oare până unde-am ajuns?* (43 de poeme) şi *Ieşirea din cuvinte* (30 de poeme).

Nu doar Bacăul şi coincidenţele biografice mai sus menţionate îl apropie pe Victor Munteanu de Bacovia, ci şi curentele literare de la care ambii se revendică (simbolism, expresionism, existenţialism) şi, mai ales, temele şi motivele generate de acestea, cum ar fi atmosfera claustrantă a oraşului de provincie, strigătul, tăcerea, singurătatea, tragismul existenţei, pustiul/golul, angoasa, ploile diluviene, teama de moarte etc., frecvente în lirica amândurora. Acestora li s-ar putea adăuga şi alte motive simbolist – bacoviene, precum

seara, noaptea, vântul, frigul, cimitirul etc., atmosfera bacoviană fiind evocată uneori până la pastișă, ca în *Frig,* de pildă: „E seară prin Bacău pustiu/ Vântul mătură bucăți de hârtie,/ toate băncile goale te știu,/ tristețea pe trotuare se scrie.// Alb și târziu ți-e părul,/ așteptarea sapă canale adânci;/ în academii a luat foc Adevărul,/ ziua de mâine se zbate în prunci.// vântul suflă în numele său,/ toamna s-a dezbrăcat de veșminte./ Tu – mercenar al destinului tău –/ cu sufletul gol de cuvinte.// E seară de oraș obosit,/ luminile în băltoace se zbat/ Orologiul din turn s-a oprit –/ in spatele tău urmele tac." Cum bine observau și cei care s-au pronunțat deja în legătură cu *Prizonierul tăcerii*, „formula" poetică a lui Victor Munteanu este băcăuană, prin excelență, în sensul aderenței structurale la *bacovianism*, poemele sale gravitând în jurul temei marginalității, a închiderii în provincia bacoviană. În această privință, Victor Munteanu se alătură tuturor celorlalți poeți importanți ai Bacăului – Sergiu Adam, Ovidiu Genaru și Ion Tudor Iovian – care și-au trăit poezia în ceea ce Cornel Ungureanu numea cândva „sufocarea provincială care înseamnă Bacovia". Ilustrativ în această privință e poemul intitulat chiar *Bacoviană,* piesă de rezistență, am spune, a volumului de față: „Pe străzile ude,/ tăcerea pe case stă vraiște.// (…) Speranțele transformate în scrum/ pe banca din parc mă cunună/ și mă șterg cu-o iscălitură de fum/ pe străzile ude, grele de lună.// Te strig dintr-o clipă de fulger,/ din hotarele mele te strig:/ spală-mă cu lumina de Înger,/ nu mă lăsa cu mâinile-n frig!" Ca și la Bacovia, în lirica lui Victor Munteanu principalele motive rămân *strigătul/țipătul* (21 de ocurențe în volum) și *tăcerea*, prezentă încă din titlul cărții, cu 18 poziții, cele două motive fiind chiar asociate, oximoronic, în sintagma titulară a poemului *Tăcerea din strigăt*, din care citățm: „Sună telefonul până-n tavan și până la temelia răbdării,/ fiecare stă cu porția lui de tăcere pe scaune/ așteptând să vadă până când va suna/ și cine va trebui să răspundă." Investigând, cu ani în urmă, „antinomia stilistică tăcere-strigăt la Bacovia", Theodor Codreanu observa că aceasta „transcende originile munchiene ale expresionismului, dar și estetica tăcerii teoretizată de o cercetătoare precum Susan Sontag și consacrată de literatura absurdului de factură Samuel Beckett - Eugen Ionescu", în timp ce în *Prizonierul tăcerii,* Victor Munteanu se apropie mai degrabă, de un ontos al tăcerii de factură „eminesciană" și „blagiană".

„În luptă cu trecerea"

Într-adevăr, mai ales elegiile având ca temă Marea Trecere pot sugera afilieri blagiene. De expresionismul de factură blagiană amintesc toate acele creații din *Prizonierul tăcerii* ce exprimă sentimentul amurgului vieții, al venirii „toamnei", al apropierii morții și despărțirii de cei dragi. Meditațiile pe această temă nu sunt deloc puține și e locul să spunem că volumul de care ne ocupăm e alcătuit aproape în totalitate din specii ale liricii filozofice, – elegii, meditații, arte poetice. Ilustrativă pentru tema în cauză e, de pildă, *Zbor de cocori* – titlul fiind o izbutită antonomază pentru desemnarea toamnei în

accepția de amurg al vieții: „Toamna mă conjugă la timpul trecut/ mă-ntreabă de tată, de mamă,/ eu îi spun că din mers i-am pierdut,/ c-am trăit fără băgare de seamă.// Toamna m-a-nchis în hotarele ei,/ mă numără printre frunzele moarte,/ ascunsă e cu legătura de chei,/ prizonier să fiu slavei deșarte." Alteori ca în poezia titulară a primului ciclu din volum, i se pare că ineluctabilul sfârșit l-a luat cam prin surprindere: „Cât de tare am depășit limita/ și de la câți trebuie să-mi cer de urgență iertare/ acum, când nu mai am de la cine?// [...] și cum se numește sfârșitul care m-a luat prin surprindere -/ prăpastia ce ține loc de răspuns?" (*Oare până unde-am ajuns?*). Bacovianul motiv al „târziului" e prezent, și el, într-o serie de meditații purtând chiar acest titlu: *Târziu, Prea târziu* etc. În cea dintâi, i-ar plăcea să substituie „moartea" printr-un cireș, sperând s-o trimită „la o altă adresă": „În locul cuvântului «moarte» am plantat un cireș/ ce-a crescut până la marginra vremii./ Din zilele lui m-am hrănit ca dintr-o privire ce minte/ împingând timpul la o altă adresă". Alteori, presat și inspăimântat de sosirea intempestivă a morții, e panicat de gândul că nu i-a mai rămas nici timp să-și ia „rămas bun" de la cei dragi: „Nu mai e timp să ne luăm rămas bun,/ nici să ne cerem iertare.// [...] Nu mai e nimic de gândit,/ de murit/ și de așteptat în holul spitalului.// Stăpânul urmării semnează cu ultimul țipăt/ tăcerea rămasă-ntre noi." (*Prea târziu*). Într-un alt poem cu titlu la fel de sugestiv – *Asfințit* – vârsta senectuții, cu toate nevoințele ei, e definită metaforic drept „gara târzie a anilor": „În gara târzie a anilor tăi nu mai e nimeni;/ casa de bilete e-nchisă, vremea s-a dus,/ ultimul tren și-a anunțat întârzierea cu o fâlfâire de aripi,/ corbii se rotesc în jurul momentului.// În gara numelui tău s-a stins lampa,/ pustiul spală peronul cu amintirile tale..." E locul să spunem aici că cele mai multe – poate prea multe, suspect de multe! – dintre piesele volumului sunt consacrate amurgului, asfințitului vieții a cărui inevitabilă consecință nu poate fi decât bacovianul „sfârșit continuu", „trecerea pe celălalt mal", „Marea trecere" pe care actantul liric – neputând-o deruta, cum am văzut, prin utilizarea „cireșului" drept succedaneu –, încearcă acum eroic/zadarnic s-o înfrunte, angajându-se „în luptă cu trecerea". Asemenea înfiorări thanatice își găsesc expresia și în alte poeme din volum, precum *Pe muchie de cuțit, Înaintată e vremea, Toamnă, La umbra crucii, Înmormântarea, Scadență, Despărțire, La hotarele sudului, Trecerea pe celălalt mal, În luptă cu trecerea*. Într-un alt poem, sugestiv intitulat *Gata!*, punctul terminus al existenței e imaginat astfel: „Nimeni nu mai are nevoie de tine./ Nu te mai obligă nimeni să scrii,/ nici să trăiești./ De-acum poți să-ți pui viața în cui.// Chiriaș al unei singure nopți,/ aștepți în patul de reanimare". „Cimitirul – motiv central la Bacovia – e văzut și el drept „capăt de drum", punct final al traseului existențial: „Nu mai sunt lacrimi de plâns, nici de râs –/ doar țipătul oprit în căușele palmelor/ și drumul ce te varsă la capătul răbdării de drum." (*Cimitir*). Însă cea mai originală, insolită antonomază pentru moarte e vocabula „vineri", subtilă aluzie la mitul christic, la ziua răstignirii lui Isus. Deși prezentă în mai multe poeme, spațiul limitat nu ne îngăduie a cita aici decât

din *Vinerea Mare,* unde extincţia capătă dimensiuni apocaliptice, sesizabilă fiind şi sugestia subliminală a „judecăţii de apoi": „S-a făcut vineri pe străzi şi în casele oamenilor,/ Unii au fost de acord/ şi-au pus-o la adăpost în inima lor,/ alţii au dat-o mai încet, să n-o audă vecinii,/ iar alţii au zis c-o să treacă şi asta [...]// S-a făcut vineri prin pieţe, pe stadioane şi-n gări/ şi cei mai mulţi au intrat pe nepregătite în ea şi n-au mai ieşit."

Poezia sentimentului religios

Cu această *Vinere Mare* am ajuns, iată, în punctul în care se cere evidenţiată dimensiunea religioasă a liricii lui Victor Munteanu, relevată prin câteva poeme antologice din prezentul volum. Am zice chiar că, în acest punct, se produce, în cazul său, „despărţirea de Bacovia", de „satanismul" acestuia din urmă, împrumutat de la Rodenbach, ori de „existenţialismul ateu" de pe orbita Kierkegaard – Heidegger – Sartre etc. Frecventele interogaţii – interpelări adresate Demiurgului în ipostaza Sa de făuritor al lumii, precum şi invocaţiile retorice către Acesta, ne îndreptăţesc să afirmăm că Victor Munteanu e un bun creştin, un devot practicant al confesiunii ortodoxe. *Amurg de primăvară*, de pildă, debutează cu o astfel de invocaţie: „Doamne, Doamne,/ caută din cer şi vezi/ seara asta aruncată în aer,/ ciorile adunate ciorchine-n copaci/ precum păcatele noastre", continuând cu imaginea morţii sugerată – cum spuneam – prin antonomaza zilei crucificării: „Doamne, Doamne,/ iată vinerea căzută la picioarele omului/ şi-ntinsă fără cuvinte pe-alee,/ asfinţitul ce insistă-n fereastră cu limbă de moarte." Citabilă, în integralitatea ei, este, în acest context, *Iubirea peste puterea cuvântului*, poem închinat sfântului Mucenic Clement, Episcop al Anciriei: „Purtător de palmă ţinută în flăcări,/ Sfinte al veşniciilor strivite în pumni:/ până unde – a izbucnit văpaia iubirii de Dumnezeu?/ c-ai fulgerat adâncimea din moarte/ cu puterea răbdării ce-a zguduit omenirea/ de neputinţă şi spaimă!/ Sfinte al durerilor ce nu încap în cuvânt:/ iată moartea şi rugăciunile tale/ care şi-au înfipt cuţitul în răcnetul ei!" Povara păcatului adânc complinită cu conştiinţa propriei vinovăţii, îl determină pe autor să solicite clemenţa divină, iertarea de păcate, mântuirea fiindu-i refuzată: „Am vrut să fac primăvară cu singura floare/ care a fost cu putinţă să mi se ofere/ şi mi-am pus viaţa pe tavă şi-am zis:/ – Fă, Doamne, un pic de lumină!// Dar tava s-a-nnegrit de zilele mele/ şi nu era nimic din ceea ce-ar fi putut să înflorească! (*Zadarnic*) Perseverent, eroul liric insistă, dorindu-şi cu ardoare mântuirea: „Trage, Doamne, clopotul prin casa lăuntrului meu,/ să se scuture sufletul de toată rugina!" (*Cântec*) Simţindu-se tot mai aproape de clipa în care va trebui să dea socoteală (*Scadenţă*), poetul rosteşte un patetic *Doamne, miluieşte!*, încheiat printr-un superb catren, exemplar prin dinamica imaginarului poetic, metafora, oximoronul, personificarea şi epitetul fiind măiestrit imbricate: „Octombrie din arşiţa rece a minţii/ mână herghelia tristeţii spre Sud/ şi ţipătul clipei lărgind

depărtările/ și liniștea asta pe care n-o mai poți stăpâni!" Alte poeme – precum *Athos, Euharistică* ș.a – se circumscriu și ele aceleiași tematici.

Poetul și dublul său

Asemeni oricărui poet autentic, liric prin excelență, Victor Munteanu nu doar vorbește despre sine, devoalându-și ideile, afectele, atitudinile, ci se și caută pe sine, încercând a se descoperi și a se autodefini. Întrebându-se retoric „cine sunt eu?", poetul se caracterizează astfel: „Sunt strigătul sângelui meu răzvrătit/ și talpa desculță ce lovește-n țepușă,/ sunt drumul spre Cer mereu ocolit,/ văpaie și geamăt, cuțit și cenușă..." (*Broboane pe frunte*).

O nemiloasă autoscopie întreprinde poetul în *Introspecție*, unde se angajează solemn să facă curat în propria persoană, în cămările ascunse ale sinelui său: „Voi face curat prin tot ce am fost/ și prin ceea ce a rămas să mai fiu.// Mă voi dezbrăca de haina prea strâmtă a realității/ și voi intra liber în sinele meu.// Voi face curat prin memorie și prin cămările sale/ ascunse,/ până ce îmi voi auzi propriul nume strigându-mă!" Deși intens și frecvent preocupat de problema cunoșterii de sine, uneori poetul neagă posibilitatea realizării unei introspecții veritabile, cu rezultate notabile: „Nu există *tu însuți*, nici eul lăuntric -/ cine vorbește în limba sinelui/ în limba stâncii vorbește!" (*Sens*). Același pesimism în privința posibilităților reale ale autocunoașterii ne întâmpină și în *Intrarea în hotarul păzit* unde, deși poetul apelează la metode specifice științelor exacte, realizând un bilanț contabil al cunoașterii de sine, în final conchide sceptic că nu-i va fi dat niciodată să-l cunoască pe adevăratul Victor Munteanu: „Tot mai poticnit e drumul spre mine însumi/ și spre labirintul celuilalt eu. [...]// Tot mai controlată de altcineva îmi este mișcarea/ protestul/ tristețea/ și inconștientul ascuns în odaia cu lacăt:/ doar 10 la sută mă știu,/ doar 10 la sută mă am din ce sunt,/ chiar dacă eu sunt răspunsul la toate furtunile.// Tot mai fără de capăt e drumul spre sinele meu/ și spre lăuntrul de o mare tăcere./ Iată, în toamna scoasă din calendar/ locuiește un Victor Munteanu/ pe care n-am să-l cunosc niciodată!" Însă cea mai izbutită piesă din această categorie e cea intitulată *Cu adevărul pe umeri*, pe care eu aș fi numit-o *Cămașa trădării* – sintagmă existentă, de altfel, în text și aptă a sugera/ indica ideea centrală, mesajul poeziei. Cu adevărat antologică, ea a fost inspirat plasată în fruntea volumului, deși nu e chiar o artă poetică. Creație reprezentativă pentru modernitatea liricii lui Victor Munteanu, realizată în formă dialogată, în vers alb și vers liber, *Cu adevărul pe umeri* îl distanțează, din nou, pe autor de bacovianism, plasându-l în sfera postmodernismului optzecist, căruia îi aparține – prin oralitate, (auto)ironie și spirit ludic – nu doar cronologic, ci și structural. Pe scurt, autorul, aflat în fața oglinzii, este interpelat de dublul său în legătură cu proveniența acelei „cămăși a lui Iuda" pe care o poartă, ideea fiind aceea a neîncrederii autorului chiar și în sine însuși, în propria persoană, suspectată de a-l fi trădat. Respingând de trei ori acuzația de trădare insinuată de alter-ego-ul său, fără a fi însă deloc

convingător, poetul ne trimite cu gândul la „lepădarea" lui Petru de Hristos în fatidica noapte a trădării... Dar mai bine să-i dăm cuvântul autorului – care, de altfel, a şi declamat magistral poezia, inspirat şi patetic, în cadrul Festivalului „Toamna bacoviană" din acest an: „Nu cumva cămaşa ta, descheiată la piept,/ este cămaşa lui Iuda?/ – Nu, îi răspund liniştit,/ bându-mi cafeaua pe prispă.// – Nu că aş vrea să te necăjesc, zice, dar/ cămaşa asta pe care o porţi/ nu e cămaşa lui Iuda?/ – Nu, dom'le, zic,/ privind îndelung la cel din oglindă,/ şi o mulţime de ochi mă urmăresc cu mare atenţie.// – Şi totuşi, îmi zice, din întâmplare,/ cămaşa asta afurisită şi tare neagră pe care-o îmbraci/ nu e cămaşa trădării, pe o care o ştiu?/ – Nu, doar ţi-am mai spus, zic,/ şi/ sorb încet din cafeaua fierbinte."

Arta poetică

Într-un celebru articol din 1962, intitulat *Arte poetice la români*, esteticianul Tudor Vianu spunea: „Opera literară este un fapt de expresie, o creaţie a limbii, şi stadiul mijloacelor ei lingvistice nu mi se pare a fi nici secundar, nici străin de preocupările legitime ale unui critic. Întregul conţinut al operei se comunică prin limbă şi nu există un alt mijloc de a lua cunoştinţă de mesajul ei decât pornind de la cuvintele, construcţiile şi de la întreaga alcătuire a contextului ei. Este înţelesul *criticii stilistice* [...]. Critica stilistică nu este întreaga critică, dar este o parte oarecum obligatorie a ei."

În calitatea ei de „carte-eveniment" (Adrian Dinu Rachieru), aparţinând unui „poet important pentru anul 2016 al literaturii române" (Cornel Ungureanu), *Prizonierul tăcerii* ar fi meritat o astfel de critică stilistică, pe care sperăm a o realiza cu alt prilej. Deocamdată, ne limităm a semnala cele câteva remarcabile *arte poetice* prezente în acest volum de poezie filozofică, de lirică (doldora) de idei... O astfel de creaţie, aparţinând categoriei în discuţie, e poemul intitulat *Epocă*, debutând cu o definiţie paradoxală a literaturii: „Literatura începe cu cei pe care nu-i voi citi niciodată/ din lipsă de timp şi de interes./ În limba română nu se poate muri triumfal" şi încheindu-se cu o alta, care parafrazează tot o zicere paradoxală: „Adevărata literatură stă în afara celor 24 de ore:/ ea este doar ceea ce a rămas/ după ce am uitat tot din ce am citit!" Aflându-se, asemeni Poetului Naţional, într-o perpetuă căutare a „cuvântului/ ce exprimă adevărul", Victor Munteanu se întreabă apoi dacă e cu putinţă scrierea unui poem desăvârşit a unui „poem perfect", „care să te vindece de toate bolile", „să te vindece de moarte", concluzia – identică cu cea a lui Arghezi din *Testament* – fiind aceea că poezia e iluminare, e harismă, e dat divin: „Poezia e una cu Dumnezeu:/ la ea nu se poate ajunge/ fiindcă de acolo nu mai ai unde pleca!" (*Poemul desăvârşit*).

Aşadar, putem conchide – alături de comentatorii anteriori ai volumului – că, în *Prizonierul tăcerii*, Victor Munteanu izbuteşte o fascinantă întreţesere a filozofiei cu etica şi religia în ipostaze dramatice (şi dramatizate), care eliberează stihurile sale de servituţile clieşeului. Personalitate artistică din

stirpea lui Bacovia, Arghezi, Blaga ori Sorescu, autorul *Prizonierului tăcerii* a construit aici un univers liric care are orgoliul de a nu fi reductibil decât la el însuşi. Deşi temele şi motivele sunt comune marilor curente literare din ultimul secol (simbolism, expresionism, existenţialism, postmodernism), abordarea lor e realizată în spiritul autenticităţii, fiind profund originală. Fără a fi interesat de ultimele mode poetice, care operează mai degrabă cu senzaţii decât cu sentimente, Victor Munteanu scrie o poezie anticanonică, elegiac-meditativă, interiorizată. *Prizonierul tăcerii* poate constitui, fără îndoială, şi dovada incontestabilă că premiul de la „Cartea Românească" n-a fost o întâmplare, confirmând, după trei decenii, că Victor Munteanu e un poet adevărat care, lucru mai rar în poezia nouă, merge pe un drum propriu, pe o cale a sa, inconfundabilă.

* Victor Munteanu, *Prizonierul tăcerii*, Iaşi, Editura „Junimea", 2016, 113 p.

Lucia PĂTRAŞCU

SFERA DE PĂMÂNT, EMILIAN MARCU

Volumul de versuri *„Sfera de pământ",* semnat de scriitorul Emilian Marcu, apărut la Editura *Detectiv Literar*, în colecţia *Clynamen*, Bucureşti, 2017, cu o P*refaţă* semnată de scriitoarea şi criticul literar Mioara Bahna şi o *Postfaţă* aparţinând scriitorului, publicistului şi criticului literar Florin Dochia, care semnează şi coperta, adună în cele 242 de pagini poeme ce prezintă o anumită lume a satului, a pământului natal, lume cu care autorul se identifică, căreia îi aparţine şi, asumându-şi-o cu iubire, o aduce în spaţiul liric pe care-l stăpâneşte cu gândul şi cu inima. O carte scrisă poate din determinarea individuală de a învinge lupta cu fricile cauzate de problemele de identitate, conştiinţă şi autocunaştere, într-o necesitate de a-şi reconfirma stima de sine.

Poetul Emilian Marcu crede într-o anumită relaţie de iubire faţă de tovarăşii săi de drum, *conlocuitorii* aceleaşi *sfere de pământ*, iubire fără de care viaţa nu poate merge mai departe. Ei pot fi cei plecaţi de mult timp pe cărări albite de tăcere: „Ştefan, veghe sfântă pentru noi/ Trupul sfânt ni-l ţine în cununie." (Putna, pag. 37); „În îndelunge aduceri aminte,/ plânge George Bacovia la vioară." (În cătunul pierdutei tristeţi..., pag.205). Pot fi părinţii: „Dar şi casa şi salcâmul/ Sunt tot fum şi amintiri/ Şi nici tata şi nici mama/ nu-mi mai pot fi musafiri" (*Aburul pâinii*..., pag.41); „De-ai putea o clipă, tată,/ Să te-ntorci din nou acasă [...] Acum stau în prag de casă: Din doi astăzi unul nu-i*" (Drum de fum, pag. 26);* „Ochii măichii odrăslesc în gând;/ Că ea ştie – este sfânta ei menire –/ Să fie pâinea caldă strajă la copii, Altar în casă fie pâinea cea curată!" (*Aburul pâinii*...,

pag.41). Poate fi femeia iubită: „Doamna mea, pe-un pat subțire,/ Dormim mireasă și mire!// Doamna mea, pe-un pat curat,/ Carnea ni s-a-nvolburat!// [...] Doamna mea, pe-un pat de flori,/ Carnea noastră-i de ninsori!..." (*Doamna mea*..., pag. 69). Dar mai presus de oricine și de orice stă neuitarea originilor, a limbii: „ În tipare sfinte limba românească/ Să ne fie leagăn și prea bun destin." (Fagurele gurii, pag.70) și porunca grâului, ce se zămislește în pământul sferei sale, o poruncă ce vine de dincolo și trece dincolo: „Grâu-n bob se-agită a-nfrăți/ Ca-n colindul sfânt de răstignire" (*Putna,* pag. 37).

Personajul central al poemelor sale este *măria sa țăranul* și, ca într-o translatatre perfectă, adevărurile spuse despre acel țăran sunt, de fapt, adevărurile despre sine în toate ipostazele anotimpurilor: țăranul cel tânăr, „țăranul nostru cel tânăr respirația noastră stelară/ primește dimineața cu bucurie..." (*Acolo,-ntre lanuri de grâu*..., pag. 127); țăramul cel văratec, „E lumină blândă o cireașă plină,/ E lumină prinsă tainic la urechi:/ Un țăran aduce din străbuni lumină/ Printr-un coș de fructe ca pentru priveghi" (*Cireșe de mai,* pag. 226); țăranul cel tomnatec, „...Căruța toamnei trece peste mine..." (*Motiv biblic*, pag. 129); țăranul cel iernatec, „Țăranul îngropat în groase ierni [...] Țăranu-și trage peste piept atâtea ierni,/ Cu mâinile înfipte-n veșnicie [...]Țăranul răstignit pe-al său ogor/ Este-mpăratul de singurătate" (*Grâul în pomeni*, pag. 44). În afara celor patru anotimpuri el știe că există viața de dincolo, cu adormirea în neființă și cu trezirea în ființă, (re)nașterea.

După o răsfoire sporadică, la o lectură superficială, volumul acesta ar putea lăsa impresia unei cărți cu teme obișnuite despre dragostea de pământ și de locurile natale, despre viața cu întâmplările ei cotidiene, despre moarte, despre ritualurile funerare mai ales, precum în cunoscuta *Carte tibetană a morților*, deoarece cartea are tot ceea ce ar fi necesar pentru a îndeplini această caracteristică a poeziei de înmormântare. În poemele sale apare *Doamna* nemiloasă: „...învelită în flăcări, subtil [...] Are în mâini viața mea [...] Cum vine, cum vine prin casă/ Și se face lumină și coasă" (*Cum vine*..., pag.146); *sufletul* umblător, care n-a părăsit încă locul plecării: „Deși știți că acolo, sus sunt, încă, viu/ Voi umbra mi-o duceți la eșafod*" (Strig către voi*..., pag.142); chiar *dorința* celui călătorit pe drumuri bănuite, dar neumblate încă: „Să mă poatre-n ziua de sabat/ Îngerii ca pe o sfântă vină [...] În sicriu albastru și-n lumină/ Să mă-ngroape-n zare pe-nserat" (*În sicriu albastru de lumină*, pag.132).

Dar nu!... De parcă ar fi înțeles deja că nu astfel se termină totul, poetul are curajul să se lase dezvăluit, situându-se într-o stare potențială a *poeziei plecării*, în care nu există culoarea neagră a doliului. Totul devine albastru, chiar aici pe *Pământ*: „Toți întrebau prin galeșe priviri/ ce doliu albastru poartă-acea ființă?" (*Prin zece lumi, lumina*, pag. 114); Doamne, du-mă-n moartea mea curat,/ În sicriu albastru de lumină" (*În sicriu albastru de lumină,* pag.132) Toate pot și trebuie să fie albastre, asemeni cerului cu care omul intră în comuniune: *„Apoi, cu grijă, în spre alte zări/ Grâul să-l poarte-n sfânta înfrunzire/ Ca pe un prunc sosit de sărbători/ Lumina lui să-i pâlpâie-n privire.*" (*Grâul în pomeni,* pag. 44).

Cerul, al doilea punct esențial în triunghiul echilateral pe care se va circumscrie cercul sferei sale de pământ, participă la strădania omului „Pare că el, cerul, încet, ar vrea să îl are”, să are câmpul propriu „câmpul cerului”, stelele sunt boabele rodite deja, purtate ca și pe pământ „Carul cel mare îl plimbă cu boabele-n cer” (*O plimbare împărătească*, pag. 30). De aceea, trecerea dincolo este o etapă normală, ca și cum ar pleca puțin în vecini, unde ar întâlni aceeași muncă pe care o cunoaște. Sigur că se pregătește, *„În hainele-i curate,-mpărătești”* (*Împărătescul drum*, pag.19), doar nu pornești oricum de acasă, atunci când pleci într-o vizită. Nu se sperie de această plecare și, pentru aducere aminte, ia cu sine ceva prețios „Un prosop curat își scoate din sertare/ Și pe față și-l așterne patrafir” (*Un țăran când pleacă*..., pag. 228), iar *împistririle* sale adună alai pentru bună însoțire: „Greierii din râuruile tremurate-n taină/ Nopțile cu acu-n gând și-n amintiri [...], „Îl împodobesc, îl mângâie și-l cainã” (idem).

Iar dacă această plecare se face, cum este și firesc, prin trecerea subpământeană, unde se dospește creșterea roadei viitoare, iată că am atins și cel de al treilea punct al triunghiului, *Subpământul*: „Îmi tot spui: acolo între luturi/ Lunecăm de-a pururi în ecou de tril” (*Să ne țină umbra*...pag. 81); „...nici lumina nu-l mai păsuiește. Intră-n pământ, ca într-un calendar, [...]” (*Călătorie în cer*, pag.218). În centrul acestei sfere este omul curat, omul înfrățit cu universul: „Mi-apropii de buze țărâna/ Țărâna cuprinde în trup stânjenită lumina. Palmele mele cu multă sfială/ prin rănile proaspete o mângâie” (***, pag.98), făuritorul: „În cele o mie de poeme despre melancolie/ Am încercat să deschid o fereastră” (*În cele o mie de poeme*, pag. 100).

În ultima clipă a plecării iminente, sufletul țăranului se transfigurează și, imun la toate cele lumești, mai are de împlinit doar unele îndatoriri legate de purificarea necesară pentru a păși cum se cuvine în lumea netrăită încă. Cu o însingurare unică, proprie, într-o ardere interioară expusă creativ cu mare sinceritate poetică, autorul ne conduce într-o lume a „*netrăitelor*”, pentru care cuvintele obișnuite, mustind de solemnitatea momentului, se așează ca o hlamidă albă, purificând alegerea sa identitară. Pentru că Emilian Marcu rostuiește versurile acestui volum într-o formă de comunicare cu viața de dincolo: „Un timp voi călători spre iertare,/ Un timp voi călători ca pe o magică punte [...] Spre cimitirul stelar, umbra mea o voi zidi/ Într-o floare de lotus...” (*Unde voi călători fără tine*, pag. 175).

Trăitor în vremurile noastre, cu obișnuințe noi dobândite datorită unei stări sociale diferite, autorul volumului se încredințează pe sine că este același copil din casa părinților săi, truditori *cu sapa* și, recunoscător, simte că a rămas tributar originilor sale autentice. La fel ca aceia care puneau sămânța sub brazda generoasă pentru pâinea cea de toate zilele și el, poetul, seamănă în scrierile sale sămânță de gânduri bune ale căror roade să le culeagă cei care vin: ”Nouri limpezi, mesaje trimit lumilor viitoare/ În cărțile ceriului, în cărți plutitoare,/ În ziua astrală și magica noapte, în cărți abisale...” (*În cărțile ceriului, în cărțile abisale*, pag. 166). Sigur, vom avea a înțelege că semințele acestui semănător

sunt mai deosebite şi anume metaforele deosebite prin care: „Se aude când literele învaţă să zboare." (*Foşnetul subtil de mătase*, pag. 163), într-o plutire „...pe apele ceriului cum lebăda-n zori/ În chiar noaptea magică. Fie:/ Zborul lebedei peste ape e Poezie!" (*În chiar clipa cea magică*, pag. 185). Poezia lui Emilian Marcu brodează într-o manieră elegiacă, mitică pentru unii cititori, o profunzime a înţelegerilor, prin purificarea metaforelor cizelate, care poleiesc simbolurile întâlnite în volum cu aurul curat al harului său poetic.

Un volum de poezie curată, o carte bogată, împovărător de bogată în simţiri, resemnări înţelepţite de vreme, înţelesuri şi dezlegări. O carte ca un poem, în care fiecare poem este o carte! O carte de învăţătură despre ceea ce a fost, ceea ce este şi ceea ce va fi, plină de o poezie dăruită, ca un strop de apă vie cititorului, celui care va înţelege de ce considerăm volumul *Sfera de pământ*, semnat de Emilian Marcu, o expresie viguroasă, scrisă într-o manieră mistică uneori, a esenţei existenţiale: viaţă, moarte, (re)naştere.

Marius CHELARU

În drum spre nesfârşire: Pacea din suflet

„Jocul" simţurilor şi al raţiunii, al felului în care percepem lumea/ universul şi înţelesurile pe care le construim este fascinant. Un alt „joc", a cărei „poveste" este una care ne dăruie frumuseţe e acela dintre cuvânt şi imagine, iar dinspre Japonia către lume s-a construit o cale aparte, care a rodit mlădiţe neaşteptate.

Schimbările apărute în sfera vizualului, amplificate odată cu apariţia şi dezvoltarea internetului şi a tehnicii de calcul au avut „ecouri" interesante şi în ce priveşte lirica de sorginte niponă. Discuţiile despre haiku/ haiga, care altădată vizau dezbateri pe alt tip de teme (de la pictura chineză în stilul Song de Sud sau „nanga", adoptată de literaţii din epoca Edo, în Japonia, zen-ga, pictura călugărilor zen şi, într-o măsură, a samurailor, pictura literaţilor/ bunjin, să zicem a celor din şcoala Shijō – numită şi Maruyama[1], ori moku hanga – gen de picturi cu/ şi poeme pe lemn –, sau *gasan/* „picturi cu poem", cum sunt denumite, de pildă, adesea, unele din picturile lui Morikawa Kyoriku[2], pe care sunt caligrafiate poeme de mâna lui Bashō[1]...) astăzi se mută

[1] Şcoală de pictură japoneză fondată de Maruyama Ōkyo şi un fost elev al lui, Matsumura Goshun, pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea.

[2] Samurai care a studiat cu celebrul, pe atunci, Kanô Yasunobu (1613-1685); Bashō l-a întâlnit pe viitorul său elev la Edo, în 1691; a luat lecţii despre arta picturii de la acesta

şi altfel în aria experimentului, a felului în care cuvântul se „împleteşte" cu vizualul. La materialele/ instrumentele „clasice" (pensula, tuşul şi hârtia) s-au adăugat (după unii chiar au fost înlocuite de) tehnica fotografică (se discută despre termeni ca „foto-haiga"/ „foto-haiku" sau „haiku vizual"), imaginea digitală sunetul ş.a. Auzim de haiku transcendental, bubble haiga, haigacollage, stitchaiga. Cu ani în urmă s-au folosit şi secvenţe audio-vizuale, s-au creat „color renga" sau desene realizate pe calculator şi la începutul unor texte haibun.

Abordându-se termeni ca foto-haiku, foto-haiga (nu uităm nici că, şi în trecut, unii au definit haiga „pictură haiku" sau „haiku şi/cu pictură"), discuţiile sunt poate mai ales relativ la „linia de demarcaţie" între acestea, diferenţieri şi unele asemănări. (mă refer şi la revistele de specialitate, dar şi la diverse creaţii ale unor autori, publicate mai mult/ mai ales în spaţii virtuale). Această preocupare relativ la definirea mai limpede a „graniţelor" nu este nouă. În 1903 Nakamura Fusetsu şi Kawahigashi Hekigoto publicau *Haiga ho*, (Tokyo, Kokado)[2], în care analizau relaţia dintre haiga, desenele haiku şi poemul haiku în sine. Nakamura Fusetsu era familiarizat, specializat chiar în pictura în stil occidental, în ulei, şi unul din creatorii de haiga cunoscuţi ai vremii. Şi el şi Hekigoto erau în relaţii prieteneşti cu Masaoka Shiki şi membri ai grupării „Hototogisu". De altfel, mai mulţi dintre cei de la *Hototogisu* au creat haiga.

Azi avem de a face şi cu o „presiune" a „cotidianului", o accelerare a schimbărilor din viaţa de zi cu zi, a tehnicii de publicare propriu-zise, a „ofertei" pe care o poate dezvolta internetul. Discuţiile se pot rezuma la două direcţii majore: 1. haiku, haiga, haibun sunt genuri care au o definire şi nişte reguli, şi orice tendinţă de „modernizare"/ „abatere" poate duce la orice altceva decât la creaţia uneia dintre aceste forme; 2. se pot accepta unele aspecte „up to date", sub presiunea cotidianului, dar aici este un hăţiş de nuanţe privitoare la gradul de permisivitate al acestor „inovări".

În fond, tradiţional, multe dintre haiga ale maeştrilor, între care Issa, Bashō, Buson erau realizate doar folosind cerneala, adesea fără culoare. Numai negrul cernelurilor pe hârtie. Alte haiga tradiţionale au fost realizate prin colorit, dar în general uşor, poate multe din cel mult două culori. Este amintită, de pildă, între cei care au folosit mai multe culori, Chiyo-ni[3] (1703-1775), fiica unui pictor, dar privită adesea drept una din cele mai renumite voci feminine ale poeziei japoneze şi creatoare de haiku.

---

[1] Pe multe dintre ele apar semnăturile lor caligrafiate astfel – Bashō Tōsei, sus dreapta, Gorōi Kyoriku ga, jos dreapta.

[2] În mare, cuprinde 13 pagini color cu desene după Fusetsu, 40 de haiku realizate cu caligrafia lui Hekigoto şi 38 de pagini cu aspecte teoretice.

[3] Chiyo: „o mie de ani"; ni: călugăriţă. Patricia Donegan, Yoshie Ishibashi, *Chiyo-ni: Woman Haiku Master*, Charles E. Turtle Publishing, 1998, p. 26.

Aşadar, la confluenţa cu ştiinţa şi tehnica, s-au născut noi posibilităţi care au generat multe discuţii despre felul în care ceea ce înaintaşii noştri reprezentau printr-un haiku ori o haiga oamenii prezentului o fac prin tehnici (care îmbracă uneori haina „experimentului" în varii formule) definite prin termeni ca foto-haiku, foto-haiga etc., în care îşi propun şi să aşeze imaginea, cum spune Radu Şerban, în „consonanţă cu armoniosul tristih nipon".

Într-un fel, discuţia ajunge din nou, parafrazând pe Maiorescu, la „formă" şi „fond".

Ce înseamnă „foto-haiku" în viziunea autorului acestei cărţi? Între altele, „acel vector aproape magic de confluenţă între imagine şi cuvânt, între cele văzute şi cele nevăzute, între instantanee captate de memoria unui aparat şi trăiri captate de memoria emoţională, între gând şi rostire, între văzut şi negândit, dar trăit." Fotografia „reprezintă mai mult decât o haină decorativă suplinitoare a eventualei insuficienţe a interiorului, respectiv a versului", iar textul „nu se vrea doar un logos autonom sau o anostă descriere a tabloului", cele două „se îmbină şi se suplinesc reciproc, în împărtăşirea sublimei emoţii, dincolo de amândouă, spre profunzimile noastre spirituale".

Astfel privind lucrurile, cartea e împărţită în trei secţiuni: *Universul vieţii* – cea mai cuprinzătoare ca număr de pagini, *Urcuş sufletesc* şi *Trăiri nipone*. Vorbind despre altă carte a lui Radu Şerban spuneam despre felul său de a scrie: „Melancolie, nostalgie dar şi privirea deschisă spre ziua de mâine, chiar dacă ascultând/ privind «tangoul cocorilor/ în umbre prelungi», pe drumul toamnei." Acum, am răsfoit aceste pagini căutând, mai ales, să văd cum (şi dacă) se schimbă ceva prin îmbinarea cu fotografia, în ce fel alege textul şi în cum fotografia, dacă (având în vedere şi concepţia sa, enunţată deja) imaginea „amplifică"/ „întregeşte" cuvântul sau „adaugă" nuanţe.

Pe de altă parte, este de urmărit şi felul în care au fost grupate aceste foto-haiku.

În prima secţiune cititorul este invitat la o călătorie „purtat" şi de cuvânt, dar şi de imaginile alese prin tot ceea ce înseamnă „universul vieţii", prin diverse locuri din natură sau care au fost „marcate" prin construcţii/ grădini/ parcuri ş.a. de mâna omului, în natură, printre flori („învăţul de la flori" este/ne dăruieşte „frumuseţea liniştii interioare"), anotimpuri, sculpturi (Brâncuşi – are un meritat loc important, multe dintre fotografii reprezentând creaţii ale sale) ş.a. Dar, până la urmă, „Privind în sine/ Descoperi universul –/ Strop de infinit." Poate că, aşa cum spune autorul, un „cuvânt încrustat" în poem poate să fie privit şi ca un „căpăstru pe timp".

Astfel, ne apropiem de a doua secţiune, care propune un „urcuş sufletesc" spre marile întrebări ale condiţiei umane dar şi „căutări" pe care autorul şi-a propus să le releve. Le-am putea exemplifica prin poeme ca: „Ca într-o mină/ A Duhului necuprins/ Cobor în mine." Sau: „Polen sufletesc/ Spre stupul veşniciei,/ Din floarea vieţii." Dar, pentru a fi complete,. ele trebuie citite/ văzute şi în siajul imaginilor cu care se alătură în conturarea mesajului

dorit. Şi, ca să încheiem cu această secţiune, poate cel mai nimerit ar fi acest poem -„concluzie": „Sinoptic siaj/ În drum spre nesfârşire:/ Pacea din suflet"

A treia secţiune e, comparativ, mai mundană, tematic mai diversă, cu momente şi din activitatea de diplomat (primirea la Împărat ş.a.) dar şi din şederea în Japonia (urcuşul pe Fuji-Sama, sakura, temple, porţi renumite, cărţi poştale/ desene ş.a.). M-am cutremurat din nou citind şi văzând imaginea de la „Suspinul cerebral" al Hiroşimei. În final, mă opresc doar la un exemplu în ce priveşte alegerea fotografiei: „Strai de samurai/ marmură arămie/ Armura toamnei" pe fundalul unui superb peisaj de toamnă – o alee într-un parc străjuită de copaci înalţi îmbrăcaţi într-un arămiu în nuanţe parcă fără cusur.

Apoi, cu multe gânduri şi căutând printre amintiri, am închis cartea cu poemul despre „diaspora lui Basho", din care, iată, fac parte atâţia autori care s-au oprit la micul poem, între care şi Radu Şerban, acum şi cu această carte cu alcătuire atent dozată, gândită parcă şi ca un cânt de clavecin pe care şi-l doreşte „bine temperat" pe strunele de suflet şi culoare.

Radu Şerban, *Instantanee fotopoetice*, haiku, prefaţă: M. Chelaru, Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2017, 88 p.

O privire spre lumea lui Loke

Pe Daniel Onaca l-am întâlnit cu ceva ani în urmă, la Reşiţa, pe meleagurile sale de baştină (acum trăieşte în Suedia). Am rămas în legătură de atunci, apoi am stabilit o colaborare a sa cu revista „Poezia", cu rubrica „Din poezia nordului", pe care, din toamna acest număr o vom relua. De altfel, eseurile din rubrica aceasta stau la baza cărţii sale *Şapte poeţi suedezi, eseuri critice*, care au fost remarcate de un juriu românesc (preponderent din autori din afara ţării), primind premiul III la categoria „proză", din partea revistei „Itaca", din Dublin, pentru „cartea anului publicată de autori români din Diaspora", în timp ce *Din lumea lui Loke* a primit premiul II, la categoria „poezie" (ambele în 2016), din partea aceleiaşi reviste.

Eseurile despre poeţii suedezi au fost primite cu interes, fiind vorba despre autori care au avut un cuvânt de spus în literatura ţării scandinave, nume, de altfel, în genere cunoscute cititorilor avizaţi de poezie.

Alegerea autorilor suedezi a fost una bine cântărită, cei selectaţi de Daniel Onaca fiind: Gunnar Ekelöf, Thomas Tranströmer (căruia îi sunt dedicate două texte), Göran Printz-Påhlson, Katarina Frostenson, Lars Forssell, Bruno K. Öijer şi Eva Ström. Sunt autori născuţi în secolul XX, dar din generaţii diferite, cu moduri de a scrie poezie diferite, şi care, fiecare în felul lui, a rămas în istoria literaturii ţării lor, unii şi universale. Ca „schemă" de lucru, Daniel Onaca prezintă câteva elemente din viaţa fiecărui autor, câte ceva despre paşii

în literatură, încadrarea în peisajul literaturii Suediei, apoi secvenţe poetice în versiunile suedeză şi transpunerea lor în română, şi consideraţii asupra felului de a scrie al poetului suedez la care se referă. În acest fel, cititorul român poate înţelege mai concret şi de ce autorul respectiv a fost ales, şi îşi poate face o imagine proprie asupra felului de a scrie al acestor poeţi suedezi, evident, cât se poate desprinde din aceste frame-uri nu foarte ample, dar sugestive, în esenţă.

Cred că e binevenită această privire asupra poeziei suedeze contemporane, şi dat fiind calitatea ei, dar şi faptul că la noii nu este din cale afară de cunoscută din punct de vedere literar această zonă. Sper că va exista şi cel puţin încă o „continuare".

Din lumea lui Loke poate fi privită şi ca o călătorie între noua casă (Suedia, poate Nordul în general, ţinând cont şi de poemul după o veche saga islandeză – şi nu doar în poemele vandale ori în „poveştile" din Ţara de Sus, despre Sven, Harald, Odun ş.a. – , şi vechea/ prima casă, cu nostalgiile/ poveştile de „departe", acum (*Povestea unei icoane* e un bun exemplu) şi, uneori, cuvinte care sunt născute acolo (de pildă „îmburdă"). Ori cu legendele neamului nostru – amintim *Povestea zidului părăsit*, şi paralela cu Meşterul Manole. Dar mai e şi dragostea, aşteptarea, singurătatea, şi, între crâmpeie (majoritatea – afară de cele 10 „senine" din final, alcătuite din alăturări de câte două terţine), citim despre baklava, instantanee, peisaje – fie ele citadine, fie din natură –, ursitoare, mesaje, verdele primăverii/ verii şi culorile toamnei, albul zăpezii, despărţiri dar şi, aşa cum e şi în poemul de final, „în loc de epilog", aflarea iubirii aşteptate.

Din lumea lui Loke cuprinde (după un Prolog, în versuri), ciclurile (fiecare, mai puţin ultimele două, de 3-5 poeme): Supravieţuiri, Crâmpeie de toamnă, De inimă albastră, Crâmpeie de iarnă, Cumpăniri, Crâmpeie de primăvară, Poeme vandale, Crâmpeie de vară, Desluşiri, Crâmpeie de toamnă (2), Replieri, Crâmpeie de iarnă (2), Poveşti din Ţara de Sus, Zece crâmpeie senine.

Am citit cu interes volumele autorilor (nu doar români) care, plecând de pe meleagurile natale, au un mod de a trăi şi în poezie, în scris şi, în multe cazuri, le-am semnalat fie în „Poezia", fie în „Convorbiri literare" ori în alte reviste din ţară. Aşadar, aşteptăm viitoarele volume ale lui Daniel Onaca, trăitor de ani de zile în lumea lui Loke, dar cu sufletul rămas şi în cea de acasă.

Daniel Onaca, *Din lumea lui Loke, versuri,* Editura Coresi, Bucureşti, 2016, 148 p.; *Şapte poeţi suedezi, eseuri critice*, Editura Coresi, Bucureşti, 2016, 90 p.

Cântece de trecut puntea

L-am întâlnit pe Ovidiu Mihăilescu la o sărbătorire a Zilelor Revistei „Convorbiri literare", când a venit cu în oraș să cânte, pentru că asta face, mai ales, în viața sa de zi cu zi.

Volumul său de versuri, poate și de aceea, se deschide cu un ciclu intitulat *Chitaro-poeme* (cu subtitlul „poeme despletite din chitară… pod de strune peste genune"), care este urmat de *Hai ku Klan* („pod de pietre de sărit pe îndelete"), *Șocuri de cuvinte, Noembriada* (care, ne explică autorul într-un preambul la aceste poeme, și-a luat titlul de la ideea unui concert care ar fi urmat să aibă loc în noiembrie…; subtitlul: „un pod între toamnă și iarnă"), *Drumuri prin România* („pod de la Nistru la Tisa"), *Cântece de trecut puntea,* și se încheie cu *Facerea*.

Fiecare ciclu are amprenta lui, sunt și versuri albe, dar mai ales ritmate/ cu rimă, poate sub semnul felului de a fi al autorului, pentru care folkul este terenul pe care respiră cel mai limpede. Așa am și privit și eu aceste texte, sub semnul chitarei, al cântecului, al folkului (de altfel, primul text al cărții – și altele, mai apoi – are și o strofă pe care o văd ca un refren al „cântecului"). În această grilă am simțit și umorul, și amărăciunea/ satira, și durerea, dar și bucuria de a trăi, de a fi tânăr, de a iubi și a fi iubit, de a simți viața din plin (dar, scrie autorul în Puntea vieții: „Să treci prin viață ca pe-un pod de sfoară/ încrezător când visurile pier"), ori cele care, nerostite, se simt printre cuvinte ș.a.. Sunt și texte cu subiecte/ pe teme care au frământat societatea noastră, cum e în poeme ca Tantra yoga ori La Re-soluția din '89, de pildă, ori, pe un alt palier, chinurile îndurate de intelectuali, de oamenii țării în comunism – Purificare, dedicat „deținuților politici morți în gulagul comunist" sau Ierusalim („Nu e iubire fără de jertfă/ Fără durere nu-i naștere-n duh"). Sau amărăciunea pe care o „capeți" când vezi scena politică din ultimii 25 de ani – Circ politic („Avem o Românie consternată:/ O lege ce se-aplică amânată;/ Un referendum bun complet greșit; / Și un prezent frumos, deși tâmpit!").

Pe de altă parte, dincolo de cele spuse mai sus ori de căutări ori de alte analize privitor la aspecte formale (de pildă la poemele denumite aici haiku) ori de stil/ frazare ș.a., sunt în aceste texte ale lui Ovidiu Mihăilescu multe expresii aparte, care arată că pentru el cuvintele, prin care caută să arate frumusețea sau tristețea, dragostea sau bucuria sau pur și simplu cum să pășești pe punte contează, și le cântărește. Câteva exemple, doar: „o pădure plină de cuci", „bâlciul cu corturi de rouă", „femeie de aburi", învelită „cu lungi gene de păpuși", „diamante oarbe", „când noaptea-ți sângerează-n gând", „tristeți cu petale rotunde".

Așadar, până îl voi asculta din nou pe Ovidiu Mihăilescu, am citit cântecele acestea de trecut puntea în care respiră cuvintele sub semnul chitarei, al cântecului, al folkului, grilă în care am și lecturat-o, dar și căutării

unui drum al său în haina poeziei, care înseamnă şi muzică, şi viaţă, şi iubire, şi…

Ovidiu Mihăilescu, Cântece de trecut puntea, poeme, ediţie îngrijită şi cuvânt înainte (*Cântece de trecut puntea*) de Alex Turcu, cuvânt de deschidere (*Mustangul*) de Ciprian Chirvasiu, cuvânt de final (*Orient Express. Un fel de mustang cu aburi*) Loreta Popa, Editura Semne, Bucureşti, 2013, 180 p.

Constantin MĂNUȚĂ

MATURITATEA UNUI DEBUT

Motto: „Scrisul e o fată morgana în jurul căreia ţeşi
o pînză de păianjen."
Nichita Danilov

Un nume necunoscut este Daniel Prunilă, dar odată cu publicarea masivului roman *Bunul samaritean*, la Editura Coresi SRL,www.coresi.net, Bucureşti, 2016, se va impune în atenţia cititorilor şi a criticii literare.

Tînărul Alexandru Stoian este personajul principal al cărţii asupra căruia se îndreaptă toată atenţia autorului, elev de liceu în clasa a X-a trăieşte o scurtă poveste de dragoste cu Irina elevă tot în clasa a X-a, după ce în prealabil a cochetat cu băieţii mai mari. Est o întîlnire normală ca între adolescenţi pînă ce apare Mihai-buldogul, salvatorul Irinei, violată de doi indivizi. Cel mai bun prieten al lui Alexandru este tînărul Cezar Dobrea pentru care pînă la dispariţia sa fizică îi este *bunul samaritean* de unde provine titlul romanului cu toate implicaţiile sale etice, morale, umanitare, profesionale etc.

Irina, provenea dintr-o familie dezorganizată, tatăl ei înainte de 1989 lucra în străinătate şi trimitea familiei produse care nu se găseau pe piaţa românească. De ziua lui Alexandru, Irina îl invită pe acesta acasă şi are loc prima relaţie de dragoste. Irina are şi o relaţie dubioasă de afaceri ilegale cu Mihai şi este consemnată întîlnirea dintre Alexandru cu Mihai, bătaia luată de la buldog, internarea în spital, convorbirea cu procurorul, muşamalizarea situaţiei deoarece să nu i se compromită onoarea tatălui lui Alexandru - un doctor vestit, excluderea din facultate a celor doi prieteni. Este prezentată continuarea relaţiei de dragoste dintre Alexandru şi Irina, petrecerea de la Căminul studenţesc, începerea unei adevărate prietenii dintre Alexandru şi Cezar, salvarea acestuia prin asumarea copiatului de către Alexandru, de unde şi reiterarea sintagmei de *bunul samaritean*.

Irina se îmbolnăveşte de leucemie şi se stinge din viaţă în braţele lui Alexandru. Cei doi prieteni se pregătesc pentru admiterea la facultatea Tehnologia Construcţiilor de Maşini.

Capitolul V. poartă următorul Motto:"Tinereţea!-o vîrstă a tuturor posibilităţilor, în care ambiţia şi orgoliul întîlnesc compromisul…", care nu mai trebuie comentat, după părerea noastră.

La facultate întîlnesc un personaj ciudat şi maliţios, pe profesorul Nicolae Cruceanu, spaima studenţilor. La primul curs de analiză matematică vine asistenta profesorului şi soţia lui poreclită *devoratoarea de bărbaţi*.

Profesorul cel rău îl avertizează pe Alexandru să se mute la o altă facultate, deoarece la examenul disciplinei sale nu va trece niciodată. Ceea ce s-a şi întîmplat. Asistenta, soţia profesorului îi propune să-l pregătească în particular într-o garsonieră şi aşa are loc relaţia lor amoroasă.

În Capitolul VI. sînt relatate mişcările protestelor studenţeşti din cartierele şi complexele studenţeşti Copou şi Tudor Vladimirescu, unde au loc mai multe evenimente neplăcute prin participarea agenţilor securităţii socialiste. Alexandru află de la decanat de moartea părinţilor săi, într-un accident. Atît Alexandru cît şi Cezar rămîn repetenţi. Rămas pe drumuri şi fără bani Alexandru se ocupă de afaceri necurate, desenează planşe pentru alţi studenţi, falsifică bonurile nefolosite de la cantină. La discotecă o cunoaşte pe Loredana, organizează o petrecere, are loc o noapte de dragoste care marchează începutul prieteniei. În continuare apare un securist care-i urmărea de pe la mitingurile studenţeşti, clanul sportivilor, chemarea la decanat a lui Cezar şi organul de securitate îl face să-şi trădeze prietenul Alexandru. Rămînînd a treia oară repetent Alexandru se transformă în comerciant ilegal, rămîne în căminul studenţesc şi stă pe blat într-o cameră. În camera alăturată locuieşte cuplul Victor şi Sînzîiana. Au loc mai multe peripeţii. Se înfiripă primele semne de dragoste dintre Alexandru şi Sînzîiana. Sînt prezentate evenimentele din Revoluţia din 1989, împuşcarea lui Victor, confundat cu un terorist, plecarea Sînzîienei în localitatea natală. Alexandru şi Cezar dau din nou examen la Facultatea de Hidrotehnică, profilul/ specialitatea geodezie-cadastru.

Sînzîiana îl cere în căsătorie pe Alexandru.

Pentru un timp lucrează ca barman la o pizzerie, iar comunicarea lui în rime este un lucru total nepotrivit, neconform cu realitatea.

Profesorul Gheorghe Gavrilov îl ia la o lucrare de cadastru, pe teren, împreună cu tehnicianul Stănică, un foarte bun profesionist, dar cu un trecut amoros plin de aventuri.

Prozatorul Daniel PRUNILĂ notează în continuare despre relaţia Sînzîianei cu directorul ei, vizitarea lui Alexandru de către soţia directorului, părăsirea domiciliului conjugal de către Alexandru; accidentul Sînzîianei şi scrisoarea de iertare adresată lui Alexandru din care reiese încă o dată calitatea lui de *bun samaritean*.

Alexandru şi Cezar termină Facultatea de Hidrotehnică, are loc prima zi de muncă a lui Alexandru pe teren ca inginer şi petrecerea cu inginerul de sistem.

Cezara Dobrea este angajat la O.C.O.T. şi se ocupă de măsurarea şi restituirea terenurilor oamenilor de la fostele C.A.P-uri. Sînt prezentate necazurile pe care le are cu oficialităţile locale, un primar este şi preot- un lucru mai rar după Revoluţia din 1989, discuţiile şi conflictele cu oamenii despre diferite abuzuri ale autorităţilor.

Cezar şi Alexandru ajung să fie angajaţi la O.J.C.G.G. şi se căsătoresc Cezar cu Maria şi Alexandru cu Ioana, ambele sînt surori. Urmează aventura eroilor noştri prin Germania în scopul cumpărării de maşini, apoi lucrează în mediul privat, Cezar se desparte de Maria şi pleacă din Germania prin Franţa şi Anglia apoi este expulzat în România.

Cezar revine în ţară iar Alexandru îl reangajează la firma sa, urmează boala lui şi eforturile disperate făcute de Alexandru pentru a-l trata în străinătate. Se însănătoşeşte pentru un timp, boala revine şi Cezar moare. Pe patul de spital Cezar rosteşte următoarea propoziţie către Alexandru: *Bunul meu samaritean, iartă-mă!*

Alexandru devine director al Oficiului de Cadastru, Subprefectul îl şantajează să semneze două Titluri de proprietate nesemnate şi de primar. Este chemat la D.N.A. şi află de la procuror că titlurile de proprietate s-au făcut prin încălcarea legii şi dă o declaraţie. Este înlocuit din funcţia de director şi rămîne director adjunct la O.C.P.I. şi inginer şef, este chemat din nou la D.N.A. în vechiul dosar al retrocedărilor ilegale şi devine inculpat. Se cere o nouă expertiză - a treia, trăieşte o mare bucurie în plan familial i se naşte fiica sa, Alexandra-Ioana. La proces este achitat, iar în Apel este condamnat la doi ani de închisoare cu suspendare şi la plata despăgubirilor. Lucrează în calitate de Persoană Juridică Autorizată iar la recursul de la Înalta Curte de Casaţie făcut de D.N.A. primeşte trei ani cu suspendare, sub supraveghere, cu o perioadă de încercare de cinci ani. La vîrsta de 50 de ani scapă de acuzare şi începe să-şi scrie testamentele, spiritual, politic, social economic, filosofic etc. care sînt total neînsemnate şi ar putea lipsi din roman. Mai sînt şi alte limite ale romanului, dar ele sînt insignifiante, pe lîngă frumuseţea demersului narativ, al clarităţii frazei, alternarea planurilor narative etc. ne îndreptăţesc să afirmăm că de acum steaua prozatorului Daniel Prunilă răsare pe cer tot mai luminoasă cu aura sfîntă de înger.

„Nici o facultate nu te învaţă ce să scrii şi cum să scrii. Într-o mare măsură scriitorul este un autodidact. Chiar şi cel care termină literele. Scrisul îl înveţi pe propria ta piele. Nimic nu poate înlocui experienţa de viaţă" afirmă acelaşi poet şi prozator Nichita Danilov şi credem că o astfel de judecată de valoare confirmă întreaga acţiune narativă a romanului *Bunul samaritean* al cărui autor este tînărul şi talentatul prozator Daniel Prunilă.

NEÎNVINSUL DE LA CUMPĂNA TIMPULUI

„Un poet valorează la fel
cît cel mai bun poem al său."
Fernando Pessoa

O astfel de sintagmă i se potrivește lui George Echim, „mai mult rapsod decît stihuitor" după Mircea Brenciu, prin ipostaza tridimensională de avocat, interpret de muzică populară și poet„A fost ceva neprevăzut de mine,/ Soarta mea avea să capete contur…/ Atunci a fost, mult plină de suspine/ Apoi m-am făcut jurist, poet și trubadur…" cel care în anul 2016 „sub semnul lui 65", a tipărit la Editura Eurocarpatica din Sfîntu Gheorghe, volumele de poezii *La cumpăna timpului* și *Neînvinsul*. Primul volum poartă titlul de *Poezii întoarse* și cel de-al doilea *Macroacrostihuri.*

Dacă admitem ideea că poezia e un *joc reglat,* după Paul Valéry, atunci credem că George Echim a pornit în scrierea celor două volume de versuri, de la teoria jocului poetic pe care l-a transpus în practică, cu inteligența uimitoare a copilului, aplecat asupra unui astfel de joc.

Titlul *La cumpăna timpului* amintește de cel al lui Lucian Blaga, *La cumpăna apelor,* din 1933. Orice asemănări și comparații dintre cele două volume se exclud. Volumele de versuri *La cumpăna timpului* și *Neînvinsul* cuprind aceleași însemnări scrise de către autor. După cum însuși George Echim mărturisește, este conectat „la toate sufletele cu care rezonează și cărora dorește să le transmită cît mai exact gîndurile și simțămintele sale, așa cum ele au fost trezite și trăite în ființa sa."

Acrostihul este prezentat și-n unele volume anterioare ale poetului, iar despre conceptul de *macroacrostih* spune că nu are cunoștință despre un autor care să fi scris într-o atare exprimare artistică.

În recenziile noastre la celelalte volume de versuri ale poetului George Echim am depistat factura clasică, tradițională a versurilor (nu tradiționalistă), ușor desuetă în unele poezii, dar foarte frumoase, cu parfum de romanță.

Poemul *În oglindă* al lui George Echim, și nu *La oglindă,* ca la George Coșbuc, se regăsește în majoritatea poemelor sale. Fără să fie narcisist, poetul se autocontemplă printr-o introspecție psihologică, cu referire la raportarea eului poetic la alte *macroacrostihuri palindromice, anaciclice*. Referitor la cugetarea lui Paul Valéry că: „un om care scrie, nu e niciodată singur", pe care noi am așezat-o ca drept motto la volumele de sonete *A tuna și a fulgera,* de Constantin Bihara, în cartea noastră *Magia scrisului*, facem precizarea că omul George Echim nu suferă de singurătate deoarece, prin multitudinea activităților cotidiene pe care le are, singurătatea este captivitatea poetului din timpul creației datorită inspirației divine.

Poetul Daniel Corbu, în articolul *Intimitatea publică a poeziei* din revista *Cronica* Nr. 7, iulie 2011, afirma: „Artistul care nu-și iubește turnul de fildeș (secretul creației) nu iubește nici creația" iar viața lui e condamnată la o succesiune de nașteri și morți repetate zilnic, ca un rit inițiatic."

Poezia trebuie să rămînă *încifrată* după Ion Barbu şi *o taină, un mister, o enigmă* după Lucian Blaga.

În prefaţa la volumul *Neînvinsul* care are ca drept titlu *Cuvîntul doar mai uneşte... Neînvinsul* din poezia cu acelaşi nume, este dedicată regretatului scriitor şi filosof Marinică Popescu. La o agapă literară George Echim l-a cunoscut pe marele meu prieten dispărut, citat mai sus, şi impresionat fiind de puternica lui personalitate literară şi filosofică, l-a considerat fratele său: „Măreţ era în elocinţă,/ Modest în felul de a fi,/ Aşa a fost el în fiinţă.../ Avea ceva a ocroti./ Ridicat pe înălţimi de gînd/ Rareori se posomora,/ Iubirea o transmitea rîzînd,/ Intens, în jur, revigora./ Nevoia l-a învăţat mereu,/ Nicicînd nu s-a lăsat învins,/ Ideile-i erau curcubeu,/ Imbold al focului nestins./ Cît de mult m-a bucurat la Iaşi,/ Cînd m-a apelat cu „frate"?!/ Atunci am zis: sîntem căuzaşi,/ Aceiaşi, în gînd şi fapte!// Popescu, Omul, Marinică/ Părăsind această viaţă,/ OMUL scutit de rău şi frică/ Oricînd, la tot făcea faţă./ Păreri de rău ne întristează/ Plecării lui timpurie;/ El, de acuma ne veghează;/ E la altă liturghie.../ Socotelile şi-a încheiat,/ Soarta nu-l mai surghiuneşte,/ Cu toate-i acuma împăcat;/ CUVÎNTUL doar mai uneşte./ Ursitoare, ursitoare,/ Unul naşte, altul moare..." (Braşov, la 8 septembrie 2015)

Poezia *Binecuvîntare* prin care se deschide volumul *La cumpăna timpului* este o poezie moralizatoare în stil didactic, metaforic zis, ni se transmit poveţe cu tot ce a adunat poetul *de la stele, de la rouă,* un fel de mărturisire, destăinuire despre tot ce a scris pînă acum.

Ziua aceea (*Pentru cînd voi pleca*...) este altfel de mărturisire, parafrază de început a urmaşilor echimeşti după cei văcăreşti. Poezia *Întrupare* deşi este dedicată fratelui poetului Theodor Echim se vrea a fi un autoportret al lui George Echim.

Autoportretul cu iz şi consonanţă biografică se continuă şi în poezia *Cu credin□a nemuririi.* Poetul este *gînd de lacrimă* crezînd în nemurire cu sufletul scăldat în roua dimineţii, reflectat în *oglinda frumuseţii,* în poezia *Bogăţie* de unde reies atributele fundamentale ale omului George Echim: generozitatea, bogăţia spirituală, libertatea în gîndire, isteţimea minţii.

Cu credinţa nestrămutată în Dumnezeu, poetul este un rătăcitor prin lumea de idei ceea ce l-a determinat să aşeze ca motto în poezia *Binecuvîntare* două strofe din *Rugăciune* de O. Goga

Poezia *Zevzeci* lansează o critică dură la adresa celor ce-au vrut să-l înlăture pe poet, pentru că *nu şi-a pus lacăt la gură*. În relaţia cu timpul se defineşte ca un *complicat al simplului* în poezia *Timpul nostru.*

Temele şi motivele fundamentale precum timpul, iubirea, poezia socială, poezia iubirii şi a naturii, poetul şi poezia etc. sînt aceleaşi ca şi-n volumele anterioare de poezii, recenzate de noi, lucru de altfel observat şi de prof. Ligia-Dalila Ghinea în *Prefaţă*.

RAFTUL CĂRȚILOR DE POEZIE

Emanuela ILIE

Adrian Filip, *Dincolo de materie*

Editura Pim, Iași, 2016

În răspăr cu módele po(i)etice agreate de majoritatea congenerilor săi, Adrian Filip pare a prefera lirica modernistă de certă extracție filosofică, vizionară și/ sau ezoterică. Refuzînd emfatic derizoriul în profitul esențialului, nu cultivă decît formule și figuri prin care e convins că poate materializa teme dintre cele mai grave și de cea mai mare rezonanță culturală: dimensiunea sacră ori cea erotică a ontosului, logosul (cum altfel decît) peren, căutarea Unului în/ prin multiplu, cunoașterea filosofică și cea artistică, înțelese, desigur, drept trepte de purificare etc. etc. *Exercițiile de dicție* și numeroasele sale *Poeme metafizice* se nutresc, egal, din aceeași obsesie a căutării sensurilor majore ale fiecărei forme de existență și apelează la antinomii cunoscute pentru a descrie (și în cheie poetică procesul eternei căutări de esențe: spirit/ materie, lumină/ întuneric, slavă/ urgie, austeritate/ opulență șcl. Ele sînt de bună seamă concepute ca secvențele complementare ale unei temerare aventuri metafizice, din care nu lipsesc nici demonii ispitelor trupești, nici fantasmele egolatriei și ale celorlalte maladii spirituale: „Icoana mea se întunecă treptat, cu fiecare culoare/ Ștearsă de o mînă invizibilă,/ Inima îmi irigă creierul cu sîngele melancoliei,/ Universul de jos naște răul, precum o femeie pruncul,/ Așa că fiecare trebuie să trăiască din binele creat de el însuși!// Sub sceptrul lui Amon-Ra caut printre umbrele/ Alungate din Paradis zîmbetul tău!" (*Amintirile persistă*) Sau: „(*Nu ești încă perfect, de aceea te copleșesc uneori tristeți sfîșietoare,/ Încă ești bolnav, pentru că în tinerețe ai făcut eroarea/ Să desprinzi arta cuvîntului, a muzicii, a picturii,/ A mersului și a respirației.*)/ Fiul Soarelui, Omul-Pumă cu ochii galbeni ca deșertul,/ Dansează în jurul Lacului de aur, magic astăzi,// Ție îți cînt, Soare galben ca aurul,/ Codru verde, de nepătruns, Amazon măreț!" (*Descîntec incaș)*. Dialectica unei nostalgii mai vechi a autorului (semnatar, între altele, al unor opuri sintetice intitulate *Dicționar de istorie a Indiei* sau *Dicționar de filosofie indiană*) produce reprezentări articulate pe schema revelației, trăite alături de maeștrii con-sacrării și în locații propice ascezei: *Canaanul vechi, Grecia-Delos și Delfi. Templele lui Apollo. Pitia. Orfeu și Euridice*, *Egipt. Templul lui Amon-Ra*, *Roma*, *Sărbătoare la Agapia* etc. La capătul lor, nu lipsește însă nici orgoliul asumării unui destin de hierofant, deținător al științei de a descifra sensurile ascunse ale verbului cosmocrator, reprezentant ales întru iluminarea unei alterități infame ori ignobile: „Amintește-ți că asceza

curăță trupul de moarte/ Şi-l deparazitează de gravitație./ Castitatea şi vegetarianismul te apropie de miracol./ Religia purificării/ Slăveşte trupul lui Isus Hristos crucificat şi pe al tău.// Aminteşte-ți vremea cînd profeții/ Făceau pe oricine să uite că-n lume e moarte.// Aminteşte-ți că de fiecare dată cînd te priveşti în oglindă,/ Îi vezi pe Buda, Mahavira, Krişna, Chaitanya, Isus Hristos, ori Confucius.// Aminteşte-ți că Forța spirituală care domină materia/ Se află şi-n tine,/ Că-n fiece om e proiectat Dumnezeu." (*Asceza*) În spatele acestui retorism al dicțiunii se ascund, indubitabil, interogații şi nelinişti dintre cele mai grave.

Maria Olteanu, *Milkomeda*

Casa Cărții de Ştiință, Cluj-Napoca, 2017

Cu cîțiva ani în urmă, într-o cronică la volumul antologic *Infinitul singurătății* (Colecția Opera Omnia, Tipo Moldova, Iaşi, 2011), semnat de poeta bistrițeancă Maria Olteanu, observam coerența unui întreg liric articulat pe cîteva mari teme: poezia şi logosul, singurătatea şi erosul, în sfîrşit, sacralitatea universului şi nevoia de iluminare a ființei. Majoritatea textelor din volum se hrăneau din şi pledau pentru o deplină încredere în semnificația esențială a epifaniilor (fie ele doar propriu-zis poetice!) într-o lume ce şi-a pierdut de mult fiorul religios. Poezia şi religia, iată certitudinile care o determinau pe Maria Olteanu să comprime pînă şi dezastrul ontologic în construcții stilistice acordate mistic, deşi împovărate de o *Tristețe* de sorginte expresionistă: „Tristețea/ Îşi întinde aripa peste oraş.// În zori/ O fată s-a sinucis/ Aruncîndu-se de la etajul 10./ La autopsie/ În uterul ei au găsit un înger/ Ce strîngea între dinți un fir de iarbă./ Sub piele avea tatuate poveşti triste/ Şi-n pieptul ei o pasăre țipa". Deloc surprinzător, şi *Milkomeda,* cel mai recent op liric al autoarei din Bistrița, apelează la aceeaşi recuzită învestită cu sensuri majore: *Cenuşa păsării albe*, lacrima păsării (*Ninsorile*) sau pasărea ce „fură sărutul ierbii/ să-l semene între Răsărit şi Apus" (*Stau de vorbă cu cerul*), ramura de tei şi măslin, plus „pescăruşul de zare flămînd" (*Eram poezie*), fiara care „adulmecă singurătatea" (*Adiere de la margini de timp*), fluturii cu aripi de lumină ieşiți „de sub dărîmăturile cuvintelor" (*Eu privesc*) etc. etc. Nu lipseşte nici desenul curat expresionist al suferinței de dincoace şi, desigur, de *Dincolo de ziduri*le poetice, pe alocuri împovărate de o vegetație abundent metaforică: „Cu lacrimi/ ne spălăm rănile// Deasupra oraşelor plutește/ o linişte roşie//...// Un pescăruş cu o săgeată-nfiptă-n inimă/ însîngerează marea// şi, dincolo de ziduri,/ se aude plînsul/ Arhanghelilor nenăscuți". Mai puțin interesată ca altădată de

materializarea îndoielilor profane, scriitoarea (între altele, o talentată pictoriţă de icoane) preferă cel mult să îşi coloreze tendinţa către escapism în tuşe apăsat moderniste, cînd nu apelează exclusiv la imaginile consacrate şi stilistica proprie liricii de vector religios. Prin urmare, în ciuda promisiunii peritextuale, galaxia lirică numită, cu emfază, *Milkomeda* se roteşte în jurul unei figuri tradiţionale, cea angelică. Pleiada de îngeri ce populează poeziile calde ale Mariei Olteanu îşi joacă rolurile consacrate, intermediind sagace dialogul între terestru şi celest, sancţionînd impostura ontologică sau facilitînd accesul la po(i)etic, chiar şi atunci cînd apariţia lor pare că iniţiază ori consfinţeşte o criză a fiinţei. În fiecare dintre secţiunile cărţii (*La Steaua*, *Apartenenţa imaculată*, *Morfologia Stelei*, *Popas la răscruce*, *Doar Luna*, *Caut/ Mă caut*) – corespunzînd, desigur, unor etape cheie ale căutării de sine –, există ipostaze angelice călăuzitoare, ce-şi asumă aceste funcţii recurente. Iată, spre ilustrare, cîteva probe: „Din oglinda apei/ va răsări un înger ce-mi va răpi sufletul/ şi-l va face – Stea – / în Constelaţia mea// MILKOMEDA" (*Ultima lacrimă*); „Vîntul şterge lacrima păsării/ Şi-n prag îmi poposeşte un Înger.// Pe drumul de sănii/ Mă-ntorc în copilărie" (*Ninsorile*); „Las îngerii să-mi picure pe buze/ Blîndeţea unei rugăciuni" (*Cu o metaforă aprind Luna*); „Visele ne mor/ Secerate de ghilotină/ Durerea sapă gropi/ La marginea oraşului/ Şi îngerii îmbracă/ Haina de război" (*Pietre şi frig*). Fără a aduce mutaţii sensibile ale unui imaginar racordat, cu obstinaţie, la tiparele poeziei de figuraţie tradiţională şi miză ascensională, *Milkomeda* constituie o pledoarie, doar pe alocuri camuflată, pentru transformarea infernului cotidian în sală de aşteptare a misterului de semn trans-.

Însemnări

Florentina NIȚĂ

POEZIA DIASPOREI (V)
Printre zeii şi semizeii Parnasului, cu viciile şi virtuţile muritorilor

E de ajuns să răsfoieşti la întâmplare paginile cărţilor lui Viorel Boldiş sau să îi asculţi prezentările la evenimente culturale ca să îţi dai seama că avem de a face cu o poezie viguroasă, ancorată în concreteţea faptelor şi puterea sentimentelor, cu accente naţionaliste ori protestatare când abordează teme sociale sau tonuri pătimaşe ori triviale în lirica de dragoste. Acoperind un spectru larg de sentimente şi atitudini, creaţiile sale au de cele mai multe ori un mesaj direct, pretându-se a fi jucate pe scenă ca monologuri dramatice, cărora o atentă regizare şi o bună interpretare, menite să cucerească atenţia publicului, pot să le asigure un succes garantat. Astfel, titluri precum Ar trebui să vă cuprindă teama, Am fost acasă şi m-am întors trist ori Deşteptaţi-vă odată au ajuns să se bucure de mare atenţie în spectacole ori pe reţelele de socializare, altele au devenit textele unor şlagăre folk cu succes la public (*Străinătatea, Nişte părinţi, Străine sărbători*).

Dacă e să recunoaştem, deci, o anume popularitate de care se bucură printre românii din Italia, trebuie spus că aceasta se datorează tocmai stilului incisiv cu care îşi promovează el însuşi creaţiile, prin toate mijloacele, precum şi luările de poziţie publice la fenomene sociale şi politice de actualitate, dintre care unele reflectate şi în poeziile sale. O poziţie ce s-a consolidat în timp şi prin organizarea unor întâlniri, după modelul de cenaclu-spectacol al anilor ’70-’80, cu o prezenţă predominantă a textelor proprii recitate, cântate, traduse sau interpretate. Celebritatea i-a atribuit acea aureolă care să îl situeze deasupra celorlalţi, întreţinută mai ales de admiratorii care au ajuns să îl proclame „Poetul Diasporei”. Dar din care uşor orgoliul se hrăneşte, iar vanitatea te amăgeşte. Chiar şi atunci când ai abilitatea de a te ascunde în spatele unei false modestii „mă Mario, sunt un futut de poet îndrăgostit/ de frumoasa dar nefericita mea de ţară” (Dragoste şi sex cu cele două patrii ale mele) sau de a te autopersifla: „poetul stă călare pe o sticlă de bere/ şi prinde putere/ şi scrie poezie de dragoste/ pentru iubita lui de muiere/ băăăă, ce poezie mai scrie/ curg versurile din el/ ca vinul din viţa de vie” (*Poetul bea bere şi iubeşte*).

Ocazii de asumare efectivă a rolului de lider în mişcarea culturală românească din Peninsulă au fost, în cadrul unor acţiuni întreprinse, de altfel meritorii ca iniţiative, de organizare a unor întâlniri periodice ale scriitorilor români din nordul Italiei (iniţiativă abandonată după prima ediţie, din 2013) ori de a pune bazele unui cenaclu artistic, proiect rămas şi el la stadiul incipient. Nu se poate spune că nu s-a găsit susţinere sau participare, dar o

atitudine egocentristă şi lipsa unei strategii, care să aibă în vedere o colaborare cu toţi ceilalţi nu pot produce agregări viabile, iar pe termen lung duc inevitabil la pierderea entuziasmului iniţial.

Poate că ar fi interesant să mai amintim, pentru a completa profilul biografic al lui Viorel Boldiş, de candidatura sa pentru Parlamentul României la alegerile din 2016, în urma unei campanii electorale marcate de evocarea idealurilor unioniste şi ale naţionalismului marilor scriitori şi eroi ai neamului, după modelul recognoscibil al unor poeţi înregimentaţi în acelaşi partid.

Din anul 1995 trăieşte în Italia, unde şi-a făcut, de altfel, şi debutul literar. După unele premii şi apariţii în antologii de proză şi poezie, în 2006 îi apărea prima carte de poezii *Da solo nella fossa comune*, Gedit edizioni Bologna, o variantă revizuită şi tradusă în italiană a volumului Singur in groapa comună, pregătit pe când mai era în România, dar pe care nu a reuşit să-l publice, urmată, în 2009, de Rap... sodie migranti. Rediviva Edizioni din Milano i-a publicat în 2013 un volum bilingv româno-italian intitulat 150 grammi di poesia d'amore/ 150 de grame de poezie de dragoste. În acelaşi an apare, la aceeaşi editură românească din Milano, *Morarul zeilor – Poezii din străinătate*, o selecţie de 194 de poezii dedicate „Românilor plecaţi prin lume", în care regăsim reunite mai toate motivele predilecte din lirica lui Boldiş. La aceasta din urmă vom zăbovi mai mult pentru a afla ce făină se macină la „moara" zeilor.

Deşi se declară a fi un „poet bilingv", raportul cu limba maternă rămâne esenţial pentru modul de exprimare la un scriitor, aşa cum este evocat în poezia În limba mea, reprezentând dilema multora dintre cei plecaţi din ţară şi, în fond, alegerea cea mai potrivită, atât în plan uman cât şi literar: „Sunt musafir în alte limbi,/ căci doar în limba mea mă regăsesc./ Am tot iubit străinele femei,/ dar doar cu limba mea eu ştiu să le iubesc./ Mai buchisesc, aşa, din când în când, câte un vers în graiul ăst dantesc,/ dar poezia sufletului meu/ e scrisă doar în graiul românesc."

Selecţia poeziilor şi ordinea în care apar în volumul Morarul zeilor este cât se poate de aleatoare. Găsim poezii scrise în anii 1986-1989, la Oradea, alternând cu versuri ce descriu străzi din centrul Bresciei ori din preajma Domului din Milano, pentru ca apoi să reîntâlnim poeme datate din 1985, la Carei, ori care evocă momente din copilăria în satul natal Ţibăneşti. O anume nostalgie străbate de la un capăt la altul în această rememorare amalgamată a unor frânturi de viaţă trăite, nu întotdeauna din cele mai fericite, sentimentul trăirii „Între două patrii" ca în două lumi diferite, resimţind înstrăinarea ca pe o suferinţă fizică: „Străinătatea e un pustiu/ Unde mi-e casa nici nu mai ştiu/ Străin sunt aici, în România străin.../ Străinătatea? Dor şi pelin." (*Străinătatea*).

Nici ca structură a cărţii poemele nu sunt distribuite după un criteriu cronologic, tematic sau pe capitole. Rămâne la latitudinea cititorului, făcând slalom printre pagini şi titluri, să aleagă în libertate ce-i place. În timp ce poetul, mimetizat îndărătul paginilor, aşteaptă răsplata pentru actul de creaţie

identificat ca pe un sacrificiu de sine: „Eu mor/ cu fiecare poezie/ un pic mai mult,/ cu fiecare vers/ pe lemn crucit,/ renasc însă din nou/ când tu/ mă citeşti seara,/ în gând, şoptit." (Cu fiecare poezie)

Dar ceea ce îi reuşeşte cel mai bine este, în opinia multora, poezia de dragoste. Aici ajunge să fie cel mai original şi mai profund, între toate tematicile abordate, fie că apelează la un lirism metaforic ori la exprimări savuroase, spre deliciul publicului. „A face dragoste cu tine/ este ca şi cum aş vorbi cu Dumnezeu./ Nu mâinile noastre se ating,/ nu buzele noastre se sărută,/ este doar El/ ce vindecă o rană mai veche,/ o greşeală de-a Lui,/ din tinereţe./ A face dragoste cu tine/ este ca şi cum Dumnezeu/ ar scrie această poezie în locul meu." (*A face dragoste cu tine*)

O atitudine tandră, o dragoste exuberantă, un spirit îndrăzneţ răzbat din poeme precum: *Amanţi*, *In facebook love*, *Ca şi când*, *În aşteptarea ta*. Şi, când iubirea atinge punctul culminant, sfârşeşte, inevitabil, cum s-ar putea altfel, dacă nu în... poezie? „Bat clopotele afară, parcă plâng,/ şi noaptea-nceţoşată-i o stafie./ Ea doarme cu capul pe umărul meu stâng,/ eu mă adun în ea ca într-o poezie." (*Ea doarme cu capul pe umărul meu stâng*)

Pentru o iubită autohtonă, fie ea şi imaginară, se leapădă poetul, metaforic vorbind, chiar şi de limba maternă, uitând de sine şi de crezul poetic declarat: „M-am poezit în limba lui Montale/ Când te uitai la mine pe sub gene,/ M-am poezit că n-aveam altă cale/ Să-ţi spun iubito că... ti voglio bene!" (*M-am poezit iubito*)

Avantajul de a se putea exprima deopotrivă în două limbi, poate fi, dacă nu un bun motiv de mândrie, cel puţin un avantaj, deşi el motivează alegerea limbii de exprimare ca fiind o necesitate dictată de moment. „Depinde. Dacă scriu în italiană este pentru că în acel moment gândesc în italiană iar când scriu în limba română gândesc româneşte. Este adevărat că uneori *traduc* ceea ce scriu din italiană în română şi viceversa, nici nu ştiu dacă această operaţiune s-ar putea numi traducere... Mie îmi place să spun că nu fac altceva decât să mă plagiez pe mine însumi!" – spune el într-un interviu. La fel de contradictorie a apărut, în acest sens, prezentarea unor versuri eminesciene în traducere proprie, cu ocazia unui eveniment aniversar, după ce el însuşi declarase anterior că Eminescu este intraductibil.

Nu putem încheia această scurtă introducere în universul liricii boldişiene fără a remarca faptul că tonul protestatar, nonconformist şi uneori polemic, dus până la extrem pentru a-şi susţine punctele de vedere, intransigent în mijlocul unor controverse de idei şi principii, de multe ori stârnite pentru a atrage atenţia, este cât se poate de veridic, iar nu de conjunctură. Îl reprezintă în totalitate şi denotă o trăsătură de caracter specifică acelora care au o personalitate puternică, calitate pe care trebuie să i-o recunoaştem, fie că îi împărtăşim sau nu opiniile.

Teodor SINEZIS

Sete. Un festival de poezie

Mulţi cred că există locuri din afară de care, odată pătrunse, cele de dinlăuntru iau foc şi cenuşa lor intră în stare de levitaţie. Urmarea ar fi că ochiul îşi deformează percepţia, materia redobîndeşte forma luminii iar înţelesurile îi rotunjesc coerenţa. De aceea, am vrut ca să văd: în care parte a dorului la care poartă a zborului neufalina luminii aprinde neoane de splendoare în kerosen.

Nu am putut opri un avion să-mi teleportez în el spiritul şi din cătarea mea să-i fac culoar de culoare. Aşa că am luat un bilet pînă în oraşul franţuzesc Sete, la malul Mării Mediterane, acolo unde, între 21 şi 30 iulie, are loc festivalul de poezie ”Voix Vives, de mediterranee en mediterranee”.

Ajuns la a douăzecea ediţie (primele zece, petrecute în alt oraş franţuzesc), acest festival s-a născut din piatra albă a inspiraţiei poetului Salah Stetie, şlefuită de valurile asprelor căutări interioare.

''Festivalul de poezie de la Sète (...), cel mai important festival din Franţa şi din Europa, cucereşte în mod pacifist, cu armele luminii, ţară după ţară, pe toţi cei de aici şi de cealaltă parte a Atlanticului, precum şi alţi poeţi ai lumii, vorbitori ai limbii noastre (...). Botezat ''Din Mediterană în Mediterană'', festivalul, implementat acum zece ani la Sète, timp de zece zile trăieşte şi visează cu voce tare, seducîndu-i şi cucerindu-i de asemenea şi pe cei născuţi pe aceste meleaguri", spune acest poet libanez de limbă franceză, iniţiator şi preşedinte de onoare al manifestării, în cuvîntul de început al programului tipărit. (Salah Stetie : poetul căruia, conferenţiind despre puterea poeziei marilor poeţi şi luînd ca exemplu o pisică, Cuvîntul avea să-i ofere, în faţa auditoriu lui perplex, o sincronicitate despre care, probabil, se va aminti de aici înainte: de nicăieri/ a apărut o pisică/ şi ea/ i s-a aşezat la picioare.)

Anul acesta, a XX-a ediţie a primit, în afară de cei peste 100 de poeţi invitaţi, şi o seamă de cîntăreţi, dansatori, actori ori traducători din diferite părţi ale lumii. România a fost reprezentată, în 2017, de Cassian Maria Spiridon. Anul trecut, primul în care ţara noastră a fost prezentă pe scena

acestui prestigios festival, fusese invitat Horia Bădescu. Dacă ecourile participării acestuia din urmă încă pluteau prin depozitele cu amintiri frumoase ale împătimiților de poezie la Sete, versurile lui Cassian Maria Spiridon au adăugat densitate și culori noi primei impresii, amplificînd curiozitatea și admirația publicului față de poezia românească. Martorul căldurii și entuziasmului alipite de versurile unui conațional tectonicii afectelor de auditoriu avizat nu poate fi decît fericit. ("I-am păcălit și de data asta", avea să se răsfețe poetul ieșean, după una dintre reușitele-i reprezentații)...

Alte nume însemnate ale poeziei de astăzi, prezente anul acesta la Sete: francezii Francois Montmanneix, Francis Combes, Jacque Rebotier, Meredith Le Dez, Jean Poncet, tunisianul Moncef el Ouhayebi, marocanii Embarek Ouassat și Oulaya Drissi el Bouzaidi, canadianul Bernard Pozier, turcul Ozdemir Ince, italienii Milo de Angelis și Maurizio Cucchi, albanezul Xhevahir Spahiu, libianca Soad Salem, spaniolii Alex Susanna și Alicia Martinez precum și renumiții poeți libanezi de limbă franceză Salah Stetie și Venus Khoury-Ghata (există un premiu de poezie, în Franța, ce poartă numele acesteia din urmă).

Pentru Fadwa Souleimane, poeta-simbol a revoluției siriene, decedată în luna august a acestui an, festivalul de la Sete a fost ultima reprezentație de anvergură la care a avut ocazia să participe.

Edilii din localitate au achiziționat, la începutul acestui an, Buna Vestire a lui El Greco. Tabloul poate fi admirat, de aici înainte, într-una dintre sălile de expoziție ale muzeului Paul Valery din localitate.

De invidiat și atenția la detalii ce trădează implicarea cu folos a autorităților locale în organizarea festivalului: bannere poziționate între stîlpi inscripționate cu versuri ale participanților, afișaje (la tot pasul) de ghidaj înspre cele peste 30 de locuri amenajate (și) destinate reprezentațiilor, închiderea unor străzi – rezervate exclusiv lecturilor de poezie, amenajamentele originale ș.a.

Într-una din zilele dinspre sfîrșitul festivalului, zeci de mii de poeme scrise de mînă pe pătrățele multicolore de hîrtie au invadat cerul orașului. Trasă cu tunuri confecționate din tuburi de plastic, poezia a împodobit copacii și trotuarele, dînd copiilor prilejul de a înota printre mormanele colorate și de a le strînge mai apoi în pungi mari, pentru acasă. Concertele de fado, salsa ori muzică veche, dezbaterile și conferințele pe teme de interes artistic au împins complementar în savoare.

În 2017, la Sete s-a dovedit că un festival de poezie poate fi locul unde cel în care culoarea poeziei prinde să cînte începe să adune cer dedesubt.

O pauză cu folos garantat de la politică, terorism, marketing și publicitate.

P A R O D I I d e Lucian Perţa

„Poezia", nr. 3 (81), toamnă 2017

Ioana DIACONESCU
ZBURĂTOR

Am ştiut că va veni la mine
Planând din sferele de vis,
Cum zburătorul numai vine.

Din tinereţea-mi zbuciumată,
Din studenţie-l aşteptam,
Ca pe o taină ce deodată
Mi se destăinuie la geam.
Ţin minte chiar şi trandafiri
Furam din parcuri pentru el,
Tu, cititor, să nu te miri,
Iubirea-mi era unic ţel.
Fiorii gândului că va
Intra şi-n braţe o să-l strâng,
Aripi de înger îmi dădea
Şi mă făcea să râd, să plâng.

De-atuncea îl aştept să vină,
Trecut-au anii, rând pe rând,
Dar inima de crez mi-e plină

Şi ştiu că vine acuş-acuş…
Şi-adorm târziu, la piept strângând
Enormu-mi ursuleţ de pluş!

Mihai MERTICARU
SONETUL ÎNCEPUTULUI DE TOAMNĂ

Toamna îmbracă în veşmânt de rugină
Codrii, câţi sunt încă, tot mai puţini,
Norii, de ploaie se fac tot mai plini,
Şi-ameninţă lutul cu ploi ce-o să vină.

Vremea la fel e şi la vecini,
Toamna e-aceeaşi,doar mai puţină
Grijă şi teamă de ea,din pricină
Că ei pregătiţi sunt s-o ţină în mâini.

Pe lângă frunze, în plaiurile ţării
Toamna aşterne pet-uri şi hârtii,
Pe unde calci, din munţi la malul mării…

Dar nu dă rod sămânţa indignării,
Că-azi-mâine din văzduh, cad, argintii,
Fulgii de nea, ca un preş peste glii.

Monica ROHAN
CE(-MI) RĂMÂNE
Prin bibliotecă,
cercetătoare,
umbra mea îşi face potecă
şi apoi dispare
în dulcea lumină
a cărţilor de aici,
de pe rafturi şi din vitrină—

Odată,
trecând într-o dimineaţă,
printre cărţi,
am găsit una veche şi pătată,
aproape scoarţă,
pe care nici n-am îndrăznit
să o deschid,
dar prin ea am zărit,
translucid,
un tărâm,
o împărăţie de vis—
am luat-o cu grijă din drum
şi mi s-a lipit de piept,
ca un lucru firesc—
ce-mi rămâne acum,
decât spre pensie să mă îndrept
şi s-o citesc…

Constanţa NIŢĂ
RONDELUL CENACLULUI
Ne adunăm săptămânal
într-un cenaclu la şedinţă,

şi cei bătrâni şi noul val,
în primitoarea-mi locuinţă.

Şedinţele au scop final
a poeziei biruinţă,
ne adunăm săptămânal
într-un cenaclu la şedinţă.

Suntem vreo zece în total
şi eu mereu îmi dau silinţă
s-aduc discuţia la mal,
fără bătăi, de-i cu putinţă!

Ne adunăm săptămânal.

Ştefan AMARIŢEI
Surpriza timpului
Datorită remarcabilei acuităţi literare
Pe care o am încă din copilărie,
Poezia îmi este colac de salvare
În toate bătăliile ce-au fost şi o să fie.
Suspendat spre al gloriei chip
De aici, de la Iaşi, îmi cânt psalmii,
Fără să ţip…

Ştiu că asta poate dura veacuri—
Dar am o foame de timp pe măsură,
În faldurile nopţii înfăşurat,caut leacuri
Goanei cuvintelor spre impostură.
Simt lumina gloriei cum mă cheamă
Şi foamea de timp îmi e mare,
De-o surpriză a timpului doar mi-e teamă:
Să nu mai aibă răbdare!

ANGELA BACIU
10.bătrânul
am ştiut totdeauna că o zi de vineri. e potrivită
pentru a-ţi aduna sentimentele. captive
şi să devii fericită…
azi, din economic motiv,
vinerea a venit mai repede

ora 3 a devenit ora 4,
desigur că m-a luat prin surprindere,
atât pe mine, cât şi pe mariana, marin şi virgil.

noi ca noi, dar săracii bătrâni,
cât le este lor de dificil,
ei vin dintr-o tinereţe cu o singură ieşire —
uite, domnul rotaru, cum, înconjurat de câini,
trece strada plin de uimire,
claxonat de maşini

ascultă,
mi-a spus când l-am întrebat, mie-mi convine

că e vinerea mai scurtă. e cu un rost.
eu în fiecare vineri obişnuiesc a ţine
negru post!

PRIMA VERBA

Carmelia LEONTE

MAGDALENA HĂRĂBOR

Lecturi asumate şi strîns împletite cu o melancolie blîndă, creatoare, ambele îmbrăcate într-un limbaj ce ar putea părea unora vetust, alcătuiesc poeme pe care doamna profesoară Magdalena Hărăbor ni le-a trimis de la Braşov. Mesajul se referă la eterna interioritate poetică pe care o poartă cu sine în egală măsură omul obişnuit (dar fără să o exprime) şi omul neobişnuit care este poetul. Această interioritate este marcată de momente derutante pentru că ne vine greu să înţelegem dacă poezia se confundă cu drama existenţei cotidiene sau totul este o asumare lirică, deloc convenţională, a condiţiei umane?

Cît priveşte limbajul ”prăfuit”, salutăm curajul autoarei de a rămîne ea însăşi în condiţiile în care jungla pieţei de consum face legea în toate domeniile, inclusiv în literatură.

NAUFRAGIIND...

te-a vrăjit cîntecul depărtării
marea fără cuvânt –
    zbucium albastru-verzui
naufragiezi
în tine
     gri speranţa
nu mai poţi fi leu
mutaţiile se produc o dată la 100 de ani

în troiene cenuşa

nu mai poţi fi rege
când apa înghite deşertul
pe umeri , povară
stâncă de valuri,
iubirea
uitarea,
doar pescăruşi ...

meduze în adânc
fosforescență la mal
fericit
mă creezi,
întrupată de spumă
visezi că sunt...
voi fi
marea ta?

FĂRÂME DE... GÂND
Unele lângă altele
cărămizi de carne...
din ce în ce
mai triste**.**

Aritmic sângele
cade pe gânduri...
imperfecțiune...
caldă
artă
a sufletelor perfecte.
sentimentul își caută perechea
visată încă
de când
nu se născuse
din resturi de săruturi
am putea desena iubirea,
sau ura
moartea
s-o colorăm
din rămășițe de gând
frânturi de singurătate
s-o facem albastră sau roșie
sau altceva
tot ce e al tău/al nostru
viu sau amorf
alb sau negru
in cercuri muzicale
să ne-nchidă
dansul lor
bezmetică amețeală a lui

a fi
deasupra
roată albă
sinele meu.

Cristian CHIRIPUCI
Mai ales pentru o perioadă de vacanţă (luna august, cînd scriu la această rubrică pentru a apărea în septembrie), este reconfortant să primesc la redacţie versuri care vorbesc de la sine, astfel încît orice comentariu devine inutil. Am aflat care e cauza acestor producţii versificate: se pare că omul şi-a pierdut mapa roşu-vernil, în rest nu are nici o problemă! Acum mă întreb cum o fi arătînd această culoare? Dar explicaţia e simplă şi pleacă din raţiuni pur literare, fără referinţă la cromatică: nu a găsit altă rimă.

Am fost şi eu o vreme anostul
Şi m-am ales cu numele de prostul
Asta pentru că ţin post
Pentru că am un stomac mai prost

Într-o perioadă m-a luat mama dracu
Că umblam cu pantaloni fără cracu
Era vară doar cumpăram ziarul
În care publica un nene bizaru

Până la urmă am ajuns un ciudat
Dar nu m-am făcut de tot de rahat
Am avut mâncare numai bună
Cam o dată pe întreaga săptămână

Şi văzându-mă trecând aşa pe sub streşini
O fată bogată a unui reparator de maşini
S-a îndrăgostit de mapa mea roşu-vernil
Şi ca să mi-o ia m-a băgat la azil

Să mă mai gândesc la ea nu strică
Că azi am mâncat o fripturică
Nu e chiar aşa rău după azil
Decât că nu mai am mapa roşu-vernil.

Lasă-ţi lumea...

Lasă-ţi lumea ta uitată,
Mi te dă cu totul mie,
De ţi-ai da viaţa toată,
Nime-n lume nu ne ştie.

Vin' cu mine, rătăceşte
Pe cărări cu cotituri,
Unde noaptea se trezeşte
Glasul vechilor păduri.

Printre crengi scînteie stele,
Farmec dînd cărării strîmte,
Şi afară doar de ele
Nime-n lume nu ne simte.

Părul tău ţi se desprinde
Şi frumos ţi se mai şede,
Nu zi ba de te-oi cuprinde,
Nime-n lume nu ne vede.

Tînguiosul bucium sună,
L-ascultăm cu-atîta drag,
Pe cînd iese dulcea lună
Dintr-o rarişte de fag.

Îi răspunde codrul verde
Fermecat şi dureros,
Iară sufletu-mi se pierde
După chipul tău frumos.

Te desfaci c-o dulce silă,
Mai nu vrei şi mai te laşi,
Ochii tăi sînt plini de milă,
Chip de înger drăgălaş.

Iată lacul. Luna plină,
Poleindu-l, îl străbate;
El, aprins de-a ei lumină,
Simte-a lui singurătate.

Tremurînd cu unde-n spume,
Între trestie le farmă
Şi visînd o-ntreagă lume
Tot nu poate să adoarmă.

De-al tău chip el se pătrunde,
Ca oglinda îl alege –
Ce priveşti zîmbind în unde?
Eşti frumoasă, se-nţelege.

Înălţimile albastre
Pleacă zarea lor pe dealuri,
Arătînd privirii noastre
Stele-n ceruri, stele-n valuri.

E-un miros de tei în crînguri,
Dulce-i umbra de răchiţi
Şi sîntem atît de singuri
Şi atît de fericiţi!

Numai luna printre ceaţă
Varsă apelor văpaie,
Şi te află strînsă-n braţe,
Dulce dragoste bălaie.